

קובץ גליונות

פרשת ויהי

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

כור המבחק על הש"ס כולו בעל פה ע"י הרבנים הגאונים
שע"י רשת הכוללים ש"ס אידן

לע"נ הרב ר' מרדכי ב"ר ישראל יחיאל ז"ל

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הספר!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:09	5:24	6:01
בני ברק	4:23	5:25	5:57
קרית ספר	4:17	5:25	6:00
בית שמש	4:08	5:25	6:01
אופקים	4:18	5:27	6:01
חיפה	4:14	5:23	5:57

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

**שהשמה
במעונו**

ידידינו החשוב
הרה"ג ר' **ישראל דרדק** שליט"א
לרגל **שמחת החתונה לבתו** תחי'
בשעטו"מ

**שהשמה
במעונו**

ידידינו החשוב הרה"ג ר' **רפאל מאיר** שליט"א
לרגל השמחה הכפולה השרויה במעונו
בשמחת **ארוסי בתו** תחי'
ובשמחת **הולדת נכדתו** תחי'

**שהשמה
במעונו**

הרה"ג ר' **שלמה קולדצקי**
שליט"א בעל הגליון החשוב
וארט על הפרשה (עם האותיות הקטנות)
לרגל **הכנס בנו** נ"י
לעול תורה ומצוות

**שהשמה
במעונו**

הרה"ג ר' **יהושע אוסטרן**
נציגינו היקר בתפרח
לרגל **הכנס בנו** נ"י
לעול תורה ומצוות

**שהשמה
במעונו**

לע"נ הר"ר **יהודה צבי** ב"ר **דוד** זצ"ל
נלב"ע י"ז טבת תשנ"ט
חי באמונת חכמים ומסר
נפשו על שמירת שבת
ולע"נ מרת **יטה רנה**
בת ר' **חיים** ע"ה
תנצב"ה

איבגני יגוסלבסקי הי"ו
נציגנו היקר במצפה רמון
להולדת הבן נ"י

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': **053-3145900** פקס: **077-2092005**

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

'הַרְוָאָה דְּדוּד נִזְכָּר הַלְכָּה'

ספר "ארח דוד"

הנהגות והליכות
הגר"ד בהר"ן זצוק"ל

**הליכותיו ואורחותיו, תולדות חייו, הליכותיו ומנהגיו בקודש של הגר"ד
בהר"ן זצוק"ל במהדורה חדשה עם הוספות רבות**

ירושלים עיר הקודש והמקדש זכתה לשמש כאכסניא ומקום של קבע לצורבי דרבנן, שוחרי תורה ומוקירי רבנן, בחצרותיה ובטירותיה הילכו אנשי צורה ובעלי תריסין, אלו שמעשיהם ואורחות חייהם נגלו לעינינו בבחינת מגלה טפח ומכסה טפחיים, וכאלו אשר עולמם הרוחני הסתתר תחת מעטה סמך של ערפל כחומה בצורה שקשה לבוקעה, ועדיין קשה לבוקעה, אלמלא בקעים וסדקים זעיר פה וזעיר שם הפותחים עבורנו צוהר דק וקלוש לעולמם הרוחני של חכמי ירושלים, העטוף ברזי דרזין וחתום בשבעין עזקאן.

כזאת היתה דמותו של הגאון הירושלמי רבי דוד בהר"ן זצוק"ל בן איש האלקים רבי נחום משאדיק זצוק"ל, איש ירא אלקים שנודע בדקדוק ההלכה באופן מפליא, עד שקראו עליו את מאמר חז"ל "כל הרואה דוד נזכר הלכה", אמרו עליו שכל תנועה ואפילו הרמת יד היה אפשר ללמוד ממנו הלכה, לא בכדי גדולי ירושלים היו שמים עיניהם ולבם לראות כל תנועה שלו כדי ללמוד ממנה אורחות חיים, בראשם היה מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל שהתקרב אליו באופן מופלא והיה דבוק בו ביותר בכל אורחותיו והליכות חייו, וכן עוד רבים מגאוני ירושלים זצוק"ל שמעשיהם נעשו על פי הנהגותיו.

בימים אלו יצאה לאור מהדורה חדשה של הספר "ארח דוד" שנדפס לפני למעלה מעשור, בו נקבצו ובאו הליכותיו ואורחותיו, תולדות חייו, הליכותיו ומנהגיו בקודש של הגר"ד בהר"ן זצוק"ל, הספר מהווה למעשה אנציקלופדיה שלמה על תולדות גדולי חכמי התורה בדורות הקודמים, ומלא באורחות חיי מוסר המזרזים את נפש הקורא ליראת ה' שלימה. במהדורה שי"ל בימים אלו נוספו עוד חידושים רבים מהמהדורא הקודמת.

להשיג בחנויות הספרים. הפצה: יפה נוף.

ובטל 0527680034 או בטל 0527682413

ניתן להזמין ע"י מערכת "קובץ גליונות" במחיר בסך 60 ש"ח בלבד

משלוח חינם בכפוף למוקדי ההפצה ברחבי הארץ

להזמנות: 053-3145900

אור חדש בהיכלי התורה

לאחר ציפיה של שנים הושלמה היצירה התורנית המפוארת

חדושי רבנו חיים הלוי על הרמב"ם

עם ביאורים והארות

מאת הגאון הגדול רבי מרדכי אלטוסקי שליט"א
מראשי ישיבת תורה אור

המחבר מסדר שיעורים במשך עשרות שנים בפני תלמידים גדולי תורה, לברך את דבריו היסודיים של מייסד שיטת הלימוד הנהוגה היום בכל היכלי התורה, מרנא הגר"ח זצוק"ל, ועתה לראשונה הועלו הדברים על הכתב בשני כרכים מפוארים, לתועלת הוגי ועמלי התורה בכל אתר ואתר.

ניתן להשיג את כל הסט, וגם כל כרך בנפרד, בחנויות הספרים המוכרות.

פז הוצאה לאור - 1599-500-510 paz.pazbook@gmail.com

גיליון מס' 544 פרשת ויחי
תשפ"ד שנה שתיים עשרה

גיליון זה יוצא
לזכות החתן **חיים נ"י סגל**
ולזכות הכלה **דבורה בריינא** תחי'
שיעלה הזיווג יפה
ויזכו להקים בית נאמן בישראל

דברי שי"ח

ממרח רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - קטן שהגדיל

ברך ברכות'ת בקטנותו אם מהני כשהגדיל

נשאל רבינו זצ"ל, האם קטן שהגדיל, צריך לחזור ולברך ברכת התורה כשהגדיל, שנתחייב כעת מן התורה, והשיב, אין לברך דגם ברכת קטן נחשבת ברכה, וגם נפטר באהבת עולם, (דעת נוטה ח"ב סי' תצ"ג). וביאר רבינו דלכן הוסיף שנפטר באהבה רבה, דמאחר ד"א דברכת התורה היא מן התורה כמש"כ המשנ"ב (סי' מ"ז סק"א) שנית (דרך שיחה עמוד תצ"ג ועי' קה"י ברכות סי' כ"ד ס"ב), וגם לא בקטנותו, כיון שעתה מחויב בהברכה עצמה מן התורה, ולכן הוספתי בזה דאף אם נימא כן מ"מ י"ל דנפטר באהבת עולם וכמבואר במשנ"ב (סי' מ"ז סק"ג) דפשוט דברכת אהבת עולם בערביית ג"כ פוטרת דזיל בתר טעמא עכ"ד, ואמר רבינו דלמעשה אביו מרן בעל הקה"י זצ"ל ומרן החזו"א לא חייבו אותו לכיון לצאת שנית (דרך שיחה עמוד תצ"ג ועי' קה"י ברכות סי' כ"ד ס"ב), וגם לא שמענו אף פעם לחייב קטן שהגדיל לשנות על אחר אך י"ל שמועיל מה שמזכיר פסוקים של שמו בסוף התפלה דפסוקים אלו פסוקי תורה הן ומועילים לזיכירה ואולי בשעת הרחק גם גדול יכול לסמוך על זה (דעת נוטה שם בהערות).

ברך על סליית קטן בקטנותו ואח"כ הגדיל

נשאל רבינו זצ"ל, בקטן שהגדיל וישן בטליתו שבירך עליה בתחילה בקטנותו, האם חוזר ומברך עליה בבוקר משהגדיל, והשיב רבינו זצ"ל שלא יברך, דשפיר מועלת לו הברכה שבירך בקטנותו אף לכשהגדיל עכ"ד, (דעת נוטה שם הערה תקס"ח).

הנחת תפילין בקטן והגדיל

כתב רבינו זצ"ל, דקטן שהניח תפילין קודם שהגדיל (להדעות שגדלות תלוי בשעות) וכן בהניח בלילה קודם זמן תפילין, אין צריך לחלוץ כשמתחייב במצות תפילין, דסו"ס השתא בזמן חיובא הרי הם מונחים עליו, ואף אם נימא דאיכא מצוה בקשירה אין צריך לחלוץ, כיון דקטן חייב בהנחת תפילין מדין חינוך, ואע"ג דהוי מדרבנן מ"מ מבואר בחולין (י"ב ב') דמעשה יש לקטן ורק מחשבה אין להם וממילא יש לומר דיצא ידי חובת המצוה בקשירתו ואף דהוי בקטנותו, (דעת נוטה תפילין הערה שנג' וכן עי' בשו"ת מנחת שלמה תניא סי' ב').

ברך על חסוכה בקטנותו והגדיל

כתב רבינו זצ"ל, דדבר פשוט קטן שבירך לישב בסוכה ואח"כ הגדיל ונעשה בר חיובא אינו חייב עוד פעם לברך, ואף דמעיקרא לא היה בר חיובא, (דעת נוטה ח"ב סי' תצ"א).

קטן והגדיל בברכת המזון בע"ש

כתב רבינו זצ"ל, דלמש"כ הרעק"א בהגהות לשו"ע (סי' קפ"ז סק"ב) לגבי קטן שהגדיל שהשביעה לבד היא סיבה לחיוב, ולכן כ' שקטן שהגדיל חייב לברך שנית ששביעתו שהוא גדול א"כ לפי"ז אולי גם מי שאכל בער"ש ונכנס השבת קודם שנעשה שבע למה יהיה צריך להזכיר רצה בבהמ"ז שהשביעה היא גם גורם לחיוב ברהמ"ז, (שמחת מרדכי עמוד ש"ד).

קבע מזוזה בקטנותו והגדיל

הביא רבינו זצ"ל, מש"כ בהגהות בנחלת צבי על גיליון השו"ע (ו"ד סי' רצ"א ס"ב) שאין לומר במי שהיה חיובו במצוה מדרבנן וחל עליו חיוב תורה שיצטרך לחזור ולברך דאם נימא כן יהיה דין חדש דאם שכר בית וקבע מזוזה ואח"כ קנאה יתחייב לברך מחדש וכן אם קטן שהגיע לחינוך קבע מזוזה בבית שלו וכמ"ש בשו"ע (שם סי' ג') ומחנכים את הקטנים לעשות מזוזה לפתחיהם ואח"כ הגדיל יתחייב לברך מחדש וכיוצא כמה אופנים עכ"ד, וכ' רבינו דלהמבואר (בסי' רפ"ט סק"ב) דקבעה חש"ו פסול, א"כ יש לו לחזור ולקבוע בברכה, אא"כ מעיקרא קבעה ע"י גדול, (מזוזות ביתן סק"ד).

גילגל עיסה והגדיל בינתיים

כתב רבינו זצ"ל, דקטן שגילגל עיסה והגדיל בינתיים, צריך להפריש הימנה חלה בגדלותו, (שיח חיים הלכות חלה אות י"ב).

גול לולב והגדיל אם הוי מצוה הבאה בעבירה

כתב רבינו זצ"ל, דקטן שגזל לולב והגדיל, הוי מצוה הבאה בעבירה אף שגזל בעודו קטן, דגם קטן צריך להחזיר מה שגזל, (מועדי הגר"ח ח"א סי' תקמ"ד).

קטן והגדיל בהדלקת נרות חנוכה

נשאל רבינו זצ"ל, מה הדין קטן שמנהג שלהם הוא להדליק נ"ח כל יום בשקיעה, ומגדיל באמצע ימי החנוכה, האם ימתין לצאת הכוכבים, דבשקיעה הוא ספק קטן, ומצות חינוך כבר נסתלקה ממנו, והשיב רבינו, אין צריך להמתין שהרי כל המצוה מדרבנן, ואע"ג שבקטנותו הוא תרי דרבנן, (שמחת מרדכי עמוד ת"ט וכן עי' בס' נר חנוכה פ"ב הערה נ"א).

ברכת חלבנה כשיגדיל בהמשך השבוע

נשאל רבינו זצ"ל, בדבר קטן שישאלו לו י"ג שנים לפני שיעבור חלקו הראשון של החודש האם מן הראוי שימתין מלקדש את חלבנה עד שיגדיל ויהא בר חיובא או דילמא יעשה המצוה בזמנה, וכתב לי רבינו זצ"ל, דגם מי שיגדיל בהמשך החדש לא ימתין לגדלותו רק יקדש חלבנה בזמנה דזריזין מקדימין למצות ושהוי מצוה לא משהניח, (וכ"כ בתשובתו במועדי הגר"ח ח"ב סי' כ"ז ובסו"ס אשי ישראל חשובה שמ"א ובשיח התורה ח"ג עמוד שג"א).

ואמר רבינו זצ"ל, דכיון מחוייב עתה בקידוש לבנה מצד מצוות חינוך א"כ אין ידחה זאת, והרי כל קידוש לבנה הוא מדרבנן, ואין לומר שאם נסבור שחיוב חינוך הוא על האב ולא על הבן שאז האב יצווהו והקטן מ"מ ידחה לאח"כ, דהא קטן צריך לשמוע בקול אביו (דרך שיחה ח"ב עמוד ר"ע וכ"כ בשיח התורה ח"ב סי' תתמ"א), ואין נפק"מ אם הוא חד דרבנן או תרי דרבנן רק לגבי להוציא אחרים, ולא מצינו מקור להמתין בדרבנן עד שיגדיל (כל משאלותי עמוד קי"א), ואדברבה יש לו להקדים דזריזין מקדימין למצות (שערי ציון ח"א עמוד י"ז).

קטן שיגדיל בברכת האילנות

כתב רבינו זצ"ל, דקטן שיגדיל בחדש ניסן א"צ להמתין לברכת האילנות עד שיגדיל ויברך מיד כשרואה בעודו קטן, (מועדי הגר"ח ח"א סי' ז' ונעשה חמד פ"ד הערה מ"א אוצר בר מצוה עמוד תר"מ).

קטן שיגדיל בחיוב שמ"ת

כתב לי רבינו זצ"ל, דקטן שיגדיל באמצע השבוע א"צ להמתין מלקרא שמ"ת עד שיגדיל, דמקיים המצוה אף בקטנותו (וכ"כ רבינו בשיח התורה ח"ג עמוד רצ"ג ובעזרת אליעזר עניני בר מצוה עמוד נ' דיכול לקרות מיד דכל חיוב שמ"ת הוא דרבנן וקטן חייב בחינוך מדרבנן, ובס' אוצר בר מצוה עמוד תרל"ז השיב בקטן שיגדיל בשבת שיקרא שמ"ת כבר בע"ש).

קטן שהגדיל אחר פ' זכור

נשאל רבינו זצ"ל, בקטן שהגדיל אחר קריאת פ' זכור למה אינו חייב לקרא מיד פ' זכור דאורייתא, והשיב, 'אמר שש זכירות מיד (ס' אשיחא ח"ב עמוד רמ"ח).

קטן שהגדיל לענין פנים חדשות

נשאל רבינו זצ"ל בקטן שהשתתף בסעודת נישואין, והגדיל בתוך ז' ימי המשתה, האם יכול להחשב כפנים חדשות, והשיב רבינו, לא, (אוצר בר מצוה עמוד תרל"ט).

קטן והגדיל בברכת הגומל

כתב רבינו זצ"ל, דקטן שירד בספינה לעלות מחו"ל לארץ ישראל והגדיל בהיותו בדרך חייב בברכת הגומל אף שהירידה לספינה היתה כשהוא קטן, (קובץ שו"ת עניני בר מצוה סי' נ"ד).

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב **ברך מאיר** ב"ר **יעקב ישעיהו ויסברג** זצ"ל
ואמי מרת **רבקה** בת רבי **פסח יעקב אנגל** זצ"ל תנצב"ה

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה - 1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה - 4310

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עֹבְדוֹת הַדְּרוֹת וְהַדְּרוֹת מִפִּי רַבֵּנוּ מִן זֶעַק'ל!

מִדּוֹר שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - הַשְּׁבֻעוֹת הַבָּאִים בַּעֲזָה'י:

רַבֵּנוּ יִשְׁכָּבֶת לִוְנָה'א בַּפֶּתַח תַּקוּהָ

פֶּרֶשֶׁת שְׁמֹת - מִן הַגֵּרָא'מ שֶׁזַּ"ל (ט"ז חֶשֶׁן תַּשְׁס"ב) | פֶּרֶשֶׁת וַאֲרָא - הָאֵלֶּן רַבֵּנוּ מֹשֶׁה עֶזֶר (וְכַנּוּ ה'ד' אֶלְיָעֶזֶר) | פֶּרֶשֶׁת בֹּא - הַמְּשִׁיחַ הָאֵלֶּן רַבֵּנוּ אַבְנֵי-חֶסֶד זַ"ל

נִשְׁמַח לִקְבֹּל מִקּוֹרְאֵינוּ הַנֶּאֱמָנִים מִסְמָכִים, תַּמוּנוֹת, עֹבְדוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת הַקְּשׁוּרִים לַהֲנִי'ל

הַמְּשִׁיחַ הָאֵלֶּן הַצַּדִּיק רַבֵּנוּ דּוֹב זִכּוֹבְסְקִי זַ"ל (כ"ד כֶּסֶלֹ תשע"ח)

הַמַּכְתָּב לְרַבֵּנוּ דּוֹב זִכּוֹבְסְקִי

אִיךָ לִיּוֹם ה' תַּצוּהוּ תִּשְׁיִיט זְכוֹרֵנוּ מֵאִיר ת"ו

לְכַבֵּד הָרַב הָאֵלֶּן הַצַּדִּיק הַמְּפֹרָס וְכו' וְכו' מוֹהַר"ר דָּב שְׁלִיט"א, מְשִׁיחַ דִּישִׁיבַת פֶּתַח תַּקוּהָ ת"ו.

אֲחַדְשָׁה'ט וּשְׁ"ת כְּרָאוּי.

הֵנָּה בִּזְמַן הָאֲחֵרוֹן קִנִּיתִי בַּעֲזָה'ה סִפְרוֹ הַנִּפְלָא זָבֵד טוֹב שׁוֹכֵחַ לְהוֹצִיאָו לְאוֹר עוֹלָם, הַקְּב"ה יִבְרַכְהוּ שִׁיזְכֶּה לְהוֹצִיאָו לְאוֹר כָּל כְּתָבִי יְדוּ וּפִיּוֹצוּ מַעֲשִׂיּוֹתֵי חוּצָה בְּתוֹרָה וּבִירָאָת שְׁמִים לְהַגְדִּיל תוֹרָה וְלִהְיוֹת אֲדִירָה.

וְהֵנָּה מִיָּדִי לְמַדִּי בּוּ עָלוּ בְּדַעְתִּי אִיזָה הַעֲרוֹת וְאִמְרָתִי לְכֹתֵבִים לְכ"ג שְׁלִיט"א.

(מִקּוֹצֵר מִקּוֹם נִעְתִּיק רַק אֶת חֲלָקוֹ הָאֲחֵרוֹן שֶׁל הַמַּכְתָּב)

תַּמוּנָה נִדְיָרָה שֶׁל הָאֵלֶּן הַצַּדִּיק רַבֵּנוּ דּוֹב זִכּוֹבְסְקִי זַ"ל

טַבַּעַת וּתְפִילִין חוֹצִצִים

בְּסִימָן י"ז בְּסוֹף הַסִּימָן תַּמָּה עַל הַגֵּרָא'א ז"ל, שֶׁהֵבִיא רֵאִיָּה שְׁצִירִךְ לְחַלּוֹץ הַטַּבַּעוֹת וְהַתְּפִילִין בְּשַׁעַת נְטִילַת לֹוֶלֶב מִבְּגָדֵי כְּהוֹנָה דְּחוּצָה עֵפֶר וְרוּחַ וְכו' (ע' רמ"א ס' תרנ"א ס"ז), וְתַמָּה מֵנָּה לִיָּה לְהַשְׁוֹת לֹוֶלֶב לְבָגֵדֵי כְּהוֹנָה דִּילְמָא דּוֹמָה לְחֻצִּיצַת טְבִילָה דְּמִיעוּטוֹ שְׁאִינוּ מִקְפִּיד אִינוּ חוֹצֵץ עַכ"ד.

וְלֹא זָכִיתִי לְהִבֵּן לָמָּה תְּפִילִין וְטַבַּעוֹת הוּא לְהוּ מִיעוּט שְׁאִינוּ מִקְפִּיד, דְּלַעֲנִיּוֹת דַּעְתִּי פְּשׁוּט דְּהוּי מִיעוּט הַמִּקְפִּיד, שֶׁהִרִי בְּשַׁעַת טְבִילָה בּוֹדֵאִי צִרִיךְ לְהִסְרִים וְמָה שְׁאִינוּ חוֹשֵׁשׁ לְפֹשֶׁטֶם בְּשַׁעַת נְטִילַת לֹוֶלֶב בּוֹזָה אִינוּ נִקְרָא אִינוּ מִקְפִּיד, שֶׁהִרִי עֵינִן אִינוּ מִקְפִּיד הֵינּוּ שְׁבַטֵל לְגַבִּי הַגּוֹף וְלִכְךָ אִינוּ חוֹצֵץ וְזֶה אֵין שִׁיךְ אֵלָּא בְּדָבָר שְׁאִין מִקְפִּיד כָּלֵל לְהִסְרִי מַעֲלִיו לְעוֹלָם וּמַבְטְלוֹ לְגַבִּי הַגּוֹף, וְזֶה אֵין שִׁיךְ כָּלֵל גַּבִּי תְּפִילִין וְטַבַּעוֹת לִכְן קוֹשִׁיָא זֹו צ"ע לְעִנִּיּוֹת דַּעְתִּי.

וְהֵנָּה דוֹש"ת בְּכַבּוֹד הָרָאוּי יִזְכֶּה לְרַפּוּאָה שְׁלֵמָה בְּמַהֲרָה וְלִהְיוֹת אֲדִירָה וְלִהְיוֹת כְּבוֹד שְׁמִים

בְּבִרְכַּת הַדִּיּוֹט
חַיִּים קִנִּיבְסְקִי

בְּזָכוֹתוֹ נִכְנַסְתִּי

כֹּאשֶׁר בְּנוֹ הַגְּדוֹל שֶׁל רַבֵּנוּ דּוֹב, רַבֵּנוּ נָתָן שְׁלִיט"א מֵרָאשֵׁי יִשִּׁיבַת גָּאוֹן יַעֲקֹב וְיִשִּׁיבַת חֲכָמָה וְדַעְתָּ, הִיא מִגִּיעַ אֶל רַבֵּנוּ הִיא מִתְקַבֵּל בְּחֻבִּיבוּת יִתִּירָה בְּזָכוֹת הִיּוֹתוֹ בֵּן לְמִשְׁגִּיחַ מֵהִישִׁיבָה. בְּנִישׁוּאוֹי שֶׁל רַבֵּנוּ נָתָן, שֶׁהִתְקִימוּ בְּתוֹךְ שְׁנַת הָאָבֶל לְפִטְרִית אֲבִיו, תִּיכְנֵן רַבֵּנוּ לְבֹא לְהַשְׁתַּתֵּף כְּדִי לְכַבֵּד אֶת זָכֶר אֲבִיו רַבֵּנוּ דּוֹב, אֲבָל לֹא אֶסְתִּיעַ מִיִּלְתָּא.

בְּהַסְפָּדוֹ אַחֲרֵי מִיטַת רַבֵּנוּ סִיפֵר רַבֵּנוּ נָתָן:

בְּמוֹצָאֵי שְׁבַת חוֹל הַמוֹעֵד סוֹכוֹת שְׁנַת תִּשְׁי"ד פִּירְסָמָה 'צַעֲרִי אֲגוּדַת יִשְׂרָאֵל' הוֹדַעָה עַל חֲגִיגַת 'שְׁמַחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה' בְּבִנֵי בֵּרֶק בְּבִיתוֹ שֶׁל מִרְן הַחֲזוֹן אִישׁ עַל גַּג בֵּיתוֹ. הַפְּרֹסוֹם הֵבִיא לְהַמּוֹן רַב שֶׁהִגִּיעַ, וְאֵנִי, נֶעֶר צַעֲרִי, גַּם הִיִּיתִי בֵּין הַבָּאִים. אֵךְ הַחֲזוֹן אִישׁ שֶׁמַּע שֶׁהִאֲרִיעַ הַתְּפֹרֶסֶם, וְלֹא הִיא מְרוּצָה, וְלִכְן בְּנֵי הַבֵּית מִנְעוּ מִקְהָל הַבָּאִים מִלְּהִיכָנֶס.

וְהֵנָּה בְּעוֹד הַנִּנִּי מִמַּתִּין חוּץ לְבֵית, הַבַּחֲיָן בִּי רַבֵּנוּ וְדָאג שִׁיתֵּנוּ לִי לְהִיכָנֶס. וְאֵכֵן נִכְנַסְתִּי אֶל תּוֹךְ חֲדָרוֹ שֶׁל הַחֲזוֹן אִישׁ, וְרַבֵּנוּ הֵצִיג אוֹתִי בְּפָנָיו כ"בֵּן שֶׁל רַבֵּנוּ

בְּעֶרֶל יָאֵנוּבֵר. הַחֲזוֹן אִישׁ שֶׁמַּח עִמִּי מְאוֹד וְהִרָאָה לִי פָנִים יְפוֹת לְכַבּוֹדוֹ שֶׁל אֲבִי, וְאֵךְ הַתַּעֲנִיין בְּלִימּוּדוֹ (מִפְּנֵי. רָאָה גַּם בְּסִפְרֵי הַהִסְפָּדִים 'אֲרִיד בְּשִׁיחַ' עֲמוּד צ').

הָאֵלֶּן רַבֵּנוּ נָתָן זִכּוֹבְסְקִי שְׁלִיט"א
בְּמַחֲצִיַת רַבֵּנוּ

הָאֵלֶּן הַצַּדִּיק רַבֵּנוּ דּוֹב זִכּוֹבְסְקִי זַ"ל נִוֹלַד בְּעִירָה 'יָאֵנוּבֵה' בְּלִיטָא. בְּבַחֲרוּתוֹ לְמַד בִּישִׁיבַת סְלִבּוֹדְקָא וְעַד מַהֲרָה הִיא לְאֶחָד מִתַּלְמִידֵי הַקְּרוֹבִים שֶׁל מִרְן ה'סְבֵא מִסְלִבּוֹדְקָא. כֹּאשֶׁר רָצוּ לִיִּסֵּד אֶת יִשִּׁיבַת חֲבֵרוֹן בְּעִיר חֲבֵרוֹן, הִיא רַבֵּנוּ דּוֹב מִקּוֹמֵץ הַבַּחוּרִים שֶׁנִּשְׁלַחוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּדִי לִיִּסֵּד אֶת הִישִׁיבָה. כְּעֹבֵר מִסְפָּר שְׁנִים שֶׁב לְסְלִבּוֹדְקָא וְשֶׁם נַעֲשֶׂה לְחַתְנוֹ שֶׁל הָאֵלֶּן רַבֵּנוּ פֶּסַח פְּרוֹסְקִין זַ"ל, וְאַחֲרֵי נִישׁוּאוֹי כִּיָּהן כְּמִשְׁגִּיחַ בִּישִׁיבַת סְלִבּוֹדְקָא בְּלִיטָא. בְּשַׁנַּת ת"ש הַצִּלִּיחַ בְּחֹסְדֵי ה' לְהִינָצֵל וְלַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהַתְּמַנָּה לְכַהֵן כְּמִשְׁגִּיחַ בִּישִׁיבַת לִוְנָה'א בַּפֶּתַח תַּקוּהָ. חֲלָק מַחֲדוּת נִדְפְּסוּ בְּסִפֵּר 'זָבֵד טוֹב'. נִלְב"ע בְּקִיצוֹר יָמִים וְשָׁנִים בִּיּוֹם כ"ד אָב תש"כ.

טוֹב לְצַדִּיק טוֹב לְשִׁכְנוֹ

דְּמוּתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ דּוֹב הִיָּתָה מְאוֹד נֶעֱרַצַת אֶצֶל רַבֵּנוּ זַ"ל. פַּעַם אֵךְ סִיפֵר שְׁבַהֲיוֹת בְּחוּר בִּישִׁיבָה, הִיא רַבֵּנוּ דּוֹב מִתְגוֹרֵר בְּדִירָה סְמוּכָה, וּבְאוֹתוֹ בְּנִין הִיא חֲדָרוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ עַם בַּחוּרִים נֹסְפִים, וּפַעֲמִים רַבּוֹת נִכְנַס אֵלָיו לְשׁוּחַח אִיתוֹ בְּדַבְרֵי תוֹרָה. גַּם בְּשָׁנִים הַמְּאוּחָרוֹת כֹּאשֶׁר רַבֵּנוּ דּוֹב לָקָה בְּשִׁיתוֹק שֶׁל חֲלָק מִהַגּוֹף וְהִדְיָבוֹר הִיא קִשָּׁה עָלָיו, הִיא רַבֵּנוּ מִמְּשִׁיךְ לְבֹא אֵלָיו וְלְשׁוּחַח אִיתוֹ בְּמִידַת הָאִפְשָׁר. הֵבֵן, רַבֵּנוּ נָתָן זִכּוֹבְסְקִי הֵעִיד שְׁזוֹכֵר מִיִּלְדוּתוֹ, שְׁבַתְקוּפָה שֶׁרַבֵּנוּ הִיא אֲבִיר צַעֲרִי וְהַמְּשִׁיךְ לְלִמּוּד בִּישִׁיבָה בַּפֶּתַח תַּקוּהָ, הוּא הִיא נִכְנַס לְעִיתִים יָחַד עִם יְדִידוֹ הַטוֹב רַבֵּנוּ בְּעֶרֶל וִינְטֵרוֹב לְדֹרוֹשׁ בְּשִׁלּוּמוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ דּוֹב וְלִשְׁמוֹעַ מִה שֶׁהִתְחַדֵּשׁ אֶצֶלּוֹ.

עַם מִרְן הַחֲזוֹן אִישׁ

רַבֵּנוּ הִיא מוֹסֵר שְׁמִרְן הַחֲזוֹן אִישׁ מְאוֹד הַחֲזִיק מ' דּוֹב (אֶסְתִּיעַ גִּיאָאֶלְטֶען פֶּאן צַעַם, זַעֲרִי), וּבְאַחַת הַפַּעֲמִים ש' דּוֹב הִגִּיעַ לְחֲזוֹן אִישׁ, צִוָּה עַל רַבֵּנוּ, שֶׁהִיא אֵז בְּחוּר צַעֲרִי, שִׁלּוּחַ אוֹתוֹ עַד לִיצִיאָה מֵהַבֵּית כְּדִי לְכַבֵּדוֹ. וּבְשָׁנִים הַמְּאוּחָרוֹת כֹּאשֶׁר ר' דּוֹב הִיא חוֹלָה, הִגִּיעַ פַּעַם מִרְן הַחֲזוֹן אִישׁ לְבַקְרוֹ.

כְּבוֹד אוֹ עוֹנָג

רַבֵּנוּ הִיא נֹסֵעַ מִיָּדִי עֵרֶב שְׁבַת מֵהִישִׁיבָה לְבֵית הוֹרִיו בְּבִנֵי בֵּרֶק, שֶׁם הִיא פּוֹגֵשׁ אֶת דּוֹדוֹ מִרְן הַחֲזוֹן אִישׁ. לְעִיתִים רַבּוֹת הִיא רַבֵּנוּ דּוֹב שׁוֹלַח עִמּוֹ שְׂאֵלָה אֶל הַחֲזוֹן אִישׁ. בְּאַחַד הַפַּעֲמִים בִּיקֵשׁ שִׁישְׂאֵל בְּהַלְכוֹת מְזוּזָה אֹדוֹת מִרְפַּסַּת בֵּיתוֹ, וְהַחֲזוֹן אִישׁ הִשִּׁיב לוֹ תְּשׁוּבָה בְּכַתֵּב, וּבִיקֵשׁ מִרַבֵּנוּ לְמַסּוֹר בְּחִזְרָה אֶת הַתְּשׁוּבָה. כְּעֹבֵר שְׁנִים נִיגַשׁ רַבֵּנוּ אֶל בְּנוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ דּוֹב וְשָׂאֵל אִם נוֹתֵר לוֹ הָעֵתֶק מִהַמַּכְתָּב הַהוּא, אֲבָל לֹא-כֹתֵב מִהַמַּכְתָּב אֲבָד.

וּבְמִקְרָה אַחֵר, שִׁלַּח אֶת רַבֵּנוּ לְשִׂאֵל מִהַחֲזוֹן אִישׁ, שֶׁהוּא רָגִיל לְלַבּוֹשׁ לְכַבּוֹד שְׁבַת 'עֵנִיבָה', וּבִימֵי הַקִּץ הַחֲמִים חָם לוֹ מְאוֹד וְאֵין זֶה עוֹנָג שְׁבַת לְלַכֵּת כָּךְ, וּמַצַּד שְׁנֵי אֵין זֶה 'כְּבוֹד הַשְּׁבַת' לְהוֹרִיד הָעֵנִיבָה, וְאֵין צִרִיךְ לְנַהֵג. עֵנָה הַחֲזוֹן אִישׁ: "אִם אִינוּ עוֹנָג - אִינוּ כְּבוֹד". וִיכּוֹל לְהוֹרִיד.

רַבֵּנוּ יַצֵּחַ זִילְבֶּרְשְׁטֵין שְׁלִיט"א מוֹסֵר לְרַבֵּנוּ סִפֵּר מִמֵּאֲמָרָיו עַל 'שְׁבַת קוֹדֵשׁ'

בְּמַחֲצִיַתוֹ לֹא צִרִיךְ מִקְלֵט

עַל צַדִּיקוּתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ דּוֹב הִיא רַבֵּנוּ מִסְפָּר:

פַּעַם הִיא אֲזַעְקָה וְהוּי צִרִיכִים לְרַדַּת לְמַקְלֵט, וְהָאֵלֶּן הַצַּדִּיק רַבֵּנוּ אֵלִיהוּ דוֹשִׁנִּיצֵר לֹא יִרַד, וְאִמְרָה: הִרִי חֲדָר שְׁלִי עַל יַד סִפֵּר תוֹרָה, וְהוּא ר' דּוֹב, וְאֵינִי צִרִיךְ לְרַדַּת!

מִכְתָּב הַעֲרוֹת מִרַבֵּנוּ עַל סִפְרוֹ 'זָבֵד טוֹב'

כֹּאשֶׁר יָצָא הַסִּפֵּר 'זָבֵד טוֹב' מַחֲדוּשֵׁי תוֹרָתוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ דּוֹב, מִיָּהָר רַבֵּנוּ לְקִנּוּת אֶת הַסִּפֵּר, וְאֵךְ הִזְדַּרְזוּ לְכַתּוֹב מִכְתָּב הַעֲרוֹת תּוֹרָנִיּוֹת וְלִשְׁלַח אֶל רַבֵּנוּ דּוֹב כְּדִי לְשַׁמְחוֹ. כֹּאשֶׁר רַבֵּנוּ דּוֹב קִיבֵּל אֶת מִכְתָּבוֹ שֶׁמַּח מְאוֹד, וְהִיָּתָה לוֹ קוֹרֵת רוּחַ מִיּוֹחַדַּת שְׁאֲבָרַךְ כִּה חֲשׁוֹב כּוֹתֵב לוֹ מִכְתָּב הַעֲרוֹת וּבִיקֵשׁ לְהוֹדוֹת לוֹ כָּךְ (מִבְּנוֹ רַבֵּנוּ נָתָן).

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

642

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • ויחי תשפ"ד

מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח

*פותחים בכבוד אכסניה, יש כאן אכסניה של תורה, המקום הזה מאכסן הרבה בני תורה, ופותחים בכבוד אכסניה. מאד נעים ומרגש לראות בני תורה שעוסקים בתורה ושמחים בתורה, והורים חשובים שמבינים את ערך התורה, ומחנכים עם חינוך טוב את הצאצאים שלהם. השם יעזור שיצליחו ויראו רוב נחת ושמחות.

אנחנו נמצאים בתקופה קשה לציבור, שיש מלחמה בארץ, מלחמה בארצכם, וגם חוץ מהמלחמה, שמעתי שגם במרכז הארץ היו אסונות משונאים, וצריכים הרבה רחמי שמים להינצל מהסכנות, ובדאי זכות התורה זה הדבר הגדול ביותר, שהתורה מצלת.

ומצינו בגמרא (סנהדרין צח, ב) על חבלי משיח, שזו תקופה קשה מאד, חבלי משיח, ואמרו מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח? העצה היא שיעסוק בתורה ובגמילות חסדים, תורה וחסד.

ומה זה חסד? לא רק מי שיש לו גמ"ח ונותן הלוואות, אלא גם לעשות נחת רוח לשני, עם מבוגרים או צעירים, בכל הגילאים, זה נקרא חסד, וכל אחד יכול לתת הרגשה נעימה לשני, בסבר פנים יפות, לדבר בצורה נעימה, ולהתעניין מה שלומך, וגם לעזור בלימוד, אם אחד מבין יותר מהשני ומסביר לו, הרי השני כמו תלמידו, ועל זה אמרו (תענית ז, א) מתלמידי יותר מכולם, שמי שמלמד לאחרים ומסביר למי שצריך עזרה להבין, זה זכות עצומה מאד להצלחה יותר מכולם.

ויחד עם זה בדאי צריכים גם תפילה, רחמי שמים ותפילות.

אבל למעשה מה שמועיל יותר מהכל זה עסק התורה, שהתורה מגנא ומצלא (סוטה כא, א), וזהו הדבר המגן ביותר, כמו שכתוב עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים, ואמרו על זה בגמרא (מכות י, א) מי גרם לרגלנו שיעמדו במלחמה? שערי ירושלים שהיו עוסקים בתורה, עסק התורה הוא שנותן את הזכות לצבא לנצח במלחמה.

ואם כן אנו חיילים, העידית שבחיילים, ובזכותנו מנצחים במלחמה, בזכותכם שאתם עוסקים בתורה החיילים מנצחים במלחמה, וזה דבר שגם חילונים מאמינים בזה, אפילו שהם חילונים, אבל יש להם גם אמונה, והם רוצים ומבקשים שאנחנו נעסוק בתורה, אלו מהם שלא מתביישים, ואמנם יש מהם שמתביישים לומר זאת, אבל גם הם בלבם רוצים את זה, ואנו החיילים, חיל השם!

ולכן באמת מוטלת עלינו החובה להיות חיל השם, חיילים נאמנים למלך, מלך מלכי המלכים הקב"ה, נאמנים לעשות מה שהמלך דורש מאיתנו, והמלך אינו דורש דברים שאינם בכוחנו, אלא מה שבכוחנו, לעסוק בתורה, תורת השם.

הדרכה בלימוד – כיצד ללמוד במתיקות

ואמנם אין זה קל ללמוד בהתמדה, אבל הרי אנו אומרים בברכות התורה 'והערב נא את דברי תורתך בפינו', ומבקשים על ערבות, כי בלימוד התורה יש ערבות, כמו שכתוב (תהלים יט, יא) ומתוקים מדבש ונופת צופים, פיקודי השם ישרים משמחי לב (שם ט), התורה משמחת את הלב, וכל הקושי ללמוד בהתמדה זה רק בהתחלה, כי כל ההתחלות קשות (רש"י שמות יט, ה) וקשה להתחיל.

וכגון אם יש הפסקה של 'בין הזמנים', אזי אחר כך זה שוב התחלה, וכבר יש קושי. אבל לא לכולם קשה, כי יש כאלה שבין הזמנים אינו הפסקה אצלם, וממשיכים ללמוד ועוסקים בתורה גם בבין הזמנים,

* מתוך שיחה שנאמרה בישיבת 'ארחות יהודה' אלעד, בעת מלחמה בדרום הארץ כסלו תשע"ג.

בישיבות בין הזמנים, וגם במשך היום, כל אחד עושה לו סדר יום, עם חברותא, וגם במקום קבוע שלומדים ואין שם הפרעות, וגם לומדים בצורה שהלימוד יהיה מעניין, ויש צורות לימוד שמושכות ומעניינות מאד, ואז הלימוד לא קשה.

ולמשל במילי דעלמא, כשקוראים סיפור זה מושך, אבל מה מושך בזה? כשיש סיפור קל, דברים פשוטים, זה מושך ומעניין, כי מבינים בנקל, ויש סקרנות להמשיך הלאה, אבל אם רואים מאמר עמוק, זה משעמם וקשה להתאמץ לקרוא, ואמנם מי שרגיל לזה גם זה מושך ומעניין אותו ויש לו טעם בזה, ואצלו זה לא קשה אלא קל, כי הוא כבר התרגל בזה, ורק ההתחלות קשות להתחיל ולהתרגל.

וכך גם בלימוד, העצה היא שההתחלה תהיה בצורה של סקרנות, כמו שקוראים סיפור מעניין, ובתחילה מספיק ללמוד את הגמרא עם רש"י, כל קטע בגמרא עם פירוש רש"י – לא לגמור את כל העמוד ורק אחר כך רש"י שזה קשה מאד ולא מבינים, אלא ללמוד כל קטע עם הרש"י, בכל קושיא איך רש"י מסביר את הקושיא, ואחרי זה בתירוץ איך רש"י

בין אדם לחברו

בעקבות קריאת רבותינו להתחזקות בדברים שבין אדם לחברו, נביא אי"ה במסגרת זו מדברי רבינו בעניינים אלו.

שמירת הלשון

בכנס דרשו אב תשע"ז, עורך רבינו:

יש הרבה אנשים שסובלים קשיים, ומחפשים עצות למנוע את הקשיים, וצריכים לדעת כי יש מידה כנגד מידה, אם אדם מדבר לשון הרע ומקטרג על השני, זה מעורר עליו גם כן קטרוג, שבשמים שומעים את הלשון הרע ואומרים לו, וכי אתה יש לך זכות לקטרג, ומה איתך?! קשט עצמך תחילה ואחר כך קשט אחרים (סנהדרין יח, א).

לכן אם רוצים למנוע קשיים, העצה היא להיזהר מלשון הרע, שהוא דבר הגורם קטרוג.

~ ~ ~

ובשיחה נוספת תמוז תשע"ח:

יש דבר שעוררנו עליו הרבה, להיזהר בשמירת הלשון, ובאמת אפילו בלב צריכים לדון לכף זכות, אך לכל הפחות בדיבור – לא לדבר לשון הרע, שהוא חטא חמור מאד, ועל זה מתפללים ומבקשים 'נצור לשוני מרע'.

וכבר הפליגו חז"ל בערכין (דף טו-טז) בחומר עוון לשון הרע עד כמה שהוא איום, ומונע גם הצלחה בתורה, אם הפה מדבר לשון הרע אין הצלחה בתורה.

וגם בשידוכים אין הצלחה אם לא נזהרים מלשון הרע, וראיתי בעצמי מעשים שהיו, שהשידוך התעכב בגלל חוסר שמירת הלשון, שהיו מדברים לשון הרע, וכשהתחילו להקפיד על שמירת הלשון באה הישועה!

וכן היו הרבה מעשים באנשים שסבלו צרות, וכשהתחילו להיזהר בשמירת הלשון – עברו הצרות.

~ ~ ~

ותמיד היה רבינו מייצץ לוקוקים לישועה, להתחזק בשמירת הלשון. וכשיפרו כי אכן לומדים בקביעות בספר 'שמירת הלשון', היה אומר שלא מספיק ללמוד, אלא העיקר לקיים!

מסביר את התירוץ, עם כל הרש"י בצמוד לגמרא, ואז זה לא קשה, אלא מושך ומעניין!

[ובמקום אחר הוסיף רבינו: שמעתי מאחד שהמשיל ענין זה לאדם שאוכל לחם עם חמאה, וכי יאכל קודם את כל הלחם ואחר כך את החמאה, לא כן, אלא מורחים את החמאה על הלחם, ואוכלים את שניהם ביחד, כך גם כשלומדים גמרא עם פירוש רש"י, מן הראוי לעיין בדברי רש"י על כל קטע בגמרא, לראות שלא נפלה טעות בהבנת הפשט, ולא להמתין עם דברי רש"י עד לסוף הסוגיא].

ולימוד התוספות יותר קשה, לכן בפעם הראשונה אפשר בלי תוספות, ומספיק מה שרואים בתחילה את הרש"י, שגם בזה יש הרבה למדנות, וחוזרים כמה פעמים עם פירוש רש"י, ובכל פעם שלומדים וחוזרים מקבלים עוד הבנה ובהירות.

וזה בדוק ומוססה, שיש דברים שלא מובנים בפעם הראשונה, וכשחוזרים פעם שנייה למחרת ולא באותו היום מבינים כבר את מה שלא היה מובן, ולפעמים יש דבר יותר מסובך שצריכים לחזור שוב ביום השלישי כדי להבין.

והעיקר שסוגיית הגמרא קודם תהיה ברורה עם פירוש רש"י, ואחר כך מתחילים שוב ללמוד גם עם התוספות, ובדברי התוספות גם כן יש חלקים קלים ויש חלקים קשים, ובתחילה מבינים את החלקים הקלים וממשיכים הלאה, וכשחוזרים פעם שנייה מבינים גם את מה שלא היה מובן בתחילה.

וזה כלל ידוע בדרך הלימוד, שבאופן זה יש הצלחה, והלימוד מושך ומעניין, וכך אפשר להמשיך בהתמדה.

סכנת המכשירים האסורים

אבל יש בעיה, שיש בימינו מכשירים כאלה, קטנים מאד, שמחזיקים אותם בכיס, וזה גם כן מעניין, כי יש שם דברים מעניינים, ואפילו דברים שהם כשרים, אבל הם גורמים להתמכרות, וההתמכרות היא כמו סמים ואלכוהול, שקשה להיגמל מזה, וכמו עישון, שמי שמעשן קשה לו להיגמל, וזה נעשה כמו מחלה, שהאדם לא שולט על עצמו, ונמשך עד שאינו יכול להפסיק, ואחר כך הוא סובל מזה, כך גם הדברים האלה, שהם דברים המושכים.

ובפרט שיש שם גם דברים אסורים, דברים שאסור לשמוע ואסור לראות, ושמעתי מאחד שהוא נכשל פעם בדבר כזה, וקשה לו להוציא את זה מהראש, וכל הזמן זה מלווה אותו, ואינו יכול להסיח דעת מזה, ומרגיש שאינו בן אדם, אלא כמו בעל חי, עד כדי כך זה השפיע עליו.

לכן צריכים לדעת להיזהר מאד שלא להיכשל בדברים האלה, אפילו אנשים מבוגרים, וידוע שבית שיש בו מכשירים כאלה אין בו שלום בית, והבית נהרס מזה, רח"ל.

צרת הציבור מחייבת חיזוק

ועוד חשוב מאד לדעת בענין חיזוק האמונה, כולנו מאמינים בני מאמינים, אבל צריכים שהאמונה תהיה בפועל ולמעשה. ורואים אפילו אצל חילוניים שבזמן שיש צרות מתחזקים באמונה, ועושים את כל מה שיוודעים שאפשר לעשות, מה שידוע להם במצוות, להגן מן הצרות.

והרי אנו נמצאים כעת בזמן צרת רבים, שהרבה מאחינו בני ישראל נמצאים בסכנה ובפחד מוות, החיילים בצבא סובלים ומפחדים, וגם ההורים שלהם, כולם מפחדים, ואם היינו חושבים קצת, **שיהיה אכפת לנו, ויכאב לנו.**

אמנם זה לא פשוט, אבל אם חושבים ומתבוננים, אם אדם היה חושב לעצמו איך מרגישים החיילים, ואיך הפחד של ההורים שלהם, הוא היה מתחיל קצת לדאוג לשלומם, ואם **דואגים ואכפת מזה, מיד מתחזקים בתורה ובתפילה, ומתרחקים מכל דבר שהוא נגד התורה.**

ובידינו הדבר, להיות שקועים בתורה, ולהתרחק מכל הדברים האחרים שהם נגד התורה, וזה לא קשה, רק ההתחלות קשות, אבל אחר כך זה קל ונעים מאד! ובעזרת השם יתברכו כולם בכל הברכות שבתורה, לאורך ימים ושנים מדושינו עונג.

בענייני הפרשה

בימי חוליו של אחי רבינו, מרן הגאון רבי יעקב זללה"ה, היה רבינו נוסע לבקרו בבית הרפואה מדי שבוע ולעיתים אף מדי יום, בביקורים אלו היו משוחחים רבות בדברי תורה ושוכחים עולם ומלואו.

בתקופה האחרונה כאשר נחלש הגר"י וכבר לא היה בכוחו לדבר, התנהלו חלק מהשיחות באמצעות הכתב, וכך זכינו שנשתמרו הדברים. ונביא בזה רשימה מאחד הביקורים האחרונים, שבועות ספורים לפני פטירת הגר"י, **בענין פרשת ויחי ומכירת יוסף.**

רבינו:

יש מדרשים שיוסף לא מחל לאחים על הצער שגרמו לו - וזה היה הטעם של עשרה הרוגי מלכות.

קשה, למה לא מחל להם - הרי ביקשו ממנו מחילה.

הגר"י:

לכ' ר' גרשון

בתורה כתוב שמחל, וידבר על לבם...

ואולי אפשר לומר, שהאחים, גם לאחר ששמעו מפיו שמוחל, היו עדיין בדאגה שמה עדיין יוסף מרגיש בלבו איזה צער.

ולכן בידי שמים זה נחשב שהם קיבלו על עצמם לשם כפרה, את יסורי הריגה אכזרית, כמו ר' עקיבא ור' יהודה בן בבא וכו'.

רבינו:

וידבר על לבם זה לא לשון מחילה, רק עידוד.

~ ~ ~

יצוין כי באחת השיחות שמסר רבינו באותם ימים האריך בענין שלא להקפיד על אחרים, ואמר בתוך דבריו:

אם הולכים עם האמונה אין קפידא על שום אדם, כי הכל בידי שמים ואין סיבה להקפיד. אמנם רואים שלפעמים יש סיבה להקפיד, כגון אם נגדם לאדם הפסד ברוחניות, שקשה למחול על זה.

ושאלו אחרי השיחה: אבל הרי עם האמונה אין סיבה לכעוס...

והשיב רבינו: **רואים שיש דברים שקשה למחול, הרי יוסף הצדיק לא מחל לאחים (רבינו בחיי פ' ויחי), ומדוע לא מחל, וכי הוא לא רצה למחול? כנראה שלא היה יכול למחול, מפני שהיה לו הפסד של רוחניות, שהתרחק מיעקב אבינו.**

מוקדש לעילוי נשמת הגאון רבי **אברהם ישעיהו ברמן** זללה"ה
בן מרן ראש הישיבה רבי **מרדכי שלמה** זללה"ה
נלב"ע כ"ג טבת תשס"ג - תנצב"ה

ברכת מזל טוב לילדינו הרה"ג רבי **רפאל מאיר** שליט"א לרגל השמחה במעונו בהולדת הנכדה בת לבנו רבי **אהרן** שליט"א מתלמידי רבינו זללה"ה
יזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים!

ברכת מזל טוב לילדינו החתן המופלג הבה"ח **נפתלי צבי מונטל** שליט"א מתלמידי רבינו זללה"ה, לרגל בואו בברית האירוסין עב"ג שתח"י בשעה טובה ומוצלחת יזכה לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א פרשת ויחי תשפ"ד

יהא שמייה רבא מברך

בתנחומא (תולדות ה') "אדריאנוס אמר לרבי יהושע גדולה הכבשה העומדת בין שבעים זאבים, אמר ליה גדול הוא הרועה שמצילה ושומרה ושוברן לפניו". כמו שבקריאת שמע צריך האדם לקבל עליו מלכות שמים על כל המקומות – ד' רוחות הארץ ושבעה רקיעים – כך צריך הוא גם לקבל את מלכותו ית' בכל הזמנים, בין בזמנים טובים ובין בזמני צרה. זה היה חששו של יעקב: שמא יש אצל בניו פגם בענין זה, שאינם מקבלים מלכות שמים בזמני צרה, ואם כך אין הם ראויים לדעת את קץ הימים. ואף לאחר שאמרו לו 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', חזר והדגיש להם 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', אין די בכך שהאדם יקבל את מלכותו ית' בזמן שבו רואים בחוש את הנהגת ה', אלא צריך להכיר בכך גם בזמנים של הסתר פנים. בינה זאת. זהו הביאור במה שאנו אומרים בקדיש – 'יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא'. בדברים אלו אנו מקבלים עלינו עול מלכות שמים על כל הזמנים, הן בעת שמחה והן בעת צער ח"ו.

והנה, אנו מאמינים שלכל הגזירות והצרות הבאות על האדם יש שני תפקידים: ראשית, הם נועדו לכפר על חטאיו. ומעבר לכך, לצרות יש תפקיד נוסף – לנסות את האדם, האם יקבל אותם באהבה מתוך קבלת מלכות שמים, ובבחינת 'הן יקטלני לו איחל' (איוב יג, טו). אם האדם מקבל את הצרות באהבה, אזי לא רק שמילא את תפקידו ועמד בנסיון, אלא קבלה זו בפני עצמה מכפרת על חטאיו.

מעתה, אף אם נגזרו צרות על האדם, אם עונה 'אמן יהא שמייה רבא' כל כחו וכוונתו ומקבל על עצמו עול מלכות שמים בכל מצב וזמן, מועיל הדבר לקרוע לו את גזר דינו ולבטל את הגזירות, שהרי הוא כבר קיבל על עצמו מלכות שמים בכל מצב שיהיה. בינה זאת, כי הוא נכון בס"ד.

חברים כל ישראל

שדרשו זה מקרא, ולכך כשיקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ – חברים כל ישראל וק"ל.

וזוהו הביאור בתרגום יונתן, דבאמרו – "האספו", אמר להם – "אדכו מסואבתא" והיינו היטהרו מטומאותיכם. דבשעת אסיפת כל ישראל יחד, כל יחיד ויחיד מטהר עצמו. ומזה דרשו חז"ל כי ראה שנסתלק ממנו שכינה אמר שמא יש בהם פגם כל שהוא, כי לצורך גילוי קץ הימים אמר להם לפני זה – "האספו" – "היטהרו מטומאותיכם". ודוק כי נכון הוא בס"ד.

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (מ"ט, א)

"ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה. אמר שמא חס ושלום יש במטתי פסול כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו, אמרו לו בניו 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד' – אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'" (פסחים נו.)

"עני יעקב אבונן ואמר יהא שמייה רבא מברך לעלמי עלמין" (תרגום ירושלמי)

מדברי התרגום ירושלמי מתבאר שהלשון שאנו אומרים בקדיש – 'יהא שמייה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא' – היא ביאור ופירוש של דברי יעקב לבניו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', ויש לבאר את הדברים.

כמו כן יש לבאר מה שאמרו בגמ' (שבת קיט:): "אמר רבי יהושע בן לוי כל העונה אמן יהא שמייה רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו", מה טעם הדבר, ומדוע כה גדולה סגולת אמירת יש"ר? עוד יש להבין, היאך אנו מפסיקים באמצע קריאת שמע כדי לומר בשכמל"ו.

בהקדם ביאור הדברים, יש להבין מה היה הדין ודברים שבין יעקב לבניו, כי לכאורה לאחר שענו לו בניו שאין לו מקום לחשוש עליהם – "כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד", כבר נסתים הדו"ד ביניהם. מה ביאור במה שאמרו חז"ל 'באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. ונראה לומר, שיעקב חשש מפני המצב שיהיה באחרית הימים. בקץ הימים יהיה הסתר פנים גדול, צרות רבות, ונסיונות על כל צעד ושעל. בזמן כזה עלול האדם להרגיש פחות את מלכותו ית'. אך גם על זמן זה אנו מצווין לראות מלכות שמים, וכמו שאמרו

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (מ"ט, א)

ועי' בתרגום יונתן "וקרא יעקב לבניו ואמר להם אדכו מסואבתא" וכו'.

ונראה ביאור הדברים ע"פ מה שביארתי במק"א בנוסח ברכת החודש – "מי שעשה ניסים לאבותינו וכו' ויקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ חברים כל ישראל". ע"פ הגמרא חגיגה כו ע"א דאין טומאת עם הארץ ברגל, דבזמן אסיפת כל ישראל חברים עיי"ש

מנוחה - בשביל הקב"ה

שלכאורה יש לתמוה על הפסוק, שהרי יששכר שראה 'מנוחה כי טוב' היה צריך לברור לעצמו המנוחה, ואיך יובן ההמשך 'ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד'.

והביאור, שהרי בכל קרבן מקריבים את החלבים ואימורים לגבוה, והכתוב אומר 'כל חלב לה', וכיון שראה יששכר שמנוחה היא דבר טוב, קפץ והקריב את המנוחה שלו בשביל הקב"ה, ויט שכמו לסבול.

וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול ויהי למס עבד (מ"ט, ט"ז)

ביאור הכתוב עפ"י מדרשי חז"ל ש'מנוחה' הכוונה לתורה, ויש שפירשו דהמכוון על מנוחה האמיתית בעוה"ב.

ולא אמנע להזכיר מה ששמעתי ממנו"ר מרן החזו"א זצוק"ל שהי' חוזר על ווארט חסידי ששמע מהמקובל הרב אשלג זצ"ל (בעל פי' הסולם על זוה"ק), בעת שביקר אצלו בבני ברק, ואמר לו

צוואת דוד המע"ה – לא להיות מושפע מהרחוב

דרכם ללכת לפני באמת בכל לבכם ובכל נפשם, ועל כן יש לנו לפרש כל הכתוב בצוואה זו שכאן הדריך דוד את שלמה במה שמוטל עליו לעשות כדי לקיים דבר זה כדי לשמור על מלכות בית דוד לעולם ועד.

ויש להתבונן מזה הטעם שנתן לו דוד לקרב את בני ברזילי הגלעדי 'כי כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך' ואף כל ישראל נטו באותה שעה אחרי אבשלום, אבל בני ברזילי הגלעדי נהגו בהשקפה אחרת מן כל עם הארץ והבינו שצריך להתחבר לדוד. וזהו גם מה שהוסיף לו אח"כ 'והנה עמך שמעי בן גרא' שקללני באותו הזמן, והוא נהג להיפך מהם ונהה אחרי הזרם של ההמון המורדים במלכות לנטות אבן אחר הנופל, ואמר לו דוד, כעת יש 'עמך' שמעי בן גרא, ואני מצוך להחליף את המקורבים אליך, ותחת שמעי בן גרא תתן את בני ברזילי הגלעדי, להם מגיע חסד זה שיהיו באוכלי שולחנך, ובם יראה שלמה ספר מוסר להחזיק בדרך השם, ובדרך זה נהג דוד המלך כל ימיו, כד' הגמ' ברכות ד"ד א' ידי מלוכלכות בשפיר ובשליא, ואדברה בעדותך נגד מלכים ולא אבוש, ספון בביהמ"ד בעסק התורה, ולא הושפע מדעות הרחוב וזרם החיים קול הסואן שברחובות.

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי דָוִד לָמוּת וַיְצַו אֶת שְׁלֹמֹה בְנוֹ לֵאמֹר וְהוֹדַדְתָּ אֶת שִׁיבְתוֹ בְּדָם שְׂאוּל, וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְפֹּר בְּעֵיר דָּוִד (מתוך ההפטרה)

סיפר רבינו שליט"א, שפ"א שאלו הגה"צ ר' צבי יהודה מלצר זצ"ל [ראש ישיבת קלצק ברחובות ורב העיר דשם], האיך זה שהדבר האחרון שאמר דוד המלך לשלמה בנו קודם מיתתו, הוא ענין הריגת שמעי בן גרא ובזה חתם צוואתו, הלא דבר הוא.

ואמר לו רבינו שליט"א בהסבר הדברים, כי בפס' שמקודם צויה דוד את שלמה לעשות חסד עם בני ברזילי הגלעדי 'והיו באוכלי שולחנך, כי כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך', ובאמת יש להשתומם ע"ז שהרי אמרו חז"ל בשבת דקנ"ב א' ברזילי שטוף בזימה הי', ושלמה הי' אז בן י"ב שנים, ודוד המלך המליכו תחתיו ומסר לו סודות ההנהגה והמלכות, והזהירו 'וחזקת והיית לאיש, ושמרת את משמרת ה' א', ומ"מ צויהו לקרובם להיות מאוכלי שולחנך, שולחן שלמה בשעתו, וגם זה נכלל בצוואה האחרונה שקודם מיתתו.

והביאור בזה, כמו שאמר דוד עצמו שהקב"ה הבטיח לו ש'לא יכרת לך איש מעל כסא ישראל' ובתנאי 'אם ישמרו בניך את

'כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ'

ראשי כוללים מעיה"ק ירושלים נכנסו השבוע למעונם של רבינו מרן שליט"א,

בתוה"ד השמיע רבינו שליט"א דברים נוקבים אודות נגע התקשורת הפושה במחנה היראים.

צריך להגיד לכל בן תורה שהתבונן ויראה שרובא דרובא של השיחות שעושים זה לא מהדברים הנצרכים כלל וכלל. ומה שכן נראה להם שנצרך היה יכול להידחות לאחר ה'סדר'. "חז"ל אומרים 'כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ'. צריך לקבל החלטה נמרצת שמתנתקים 'והבא ליטרה מסייעין בידו'. כשפתחתי את הישיבה (כולל רשב"י) באו אלי אברכים שהם רוצים שיתקינו טלפון ציבורי. אז לא היה כלל המושג של טלפון שנמצא וזמין בכיס של כל אחד. אני אמרתי להם שישאלו את רבינו הגדול הראש ישיבה זצוק"ל, הם נכנסו והראש ישיבה השיב להם שלא, לא צריך טלפון בכלל. האברכים ניסו להגיד לו שלפעמים זה נוגע לפיקו"נ, אם בבית צריך ללכת לבית חולים וכדו', הראש ישיבה אמר להם, אנחנו גרים בין יהודים ולא יהיה פיקו"נ! ובאמת שנים רבות לאחר מכן אני זוכר שלא היה מקרה בישיבה שהיו צריכים אברך באמצע הסדר בעניינים דחופים אלו.

ואת זה צריך להשריש באברכים, להיות שקועים בתורה, להיות יגעים ועמלים בכל כוחם. להכניס בבני התורה את המושגים של שקיעות בתורה שעוד ראינו אצל רבותינו, אצל החזון איש אצל הבריסקער רב ואצל הרב שך. איך שחוץ מתורה לא עניין אותם שום דבר בעולם, והיו עמלים ויגעים בחוסר כל, ולא היו צריכים לעצמם כלום, ורק כך הגיעו למה שהגיעו. לא שייך אחרת. אין מציאות כזו גם להיות שקוע ולהבין בלימוד וגם שהראש יהיה בחוץ, מחובר כל הזמן עם מה שקורה בעולם.

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור

רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת ויחי תשפ"ד

בדין קריאת שמע בכל לשון - חלק ב'

(מתוך שיעור שנמסר לחו"ר כולל תשובות והנהגות)

בבית המקדש שקהל גדול היה מתאסף שם מכל מקום, ו"שפת אנשי המקום" של בית המקדש היא כל לשון, שהוא מיועד לאנשים מכל העולם כולו שהתאספו בבית המקדש.

ב

יש להסתפק באשכנזי שקורא ק"ש כמו ספרדי

והנה יש להסתפק באשכנזי שקרא קריאת שמע כמו אצל הספרדים שמחליפים קמץ בפתח, או יוצא ליטא שקרא כמו יוצאי הונגריה שמחליפים שורוק בחיריק, אם מועיל או לא.

דעת הגאון מבריסק דחשיב קריאה בלשון אחר

ושמעתי מפי מרן הגאון מבריסק, דאין זה נחשב כקריאה ב'לשון הקודש', ד'לשון הקודש' היינו דווקא כפי שקיבלנו מהקב"ה, אבל כשקורא בשיבוש - שלא במסורת דידן, אין זה 'לשון הקודש'.

אלא דמ"מ אמר הגאון מבריסק דמועיל מדין 'לשון אחר', דכיון שיש קהילות הרגילים לדבר כן, ולפי המסורת דידהו זהו הלשון המתוקן, הרי זה נחשב 'לשון בפני עצמו' ומועיל מדין לשון אחר.

עפ"י יש למצוא לימוד זכות על שאין מדקדקין היום בק"ש

ועפ"י אמר הגאון מבריסק זצ"ל שיש ללמוד מכאן 'לימוד זכות' על אלו שלא מדקדקין בקריאת שמע במלעיל ומלרע, שוא נע ונח וכדומה, ומשום שמרוב הגלויות יש לנו כמה ספיקות מהו ההברה הנכונה, וי"ל דכל מה שיוצאים אנו בקריאת שמע זהו מדין "לשון אחר", דשינוי הבהרה מהני כלשון אחר, ועל זה סומכים העולם שאין מדקדקים היום באותיותיה, וכדעת הראב"ד (פ"ב מהלכות קריאת שמע ה"י) דבלשון אחר ליכא חיוב לדקדק באותיותיה.

חידוש הבאור הלכה דלשון אחר מועיל רק באותו מקום
בביאור הלכה בס' ס"ב כתב חידוש להלכה, דהא דמהני 'כל לשון' בקריאת שמע, זהו דווקא באותו המקום ובאותו הזמן שאנשי המקום מדברים בלשון זה, והוסיף הביאור הלכה, דאמנם 'לשון הקודש' מהני בכל מקום כיון דזהו לשון בעצם, אבל שאר לשון דלא היו לשון אלא מצד הסכמת המדינה, א"כ במקום שאין אנשי המדינה מכירים את הלשון ליכא עלה תורת לשון כלל.

מלשכת הגזית

חיזוק כח רבני ירושלים - להרבות כבוד התורה

לאחרונה התקיים במעונו של מרן שליט"א חלוקת רבבות דולרים לרבני ירושלים מטעם קופתו של מרן שליט"א "קופת תמכין דאורייתא" שהוקמה לאחר שכ 90 רבני ירושלים לא קיבלו את משכורתם החודשית זה זמן רב.

כזכור, בחודש תשרי האחרון התקיים במעונו של מרן שליט"א מעמד היסוד לקרן 'תמכין דאורייתא' לחלוקת מאה אלף דולר ראשוניים לרבני ירושלים לקראת החגים. כעת, לאחר כחודשיים בלבד התקיים מעמד נוסף במעונו של מרן שליט"א לחלוקת רבבות דולרים נוספים.

בפתח המעמד עיין מרן שליט"א בקורת רוח מרובה בפנקס הצ'קים המיועד לחלוקה, ולאחר מכן בירך את התומכים והמסייעים שעזרו בגופם או בממונם להצלחת המגבית.

במרכז המעמד נשא מרן שליט"א דברים כדורבנות, כשבתוך דבריו אמר: "אם עד עכשיו היו רגילים בירושלים להתאסף אסיפות 'לקבץ כספים', הרי ב"ה באנו למצב חדש שמחלקים כספים בסייעתא דשמיא.

עוד הוסיף מרן שליט"א בהתייחסו בפרטות ליושבי חו"ל: "צריכים להסביר ליהודי חו"ל שכשהם נותנים לזה הרי הם נותנים לעצמם, שמעוררים רחמי שמים על עצמם, ולצערינו הרשעות והשנאה של הגויים ישראל גובר, והולך רח"ל גם בחו"ל, שהגויים חושבים לעצמם מה לנו לחיות יחד עם היהודים, ורוצים להיפטר מעם ישראל, וזקוקים אנו לרחמי ה', ובזכות הצדקה והחסד מעוררים רחמי שמים.

"יהודי יושב בניו יורק או בויליאמסבורג וחושב שהמצב שלו רגוע ובטוח, אבל צריך לדעת שאנו זקוקים לחסדי ה' ולרחמי גם בגולה, ועלול להגיע זמן קשה גם בחו"ל, אבל ב"ה יש לנו אמונה שמחזיק אותנו, ויש לנו הבטחה מהקב"ה שהוא יעזור לבסוף, ועלינו להתחזק עוד ועוד ואז נזכה לישועת ה'.

"העיקר צריך לראות להמשיך הלאה להרבות כבוד התורה, שזהו כבוד הקב"ה עצמו, ואני מקווה שהקב"ה יעזור שנזכה להרבות פעלים לתורה, ונזכה להוסיף עוד רבנים ולהגדיל את כח הרבנים בעוד שיעורים ביתר זהירות."

תמיחת הגאון ר' יצחק הוטנר מקריאת סוטה

והגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל הקשה על הביאור הלכה, מהא דתנן בסוטה (ל"ב ע"א) "ואלו נאמרים בכל לשון, פרשת סוטה, וידוי מעשר", והנה שניהם היו בבית המקדש אשר בירושלים, ורוב אנשי ירושלים דיברו בלשון הקודש, ומ"מ תנן דנאמרים בכל לשון, והרי שמועיל כל לשון גם במקום שאין מדברים באותו הלשון.

וסיפר לי הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל שהלך לשאול את הגאון רבי חיים עוזר זצ"ל על הביאור הלכה כאן, ואמר לו רבי חיים עוזר, שישאל בעצמו את הקדוש ה"חפץ חיים" בראדון, והלך ושאל אותו, והשיב לו החפץ חיים "בשעה שכתבתי הדברים למדתי היטב הסוגיא, וא"כ בודאי הדברים מכוונים אף שבזקנתי אינני יודע תירוץ לזה", ולא חזר בו.

[וכע"ז זכורני שהיה עובדא אצלי כששאלתי את הגה"ק ר' מרדכי פגרמנסקי זצ"ל קושיא על חידוש שחידש, והוא השיב לי כע"ז: "לפני המלחמה כשלמדתי דבר זה, ביררתי הדבר היטב, וא"כ בודאי הדברים מכוונים אף שעכשיו אין לי תשובה].

יישוב קושיית הגאון ר' יצחק הוטנר
ונראה ליישב קושיית הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל, ד'פרשת סוטה' היו אומרים

הנהגות מן שליט"א מימי המלחמה בצעירותו (חלק ה')

(הועתק מתוך ספרו החדש של הרב יעקב ב. פרידמן)
הנמצא בשלבי עריכה אודות תולדות חייו של מן שליט"א המשובח בעובדות והנהגות שקיבל מן שליט"א מרביותו).
בימים ההם הייתה הישיבה שרויה בחרפת רעב. תקופת המלחמה הייתה קשה גם לבעלי הבתים המבוססים של לונדון, על אחת כמה לשיבה המבוססת על פליטים חסרי כול. ברוב הימים לא היה במטבח הישיבה לחם. כפשוטו. הרב'ה היה מתבזה כל יום. נכנס מדי בוקר לחנויות, מתחנן להקפה, לירקנים, בעלי מאפיות, ומתחנן בדמעות שליש על נפש ילדיו, עמלי תורה החובקים אשפתות. מתחנן לשאריות, ללחם מיום אתמול.

באחד הימים השיג הרב'ה הבטחה מבעל מאפיה בלונדון, שכל הלחם שנשאר במאפיה בשעת סגירה יועבר למחרת לשיבה. ולמרות שבכך יהיה תפריט הישיבה מורכב משאריות היום הקודם, הסכים לכך הרב'ה על כורחו. המאפיה הטילה על הנהלת הישיבה את האחריות להעביר מדי בוקר את הלחמים הישנים לשיבה.

בניגוד למה שניתן היה לחשוב, ההבטחה האומללה הזו שרבי משה מספר עליה בהתפעלות, הייתה מרגעית ההתייצבות של הישיבה. והיא יצרה סוג של וודאות בתוך האנדרלמוסיה.

...בבחור היה בישיבה, חבר חדר שלי משה רייכמן, שקיבל על עצמו לבצע מדי בוקר את התפקיד הקשה והמבוזה. הוא היה משכים בשעה 5 לפנות בוקר, ונודד מהישיבה אל המאפיה הלון-וחזור, נושא על כתפיו את הלחמים הישנים. כיוון שספסלי הישיבה התרבו, ומספר התלמידים בישיבה התקרב למאה בחורים, נאלץ משה רייכמן ללכת למאפיה כמה וכמה פעמים הלון וחזור לפני זריחה, לשאת על כתפיו לחמים ישנים.

משה רייכמן היה מהמיוחדים ובעלי הנפש בישיבה. ובעוד בחורים אחרים השתמטו מהמטלה המבישה, ראה זאת רייכמן כמעשה של כבוד. והרב'ה התרגש ממסירותו היומיומית, לטרוח בשעה כזו ולהתבזות כך, ואמר לו בהתפעלות:

"עליך אמרו רבותינו 'למה נקרא שמו יחזקאל בן בוזי ע"ש שביזה עצמו על דברי תורה". היום אתה אולי מבוזה, אבל יום יבוא ותהיה עשיר גדול ומכובד, ואנשים רבים יתבזו לבוא לפתחך לבקש את עזרתך".

דברי הרב'ה התקיימו במלואם, וברבות הימים הפך הנער משה רייכמן מטורונטו בקנדה לאחד מעשירי תבל.

ר' משה רייכמן סייע לשיבה בדרך נוספת. בעלות הצורך הנאצי נמלט רייכמן עם הוריו מווינה, דרך פריז, עד לסנג'ר במרוקו. שם שהתה המשפחה בימי המלחמה, ושם הקים רייכמן בעודו רך בשנים ישיבה לקירוב נערים מקומיים לתורה. את הבחורים שאסף היה שולח לישיבת 'תורת אמת' בלונדון.

אחד הנוכחים: יהודי ארה"ב רוצים לשמוע דעת תורה על המצב הקשה.

מן רבינו: הקב"ה העביר אותנו הרבה צרות בגלות, קול ה' בכח קול ה' בהדר. ומקובל בידינו שבזמן גזירת ת"ח ות"ט, בשעה שנשחטו ונטבחו באכזריות רבות יהודים הי"ד, הבטיח צדיק אחד לפני פטירתו, שלאחר פטירתו לא ינוח ולא ישקוט עד שהקב"ה יאמר לצרות ישראל די ויביא את משיח צדקינו, אמנם לאחר פטירתו נתגלה בחלום ואמר שאי אפשר למי שחי בעולם הזה להשיג מה שרואים שם משמים, שכאשר הגיע לשמים ראה את גודל השכר שיש לאדם שעומד בניסיונות בזמני צרה, ובזה זוכים לעלות מעלה מעלה. וזו אחת הסיבות להתעכבות הגאולה, שהקב"ה ברוב חסדיו רוצה לזכותינו בשכר רב.

ועוד זאת צריכים לדעת שיש לנו להמתין לגאולה ולא לחטוף ולהחליט על זמן מסוים שזהו הזמן בהחלטיות. ועובדא ידענא שבשעה שהאדמו"ר מלובביטש הרעיש בשנת ת"ש שמשיח יבוא בשנת ת"ש, שמע מזה מן הגר"ח ע"צ"ל ואמר "אני אומר לכם שמשיח לא יבוא השנה", והסביר שאם משיח לא יבוא בשנת ת"ש, היהודים שהאמינו ברבי יאבדו את האמונה לגמרי ולכן הוא אומר שבוודאי משיח לא יבוא כדי לשמור על האמונה שלהם.

הראש ישיבה: באיזה נוסח ראוי להתפלל עכשיו, להתפלל שהם יצליחו?

מן רבינו: להתפלל ששמו של הקב"ה יתקדש בעולם, וששום יהודי לא יסבול ושלא יהא לו אפילו מכה קלה. ואל תתמה איך זה יכול להיות יחד, שכן אנחנו לא אפוטורפסים על זה, ואין אנחנו צריכים לדון או לענות איך לסדר את זה.

הראש ישיבה ביקש ברכה.

מן רבינו: מה הוא צריך הברכה שלי? הרי יש לו זכות הרבים ויש לו הברכה שלו. אבל אם הברכה שלי מסייע אני יברך

הראש ישיבה: שהרב יהיה ברי ויארץ ימים ויזכה להמשיך להנהיג את בית ישראל

מן רבינו: אמן, שנשמע במהרה בשורות טובות, ויה"ר שנשמע הבשורה בבית משיח צדקינו - קול מבשר מבשר ואומר.

במהלך שבוע שעבר ביקר הגאון הגדול רבי אהרן פלדמן ראש ישיבת 'נר ישראל' בבולטימור' ומזקני חברי מועצת של אגודת ישראל בארה"ב, במעונו של מן רבן של ישראל שליט"א ברחוב קנזלבווגן 4 בירושלים.

במהלך הביקור שאל ראש הישיבה את מן רבן של ישראל שליט"א באיזה נוסח להתפלל בימים אלו, "האם להתפלל להצלחת המדינה".

מן שליט"א השיב בדברים נחרצים: "יש להתפלל ששמו של הקב"ה יתקדש בעולם, וששום יהודי לא יסבול".

מן הוסיף ונימק: "איי. איך זה יכול להסתדר יחד, התשובה היא שאנחנו לא אפוטורפסים על זה, ואין אנחנו צריכים לדון או להשיב איך לסדר דבר זה".

ולהלן התמליל המלא מהביקור הוד:

אחד הנוכחים: הרב היה גר פעם בארץ ישראל ועכשיו הגיע לביקור.

מן רבינו: אתם לא שוכחים את ירושלים **הראש ישיבה:** אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני.

מן רבינו: להקב"ה יש סדר בכל הנהגותיו, יש יהודים שנמצאים בחו"ל ויש יהודים בארץ ישראל, זה מסדרי הקב"ה בעולמו.

אחד הנוכחים: הראש ישיבה נמצא היום בבולטימור.

מן רבינו: הוא נמצא בבולטימור אבל מצודתו פרושה לארץ ישראל

מן רבינו: המצב נעשה גרוע מיום ליום. מה נאמר ומה נדבר ומה נצטדק, נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'.

הראש ישיבה: על מה צריכים לעזור עכשיו?

מן רבינו: צריכים למחות על הכפירה של 'כוחי ועוצם ידי'. אינני רוצה להוציא מהפה הכפירה שהם מדברים, הם [ראשי השלטון] מדברים על כוחי ועוצם ידי ועושים מעצמם 'כל יכול'.

הראש ישיבה: אומרים בשם מן הגרי"ז שצריך לתלות 'בשלנו הצרה הזאת'.

אחד הנוכחים: יש שאלה כשבאים צרות רח"ל, אם יש לתלות הצרות בעבור מעשה החילונים או עבור החרדים.

מן רבינו: האמת שדרכי הנהגתו ית' נעלם מעיני כל חי. לא כדאי יותר מידי לחקור ולדבר מזה, כי כשמדברים עוד

משא הכוונה מיוחד

מאת רבינו מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

אשר הוקרן לכינוס 'כח התורה' שנערך במרכז הקונגרסים בבנייני האומה עבור אנשי עמל ועשייה קובעי העיתים לתורה

אף הנאלץ לעסוק בפרנסתו עדיין מחויב להיות בן תורה בכל הליכותיו

החיים, בלא להתעסק בדברים אחרים.

אבל בעשרים השנים האחרונות, התחיל להיות גם בארץ ישראל כפי שאמר מו"ר מרן הגר"א קוטלר זצ"ל לגבי כללות ישראל, שלא היה אפשר שכל הבני תורה שבארץ ישראל יעסקו כל חייהם בלימוד התורה, אלא הוצרכו להתעסק בדברים אחרים לפרנסה וכדומה.

באמת, בתחילה לא היתה התייחסות מיוחדת לאנשים אלו (מחמת שתופעה זו לא

היתה רחבה), והרבה נפלו מחמת זה, אבל היום החרב הענין הזה, ואמנם ברוך ה' שעדיין רוב רובם של ציבור הבני תורה נשארו בכלל כי לי בני

ישראל, אבל יש מיעוט הניכר שגם עובדים ואינם יכולים לעסוק בתורה כל חייהם בלא להתעסק בדברים נוספים.

אלא שהיחס אליהם צריך להיות, לא שהם בעלי בתים שיש להם שייכות לבני תורה, אלא להיפך, הם בני תורה שהוצרכו להתעסק לפרנסתם, כך צריך להיות היחס שלהם כלפי עצמם וכך צריך להיות היחס אליהם מכל בני התורה.

לפני מתן תורה, אמר הקב"ה למשה רבינו לומר לכלל ישראל (שמות יט ה) 'ועתה אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים'. דורשים חז"ל במכילתא (שם) 'והייתם לי' שתהיו קנויים לי, ועוסקים בתורה, ולא תהיו עוסקים בדברים אחרים.

מו"ר מרן הגר"א קוטלר זצ"ל היה אומר על פי זה, שעיקר המצב בכלל ישראל היה צריך

להיות שכל אחד ילמד תורה כל החיים, ולא יתעסק בשום דבר אחר חוץ מלימוד התורה. אבל מכיון שדבר זה אינו אפשרי, שהרי צריך שיתעסקו בפרנסה

ובשאר עניני העולם הזה, מכל מקום, כדי שכלל ישראל יוכל להתקיים, מוכרח שלכל הפחות חלק מהעם יהיו עוסקים בתורה בלא שום דבר אחר.

והנה בארץ ישראל במשך המאה שנים האחרונות, היה ידוע שבני התורה עוסקים שם בתורה כל החיים, אף שגם בחו"ל היו מעט כוללים ושיבות, אבל כשבאו לארץ ישראל ידעו שעיקר המטרה היא ללמוד תורה כל

אכן אין זה סתם הגדרה מהשפה ולחוך, אלא הם באמת בני תורה, וזה יבא לידי ביטוי בשלושה דברים:

א. במחשבה, שמבין ויודע שהלוואי והיה יכול ללמוד כל החיים, ומה שמתעסק בענינים אחרים, לפרנסה וכדומה, אינו אלא בדיעבד, **לפי שאין לו ברירה**.

ב. דקדוק ההלכה בין אצלו ובין בביתו צריך להיות ממש כמו בית של אברך, וזה כולל את כל הענינים, תפילה, צניעות, ושאר עניני הלכה. אמנם לענין הדברים הגשמיים, יכולים אלו המתעסקים לפרנסתם להעלות את רמת התנאים הגשמיים מכפי הפשטות שנוהגים בה האברכים, והכל לפי מה שיש להם, אבל מלבד זה, כל דקדוק ההלכה, התפילה והצניעות צריך להיות **ממש כמו אברך בן תורה גמור**, אין שום סיבה שיהיה ביניהם שום שינוי.

ג. התלמוד תורה עצמו, שגם מי שעובד לפרנסתו צריך לקבוע עיתים לתורה, החפץ חיים זצ"ל מאריך על זה הרבה, בענין קביעות העיתים לתורה לכל אדם ואדם.

ענין 'קביעת עיתים לתורה' כולל שלוש בחינות: א. 'קביעות' פירושה, שלומדים כל יום ויום בקביעות, **אין יום שעובר בלא תלמוד תורה**. ב. קביעות ב'כמות', שצריך לקבוע זמן מסוים של שעה שעתיים, כמה שעות שהוא יכול. ג. 'קביעות' באיכות, שלא יחשוב, שמאחר ואינו אברך, אינו צריך להעמיק ולהבין היטב את מה שלומד, אלא יכול ללמוד במהירות בלא הבנה, אך באמת אינו נכון, מאחר ובעצם הוא בן תורה, אלא שהוצרך להתעסק בדברים אחרים, אבל בזמן שהוא לומד הוא צריך ללמוד **עם כל העין וההבנה** כפי הכשרונות שיש לו.

אני מכיר אברכים באמריקה שעובדים לפרנסתם, שכשהם חוזרים מעבודתם בשעה ארבע, הם חוזרים ישירות לבית המדרש לסדר שני. כמו כן אני מכיר אברך שהוציא ספר, הוא לומד סוגיות והוציא ספרים. ואכן, באופן כללי באמריקה היום זה התפתח מאוד, יש דף היומי פשוט ויש דף היומי יותר בעיון, ויש את אלו שלומדים בשקידה סוגיות כמו אברכים בישיבות וכוללים.

אסיים בדברי רבינו יונה באגרת התשובה, המובא בחפץ חיים בכמה מקומות, 'בני אדם הפוסקים ממלאכתם, והולכים לבתיהם כשהם בטלים או משיחים בדברים בטלים, רעתם רבה וחטאתם כבדה מאוד, לפי שהם מבזים את התורה, שאילו היו מאמינים שאין תכלית למתן שכרה, למה לא ישיבו רגליהם לבית המדרש ללמוד'.

זה היסוד שצריך לזכור, שגם אלו המתעסקים לפרנסתם, הם נשאים בני תורה, הם עובדים, אבל הם בן תורה בכל הבחינות, ולכך צריך שיהיו גם בארץ ישראל **כוללים לבני תורה שעובדים**, לא כולל בעלי בתים! כולל לבני תורה שעובדים, וילמדו כל אחד לפי כוחו, ויעשו כמה סוגים של כוללים, כפי שיש לאברכים, כולל שלומדים בו יותר בעיון, כולל שלומדים בו בבקאות, כולל שלומדים הלכה וכיוצא בזה.

דבר זה יעשה גם קידוש ה' גדול, שגם אלו המתעסקים לפרנסתם אינם יוצאים מגדר 'בני תורה', ויהי רצון שהקב"ה יתן כח ל'בני תורה' אלו להישאר בני תורה אמיתיים בכל הענינים שהזכרנו, וכמו כן יזכו לכח מיוחד מאת ה' שנצרך להם בכדי להתמודד עם הנסיונות הבאים לפתחם מכח העבודה, ולהצליח גם בזה.

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת ויחי תשפ"ד

• תורת חמד | מענייני הפרשה •

שים נא ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים (בראשית מז, כט). והקשה הפרי יצחק (ח"ב סימן ל) הרי יעקב נולד מהול וכדאיתא באבות דר"נ (פ"ב ה"ה), וא"כ מדוע הניח ידו תחת ירכי הרי אינו חפץ של מצוה. ובני הגאון רבי אברהם יעקב שליט"א יישב (בספרו אבני חפץ, עמוד עח) לפמ"ש בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן קפג) שכל רגע ורגע שהוא מהול מקיים מצוה, והוכיח כן מדוד המלך ששמוח בבית המרחץ כשזוכר שיש עליו מצות מילה (מנחות דף מג ע"ב), ומוכח דכל רגע מקיים מצות מילה משום שיש מצוה שיהיה מהול, וראה בבית הלוי (ח"ב סימן מז) שהאריך ג"כ שיש במילה ב' מצוות, מצוות מעשה המילה ומצוה שיהיה מהול. ולכן אע"פ שיעקב נולד מהול ולא קיים את מצות מעשה המילה, אבל הוא קיים כל רגע את המצוה שהוא מהול, ולכן מילתו היתה חפצא של מצוה. ויש להוסיף ולבאר באופן אחר, דעצם הדבר שנוולד מהול יש בו חשיבות, שלא יהיה ערל אפילו רגע אחד כי מאוסה היא הערלה, ומרגע הוולדו לא עיכב את קרבן הפסח ואכילת תרומה, וגם למ"ד (שבת דף קלה ע"א) שצריך להטיף דם ברית לנולד מהול, זהו משום חשש ערלה כבושה, אבל ביעקב אבינו שהתורה העידה עליו שנוולד מהול וזהו כדי לשבח מעלתו, מסתבר שלא היה בו שום צד ערלה, וא"כ כשם שהשבועה בנקיטת חפץ של מצוה היא מעלה, הכ"ל הנוולד מהול יש בו מעלה שהרי התורה משבח אתו ע"כ, והיה כמו אדם הראשון לפני החטא שהיה חפץ של מצוה לקיים פריה ורביה.

אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמולך, ועתה שא נא לפשע עבדי אלוקי אביך (שם נ, טו). הנה מכאן יש להעיר על מה שכתב בשו"ת רש"י (סימן רמה) לגבימי שנשבע שלא ימחול לחברו עולמית, ולאחר זמן שככה חמתו, ורצה לנשק את חברו ולנהוג עמו בחיבה, והשיב רש"י דאסור לחבקו ולנשקו דאין לך מחילה גדולה מזו ויעבור על שבועתו שלא למחול לו, והביא מה שנאמר בשמואל ב' (יד, לג) שדוד נישק לאבשלום ואע"פ שלא אמר 'הריני מוחל', מ"מ נשיקה מחילה מעליותא היא, יע"ש. והנה בפסוק כאן מבואר שאחי יוסף ביקשו מחילה מיוסף להדיא, אע"פ שמצינו בפרשת ויגש (בראשית מה, טו) וינשק לכל אחיו ויבך עליהם, והרי כל סדר פיוס חברו נלמד ממעשה יוסף ואחיו (ויגש דף פז ע"א), ומהא דביקשו מחילה בפה חזוין דנשיקה לא חשיבא מחילה (וידוע מש"כ רבינו בחי" דלא ראינו שיוזיק הכותב שיוסף מחל להם, ומתו בעונשם בלי מחילת יוסף, עד עשרה הרוגי מלכות). ונראה לבאר דנישוק יוסף לאחיו אינו חשיב מחילה, כיון שהדבר אירע בשעת התרגשות וסערת נפש, כאשר נפגשו האחים לאחר שנים רבות [וידועים דברי האוה"ח שאפילו בזמן המכירה לא כהתה עין האחוה מיוסף], ומאחר שע"פ דרך הטבע כן הוא שאחים ינשקו זה לזה במצב שכזה, אין מכאן הוכחה שנישוק זה נחשב כמחילה, משא"כ נישוק וניהוג חיבה בסתמא, שלא בנסיבות מיוחדות, וכגון כמי שנשבע שלא ימחול לחברו, א"כ ודאי דבשעה שמנשקו ומחבקו הרי זה גילוי לב שמביע התפייסות ומחילה, ולכן אסר רש"י על שמעון לנשק לראובן. ועפ"י השבנו לאחד שפגע בחברו באופן נורא ולא ביקש את מחילתו, וכשהגיע להשתתף בשמחת נישואיו נישקו החתן וחייבוקו, ואמרנו דלא חשיב מחילה שהרי נהוג ומקובל שחתן מחבק ומנשק לכל מי שפוגש בעת חתונתו, ואין מכאן ראייה שמחל לו באמת, ולכן הפוגע צריך לשוב ולבקש ממנו מחילה להדיא.

• ווי העמודים וחשוקיהם •

שאלה משולחננו של מרן שליט"א

לסכן לוחמים כדי להוציא חטופים

נבקש לשמוע דעת תורה ממרן שליט"א, כאשר יש אפשרות לשחרר שבויים או חטופים במבצע צבאי, אבל הדבר כרוך בסיכון חיים, האם מותר לעשות מבצע כזה כדי לשחררם, או שאסור לסכן חיי אדם בשביל הצלת אחרים.

השאלה נוגעת גם כאשר על ידי סיכון כמה לוחמים אפשר להציל חטופים רבים, כמו שהיה ב'מבצע אנטבה', שהצילו עשרות יהודים אבל אחד מהלוחמים נהרג. האם באמת עדיף לסכן חיי מיעוט לוחמים ולשחרר את החטופים במבצע, או שעדיף במקרה כזה לנקוט ב'שב ואל תעשה' ולנקוט בדרכים אחרות, כגון שחרור מחבלים תמורת חטופים.

תשובה. אם הסכנה היא גדולה אין צריך לסכן עצמו, גם לא בשביל הצלת רבים, אבל אין בזה איסור ואדרבה זה מצוה גדולה, ואם הסכנה היא קטנה צריך לסכן עצמו להציל.

מקורות ונימוקים

נחלקו הפוסקים אם מותר לאדם להכניס עצמו לספק סכנה כדי להציל את חברו מסכנה וודאית, בירושלמי כתוב (הו"ד בסמ"ע סימן תכו סק"א) שיש לאדם להכניס עצמו לספק פקוח נפש, כשלחברו הוא ודאי סכנה ופיקוח נפש. ובפתחי תשובה (סק"ב) כתב, שבספר אגודת אוזב כתב טעם נכון מה דהר"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו דברי הירושלמי בזה, משום דס"ל דתלמודא דידן פליג על הירושלמי בהא ע"ש. ושם בסוף הספר בהשמות הביא בשם הריב"ז (ח"ג סימן תרכז) שכתב כן בפשיטות דספיקא דידה עדיף מודאי דחבריה.

וכן פסק במשנ"ב (סימן שכט ס"ק יט) שאם יש סכנה למציל, אינו מחויב להציל את חברו, דחיי קודמים לחיי חברו, ואפילו בספק סכנה נמי עדיף ספיקו דידה מודאי דחבריה. אולם צריך לשקול היטב הדברים אם יש בו ספק סכנה, ולא לדקדק ביותר, כאותה שאמרו [לגבי עניות] המדקדק עצמו בכך בא ליד כך.

ומשמע רק שאינו מחויב להכניס את עצמו ליד סכנה, אבל אם רוצה מותר לו להסתכן, ואדרבה זו מצוה גדולה, וכל שכן אם הולכים קבוצה גדולה של לוחמים, גם אם יש סיכון שאחד או שניים יסתכנו, ואין ידוע מי יסתכן, שאז הספק הוא יותר רחוק, ומאידך ההצלה היא וודאית [אלא שיש בזה גידול נוסף אם מותר לשחרר חלק מן השבויים בכח, וזאת על פי מה ששנינו בגיטין (דף מה ע"א) ונפסק בשו"ע (יו"ד סימן רנב ס"ה) אין מבריחין את השבויים, מפני תיקון העולם, שלא יהיו האויבים מכבידים עולם עליהם ומרבים בשמירתם].

אבל מה שזה סיכון של אחד כנגד הצלת רבים עדיין אין זה מחייב לסכן עצמו, וכמו ששנינו במסכת מכות (דף יא ע"ב) שרוצח אינו יוצא מעיר מקלטו אפילו כיוצא בן צרויה שכל ישראל צריכין לו, שנאמר 'אשר נס שמה', והוסיף הרמב"ם (רוצח פ"ז ה"ח) 'ואם יצא התיר עצמו למיתה', וביאר שם האור שמח שזה תניית טעם מדוע לא נימא דפיקוח נפש דכל ישראל ידחה דין 'נס שמה', דכיון שהותר דמו לגואל הדם, אין לו להכניס עצמו בספק סכנה עבור הצלת חברו מסכנה וודאית, עכ"ל. הרי לפנינו דאמרינן 'חייך קודמין', אע"פ שחיי חברך הם בגדר 'צורך הצלת רבים'.

והנה מצינו דכשיוסף נפגש עם האחים בפעם הראשונה האשים אותם שהם מרגלים, והביא להם ראייה שנכנסתם בעשרה שערי העיר, ואם לא הייתם מרגלים למה לא נכנסתם בשער אחד. והשיבו לו האחים, דהסיבה לכך, שנים עשר עבדיך אחים אנחנו, והאחד אינו ובשביל אותו אחד שאינו, נתפזרנו בעיר לבקשו.

אמר להם יוסף, ואילו מצאתם אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה תפדוהו, אמרו לו הן. אמר להם: 'ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון מה תעשו', אמרו לו: 'לכך באנו, להרוג או ליהרג', אמר להם הוא אשר דיברתי אליכם להרוג בני העיר באתם, מנחש אני בגביע שלי ששנים מכנס החריו כרך גדול של שכם [רש"י (בראשית מב, יד)].

ולבאורה יש לשאול, איך אמרו שבאו ליהרג, והלא יוסף היה עבד, ואין הוא נמצא בסכנת חיים, וכי מותר ליהרג בשביל לפדותו, ואפילו אם יש חשש שנמצא בסכנת חיים, מ"מ הרי 'חייך קודמים'. וביאר גיסי מרן הגר"ח קניבסקי וצוק"ל דעל כרחק צריך לומר שהשבטים החשיבו מצב זה כהצלת נפשות, ולכן היה מותר להם ליהרג על זה. ושמעתי שהגאון הצדיק רבי זונדל קרויזר זצ"ל תירץ על זה, שהשבטים היו גיבורים גדולים והיו בטוחים שניצחו, ורק אמרו כן להפחיד את יוסף, וע"פ האמת לא הכניסו עצמם לסכנה דהוי בטוחים בכוחם.

ונראה לתרץ עוד, דבאמת לסכן עצמו סתם כך אין חובה, אבל אם הם מכרוהו לעבד, ובגללם הוא נמצא בסכנה, יתכן דבאופן כזה מותר ואולי גם חייבים לסכן עצמם כדי להצילו מסכנה, ומסתבר שרוצח שירה באחד, צריך לסכן עצמו לנסות להצילו.

בזאת חנוכה ערש"ק פרשת ויגש, נערך מעמד מיוחד לבחורי 'איגוד הישיבות - רמת אלחנן', המעמד נפתח בתפילת שחרית עם כלל הבחורים, כשלעמוד ניגש מחותנו של רבינו הגר"ר יעקב שכטר שליט"א, לאחר מכן נערכה 'מסיבת חנוכה' בהשתתפות רבינו, שאף יצא מגדרו לאחר שמלכתחילה הודיע כי ישתתף מספר דקות, אך למעשה שהה רבינו במעמד שעה ארוכה ואף נשא מדברותיו למעלה מחצי שעה, והתפעל רבינו מאד מהמחזה המרגש של עשרות בני העליה השוקדים על תלמודם בעוז ובתעצומות. כשביקשו המארגנים מרבינו ברכה לכל הבחורים, אמר בתמיחה: 'נתהפכו היוצרות, במקום שהבחורים עמלי התורה יברכו אותי, הם מבקשים ממני ברכה', ורק לאחר שכולם בירכו אותו יחדיו אז הסכים לברך את כולם.

השבוע טרם רבינו ונסע באופן נדיר לביקור חולים אצל חתנו הגדול הגה"צ רבי דוב (בן שושנה) קוק שליט"א בעיר טבריה, לאחר שבשבועות האחרונים מסובל בייסורים גדולים, רבינו ישב במשך שעה ארוכה יחד עם חתנו הגר"ד קוק, ובתו הרבנית לאה קוק שתחיל, ושוחחו יחדיו בדברי תורה והלכה מעמיקים, כשהגר"ד קוק התבטא ואמר בענינו 'אני כהן הדיוט, ומקיים הדיוט קופץ בראש', וחמיו רבינו השיבו בחביבות: "דובלה", אין לך מה לדבר על כהן הדיוט, אתה שייך רק לכהן גדול... תוך כדי הביקור, הפטיר רבינו לבתו הרבנית קוק, שאפשר לחבר פלפולים וספרים שלמים מדיבוריו של חתנו הגר"ד קוק. רבינו אף הביא עמו ריבת אתרוגים שיש בה מאתרוגים של כמה מגדולי ישראל, ביניהם מהאתרוג שנטל גיסו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, והתבטא ואמר: "יכולתי למכור את הריבה הזו בכסף רב, אבל לראות את חתני הגדול מחייך, זה שווה לי הרבה יותר מכל הון דעלמא"... הגר"ד קוק קיבל את הריבה בשמחה, ואמר שאין נחלקו האחרונים אם מברכים ברכת 'שהחיינו' על אכילת אתרוג, אבל לגבי שמעולם לא אכל אתרוג בוודאי שיש לברך, ואכן בידך שהחיינו בשם ומלכות וכיוון בברכה גם על ראיית חמיו לאחר זמן רב, ולאחר מכן בירך על הריבה בורא פרי העץ וטעם ממנה.

בסיום הבוקר, הסתגרו רבינו וחתנו הגר"ד קוק במשך דקות ארוכות בחדר צדדי בארבע עיניים בסוד שיח שרפי קודש, כשלאחר מכן ליוו כולם את רבינו בדרכו לרכב, בנסיעתו חזר למרכז הארץ. לאחר שובו של רבינו מהביקור המיוחד, התבטא ואמר כי אמנם תמיד אין דרכו ללבוש "פראק" ביום חול, ורק בכינוסי מועצת גדולי התורה, או כשהיה הולך לחמיו מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב זצ"ל, או לגיסו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל ולמרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין זצ"ל ולשאר גדולי ישראל, היה לובש את הפראק במיוחד לכבוד התורה, והתבטא: 'כשאני הולך לחתני רבי דוב, אני חייב ללבוש פראק, משום כבוד'. הציבור מתבקש להעתיך לרפואת ר' דוב בן שושנה לרפ"ש בתושח".

בשיעורו השבועי מדי יום ב' בערב בהיכל ביהכ"נ 'המרכז' רמת אלחנן, שיתף רבינו בהתרגשות את הציבור, כי נודע לו שאחד מחברי השיעור שנים רבות, הרב שאול בליכרד שיח' קם באותו בוקר משכבה לאחר ששיכל את בנו שנהרג בעזה אביתר הי"ד, ומיד באותו יום לא ויתר ובגבורה גדולה הגיע לשמוע ולעסוק בדברי תורה, והתעלם מכל הצער הנורא 'כמאן דליתא'.

בימי חנוכה נכנסו לרבינו תלמידי ישיבת 'מנחת חינוך' במודיעין עילית יחד עם רבני הישיבה לשיחת חזקון מיוחדת בדרכי הלימוד והעליה בתורת ה', רבינו בירכם ועודדם, וחזקם בקדושת השבת ולימוד הלכותיה, כאשר אף שורר עמם בערגה את הפיוט 'כי אשמרה שבת קל ישמרני'. בסיום דבריו אמר: "דעו לכם, מי שסובל בגלל השבת, ואומר לחברו לא רוצה לשמוע חדשות בשבת, רק חדשות בגמרא אני רוצה לשמוע, אלו החדשות הכי טובות, מי שמתאמץ יזכה לדברים גדולים. עם ישראל מחכה לכם, אתם יודעים מזה, ותגדלו כולם לשם ולתפארת בעם ישראל, יוסף ה' עליכם ועל בניכם, ברוכים אתם לה' עושה שמים וארץ". כשסלסלים עברו תלמידי הישיבה להתברך מרבינו, אשר הרעיף מברכותיו על כל אחד ואחד באופן אישי, ועודדם וחזקם עד מאד.

אחודה נא חידה

ישנם ב' סוגי מאכלים שמותרים כל אחד בפני עצמו ואסורים כשתערבו, וכגון בשר בחלב. איך יתכן שיהיו ב' סוגי מאכלים שאסורים כל אחד בפני עצמו, אולם כאשר נתערבו זה בזה הם יהיו מותרים?

(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, החיות באדיבות ידידינו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משובת שעבר: אין יתכן שאדם ימצא מציאה, וכאשר יבוא בעליה ויתן עליה סימנים, ישמח המוצא, כיון שהדבר יחשב עבורו לרווח?

תשובה: מבואר בגמרא במסכת בבא מציעא (דף כ"ד ע"ב) שאם מצא אדם חבית של יין בעיר שחובה נכרים מותרת החבית (ואינו חייב להכריז) אלא שהיה אסור בהנאה, כיון שקיים חשש סביר שהוא שייך לגוי. אך אם גיע יהודי ויגיד שהאבידה שייכת לו ויתן סימנים בחבית, הו"א מותר בהנאה למוצא, שהרי יצאת מספק יין של גוים, ומשום שהרוב העיר נכרים ממילא נתייחסו הבעלים, ולפיכך מותרת החבית למוצא.

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים ממרן שליט"א,

ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הג'ל, או בכתובת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

הזמין מונית לנסוע לשדה התעופה לטיסה, והנהג לא אמר לו שאין טיסות **שאלה.** מעשה שהיה בחודש תמוז תשע"ד בימי המלחמה, באדם שהיה בידו כרטיס טיסה לחו"ל, והזמין מונית לשדה התעופה, הנהג ידע שאין טיסות (כי חברות התעופה חששו מהטילים שהתעופפו שם) ולא אמר דבר לנסוע. בהגיעו לשדה התעופה נודע לנסוע שנסע לריק, כי אין טיסות לחו"ל. כשיצא משדה התעופה, פגש את הנהג שהביאו למקום, שעדיין ממתין במקום. הנהג סיפר לו לפי תומו, שהוא ממתין לו כאן כדי להחזירו לביתו, כי הוא ידע שאין היום טיסות, ולכן הבין שבמוקדם או במאוחר הוא יחזור כדי לחפש מונית לחזור לביתו. כעת התרגו הנוסע והשיח בפני הנהג, הרי ידעת שאין טיסות, למה לא אמרת לי לפני שהתחלתי את הנסיעה, והייתי חוסך לי זמן, כסף, ועוגמת נפש. השיב לו הנהג: 'וכי אני מודיעין, אני צריך להביא פרנסה לביתי, בקשת לנסוע, נסעת'. והנוסע טוען כעת שהנסיעה היתה מיותר עבורו והנהג ידע זאת מראש ולחנים הסיעו ולכן לא מגיע לו תשלום לא על הלוך ולא על חזור. עם מי הרין.

תשובה. אם הנהג לא היה יודע שנמל תעופה סגור, ורק בסוף הנסיעה היה מתברר שהוא סגור, בזה פשוט שהוא חייב לשלם, שהרי הנהג עשה את עבודתו, וכן מבואר בשו"ע (חו"מ סימן של"ח ס"ב) דהשוכר את הפועל להביא לו שליחות ממקום למקום, והלך ולא מצא שם מה שיביא, נותן לו שכרו משלם. וכתב הרמ"א, דהרי עשה שליח שליחותו.

וא"כ גם בענינו חייב הנוסע לשלם על הנסיעה, כי הנהג עשה את עבודתו כראוי והביאו לנמל התעופה, ואי ההודעה בתחילת הנסיעה, אינה פוטרתו מתשלום, דאמנם הנהג ביטל מצות השבת אבידה, ויקרא שמו רשע כי בזבז את כספו ואת כוחו של הנוסע, והרי אנו מצווים על השבת אבידה, ואין לא הודיע לנסוע שאין טיסות, אך מ"מ מגיע לו התשלום עבור הנסיעה כי הנהג ביצע מה שהנוסע ביקש.

ויש לשאול על דברינו, הרי ידוע שדברים שבלבו וכלב כל אדם הרי הם כאילו התנה בפיו, ומבואר בתוס' (קידושין דף מט ע"ב ד"ה דברים) דהמוכר שדה לחברו אם אנו סהדי דלא זבן אלא על מנת לעלות לארץ ישראל ולא עלתה בידו, המקח בטל. ולפי זה בענינו אנו סהדי שנסע לשדה התעופה על מנת לטוס, ואם חברות התעופה אינן טסות הנסיעה בטלה, ולמה צריך לשלם לנהג.

ויש להשיב: דברי התוס' אמורים במקח וממכר, כגון במכירת שדה על מנת לעלות לארץ ישראל, דאם לא יכול לעלות המקח בטל. שונה הדבר בענין המונית, דהתשלום הוא עבור עבודת הנהג והדלק שהוא שורף, והנהג עשה והשלים עבודתו, אלא שהיא ללא תועלת גשמית, ובוה לא מצאנו שפטור מלשלם כשהפועל (הנהג) השלים עבודתו והגיע לשדה התעופה, אלא שהנוסע לא יכול להפיק תועלת מהנסיעה, בזה לא מצאנו שפטור מלשלם.

אמנם נשאלנו בעבר, במי שנשכר לחלק דברי דפוס בתיבות דואר, והמחלק שם לב שאחרי שהוא מניח את הדפים, באים אנשים ומוציאים אותם ומאבדים אותם, ולא הודיע זאת למשלח, ונשאלנו האם היה רשאי לקבל הכסף על עבודתו. והשבנו (והעריב נא ח"ג) דאין צריך לשלם לו ואסור לפועל לקחת הכסף, מפני שתפקידו של העובד הוא לחלק את החומר, וכאשר מניחו באופן שיוודע שמיד עומד לצאת מן התיבה אל תוך האשפה, אין זו חלוקה. אך יש לחלק, דשאני התם דהשליח לא השלים עבודתו וכאילו הניח את דברי הדואר באש, משא"כ בנד"ד שהביא את הנוסע ליעדו אלא שכעת אין מטוסים, ואם ימתין יום או יומיים יתכן שהטיסות יתחדשו הרי שהנהג השלים את שליחותו רק היא ללא תועלת, ובוה לא מצאנו שפטור.

אולם בכל זאת נראה שב"ד רשאי לקנות את הנהג שלא יקבל תשלום, וכמו ששנינו במסכת יבמות (דף צ"ב ע"ב) אמר ר' אלעזר בן יעקב, שמעתי שבית דין מכין ועונשין שלא מן התורה, ולא לעבור על דברי התורה, אלא לעשות סייג לתורה, יעו"ש. ולכן הרשות בידם לקנות את הנהג הרשע על שנהג שלא כהוגן, ובפרט בעת צרה, וכמו שכתב רש"י שם.

והנה כמו כן נשאלנו באב שנסע עם ילדיו לפארק אטרקציות, וכשבאו הופתעו לראות שהמקום סגור לרגל שיפוצים, ונהג המונית ידע מכך ולא גילה להם דבר. והשבנו (אחת שאלתי ח"ה) דכיון שהנהג ידע מתחילה כי האתר סגור ובני המשפחה לא יפיקו שום תועלת מהנסיעה אלא רק כיא להם צער ועוגמת נפש, הרי שכל מה ששכרוהו כפועל וקצצו עמו מחיר - בטעות הוא, דאם היו יודעים שנהג רשע הוא ומכזבו את כספם וזמנם לא היו שוכרים אותו, וממילא על הנהג להשיב את הכסף שקיבל [וגם דפארק סגור בשיפוצים אין לו שם של 'פארק שעשועים' ולא נחשב שהביאם למהו חפצם]. ויש לומר דשאני התם לגבי הפארק דאם ברור כשמש שהוא סגור בשבועות הקרובים הרי שכירות בטעות, אבל ביחס לשדה התעופה, כיון שהנידון היה במצב שהיה יכול להשתנות בכל רגע, וכמו"כ יתכן שיש לו דברים נוספים לעשות בסביבה (תחנות רכבת וכיו"ב), לא השיב שכירות בטעות, משא"כ בפארק הנ"ל שלא היה שום אתר סמוך לביקור.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק', 072-380-9348 או 04-376-0582.

מדי ערש"ק יעודכן בקו האם ישנה מרן שליט"א בשבת הקרובה ברמת אלחנן

לע"נ הרב אביגדור פורגס בן ר' יום טוב ליפמן זצ"ל

שיעור מדרן הגאון רבי אשר ייים שליט"א

במשפט הרבנות וכה שררה

לפי שהרבנות יש בה שיעבוד הרב אל צאן מרעיתו ואהא אלימא תקנת הקהל שלא יתמנה אלא מי שאין קרוביו מן העיר. ועיי"ש שהביאו בדבריהם את מה שפירש רש"י בפרשתנו, שמהם מבואר שהרבנות שיעבוד היא ודינה כשאר שיעבודי הציבור. וכיו"ב יל"ע בד"ץ הרודה את העם ופוסק בענינים שבין אדם לחבירו, אם בזה פשיטא לן דשררה הוא בידו, או שמא אף בזו איכא למימר דמשועבד הוא אל הקהל, וכן גבי מורה הוראה שבעיר צ"ע דלכאורה אין בו שררה כלל. ונראה בס"ד להרחיב בזה.

ב. אם משועבדים לציבור או למקום

איתא בהוריות (י"ע"א):

"רבן גמליאל ורבי יהושע הוו אזלי בספינתא, בהדי דרבן גמליאל הוה פיתא וכו' שלים פיתא דר' ג' סמך אסולתיה דר' יהושע, א"ל מי הוה ידעת וכו', אמר ליה כוכב אחד לשבעים שנה עולה וכו', א"ל עד שאתה תמה עלי תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה רבי אלעזר חסמא ורבי יוחנן בן גודגדא שידעין לשער כמה טפות יש בים ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש, נתן דעתו להושיבם בראש, כשעלה שלח להם ולא באו, חזר ושלח ובאו, אמר להם כמדומין אתם ששררה אני נותן לכם, עבדות אני נותן לכם, שנאמר (מלכים א') 'וידברו אליו לאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה'."

הנה מדברי הגמ' נראה דהרבנות עבדות היא, והרב משועבד הוא אל עדת מרעיתו, ומשום כך עבדות היא ולא שררה.

וכן יש להוכיח מדברי רש"י שפירש קרא דכתיב (דברים א' ט"ז) "ואצוה את שופטיכם בעת ההיא לאמר שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו", וז"ל שם:

"משמנתיים אמרתי להם אין עכשיו כלשעבר, לשעבר הייתם ברשות עצמכם עכשיו הרי אתם משועבדים לציבור."

הרי שהדיינות וכ"ש הרבנות, עבדות היא [ועיין נטע שורק שם שהביא ראיות אלו להוכיח שיטתו דמשום כך תקנת הקהל עדיפה ולא יכהן זה בכס הרבנות].

ומאידך, יש שפירשו כל אלו הראיות, דהא דתנינן דעבדות יש כאן אין פירושו עבדות לציבור אלא דעבדי גבוה ניהו, וכאותה דדיינין (קידושין כ"ג ע"ב, יומא י"ט ע"א) אם הני כהני שלוחי דרחמנא ניהו אם שלוחי דין, הרי דאף דיקריבו הכהנים קרבנות עם קודש, מ"מ אינם אלא שלוחי דרחמנא, וה"ה בעבדות הרב דאינו חשוב כמשועבד לציבור כי אם שלוחא דרחמנא להורות את העם חוקי האלקים [אך עדיין קשה מלשון רש"י בדברים שכתב: "עכשיו הרי אתם משועבדים

"יששכר חמור גרם רובץ בן המשפטים. וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד" (מ"ט י"ד-ט"ו). "ויט שכמו לסבול עול תורה, ויהי לכל אחיו ישראל למס עובד לפסוק להם הוראות של תורה וסדרי עבודין" (רש"י).

א. אם הרבנות שררה או עבדות

הנה יש לעיין במהותם של הנושאים בעול תורה המורים לעם את חוקי האלקים ותורותיו לדעת מה יעשה ישראל, כראשי הישיבות, רבנים ודיינים, אם שררה היא בידם או עבדות. וזה לאחרונה דנתי שאלה על דבר קהילה אחת אשר ביקשו לשים אדרת הרבנות על המופלא בקהילתם שהינו גר צדק, ונפשם בשאלתם אם יאה למעבד הכי אם לאו.

ויסוד השאלה אם רבנות שררה היא, וגר פסול לשררה זו, או שמא אין כאן שררה אלא עבדות. ונבוא לדון ביסודי הדברים.

הנה איתא בש"ס (קידושין ע"ו ע"ב, יבמות מ"ה ע"ב):

"שום תשים עליך מלך מקרב אחיך" כל משימות שאתה משים לא יהיה אלא מקרב אחיך."

ואין הגר דן ישראל בדיני נפשות, וכן פסק הרמב"ם ריש הלכות מלכים (פ"א ה"ד) וז"ל:

"אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל שנאמר 'לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא' ולא למלכות בלבד אלא לכל שררות שבישראל, לא שר צבא לא שר חמשים או שר עשרה, אפילו ממזנה על אמת המים שמחלק ממנה לשדות, ואין צריך לומר דין או נשיא שלא יהא אלא מישראל, שנאמר 'מקרב אחיך תשים עליך מלך' כל משימות שאתה משים לא יהיו אלא מקרב אחיך."

וידוע מה שנחלקו הגאונים חכמי הונגריה בשנת תרנ"ד בדבר הרבנות דק"ק גאלנטא, שציוה רבה הגדול בצואתו כי חתנו יבוא אחריו וימלא מקומו, והוראתו זו לכאורה שלא כתקנת הקהל היתה, שקבעו מלפנים בפנקס הקהילה כי לא יתמנה משועבד לקהלם אלא מי שאין לו קרוב בעיר, וזה הגאון חתן הרב משפחתו וקרוביו דרים היו בעיר, ונחלקו חכמי הדור אם חשיב הרב כמי משועבד אל הקהל ולא יתמנה זה לרבם כתקנת הקהילה, או שמא אין הרב כמי משועבד אל הקהל אלא בעל שררה הוא וכשר להיות הממונה עליהם.

ופסק הגאון רבי פייבל פלויט בעמח"ס ליקוטי חבר בן חיים להכשיר מינוי זה, ויצא חוצץ נגד העוררין על הדבר דכמוהם כהמשכילים ומהרסי הדת שיורו את רבם לעשות כרצונם, ומאידך פסק הגאון רבי שרגא טננבוים בעמח"ס נטע שורק בתשובותיו (תו"מ ס"א) לפסול מינוי זה

לעילוי נשמת

מרת מלכה מוחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

הרה"ח ר' משה בן משה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנם ירדנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לוס אנג'לס

לציבור, וקשה לדחוק בלשונו דמשועבדים הם כלפי שמיא, וצ"ע].

והנה אמרו בב"ב (קכ"ב ע"א):

"אמר מר עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים, אידך למאן, אמר רב חסדא לנשיא, דכתיב (יהזקאל מ"ח) **והעובד העיר יעבדהו מכל שבטי ישראל**, א"ל רב פפא לאב"י אימא רונגר בעלמא [לעבוד לו כתלמיד לרב אבל לא יותן לו מנחלתם, רשב"ם], לא סלקא דעתך דכתיב (שם) **והנותן לנשיא מזה ומזה לתרומת הקודש ולאחות העיר** [משמע שנוטל חלק מזה ומזה, רשב"ם]."

נתבאר התם דנוטל הנשיא חלקו המסוים בנחלה לסיבת היותו עובד העיר, וכדפירש הרשב"ם וז"ל:

"עובד העיר היינו נשיא **דעול רבים מוטל עליו** כדכתיב ברחבעם **אם היום תהיה עבד לעם הזה**".

ושמעין מינה דהמלך והנשיא נמי קרוין עבדי העם, ולא מצינו ליישב גביהו דעבדי המקום ניהו, דאי הכי מה טעם קראו הכתוב לרחבעם "עבד לעם הזה", ולכאורה ראייה שאין עליה תשובה, דחשיבי המלך, הנשיא והדיין, וכ"ש הרב, כמשועבדים להציבור, וצ"ע.

ג. שיש ברבנות גם עבדות וגם שררה

ואשר יראה בהכרח, דבכל אלו השררות תרוויהו איתנייהו ביה, ואף דשררה היא בידם מ"מ לא ניתנה להם אלא בכדי שישתעבדו אל העם וישומו עיניהם וליבם לפקח ולעיין בצרכיו, נמצא דשררה זו שררת עבדות היא.

ומשו"כ יש לדחות את כל הראיות הנ"ל כיון דיש בה מן השררה לסיבת היותה עבדות, ומעתה אין בין המלך, הנשיא, הדיין והרב, וכולהו ענינים אחד, ולפי שיש בהן מן השררה אין ממנין אלא מקרב אחיך מאחד שבטי ישראל ולאפוקי הגר שאין אימו מישראל.

וכיון דאתינן להכי נראה לי לנקוט עיקר כשיטת הנטע שורק דמשועבד הרב אל הקהל, ואף דחזינן דהרבנות שררה יש בה מ"מ אין שררה זו כשררה בעצם, אלא שררה לסיבת עבדות הרב וחובתו בהנהגת עדתו כדפירשנו, וא"כ בכח תקנת הקהל לקבוע ולתקן מי הוא אשר יישב על כס הרבנות ולא תעבור הרבנות בירושה, אלא א"כ זה הרב אין קרוביו מן העיר, כנלענ"ד בהאי ספיקא.

[ברם זאת אמרתי, דאפשר דאין לתלות זה הספק ביסוד מהות הרבנות אם שררה היא אם עבדות, ואף אי נימא דמשועבד הרב לקהלו, מ"מ יל"ע בתוקף תקנת הקהילות אם קבעו תקנתם ואלמוהו אף כנגד רצון הרב אשר פקד בצואתו, או שמא לא תיקנו אלא כדין לכתחילה לקבוע סדרי הקהל וחוקו ולא נחתי להפר מצות הרב, ויל"ע].

העולה מכל הנ"ל, דאין ראוי להושיב גר צדק שאין אימו מישראל על כס הרבנות, אולם נראה היה להתיר אם יקראוהו מורה צדק או פוסק, דאלה לא חשיבי כמינוי של שררה, ודו"ק. [והארכתי בכל זה הלכה למעשה בתשובה, ואכ"מ].

ד. במלמד לתלמידים

כיוצא בדבר נראה לדון גבי ריש מתיבתא, אם חשיב הוא כמי שמשועבד אל תלמידיו או"ד ישתעבדו התלמידים אל הרב ושררה היא בידו.

והנה סוגיא ערוכה היא (ב"מ צ"ז ע"א) גבי דינא דשמירה בבעלים:

"אמר רבא, מקרי דרדקי, שתלא, טבחא ואומנא, ספר מתא, כולהון בעידן עבידתיהו כשאלה בבעלים דמו. אמרו ליה רבנן לרבא [שהיה ריש מתיבתא במחוזא], שאיל לן מר ["רבינו נשאל לנו למלאכתנו ללמד לנו תורה, שיושב ומלמד לנו תורה כל היום, ואם נשאל ממנו בהמה ומתה ניפטר" רש"י], אקפיד, אמר להו לאפקועי ממונאי קא

בעיתו, אדרבה, אתון שאילתון לי, דאילו אנא מצי אישתמוטי לכו ממסכתא למסכתא, אתון לא מציתו לאישתמוטי. ולא היא, איהו שאיל להו ביומא דכלה אינהו שאילו ליה בשאר יומי".

נתבאר כאן, דבימי דכלה דעסיק עלמא בהלכות הרגל ואין ביד הרב לדחותן לסוגיא אחרת, אז משועבד הוא אל תלמידיו ואם שאלו התלמידים מרבם ומתה, יש להן ליפטר כדין שאלה בבעלים. אולם בשאר יומי בהם רשאי הרב לעסוק במסכתא שיחפוץ ואין התלמידים רשאים לעכב על ידו, אזי משועבדים הם התלמידים אל הרב, ואם שאל הוא מהם ונשבר או מת פטור כדינא דשאלה דבעלים.

ברם אפשר שאין מזה ראייה לנ"ד, דהתם לא איירי בשעבוד הכללי אם ישתעבד הרב אל תלמידיו אם לאו, אלא כדינא דשאלה בבעלים, אם די בשיעבוד כל שהוא כדי לפטור מתשלומין לסיבת היות המשאיל משועבד אל השואל, ועדיין אפשר דאין גדר הרב כמי שמשועבד אל התלמיד, ודו"ק.

ובאגרות משה (י"ד ח"ד סי' כ"ו) כתב להשיב אם הותר למנות גר צדק לראש ישיבה ומשגיח, והאריך בתשובתו בחובת אהבת הגרים לקרבם ולהקל להם בכל ענינים אלו, ודעתו נוטה שאין להחשיב אלו המשרות כענין של שררה כיון שעיקר תפקידה של הישיבה להנחיל תורה להתלמידים החפצים בה, ומה שיש כח ביד ראשי הישיבה ומנהליה להרחיק תלמיד מהישיבה או להכניסו וכדומה, אין זה אלא כמו שררה של בעל הבית על פועליו שאין זה כמינוי שררה כלל, עי"ש.

וכתלמיד הדן לפי רבותיו בקרקע נראה לי לפקפק בדבריו, דאטו שררה זו דקבלת תלמיד או הרחקתו גריעא משררת הממונה על חלוקת המים לשדות דפסק הרמב"ם דשררה היא ואין ממנין לה גר, הא בוודאי שררה זו חשיבא טפי ולמה נתיר בה מינוי מקהל גרים. וברור דדחיק הגאון הנ"ל בתשובתו ופסק להיתר משום תוקף המצוה באהבת הגר לסייעו ולעוזרו, ובאמת יל"ע טובא שמא אף זו שררה היא ואין ממנין לה גרים, וכמדומני שראיתי בהערות מרן הגר"ש אלישיב שליט"א [זצ"ל] (קידושין ע"ו) שהשיב לשאלה זו דמותר למנות גר כר"מ או משגיח וכדו' אבל לא לתואר ראש ישיבה שהוא תואר שררה וכבוד [ועיין להלן (אות 1) שכתבנו להמתיק תשובת הגאון בעל אג"מ הנ"ל].

ה. בדברי החתם סופר בירושת רבנות

ועתה נבוא לדון בדברי רבותינו האחרונים ובמה שחידשו בשמועה זו. הנה כתב החתם סופר (או"ח סי' י"ג) לדון במה שדנו גדולי ישראל לדורותיהם, אם תעבור הרבנות בירושה ויקום הבן תחת אביו, דהנה גבי מלכות קי"ל דבן קם תחת אביו למלוך [זולת היכא דבעליל אינו ראוי], ומאידך גבי שררות של תורה תנינן (אבות ב"ז): "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך". ומסיק החת"ס בתשובתו דנוהג דין ירושה ברבנות, והיכא דראוי הבן למלא מקום אביו הוא קודם לכל אדם להתעטר בכתר הרבנות אף אם מבקשים לזכות בה ת"ח מופלגים ממנו. ועיי"ש שהוסיף, דאף דמהות הרבנות להרביץ תורה לעם הקודש ולגדור הפרצות בחומת הדת ולכאורה אין בו ממש שיחול בו דין ירושה, אפילו הכי יורש הבן את אביו אחר שיש לו לרב להיות משועבד לצרכי הציבור ובשל כך נוטל הוא שכר מקופת הקהילה ואהא יחול משפט הירושה ברבנות.

ויש להעיר בדברי החת"ס, דלפי דבריו נפקא דירושת הרבנות משום השיעבוד היא, וזאת לא מצינו שיעבור שיעבוד בירושה כי אם ירושת ממון או שררה. ומה טעם תעבור הרבנות מאב לבנו. ואפשר בכוונת החת"ס דנהי דמחד גיסא תפקידו של הרב להרביץ תורה ולחזק בדקי הדת ובה אין שייך שיהא בנו יורשו אחריו, אולם חלק נוסף אמרו ברבנות, שיהא הציבור נוהג כבוד ברב ומגדלו ומנשאו על קהל מרעיתו, ולפי ששררה יש בה ברבנות נוהג בה דין ירושה,

ומ"מ זה הביאור דחוק.

ובאמת אי בדידי תליא נראה דמצד תפקיד הרב לא ינהג בו משפט הירושא, אולם דמשום זכויות הרב מבני קהילתו ינהג דין הירושא, ודו"ק. וע"ע בדברי החת"ס שם דמסיק דאין הדברים אמורים אלא גבי רבנות קהילה או עיר, אולם גבי ירושת רב המדינה דהנושא ברבנות זו רב רבנן הוא וכל רבני הערים והקהילות כפופים למרותו ולאמרי פיו, לא ינהג משפט הירושא, ולא יתמנה אלא הראוי לאותה איצטלא. [וידוע דהשואל היה זקני בעל שמן רוקח ונושא השאלה היה אם הגאון ר' ישעי' בנעט ישב מדן ירושה על כס אביו הגר"מ בנעט רבה של מדינת מעהרין].

ו. בחזון

ובקצוה"ח (סי' של"ג ס"ז) הביא מה שכתב בשו"ת חות יאיר (סי' ק"מ) אודות חזון שנתקשר בכתב עם הקהל לשמש בקהילתם כשש שנים, ורוצה החזון לחזור בו כיון שאיסור הוא לפועל להשכיר עצמו יותר מג' שנים דכתיב "כי לי בני ישראל עבדים" עבדי הם ולא עבדים לעבדים, וכל יתר על ג' שנים עבדות היא ואסור [עי' שו"ע שם], נמצא דמה שנתקשרו בתקיעת כף הוי כנשבע לעבור על המצוה דלא מהני.

והעלה הגאון הנ"ל בתשובתו להעמיד שבועתם שנשבעו, כיון דדוקא פועל שמשעבד עצמו בעבודתו אסור, ואפילו מלמד אסור להתקשר יותר מג' שנים אף דנוטל שכר פיסוק טעמים בלבד מ"מ אין שיעבודים אלו מצות ה' ועבודתו יתברך, משא"כ החזון שכל עצמו אינו רק להוציא הציבור אף שנכלל בשכרו מה שמשורר, "מכל מקום הואיל שמכבד ה' מהונו ממה שחננו ומשמח אלקים ואנשים לא נקרא בכך עבד לעבדים, וצ"ע ברב ושמח העושה צרכי בית הכנסת".

והקצוה"ח שם פליג ע"ד, וכתב:

"דמה שכתב דפיסוק טעמים אינן מצות ה' ועבודתו חלילה לומר כן דאין זה עבודתו ית', דהא חזין דבנדרים (דף ל"ז ע"א) ס"ל לרב דאסור ליקח שכר פיסוק טעמים והוא בכלל מה אני בחינם וכתב שם הר"ן דס"ל לרב דהוי דאורייתא, וכו', וא"כ לא גרע מתפילה דתפילה נמי אינה אלא מדרבנן לדעת רוב הפוסקים, ומוכח מזה כיון דמלמד חוזר, דאע"ג דהוא עושה עבדות ה' עבד ה' מקרי, אבל מה שהתקשר לאחרים אינו עבד שלהם ויכול לחזור, וא"כ ה"ה בחזון וזה ברור".

נמצא דפולגת הגאונים חכמי הונגריה שזכרנו לעיל, יש לתלותה בפולגת החוות יאיר והקצוה"ח, אם אף בהשיעבודים כרב וחזון שייך לחושבם כמי שמשעבד אל הציבור, וכשהשכיר עצמו יתר על ג' שנים עבר אקרא דכתיב כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים, ודו"ק.

ז. בשררה שאינה מוחלטת

והנה גבי דין נמי תנינן דאין ממנין גר לדון את העם ולשופטו משפט צדק, וכן פסק השו"ע (חו"מ סי' ז' ס"א):

"בית דין של ג' שהיה אחד מהם גר הרי זה פסול לדון לישראל אא"כ היתה אמו מישראל".

וכתב הש"ך [וכ"כ הסמ"ע ס"ק ז', וכ"ה בכנה"ג שם], דאין הדברים אמורים אלא בדין שבידו לכפות את העם ולרדותו לקיים הדין כפסק ב"ד, אולם דין דלא נחית אלא לפסוק ההלכה, או מי שאינו בב"ד קבוע שאין בידו לכפות את בעלי הדין [כבתי הדין דזמנינו דלא חשיבי כב"ד קבוע ולכן נהגו להחתים המתדיינים על שטר בורות שבה מתחייבים הצדדים לקיים את הפסק], באלו הוכשר אף הגר להיות דין, כיון שאין כאן שררה כלל ואין ביד הדין לכפות פסקו.

ולכאורה יש בזה סמך וראיה לפסק האגרות משה שזכרנו לעיל גבי מינוי הגר לראשות ישיבה, דאף אם בידו להרחיק תלמיד מן הישיבה או לקבלו, מ"מ לא חשיב כבעל שררה, לפי שאין בידו לקבוע בכל אלו אלא משום טובת הישיבה וענינה ולא משום תוקף שררתו גרידא, הרי שאין שררתו שררה מוחלטת, ולסיבה זו נראה דפסק האג"מ להתיר, ויל"ע בסברא זו, וצ"ע להלכתא.

ועיין במאירי (קידושין ע"ז ע"ב) שביאר מה שאמרו אודות גרי ישראל: "ר' זירא מטפל בהו רבה בר רב אבוא מטפל בהו" דהוי מלשון טפל, וז"ל: "כשאין אמו מישראל אין ממנין אותו לשום שררה אלא למקצת שררות מצרפין אותן עם אחרים ומבליעין אותן ביניהם כך נראה לי, וזהו לדעת: פירוש מיטפל להו, ואף על פי שגדולי הרבנים פירשוהו בענין אחר".

ולפי"ז נראה, דאם יש ועד רבנים וכדו' יש מקום שיכהן אף הגר ברבנות עם חבריו וכן כשיש צוות של ראשי ישיבה ורמ"ם, ואף שלא מצינו סברא זו בשאר הפוסקים מ"מ כדאי הוא רבינו המאירי לסמוך עליו בשעת הדחק.

ועי' בהגהות כנסת הגדולה (שם), שהכשיר הגר לדיינות שאין בה כפייה או שקיבלו הציבור לזה לדון דיניהם, וסמך דבריו אהא דמצניו דשמעיה ואבטליון אף שבני גרים היו מ"מ היו נשיאים וראשי ב"ד בישראל, שמע מינה כל שקבלו הציבור עליהם כשר הוא אף בגר.

אכן יל"ע בראייתם זו, כדכתב באגרות משה (שם) דלא נזכר בה"ש להדיא דשמעיה ואבטליון עצמם גרים היו כי אם שבאו מזרע גרים, וא"כ שפיר אפשר דאמם מישראל היתה ושוב אין בו איסור.

ובאמת כבר נחלקו בזה קמאי, דהרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות (ד"ה הפרק השלישי) כתב דשמעיה ואבטליון גרים היו, וכן כתב הרע"ב (אבות פ"א משנה י'), אולם כבר תמה התו"ט שם, דא"כ היאך נתמנו לנשיאות ולראשות ב"ד, והביא בשם רבו המהר"ל (דרך חיים שם ד"ה והתבאר לך) דשמעיה ואבטליון מזרע גרים היו אולם אמם מישראל היתה, עיי"ש.

ובפירוש מגן אבות עמ"ס אבות להרשב"ץ (פ"א מ"י), כתב להדיא דלא נתמנו שמעיה ואבטליון אלא משום שהיו גדולי הדור, [כדאיתא בפסחים (ס"ז ע"א) מאמר הלל הזקן "עצלות שהיתה בכם שלא שימשתם שני גדולי הדור"], ומאחר שאין מופלא בדור כמותם אין איסור במינויין אף אם גרים הם, וכדמצניו גבי עיבור שנה (סנהדרין י"א ע"ב) שאם לא הניח אחריו כמותו בארץ ישראל מעברין השנה אף בחוצה לארץ.

ושוב מצינו בספר מושב זקנים על התורה לבעלי התוס' (פר' משפטים) דכתבו להדיא דגר צדק היכא דאין גדול כמותו לכהונה זו ראוי הוא אף לנשיאות ישראל, ולא נפסל הגר אלא בשיש אחרים הראויים כמותו, וחידוש הוא.

ובחידושי החת"ס (נדה מ"ט ע"ב) כתב ביישוב הא דמצניו דשמעיה ואבטליון בעלי שררות היו, דשמעיה ואבטליון כפופים היו למרות הנשיא, אלא שהכיר זה האחרון בגדלותם והאציל להם מכוחו להנהיג את העם. ורק מימות הלל ואילך היה הנשיא גם ראש הסנהדרין וזהו שאמרו (פסחים ס"ז ע"א): "מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא" עיי"ש, וכ"ז חידוש.

חזין איפוא ג' אופני יישוב בהא דשמעיה ואבטליון ראשי אלפי ישראל היו.

העולה מכל הנ"ל דגר צדק ראוי הוא לכהן כדיין [בקבלוהו עליהם] ומורה צדק, ואף לרבנות נראה לכאורה דיש מקום להתיר מדעת הקהל.

משם רועה אבן ישראל

דאדא"ר ע"י שהביא מיתה לעולם היה צריך למות מיד, אלא שהקב"ה חס עליו ודנו כדין רוצח בשגגה שחייב גלות, ולכן גרשו מגן עדן, הרי שאדם הראשון פגם בג' עבירות החמורות שבתורה שדינם יהרג ואל יעבור (והדברים נעלמים ונסתרים ואין לנו עסק בנסתרות, ועיין מש"כ ברבינו חננאל בסנהדרין שם), ועל האבות הקדושים הוטל לתקן ג' פגמים אלו.

ובזוהר הקדוש מבואר שם דרך תיקונם של אברהם ויצחק היה כדרך צורפי הזהב, המבדילים ומפרישים מתוך הזהב כל סיג וכל פסולת, עד אשר נשאר זהב טהור מזוקק שבעתיים.

אברהם אבינו היה עליו לתקן את הפגם דגילוי עריות, על כן הופרש והובדל מזרע אברהם ישמעאל שהיה שטוף בזימה, עד אשר נשאר יצחק לבדו טהור כזהב המזוקק.

יצחק אבינו הוטל עליו לתקן את הפגם דשפיכות דמים על כן הובדל עשיו מזרעו שהיה רוצח ושופך דמים "איש ציד איש שדה", ובכך תיקן עון שפיכות דמים.

על כן חרד יעקב אבינו חרדה גדולה כשראה שנסתלקה ממנו שכינה, שמא חס ושלום יש במטתו פסול, שמא מי מבניו אין אמונתו שלמה ויהיה עליו להבדילו ולהפרישו מכרם ה' צבאות לתקן פגם עבודה זרה, היחידה מג' עבירות שעדיין לא באה על תיקונה ע"י אבותיו הגדולים, ובלב כבד שאל הוא את בניו שמא יש בלבכם על הקב"ה, ענו לו בניו ואמרו "שמע ישראל ה' אחד", כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, כולנו שלמים באמונתנו, אל לך לחשוש, לא נמצא פסול בזרעך, מיד "ותחי רוח יעקב אביהם", ואמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

והדברים מפורשים בתרגום ירושלמי (בראשית מ"ט א):

"וקרא אבונן יעקב לבניו ואמר להון, אתכנשו ואתני לכון קיצא גניזא... סברין דהוא גלי להון סדרי ברכתא ונחמא ואתכסי מיניה, ענא אבוהון יעקב ואמר להון: אברהם אבוי דאבא קם מיניה פיסול ישמעאל וכל בני קטורה, ויצחק אבא קם מיניה פיסול עשיו אחי, ואנא דחיל דלא יהא ביניכון גבר ליבה פליג על אחי למיזל למפלח קדם טעוון אחרנין. ענין תרי עשרתי שבטוי דיעקב כולהון כחדא ואמרין: שמע מיין ישראל אבונן ה' אלוקינו ה' אחד. ענא יעקב אבונן ואמר: יהא שמיא רבא מברך לעלמי עלמין".

ולבי אומר לי, דהטעם שזכה יעקב אבינו לתקן את הפגם החמור דע"ז בלי שהוצרך להפריש ולהבדיל אי מי מזרעו, וזכה למה שלא זכו אבותיו, ע"פ המבואר בזוהר (ח"א קמ"ו ע"ב):

"על שלשה דברים העולם עומד, התורה - דא יעקב, העבודה - דא יצחק, גמ"ח דא - אברהם", אברהם אבינו עמוד החסד, יצחק אבינו עמוד העבודה, ויעקב אבינו עמוד התורה איש תם יושב אהלים (ועיין ברכות נ"ח ע"א "תפארת זה מתן תורה"), כשבאים לתקן בכח התורה אין צורך להפריש ולהבדיל את הסיגים מזהב, סגולת התורה הקדושה, סגולה נפלאה היא, שהמאור שבה מחזירן למוטב, הסיג והפסולת עצמן נהפכו לזהב בכבשונה של קדושת התורה, ועל כן זכה יעקב אבינו תפארת התורה שתהא מיטתו שלמה איש מזרעו לא נפקד, "משם רועה אבן ישראל, מידי אביר יעקב".

"ויחל יעקב לצוות את בניו ויאסוף רגליו אל המטה, ויגוע ויאסף אל עמיו" (בראשית מ"ט ל"ג).

"אמר רבי יוחנן יעקב אבינו לא מת, א"ל וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא, א"ל מקרא אני דורש "ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים", מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" (תענית ה' ע"ב). ופירש רש"י שם "ודחנטו חנטייא, נדמה להם שמת אבל חי היה".

דברי רבי יוחנן נעלמים ונשגבים, ספדנייא ספדו וחנטייא חנטו וקברייא קברו, כסבורים היו שמת, אך לא היא, יעקב אבינו חי וקיים. אמנם אפשר להספיד את החי, אך איך אפשר לחנוט את החי ולקבורו? ובמהרש"א שם פירש, דאמנם יעקב אבינו מת מיתת הגוף אבל לא מיתת הנפש, נפשו של יעקב חיה וקיימת, עדיין חי הוא חיי הנפש, חיי הנצח, בנפשו של יעקב לא נאמרה מיתה, יעקב אבינו ע"ה זכה שתהיה מטתו שלמה, כל י"ב בניו כולם זרע ברך ה' הולכים בדרכו דרך ה' ומפיצים את אורו הגדול, הולכים הם במסילה העולה בית אל, ועל זה אמרו "יעקב אבינו לא מת". [ועיין ב"ב קט"ז ע"א "דוד שהניח בן כמותו נאמר בו שכיבה, יואב שלא הניח בן כמותו נאמר בו מיתה, ועיין עוד רש"י (בראשית י"ח י"ט)].

***

"מידי אביר יעקב משם רועה אבן ישראל" [בראשית מ"ט כ"ד] ופרש"י "משם רועה אבן ישראל אבן נוטריקון, אב ובן אבהן ובנן יעקב ובניו".

משם רועה אבן ישראל, שלשלת הדורות כולם מאב לבנו "מידי אביר יעקב", בזכות יעקב אבינו שהיתה מטתו שלמה הוא הוא הנותן שלא תינתק שלשלת הזהב גם מבניו ובני בניו. והנה יעקב אבינו טרם הסתלקותו מהעולם מכנס את בניו ומקבצם כולם יחד. "ויקרא יעקב לבניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים". ואמרו חז"ל:

"ביקש יעקב אבינו לגלות קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה, אמר שמא חס ושלום יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל וכיצחק אבי שיצא ממנו עשיו, אמרו לו בניו, 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד', כשם שאין בלבך אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד, באותה שעה פתח יעקב ואמר: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'" (פסחים נ"ו ע"א).

יעקב אבינו כשרואה שנסתלקה ממנו שכינה חושד בבניו שבטי יח שמא יש בליבם על הקב"ה שמא אין אמונתם שלמה, ושומה עלינו להבין מדוע יעקב אבינו חושדם דוקא בפגם חמור זה, פגם של עבודה זרה, שאין אמונתם שלמה, הלא דבר הוא?

וביאור הדברים נראה ע"פ מה דאיתא בזוהר [סוף פרשת בהר] דאדם הראשון פגם בחטאו (באופן מן האופנים לפי מדרגתו הנשגבה) בג' עבירות חמורות שבתורה, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, וכעין זה אמרו בסנהדרין (ל"ה ע"ב): אמר רב יהודה אמר רב אדם הראשון מין היה, ועוד אמרו שם מושך בערלתו היה. ובמדרש תנחומא פר' מסעי אות י"א איתא

מערכי תורה

ויחי

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

אל נא תקברני במצרים

כשקברו ימי יעקב אבינו למות כתוב (מ"ז, כ"ט - ל"א) 'ויקברו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף וגו' שם נא ידך תחת ירכי וגו' אל נא תקברני במצרים ושכבתי עם אבותי ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם'. והנה סדר הכתובים צריך ביאור, דבתחילה אמר יעקב 'אל נא תקברני במצרים', ורק אח"כ אמר 'וקברתני בקבורתם', היינו שהקדים האיסור שלא יקברוהו במצרים קודם שציווה שיקברוהו בקברי אבותיו, ולכאורה כל האיסור דאל תקברני במצרים, הוא בשביל שרצה שיקברנו עם אבותיו, והוסיף אזהרה על ענין זה, וא"כ טפי היה נכון לומר בתחילה ושכבתי עם אבותי, ורק אח"כ להוסיף ע"ז איסור דאל נא תקברני במצרים.

ונראה בזה, שהיה כאן שתי עניינים, ענין אחד שיקבר עם אבותיו, ועוד היה ענין מיוחד שלא ליקבר במצרים, בלא שייכות לכך שיקבר עם אבותיו, וביאור הדברים הוא, דהנה רש"י כתב ג' טעמים למה שלא יקברנו במצרים, או משום דסופה להיות עפרה כינים, טעם שני דאין מתי חו"ל חיים, אלא בצער גלגול מחילות, וטעם נוסף, שלא יעשוהו מצרים עבודה זרה. ואמנם טעמא דגלגול מחילות שייכא בכל מקום בחו"ל, אבל טעמא דכינים, שייך דווקא במצרים, וכן הטעם שלא יעשוהו עבודה זרה, נראה שהוא דווקא במצרים, שהשפיע להם ברכה שכלה הרעב, ומימי גילוס מתברכין. ולפי הנך טעמים הרי מבואר היטב שהיה בזה ענין מסוים לעצמו שלא יקבר במצרים, והוא מלבד הענין ליקבר עם אבותיו.

ולפי זה יש לומר שהיו כאן שתי שבועות נפרדות, שבועה אחת שלא יקברנו במצרים, שזה ענין בפני עצמו כמו שנתבאר, ועוד השביעו שבועה נפרדת על הענין שיקברנו עם אבותיו, ושתי שבועות נפרדות על שתי עניינים נפרדים הם.

והנה בפסוקים מפורש השבועה ב' פעמים, דבפסוק כ"ט אמר תחילה שים נא ידך תחת ירכי, ופירש רש"י והשבע. ולהלן בפסוק ל"א אחר שאמר יוסף אנכי אעשה כדברך, כתיב ויאמר השבעה לי, וישבע לו. ובפשוטו י"ל בזה, דבתחילה ביקש יעקב מיוסף שם נא ידך תחת ירכי והשבע, ויוסף השיב אנכי אעשה כדברך, ואיני צריך לישבע, והטעם דאין צריך לישבע, משום דבלא"ה הרי הוא מחוייב בכיבוד אב, ושבועה אינה חלה ע"ז מצוה, דמושבע ועומד בהר סיני, וכיון שקיימו את התורה, ממילא לא חייל השבועה, או לא היה צריך לישבע משום דבן נח מצווה על כיבוד אב, כמש"כ ר"ג גאון, והרי מצינו דזכות כיבוד אב עמדה לעשיו שקיים כיבוד אב, ויעקב חזר ואמר לו השבעה לי, שאעפ"כ ישבע לו, או מטעם דאיתא בנדרים דף ח' ע"א דנשבעין לקיים המצוה לזרוזי נפשיה, או משום דאפשר שיהיה היכי תימצא שלא יהא מחוייב מצד כיבוד אב, כמו למ"ד דכיבוד אב משל אב.

ולפי"ז פירוש המקראות הוא שיוסף אמר אנכי אעשה ואין צריך שבועה, ויעקב א"ל שמ"מ ישבע.

אכן להמבואר דהיו כאן שתי שבועות על שתי עניינים, יש לומר דלכך השביעו שתי פעמים, דהשבועה האמורה בפסוק כ"ט, זהו השבועה דאל נא תקברני במצרים, והשבועה האמורה בפסוק ל"א, זהו השבועה שיקברוהו עם אבותיו.

הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים

הנה כשיעקב אבינו בירך את אפרים ומנשה כתוב (מ"ח, י"ד) וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר וגו', ולהלן כתוב הטעם ששם יעקב את ימינו על ראש אפרים אע"פ שהיה הוא הקטן, שאמר יעקב 'ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים', וכתב רש"י יגדל ממנו, שעתידי יהושע לצאת ממנו, שינחיל את הארץ, וילמד תורה לישראל.

ונראה לבאר הדברים, דהנה כתוב בתחילת הענין (מ"ח, א') 'ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה וגו', וכתב רש"י, ויאמר ליוסף אחד מן המגידים וכו', וי"א אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד, וכשחלה יעקב בארץ גושן הלך אפרים אצל אביו למצרים להגיד לו. ומבואר דאפרים הוא היה הרגיל בתלמוד אצל יעקב. ואצל מנשה איתא בתרגום יונתן בפרשת מקץ (מ"ג, ט"ז. מ"ד, א'. מ"ד, ד') וכן הוא במדרש שמנשה הוא היה האפוטרופוס על ביתו של יוסף ואותו קורא הכתוב האיש על הבית.

והנה בפרשת וישב כתוב שיעקב אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו, ובתרגום פירש בן זקונים דבר חכים הוא, וכתב רש"י שמסר לו כל מה שלמד משם ועבר. ומבואר דאהבתו המיוחדת של יוסף היה משום שלו מסר את התורה.

מעתה יש לומר דכיון דאפרים הוא הרגיל בתלמוד אצל יעקב, הרי הוא כמו יוסף שלשניהם מסר יעקב את התורה, ובשניהם מתקיים הענין שמוסר להם את התורה, ולאפרים יש את כח התורה כמו שהיה ליוסף, וגם לאפרים יש את האהבה המיוחדת יותר מכולן כמו שהיה אצל יוסף, ובמדרש (מד"ר ויקרא ב') איתא דיעקב אבינו אמר על אפרים שהוא ראש השבטים וראש הישיבה והוא יפה ומעולה שבבני. ולפי זה יש לומר דלכך הניח ימינו על ראש אפרים, שכיון שלו נמסרה התורה הרי הוא הראשון במעלה ואהוב אצל יעקב יותר מאחרים ולכן הוא קודם למנשה.

ויש לומר בזה עוד, דזהו בכלל דברי רש"י שכתב דאפרים יגדל ממנו שעתידי יהושע לצאת ממנו שילמד תורה לישראל, שנאמר בזה שאפרים ממנו

יהיה המשך מסירת התורה לישראל, ונכלל בזה שכחו של יהושע להיות מוסר התורה הוא מאותו כח שיש לאפרים שלו נמסרה התורה. והנה כתוב בירמיהו 'הבן יקיר לי אפרים אם ילד שעשועים', הנה מבואר דישאל נקראים ילד שעשועים, וביאור הדבר שנקראים שעשועים של הקב"ה, יש לומר דזה על שם התורה, דהתורה נקראת שעשוע כמו שכתוב במשלי (ח', ל') 'ואהיה אצלו שעשועים יום יום' ולהלן שם עוד 'ושעשועי את בני אדם' ובחז"ל (אבות דר"נ ל"א) פירשו דמדבר על התורה שהיא שעשועים אצל הקב"ה, וכן כתוב בתהלים על התורה 'לולי תורתך שעשועי', הרי דהתורה היא נקראת שעשוע, ועל שם עסק התורה נקראים ישראל שעשועים אל הקב"ה. והנה מבואר בכתוב דהענין שישאל הם ילד שעשועים שייך הוא למה שישאל נקראים 'אפרים'. ולדברינו הביאור הוא דאפרים יש לו את כח התורה, ולכן בכלל הענין שנקראים ישראל על שם אפרים, שייך גם מה שנקראים ילד שעשועים ע"ש התורה, דזה הוא כוחו המיוחד של אפרים.

'בנימין זאב יטרף'

כתוב (מ"ט, כ"ז) 'בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל' ובתרגום מפרש בנימין בארעה תשרי שכינתא ובאחסנתיה יתבני מקדשא בצפרא ובפניא יהון מקרבין כהניא קורבניא ובעדן רמשא יהון מפלגין מותר חולקון משאר קדישא. ומבואר דמפרש דזאב יטרף הוא על הקרבת הקרבנות. וכן מצינו ענין זה שהמזבח נמשל לזאב בגמ' בסוכה דף נ"ו ע"ב שמרים בת בילגה קראה למזבח לוקוס, וכתב שם רש"י דלוקוס הוא לשון זאב ביווני. וצריך ביאור למה נמשל המזבח לטריפה של זאב. והנה טריפה עניינה חטיפה וכמש"כ רש"י, וברש"י במסכת יומא ריש פ"ד כתב דטרף הוא חטיפה, וחטיפה היינו שנוטל גם דברים שאינם שייכים לו וראויים לו, וכן מבואר ברש"י שפירש הכתוב על מעשה דפלגש בגבעה שחטפו את בנות ישראל. וצ"ב איזה ענין של חטיפה יש במזבח. והנה קיי"ל דהמזבח מקדש גם את הפסולין ואם עלו לא ירדו, ומבואר דהמזבח מקדש גם דברים שאינם כשרים להקרבה מצד עצמם, מ"מ ע"י שעלו עליו חל עליהם דין הקרבה והמזבח אוכלן. ויש לומר דלכן נקרא אכילת המזבח טריפה, כיון שהוא חוטף לאכול גם דברים שאינם ראויים לו מצד עצמם.

ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד על יושבי ירושלים

דברים בכינוס מרגן ורבנן שליט"א למען 'המרכז הארצי לטהרת המשפחה' – מוצש"ק ויגש תשפ"ד

נתכנסנו כאן לחזק ולאמץ את ידי העוסקים במלאכה גדולה, מלאכת מחשבת, לשמור את הדבר הנוגע ליסוד קדושת הכלל ישראל, המפעל החשוב מאוד הזה כבר שמונים שנה עומד על המשמר, לבנות, להשגיח, לתקן פגמות, ולחזק בדקי המקוואות, בכל ענין וענין, ובכל מקום ומקום, וחלקי עבודת הקדוש הזו רבים הם, אם במעשה אם בדיבור. על חומותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה, ירושלים זהו מקור הכלל ישראל, כך אומר הגר"ח מוואלוז'ין, הענין הוא חומת הכלל ישראל, והעושים במלאכת הקדוש הם העומדים על המשמר, וברוך שמסר עולמו לשומרים. הענין הזה הוא הצלת הכלל ישראל, בין להצילם מחייבי כריתות ר"ל והוא ביהרג ואל יעבור, ובין בפגם שחל על כל הדורות ר"ל, הוא מעוות לא יוכל לתקן, וכל מעשה בפני עצמו הוא הצלת רבים מרדת שחת, והעוסקים בזה הם שלוחי דרחמנא ושלוחי דידן להציל את הכלל ישראל, ויהי רצון שנזכה לקיום מה שכתוב במשנה במדות וביומא רבי אליעזר בן יעקב אומר מים מפכין עתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית, מכאן ואילך היה מתגבר ועולה, עד שמגיע לפתח בית דוד, כיון שמגיע לפתח בית דוד נעשה כנחל שוטף שבו רוחצין זבין וזבות נדות ויולדות, שנאמר ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד על יושבי ירושלים לחטאת ולנדה. ובתרגום בזכריה כתוב, בעידנא ההיא יהא אולפן אורייתא גלי כמבוע דמיין, לבית דודו וליתבי ירושלים, ואשבוק לחוביהון, כמו דמדכן במי אדיותא, ובקטם תורתא דחטאת. הרי שעל ידי טבילות אלו יש התגברות כח התורה וכח הקדושה, והמעיין הזה יוצא מן המקדש. כתוב בגמרא בברכות רבי יוחנן הוה רגיל דהוה קאזיל ויתיב אשערי דטבילה, אמר כי סלקן בנות ישראל ואתיין מטבילה מסתכלן בי ונהוי להו זרעא דשפירי כוותי, זה לימוד נורא עד כמה צריך להשתדל בשערי טבילה בשביל מדרגות הכלל ישראל, ולא מדובר להציל חייבי כריתות ומגילוי עריות ועצם עיקר קדושת ישראל, רק בשביל שנהוי להו זרעא דשפירי כוותי, כל שכן המפעל החשוב וההכרחי הזה, דיתיב אשערי דטבילה ומציל את זרע ישראל מפסול ומחטאת. שופרא דרבי יוחנן הרי כתוב בגמרא בב"מ שרבי יוחנן אמר שהוא נשתייר משפירי ירושלים, תשעה קבין יופי נטלה ירושלים, וזהו יופי רוחני, היופי של רבי יוחנן ושל ירושלים זה מדרגות עליונות ברוחניות, בגמרא בברכות כתוב שרבי יוחנן גליא לדריעה בבית אפל ונפל נהורא, ומעין שופריה דיעקב אבינו, ומעין שופריה דאדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה, זהו יופי ודרגא רוחנית של כלל ישראל, שלימות האדם, וזה ממה שהוא יתיב אשערי דטבילה, מלשקוד על תקנת הכלל ישראל. וכבר כבוד תורת זקני זכר צדיק וקדוש לברכה בשנת תשי"ד מכתב בעבור המרכז הארצי לטהרת המשפחה להגאון רבי אפרים זלמן הלפרן זצ"ל מייסד המפעל, וכתב בזה הלשון והנה עצם הענין אינו צריך להמלצות ודברי חיזוק, כי מי זה אשר לא יבין את הגודל נחיצות וזכות הרבים שיש בזה, יסוד טהרת ישראל ושמירת הדורות מהיות פגומים, מלבד ההצלה מאיסורי כרת בכל שעה ושעה, אשר אין לנו דבר גדול מזה, ודבר שפתים בענין שכזה הוא רק למחסור, אבל נדרשתי לבקשת ידידי הגרא"ז הג"ל שי' היות כי זקנתו א"א לו עוד לנדוד ולנסוע בעצמו לארה"ב, לא יכולתי להמנע מענין שכזה להעיד על עוצם מעשיו הרצויים של הגרא"ז, כי הוא זכות הרבים הגמור במלא מובן המילים, ואשרי למי שיזכה להיות לו חלק בזה כי יהיה בכלל מזכרי הרבים ביסוד בית ישראל, זכות העומד לעולמים למשמרת, ולזכות מזכרת בזה ובבא, ויבורכו כל המשתתפים ומסייעים בזה בברכת כל טוב כאמור למזכרי הרבים.

אדם שרואה את הניסים הגלויים זה יזרק אותו להבין ולראות ולהתבונן שכל הבריאה מלאה עם ניסים. נסיד שבכל יום עמנו ונפלאותיך וטובותיך שבכל עת, בלי סוף....!

הג"ר חיים קמיל מביא שהמדרש (ויקרא"ר טז, יא, ובתהילים פרק ב') מביא שגוג ומגוג אמר - יון היו טפשים אדום היו טפשים, וכל אלו שניסו להילחם עם בני ישראל הם טפשים, למה?... כי לעם ישראל יש את הקדוש ברוך הוא שעוזר להם תמיד. אני - אומר גוג ומגוג - אתחיל להילחם עם הקב"ה בעצמו... ואיך?... הביא הגר"ח קמיל בשם רבי לייב חסמן, כל זמן שיש ליהודים אמונה בקדוש ברוך הוא, אין מה לעשות, הוא עוזר להם והם מאמינים בו. גוג ומגוג רוצה להכרית מעם ישראל את האמונה בה', וממילא לא יהיה מי שיעזור להם, וע"פ דרך הטבע לא תהא תקומה לישראל. וכן ידוע מהעב"ץ, כי בדרך הטבע לא שייך בעולם שתהיה כבשה אחת בין שבעים זאבים... רק שהקב"ה עוזר, והקב"ה עוזר כשיש אמונה, ואם לא תהיה אמונה - ההצלחה להילחם בעמ"י - מובטחת... וכתוב במדרש: אמר לו הקדוש ברוך הוא: רשע! לי אתה בא להזדווג?... חייך שאני עושה עמך מלחמה...

וע"פ דבריו של רבי לייב אפשר אולי להסביר: הקב"ה אומר אני אעשה דברים כאלו נשגבים שיהיו הכל מוכרחים להודות שזה מהקב"ה... לא יהיה שייך לתלות את זה בטבע! וממילא לא תצליח להכרית את האמונה מעם ישראל.

והוא מביא דבר מאד מעניין; שכתוב בפסוק בפרשה, שהקב"ה אמר ליעקב אבינו "אנוכי ארד אתך מצרימה ואנוכי אעלך גם עלה" ובתרגום כתב אנוכי ארד אתך מצרימה ואנוכי אעלך גם עלה" הרמב"ם (במורה נבוכים) שתמיד כשמדברים על הקב"ה זה בכינוי, לא בצורה ישירה, אף פעם לא מזכירים את עצמותו של הקב"ה. חוץ מכאן... כאן זה המקום היחיד שזה שונה.

והרמב"ם מסביר את זה שבאו לרמוז את מש"כ בחז"ל גלו למצרים - שכינה עמהם, גלו לעולם - שכינה עמהם...

והפשט הוא עכ"פ שהקב"ה אומר לעם ישראל, אתם תראו שאתם לא לבד... יהודי יראה בחוש שבזאת עולם נמצא אתו!

דברנו על המלחמה האחרונה שבוע שעבר, והבאנו שאמר רבי בנימין כהן שכל שישים ותשע משפחות החקלאים ששמרו שמיטה בעוטף עזה - - - אחת מהנה לא נעדרה!!! וכולם עברו ניסים גלויים! ולא הם בלבד אלא גם אבותם ובניהם... זה טבע?!... בעוטף עזה, כאלו ניסים, זה הכל יד ה'.

היום, אחרי תפילת מנחה פנה אלי מוריני רה"י הגאון רבי יחיאל קלרמן שליט"א, וסיפר לי בהתרגשות רבה, שהבן שלו נסע במונית עם יהודי, והוא שואל אותו איפה אתה לומד, מה אתה עושה וכו', ובשביל הנימוס - גם הוא שאל, איפה אתה עובד?... הוא אמר לו אני עובד היום את האלוקים! ופירש דבריו, בעיקרון אני הייתי חילוני לכל דבר ועניין, אך הייתי באופקים (בשמחת תורה) והלכתי עם בני ביתי, ולפתע הגיחו מולו ערבים חמושים בכלי נשק... ידעתי שזה הרגעים האחרונים של החיים שלנו... אמרתי לבני הבית זה שאלה של כמה דקות, בואו נקבל ע"ע בדקות האחרונות של היום - שאנחנו שומרים שבת... נבוא למעלה בתור שומרי שבת!!! קיבלו ועשו. הם היו עשר נפשות, וכולנו ניצלנו - בנס!!! המש"ך - כל החיים שלי השתנו... ראיתי אלוקים...

אתמול סיפר לי הגאון רבי זאב ברלין שליט"א, שבבתי היישוב הסמוכים לעזה לא היו מזוזות. ופעם ראה משהו בבית של אשה אחת שאין לה מזוזה, הוא שאל אותה למה את לא שמה מזוזה?... כי אני לא מאמינה בזה - הצהירה.

ואם אעשה על חשבונתי... בבקשה. זה לא מפריע לי... והוא שם לה מזוזה! ובהתרגשות רבה היא התקשרה אליו במוצאי שמחת תורה ואמרה - אני מבקשת סליחה מהמזוזה!!! כל השכנים שלי לפני ולאחרי - פרצו לבתים שלהם, אבל לדלת שלי - לא פרצו. המזוזה שמרה עלי... כעת אני מתחילה להאמין במזוזה ובמי שצוה עליה...

מה נשאר לנו מחנוכה?...

רבינו הפחד יצחק אמר בכמה הזדמנויות שצריך לדעת שהמועדים הם לא כמו טיול בשווייץ... מי שמטייל בשווייץ שבוע - הוא נהנה מהאוויר, משתומם מהנוף, אך כשהוא חוזר לביתו - לא נשאר לו כלום. אולי כמה תמונות...

יש כאלו שימי החנוכה היו להם טיול אחד ארוך... שמונה ימים, להדליק נרות יפים, בשמן זית, לראות חנוכיות בכל החלונות, לאכול לביבות, לשיר שירים בהלל... טיול יפה מאד! אבל מאז שנגמר, נגמר הטיול בשווייץ...

אומר הפחד יצחק - אנחנו לא טיילנו בשווייץ, אנחנו רכשנו מוצר ערך רוחני יקר מאד שנקרא חנוכה! וכשחלפו להם ימי החנוכה, עלינו להתבונן ולראות עם מה אנחנו יוצאים. ובואו נראה קצת:

שבוע שעבר הזכרנו את דברי המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל שכתוב בתהילים (קז, מג) אחרי ארבעה החייבים להודות - "מי חכם וישמור אלה ויתבוננו חסדי ה'", שמי שמשמר את הנס, וזוכר להודות עליו, יזכה הלאה ל"יתבוננו חסדי ה'" - גם בעתיד, הקב"ה יעשה לו ניסים.

הבריאה כולה מוקפת בניסים!...

ישנו פן נוסף: ידועים דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא; 'ומן הנסים הגדולים המפורסמים, אדם מודה בנסים הנסתרים'. כשאדם רואה ניסים גלויים - הוא רואה בחוש שיש בורא עולם... אין לו שום מקור אחר לתלות בו את הניסים הגלויים... ומתוך זה - לאט לאט הוא מתבונן גם בנסים הנסתרים, ומבין שיד ה' כוננה כל זאת. מי פותח לו את העיניים, ונותן לו כח ללכת ולעמוד ולשבת?... הקב"ה! וכך מתפרש הפסוק: מי חכם וישמור אלה - זה הולך על ארבעה החייבים להודות שהיו להם ניסים גלויים, ויתבוננו חסדי ה' - - - לראות ולהתבונן איך זה מתפרש על פני כל החיים... איך שאנחנו מוקפים תדיר בנסים.

הגאון רבי ניסן קפלן ר"י דעת אהרן אמר בשם סב אשתו הג"ר לייב גורביץ (ר"י גייטסהד) יש מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל האם ביום הראשון מדליק נר אחד וכל יום מוסיף והולך, או שביום הראשון מדליק שמונה נרות וכל יום פוחת והולך. והנה שיטת בית הלל מאד מובנת בסברא, שכל יום צריך להוסיף נר אחד, כי כל יום זה נס חדש, וכל יום ותוספת הנס שלו. אבל בית שמאי שסוברים פוחת והולך - כנגד פרי החג, קצת קשה מה הסברא של זה?... ואמר הג"ר לייב גורביץ בעל ה'פתחי שערים', בדרך כלל אדם לא רואה כ"כ בחוש את הנס כבר ביום הראשון... נכון, מצאו פך שמן זית טהור, בטח הוא התחבא מאחורי איזה משהו... ביום השני זה גם דלק... אולי נשאר קצת שמן... לא כ"כ מתפעלים מעוצם הנס. אבל אם ישאלו אותך מראש האם שייך בעולם שמפך שמן אחד יספיקו נרות לשמונה ימים?... התשובה תהיה לא מוחלט! זה ייתכן רק על ידי נס... אז קודם תדע ותפנים שזה בודאי נס... אח"כ תבין שגם שבע נרות זה נס, וגם שש זה נס, וגם כשנשאר רק פך אחד חתום בחותמו של כה"ג - זה נס גדול מאד.

'מן הנסים הגלויים המפורסמים אדם מודה על הנסים הנסתרים': היה אומר הרב"ה רבי מאיר חדש, העולם כשאומרים "על הנסים" רגילים להתלהב מאד בתפילה... אך את ה"מודים" הרגיל של כל יום - התרגלנו אליו... אבל האמת היא, שאחד שלא אמר על הנסים - בהלכה זה לא מעכב, אך מודים זה לעיכובא, כי על ניסיד שבכל יום עמנו ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת - זה עיקר ההודאה!...

דבר פשוט.

החזו"א באמונה ובטחון מראה לנו מה זה "מבשרי אחזה אלוך". כמה חסד יש בבריאה הפשוטה שנקראת 'גוף האדם'. רמ"ח איברים ושס"ה גידים... החזו"א במעשי ידי אמן מעביר אותנו בין האברים ומתאר לנו כמה ניסים ונפלאות טמונים בכל אחד מהם... כליות, לב, מערכות שלמות בגוף שכולם פועלים בניסי ניסים.

והסיפורים מתגלגלים בלי סוף... על שומרי שבת ועל שומרי שמיטה... ראו אמונה בחוש, וכן עולם הישיבות בדרום, תפרח ואופקים היו להם נסים גלויים לפרטי פרטים. אפשר להגיד שזה נקרא טבעי!... הקב"ה אמר - אני נלחם אתך! רואים בורא עולם אם רק טיפה חושבים...

כשהקב"ה רוצה - הוא סוגר את העיניים...

ומאידיך גיסא מסופר לרוב איך שסתמו להם את העיניים... כבר שמונה שנים שמתכננים את המלחמה הזאת... ומאידיך כל השנים הם מתרברבים שיש להם את המודיעין הכי טוב בעולם, אבל זה לא עזר כלום... הם האמינו בחומה הבצורה שטרקטור קטן נגש בו ופרצו... כל יום מגלים דבר חדש ואומרים לא ידענו, לא ידענו... **הם התרברבו בכחי ועוצם ידי, אבל כשהקב"ה סותם את העיניים באמת לא רואים כלום. כשהקב"ה סותם עיניים - מה אתה יכול לראות...**

אחי יוסף - איך הם לא הרכיבו את הפאזל?... אם היו מביאים אפילו לנו, אנשים קטנים להרכיב פאזל - מיד היינו קולטים שיוסף זה המלך, "השלט על הארץ"... הם הורידוהו מצרימה, והם רואים איך הוא מכיר אותם ומתייחס אליהם באופן שונה, וידוע את סדר הילדים, מצד אחד הוא ביד תקיפה עליהם, מצד שני הוא מכבד אותם - לא כמו שאר האנשים, מתרגש מלראות את בנימין, לוקח את שמעון, רואים בחוש!... ולא די בזה, כתוב בחז"ל שכשיהודה ניגש, הוא ניגש למלחמה, בצורה תקיפה, ומנשה נתן מכה, ויהודה אמר - זו מכה של בית אבא!... זה משהו מהמשפחה... אם כן כל הסימנים מובילים למסקנה הפשוטה שיוסף עומד מולם, **אבל כשהקב"ה לא רוצה שיידעו - אז לא יודעים!...**

מספרים שמרן שה"ת שאל את הסטייפלר הקדוש, היום יש לוויינים שיכולים לראות את כל העולם, אם כן למה לא רואים את נהר הסמבטיון?... והסטייפלר אמר, אם הקדוש ברוך הוא רוצה להעלים את זה, אז שום לויין ושום בן אדם לא יכול להגיע לזה... וכי יש בעיה להקב"ה להחביא דברים!... מה שהוא לא רוצה שיידעו - אז לא ידעו! רואים בחוש, כשהקב"ה לא רצה - לא יעזור שום דבר... גם לא המודיעין הכי חשוב והגדר הכי משוכללת... הם מתרברבים עם כחי ועוצם ידי, והקב"ה מראה להם...

כח התורה - מגנא ומצלא!

יש דבר נורא: אמר לי מורינו רה"י הג"ר ברוך דב דיסקין שליט"א, איך לא פותחים עיניים?... הרי בזמן שיחסית היה רפיון בישיבות, בסוף ימי החנוכה, ושבת שאח"כ, ראו בחוש, כבר ביום רביעי שהיו ישיבות שכבר התחילו לנסוע - שמונה חיילים נהרגו בבת אחת... וגם אח"כ את הבושה הגדולה שהיתה פה, שהם (צה"ל) הרגו שלשה חטופים!!! והצער נורא קשה להכיל את עצם האבדון והצורה הטרגית שבה נקטפו מארץ החיים, זה היה צריך להיות הגאווה הכי גדולה שלהם, שהם הצליחו להבריח שלשה חטופים בלי שלם עליהם שבויים, זה היה היתפארותי שלהם, אבל הם בידיים הרגו אותם... זה היה גם נגד ההוראות של עצמם, הם לא מבינים מה קרה. **רואים שהכל מנוהל ביד ה', ולכל כדור יש כתובת כמו שאמר האור שמח, רואים בורא עולם בחוש! הקב"ה מראה לנו את כוחו.** אז מורינו הרה"י אמר לי שרואים כאן מה זה כח של תורה, תורה מגינא ומצלא, וכשאתן תורה - אז ככה זה נראה...

בספר 'בית בריסק', מסופר שהרב מבריסק הפסיק למסור שיעורים בבריסק עצמה מפאת חולשתו, אח"כ בזמן המלחמה הם הלכו מבריסק למינסק ושם הוא חזר לאמירת השיעורים, ושאלו אותו מה קרה, קיבלתם כח?... אמר הרב מבריסק - לא. אבל בזמן מלחמה אין כזה דבר להגיד 'אין לי כח'... הדבר היחידי שמועיל במלחמה זה עסק התורה, תורה מגנא ומצלא. גם כשאין לי כח - אין ברירה, אם אדם נמצא בסכנת חיים וביכולתו לברוח, הוא יגיד אין לי כח!... תורה זה הדבר היחידי שמגנא ומצלא.

דבר נוסף מביא שם, שבאותו זמן היו הרבה פליטים (מן המלחמה) והקימו 'ועד' לעזור ורצו שמרן הגרי"ז יהיה חלק מהועד. אמר הגרי"ז - כשיש מלחמה אין לי זמן לכלום, רק ללמוד! שום דבר אחר - לא. כי כל רגע שאני מתבטל זו סכנת חיים! את הוועד יכולים גם אחרים להקים. מי שיכול ללמוד צריך רק ללמוד! **תורה מגנא ומצלא, רואים את זה בחוש שכח של תורה זה הדבר היחידי.**

צריך להתנתק מהרוח של הרחוב...

ובואו נשאל את עצמינו, כשרואים את הכל, רואים בחוש בורא עולם, רואים מה זה כח של תורה, היה צריך להיות שילמדו בכזה

ברע"ן עד שאש תלחט סביבות הבית... למה זה לא ככה?... פעם שמעתי דרשה מיו"ר החינוך העצמאי בעבר הרה"ג אברהם יוסף ליזרון זצ"ל (אחיין של מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל), הוא אמר דבר מאד מעניין: כתוב שהיונים רצו "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך". איך משכיחים תורה?... הוא אמר רעיון: כתוב ברמב"ם באיגרת תימן, שבמשך חמישים ושתיים שנה היוונים לא נתנו ליהודים לסגור את הדלת. והבתים היו פתוחים לרחוב! והסברא הפשוטה, שהם לא רצו שיתעסקו בפרה ורביה, ולא יקיימו מצוות, כי כשהדלת פתוחה יכולים כל רגע להיכנס.

אך הרב ליזרון אמר; היוונים ידעו שהיהודים הם עם קשה עורף, קשה להזיז אותם, והם יהיו מוכנים למסור נפש על קידוש ה'.

דלת הבית זה הדבר שחוצץ בין הבית שלי לבין הרחוב. **היוונים רצו שלא תהיה את החציצה הזו... שהרוח של הרחוב תוכל לחדר פנימה לתוך הבית, וממילא כשה יקרה, הרוח החזקה של הרחוב תגרום להשכיחם תורתך.**

ומה היה אצל דינה בת יעקב?... "ותצא דינה בת לאה, לראות בבנות הארץ..." רגע אחד היא עזבה את הבית בשביל לראות את הרחוב, ושמה נגמר הכל... היונים רצו לשבור את המחיצה.

אמר לי הג"ר ישראל אליה וינטרוב, כתוב במשנה במידות (ב, ג) שהיונים פרצו י"ג פרצות ובביאור הגר"א שם כתב שזה היה בסורג, שזה המקום שחוצץ בין הגויים לעמ"י, שעד שם נכנסים גם העכו"ם כמבוי בכלים (פ"א), והם רצו להפריד את המחיצה הזאת שיהיו ככל הגויים בית ישראל.

זה הדרך של להשכיחם תורתך, תכניס להם רחוב, תכניס להם גוייסקייט, ולאט לאט ישכחו את התורה.

שמעתי מהגרא"ד הוכבגר מרבני תפארתה ששמע מב"ב של הג"ר אברהם קלמנוביץ זצ"ל שפעם הוא נקלע לרוסיה, והוא היה צריך להיכנס למרן הגר"ח מבריסק שהיה סגור ולמד בחדר. אמרו לו צריך לשאול את רבי חיים. הוא שמע איך שואלים אותו - מאחורי הדלת צעקו לו שהגיע הרב קלמנוביץ והאם הוא יכול להיכנס, ורבי חיים אמר - כן. הרב קלמנוביץ ממתין מאחורי הדלת הוא דפק, ושמע קולות של גרירת ארונות והוזזות חפצים כבדים, ורק כעבור כמה דקות רבי חיים מבריסק פתח לו את הדלת, והכניסו בתשואות חן. שאל רבי אברהם, ילמדנו רבינו, מה היו הקולות ששמעתי מאחורי הדלת?... אמר לו רבי חיים, פה ברוסיה ישנה רוח חזקה של כפירה בתורה וכפירה בדת תורה, ואני, שרוצה להתנתק לגמרי מכל מה שהולך ברחוב, אני שם ארון ספרים כבד לסגור את הדלת, ככה אני מנותק, אני לא ברוסיה... אני נשאר בחדר שלי! ככה היה רבי חיים מבריסק!!! [ואולי הוא המדבריות של הר"מ פיז מדעות ה"א].

ואמש, אמר לי הג"ר שרגא ברלין, היה ידוע שמרן הגרי"ז הלוי היה סוגר את החלונות בשביל שהרוח של הרחוב לא תיכנס אליו לבית. כמובן, אנחנו עוד רחוקים מההרגשות האלו...

בספר 'זכרון שמואל' על מרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל מסופר על המשגיח הג"ר יחזקאל לוינשטיין שכשהוא הגיע לאמריקה הוא רצה מיד לחזור לארץ ישראל, הוא לא יכל להישאר באמריקה... שאלו אותו, מה הנפקא מינה? הרי איפה שהוא נמצא - בין באמריקה ובין בשאר המקומות המשגיח נמצא או בישיבה או בבית - שזה ליד הישיבה, אז מה ההבדל אם זה רחוב של ארץ ישראל או של מדינה אחרת?... אמר להם המשגיח, בדרך כלל אדם שיכור צריך לשתות יין כדי להשתכר. מי שמסתכל על יין זה עוד לא משפיע עליו. אבל אם הוא ייכנס לתוך יקב במעמקי האדמה, ששנים ע"ג שנים האדמה שם ספגה את הריח המשכר של היין... רק מלנשום את הריח הזה כבר אפשר להשתכר...

אמריקה - המשיך המשגיח - זה יקב של עולם הזה, זה יכול להיכנס אלי הביתה ואני אשתכר... אני מפחד מזה...

היונים רצו לפרוץ את החומה! ופרצו חומות מגדל, את החומה של הסורג בבית המקדש, ואת החומה של הבית היהודי.

וזה מה שאנחנו צריכים לדעת, שכשנמצאים עם אוירה של רחוב - הכל אחרת... איך היום לא כולם מתלהבים בלימוד? כי כשנכנס 'משהו' מן הרחוב - זה משפיע על כל האוירה.

ברחוב מפחדים מהאמת...

סיפר לי בחור מהישיבה שסיפר לו קרוב משפחתו, שהוא השתתף בסמינר למתחזקים, ושם סיפרו להם שבזמן הגרבי"ש מנדלסון זצ"ל הגיע ארבה אל כל השדות שלא שמרו שמיטה, וכל סביבות

ראשון, יכל להשיג **כל יהודי** - בתורה - מבית שני ואילך! הכל גנוז בתורה. ועם עמל התורה היום אפשר להגיע רחוק רחוק...

מלכות - שלטון עצמי על הרצונות

כעת אני רוצה להוסיף:

הפרשה הזו מאד מרגשת... ויגש אליו יהודה, אל יוסף. במדרש תנחומא (פרשת וישלח) ויהי לי שור וחמור - אומר יעקב לעשו - אין לי לירוא ממך, שהרי נולד יוסף שנקרא שור שנאמר "בכור שורו הדר לו", וחמור - זה משיח בן דוד שנאמר "עני ורוכב על החמור". צאן - אלו זכותן של שבטים שנקראו בניהם צאן. שור זה יוסף שהוא שטנו של עשו כמבוי' ברש"י ריש וישב, וגם יהודה שטנו של עשו שנאמר "ואריה כבקר יאכל תבן", פירוש - אריה שהוא יהודה שנא' "גור אריה יהודה", כבקר - זה יוסף, יאכל תבן - זה עשו שהוא תבן, שנאמר "ובית עשו לקש", וכמבוי' במדרש שם.

כעת - - - מגיע הרגע - - - "ויגש אליו יהודה", כשיהודה נפגש עם יוסף זה הרגעים שלפני הגאולה... ומיד אח"כ "ולא יכול יוסף להתאפק, ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו". יש על זה הרבה דברים גבוהים, יש משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, וכשנפגשים יחד רגעים מסוגלים לגאולה שלימה. אבל אנחנו נדבר בפשט: מה הכוונה "שטנו של עשו".

הג"ר יוסף לייב טלור מסביר: כתוב בחז"ל אמרו שבטים זה לזה, מלכים מתגוששים ביניהם, שנא' "כי הנה המלכים נועדו נבהלו יחדיו" (תהילים מח, ה) מה אנחנו קשורים פה באמצע...

שואל ר' לייב, מילא יוסף היה מלך, אבל יהודה עוד לא היה מלך... אומר רבי לייב - מלך מתחיל שיכול למלוך על עצמו. יש עבד כי ימלוך, הגמ' מספרת על שלמה המלך שמלך על כל העולם כולו, ולבסוף מלך על ישראל, ולבסוף מלך על ירושלים, ולבסוף מלך על מקלו. מה זה מלך על מקלו?... שלטון עצמי מוחלט ברמ"ח אברי וש"ס גידיו...!!! לעשות את מה שה' רוצה.

יוסף עומד ברגעים הכי קריטיים, בהתחלה הוא היה ביד אשתו של פוטיפר, והוא ידע שביכלתה לכלך את שמו ולשים אותו בבית סוהר, אבל הוא שלט על כחותיו, "ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה"! את האלוקים אני ירא...

גם אח"כ, שיצא מבית האסורים ועמד לפני פרעה, אומר לו פרעה - "שמעתי עליך לאמור תשמע חלום לפתור אותו", אומר לו יוסף - "בלעדי, האלוקים יענה את שלום פרעה". **אני - לא יודע לפתור חלומות, האלוקים פותר... אם הוא רוצה - אפתור, ואם לא - אז לא, אני - לא קיים.** כל ההנהגה של יוסף עם האחים שלו הייתה עם שלטון בלי שום נדנוד של קוצו של נקמה חלילה, מה שהוא ראה בחלום שהם משתחווים לו זה היה נבואה, ואת זה הוא ביצע. אבל חוץ מזה - הוא כיבד אותם בכבוד מלכים, הוא ניחם אותם, והרגיע אותם... ויבך יוסף בדברם אליו. האלוקים חשבה לטובה... **זה מלך!!!** יהודה - גם היה מלך! במעשה של תמר הוא הודה ולא בוש, ויאמר "צדקה ממני"! אתם יודעים איזה בזיונות זה?... עומד מולו אבא שלו - יעקב אבינו, וסבא - יצחק אבינו, שעוד היה חי... והוא צריך להודות קבל עם ועדה שתמר מעוברת ממנו...

כמובן - לא יעלה על הדעת שיהודה היה שולח את תמר לשריפה, כשהיא חפה מפשע... אבל הוא יכל להתחמק בצורה מכובדת... התגלו ממצאים חדשים בחקירה, צריך לשבת מחדש על התיק... **אבל יהודה - - אף דקה לא! הוא לא יתן לתמר אפילו לא בוש של דקה שלא מגיע לה... צדקה ממני! זה מלכות...**

לעומתם עשו - - מה שבא לו הוא עושה... באותו יום חמשה עבירות הוא עבר, ואת העבירות הכי חמורות!!! גילוי עריות, שפיכות דמים... מצד אחד הוא אווז את עצמו לת"ח גדול שמעשר את המלח, אבל בהנהגה הוא עושה מה שבא לו... מיהו השטן של עשו?... יהודה ויוסף, שתי המלכים!!! בי מלכים ימלוכו... וזדים - ביד עוסקי תורתך. זדים זה הלצים, "זד יהיר לץ שמו", עם לצים - אין מה לדבר, שמענו את הבדיחות הנבובות שלהם, חסרות הטעם והריח... אבל זה הרוח השוררות ברחוב, וחלילה מקרוב אליהם. רק עוסקי תורתך - הם אלו שיילחמו אתם. להם יש עיניים לראות, יש להם שכל להבין ולשמוע, הם מחפשים את האמת - ומוצאים אותה! דבר פשוט מאד.

אני גר בישיבה...

הדרך להשכיחם תורתך - אומר רבי חיים קמיל, זה לסגור את הישיבות... בלי ישיבות אין כלום. ויש הרבה להאריך בזה.

העיר קוממיות - לא נשארה תבואה בשדות! כלום! הארבה נעצר בגבול של קוממיות ששמרו שמיטה, ולא נכנס לשם. זה היה מאד מפורסם! אותו מתחזק - אמר למרצה, זה לא ייתכן בעולם! כי אם זה היה נכון כולם היו חוזרים בתשובה, לא ייתכן אחרת!!! יודע מה? - המשיך - יש לי קרוב משפחה זקן שהיה גם שם באזור בתקופה ההיא, אני אשאל אותו אם זה נכון... הוא שאל אותו - אמר לו הזקן, בודאי! כולם זוכרים את זה... אז איך ייתכן שלא חזרתם בתשובה?... אמר לו הזקן, אמרו אצלינו בקיבוץ שלא רק אנחנו שונאים את החרדים, אפילו הארבה שונא אותם... הוא מוותר על האוכל שלהם העיקר לא להיכנס אליהם... וזהו. הכל נגמר. ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות...

מה, הם חסדי דעה?!... חרש שוטה וקטן?!... זה לא מצחיק אפילו בתור בדיחה... אבל ככה זה לץ, הלוא ללצים הוא יליץ. מה זה לץ? לבטל את כל ההשפעה. כלום! זה הרחוב וזה האוירה של הרחוב.

חז"ל אומרים שהלצים היו אומרים מאבימלך נתעברה שרה, לכן הקב"ה צר צורת קלסתר פניו של יצחק כמו של אברהם והיו הכל אומרים "אברהם הוליד את יצחק". ונשאלת השאלה, גם אם זה מאבימלך, סוף סוף שרה הייתה בת תשעים! זה לא נס?!... אלא מה, הכל זה הקב"ה, אז מה הבעיה לומר שזה מאברהם?... אבל על לצים לא שואלים שאלות, בדיחה אחת - וגמרנו...

את המסקנא גם הם יודעים, את האמת - גם הם מבינים, אבל הם לא רוצים להודות באמת. ובשביל להשקיט את המצפון, בדיחה אחת הרסה את הכל. המסילת ישרים קורא לזה 'מגן המשוח'... כל ליצנות זה כמו מגן המשוח וכשמגיע החץ הוא מחליק ונופל...

בזמן מלחמת ששת הימים, הרבה אנשים חזרו בתשובה, וגם בתוככי הצבא, עד שהצבא החליטו שהם לא מסכימים למרצים לבא ולדבר... עוד מעט הרבה חיילים שלהם יהיו דתיים... מישהו הכריח אותם לחזור בתשובה?... רק דיברו, או שתשתכנעו או שלא... אבל את האמת כולם יודעים, ומזה הם מפחדים.

המס"י כותב - כי יודע הוא היצר שאם בני אדם היו חושבים רגע קט על דרכיהם - מיד היו מתנחמים! והוא כעין עצת פרעה הרשע "תכבד העבודה על האנשים ואל ישעו בדברי שקר" (שמות ה, ט).

מי זה היום שגורם ל"תכבד העבודה על האנשים ואל ישעו בדברי שקר"?! (לא להתרגז...) איך קוראים לו?... **פלאפון!** הוא לא נותן לבן אדם לחשוב על עצמו אפילו לרגע! כל רגע פנוי - הפלאפון לשירותי... למה היצר הרע עושה את זה? בשביל שלא יהיה לך זמן לחשוב. בלי זה, אנשים היו מתחילים קצת לחשוב על עצמם. וגם אם זה פלאפון הכי כשר והכי מהודר שיש בעולם זה לא משנה... סוף סוף אין לך רגע פנוי, וכשיש - הוא מיד מנוצל... ופעם זה עוד עלה ביוקר, אז אנשים היו נמנעים, בכל אופן, צריך גם כסף... מה עשה היצר הרע?... היום זה בזיל הזול... בכמה גרושים אתה עושה את הכל, רק תדבר ותדבר... היצר הרע גדול, יש לו הרבה כסף, וזהו זה... תכבד העבודה. איך אפשר היום לא להגיע לאמונה ולא לצעוק אמונה?...

אבל צריך לדעת מה שאמר הרה"י רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל, "והאר עינינו" - עם מה? בתורתך! "הוא יפתח לבנו" - עם מה? בתורתך! כשאין דף גמרא העיניים חשוכות... ומי פותח לנו את העיניים לראות, להתבונן ולהבין?... רק תורה! וכשאין תורה - באמת לא רואים כלום. אדם נהיה כמו סומא בארובה, העיניים הרוחניות מתעוורות... כל דבר שיכול להביא לידידישקייט הבן אדם כבר לא רואה.

וחושך על פני תהום - זו מלכות יון, היא החשיכה. וידוע שהרמב"ן כותב שאריסטו (הוא החכם שלהם) לא האמין במה שהוא לא ראה בעיניים. זה הכל... אפיקורסות! אין בורא עולם, אין מנהיג לבריאה, הכל טבע. וחושך ע"פ תהום...

וממילא אם אווזים שהכל טבע - אז צריך למצוא איזה תירוץ... אפשר להשאר בצ"ע אבל זה המציאות. אם אחד לומד ויש לו קושיא על הרמב"ן, אז אפשר לחשוב שהרמב"ן טעה!... הרמב"ן בודאי צודק, רק לי יש קושיא. אריסטו הלך הפוך... הכל טבע! ואם יש לי איזו קושיא - זה נשאר בצריך עיון... אבל זה המציאות שהכל טבע. זה ראש עקום למחדרין... אבל מי שאין לו תורה הקב"ה לא מזכה אותו.

עיקר התורה שבעל פה, באה דוקא בזמן בית שני. דוקא עם הנסיונות האלו! הג"ר ישראל אליהו וינטרויב זצ"ל מביא ספר היכלות (פרק כ"ז, כ"ח) שאת ההשגה **שנביאים** השיגו בבית

אנחנו עדיין סמוך לפטירתו של הרה"י הגי"ר ברוך מרדכי אזרחי זצוק"ל, אומר לכם יסוד נפלא שהוא אמר... יש מדרש (ברא"ר צה, ג) - "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גושנה", ר' חנינא בריה דרבי אחא ור' חנינא: חד אמר - להתקין לו בית דירה, וחד אמר להתקין לו בית ועד שיהא מורה בו דברי תורה, ושיהיו השבטים לומדין בו.

וזה ויכוח כזה קיצוני... או שהוא הלך לבנות בית לגור, או שהוא הלך לעשות ישיבה... וסתם ככה, אם הכוונה היא בית דירה - למה דוקא את יהודה? יש לו כושר אדריכלות יותר מכולם!...

[דרך אגב, הרבי מסלונים (הנתיבות שלום) היה אומר - שלא מצינו שהכי גדול בתורה זה היה יהודה, היה הרי את יששכר שכתוב "ומבני ישכר יודעי בינה לעיתים", וכן שבט לוי שנאמר עליהם "ויראו משפטיך ליעקב", אז למה שלחו את יהודה?... ואמר הרבי מסלונים, בשביל לייסד ישיבה - צריך גור אריה, ורק אחרי שכבר נוסדה הישיבה, צריך להביא את הראש ישיבה הכי גדול בתורה...]. עכ"פ הגר"מ שאל, איך ייתכן כזה ויכוח קיצוני, אם זה בית לגור, או ישיבה?... ונקדים לסבר את האוזן - ונמשיל: יש שתי בחורים, שלומדים בישיבה. אתה שואל אחד מהם - איפה אתה גר?... הוא אומר את הכתובת של החורים, ומה אתה עושה בישיבה?... לומד שם. בחור שני - אתה שואל אותו איפה אתה גר?... הוא עונה לך, כאן! בישיבה! ומה עם הכתובת של בית הוריד?... שמה אני ישן בבין הזמנים... שמה הוריי גרים, אני גר בישיבה!

מה היה הבית של יעקב אבינו ע"ה?... משכן ה'! והיה כל מבקש ה' יבוא אל המחנה! כמו ביתו של מרן רה"י, ומרן הגר"ח קניבסקי - זיע"א שהיו תל תלפיות שהכל פנו אליהם...

וממילא - בזה הם נחלקו, חד אמר הוא הלך להתקין לו בית דירה, הכוונה דירה כמו של יעקב אבינו, שזה בעצם ישיבה... וחד אמר - בית ועד שיהיה מורה בו דברי תורה, הוא הלך לבנות ישיבה ממש! רק ששמה יעקב אבינו גר... בישיבה! כך אמר הגי"ר ברוך מרדכי זצ"ל. והוא מדייק את הפסוק - "ועקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות". ובתרגום יונתן כתב ע"ז - **ובנא ליה בי מדרשא**. הבית של יעקב זה בית מדרש!

אבל יש פה עוד נקודה... למה יעקב שלח את יהודה עוד לפני כולם?... שיבוא שם ויבנה ישיבה הוא בעצמו! אלא יעקב אבינו ידע - שזו סכנה להיות אפילו רגע (!) בלי ישיבה... הוא שלח את יהודה כדי שמיד כשהם יבואו תהיה ישיבה מוכנה...

רבי יוסי בן קסמא (מסופר באבות פרק ו') פגש אותו יהודי ואמר לו רצונך שתדור עמנו ואני אתן לך אלף אלפי דינרי זהב?... אמרתי לו איני דר אלא במקום תורה. והשאלה נשאלת - שיעבור דירה ויבנה שם ישיבה?... אלא הפשט הפשוט - אני צריך מקום שכבר יש בו ישיבה... להתחיל לבנות מחדש - אני לא יודע מה יהיה... הרבה מפריעים מכאן ועד גיחון. פה יש לי כבר ישיבה, אני לא מסתכל על דברים אחרים... [כמובן, שאם המקום צריך ישיבה ואת זה היו מבקשים היה נידון אחר].

ונסיים בדבר אחרון, להמחיש את דברי הרה"י ר' ברוך מרדכי זצ"ל...

סיפרנו פעם על המשגיח הגי"ר נפתלי קפלן (הוא היה גר בבולטימור - תלמיד רה"י הגי"ר רודרמן זצ"ל) שסיפר שהוא בא לארץ בתור אברך צעיר בשביל ללמוד במיר. הוא בא הביתה עם הרבה חבילות וארגזים... אבל הוא צריך שתהיה לו חברותא מיד כשהוא יתחיל ללמוד, אז הוא בא לישיבה רק בשביל לקבוע לו חברותות ואח"כ יילך לסדר את הבית ויחזור לישיבה. כשהוא נכנס - פגש אותו

הרה"י רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ואמר לו, נו... כבר למדת היום בשיבה?... אמר לו - עוד לא... יקח לי עוד שבועיים עד שאני אסדר את כל החבילות... אמר לו רבי חיים, נפתלי... אם אתה מתחיל עם תירוצים, זה יימשך לך עד מאה ועשרים... באת לישיבה - אז מיד תכנס ותתחיל ללמוד, מה יהיה עם המזוודות שלך?... לא יודע, אבל כבר היום אתה חייב להתחיל ללמוד! ברגע זה! אם לא תשב ללמוד מיד - לא יעזור לך שום דבר...

ורבי נפתלי - ברוך אומר ועושה... באותו רגע הוא ישב ללמוד, וסידר מתי שסידר, אבל הוא נעשה עם זה הגה"צ רבי נפתלי קפלן... ועם זה הוא כבר בנה שתי ישיבות, ומסתמא השלישית בדרך... אדם צריך לדעת - כאן זה הבית שלי! אין כזה דבר לסדר לי את הבית ואח"כ ללכת לישיבה... וזה נוגע להרבה דברים, גם בפנימייה, שצריך לסדר דברים, אבל לא על חשבון הסדרים!

והגית בו יומם ולילה

העולה מן האמור: עם מה אנחנו יוצאים מחנוכה?... אנחנו בונים לנו דלת... אסור לנו להכניס שום דבר מהאווירה של החורב.

וממילא כל הנייעס והחדשות מהמלחמה - שום דבר שלא ייכנס פנימה... "על הניסים ועל המלחמות" - גמרנו עם זה בחנוכה. כעת אנחנו בבית מדרש עם הבריסקער רב... היום אנחנו מנהלים את המלחמה מפה, ואנחנו יוצאים מהחושך של יון. יון האמינה רק במה שהם ראו בעיניים, איי... אבל רואים בורא עולם... צריך עיון. אנחנו יודעים ליישב את ה'צריך עיון' הזה, אנו יודעים את התשובה האמיתית: הוא אלוקינו אין עוד, אמת מלכנו ואפס זולתו!!! ונסיים בהרגשה אחת קטנה:

הגמ' במנחות (צט, ב) מביאה, שאל בן דמה בן אחותו של רבי ישמעאל את רבי ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יונית? קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית... והשאלה היא: הרי אין כזה זמן... אז תגיד לו אסור! למה הוא ענה לו בכזה צורה?...

אומר החפץ חיים, משל לאחד שעבד אצל גר בתור 'שוליה'. לאחר זמן שקלט את חכמת המקצוע, הוא רצה להרויח יותר, אז הוא פתח נגרייה לבד... אבל היות והיה חסרים לו הרבה כלים, הוא הגיע לבעל הבית הקודם בשביל להשתמש במכונות שלו... אמר לו בעל הבית - עד כאן. אם אתה רוצה לפתוח לבד - זכותך... אבל להשתמש בכלים שלי בשביל החנות שלך - זה אתה כבר לא יכול... הנמשל הוא, אמר לו רבי ישמעאל - אתה רוצה ללמוד חכמה יונית - בסדר... אבל תבין, את היום ואת הלילה ברא הקדוש ברוך הוא! זה זמנים שלו. בזמנים שלו אתה לא יכול להשתמש בשביל עצמך... הקב"ה לא רוצה שתלמד חכמה יונית, אם אתה רוצה ללמוד - זה בשביל עצמך, לא נדון כעת אם זה בסדר או לא, אבל לא על חשבונך... אני נתתי לך את היום ואת הלילה, נתתי לך את החיים, את הבריאות! במכונות שלי - אין לך רשות להשתמש בשביל הדברים שלך...

וזה היציאה האמיתית, קיבלנו חיים במתנה. צריך לדעת - היום גם הייתה אזעקה בבני ברק, להזכיר לנו שעוד לא נגמר הכל... באו לעורר אותנו, יש בורא עולם! הקב"ה אומר לנו - המלחמה רחוקה ממכם... אני נותן לכם ללמוד, אני נותן לכם את הכל, אל תשמשו בכלים שלי לצורך דברים של עצמכם.

העבודה שלנו היא והגית בו יומם ולילה, ורק ככה ננהל את המלחמה, ובסייעתא דשמיא נמצא חן בעיני ה'! אמן.

"שהחיינו וקיימנו לזמן הזה"

ברגשי גיל ושמחה הננו לבשר בזאת

כי הפציע אור חדש, ספר השיחות אשר רבים ציפו לו

"ארחות חיים"

פרטים על נקודות המכירה ברחבי הארץ

ניתן לשמוע בקו השיחות 074-740-3629 שלווחה 2

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלווחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה
מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

אוהב את המקום ואוהב את הבריות

טובות ונעלות, שאין בהן כל פסול, אבל בסופו של דבר כל מטרה שתהיה היא מטרה עצמית, שהאדם רוצה אותה בשביל עצמו. אדם כזה יכול להגיע למדרגות של יראת העונש, אהבת השכר ואפילו יראת הרוממות, שכולם הם דברים שנוגעים לעצמו - הוא רוצה את השכר והוא מפחד מהעונש או ירא מהקב"ה, אבל למדרגת האהבה העליונה הוא לא יגיע.

רק מי שזכה להגיע למדרגת 'לשמה', וכפי שנתבאר לעיל, שהוא לומד את התורה מחמת שהוא מכיר שהתורה היא שמונתו של הקב"ה והוא רוצה להתדבק בקודשא בריך הוא על ידי האוריינתא, זהו אדם שמבטל את עצמו ואין על גביו אלא את ה' אלוקיו, אין לו אף מטרה ולא שום סיבה עצמית מלבד הדביקות בקב"ה והחיבור אליו.

לכן אחת המעלות הראשונות של העוסק בתורה לשמה, אליבא דרש"י, הוא העשיה מאהבה - שאדם כזה מגיע בין בלימוד התורה ובין בקיום המצוות לאהבת המקום שבראו, בלי אהבה אחרת שתהיה כלפי עצמו.

וכמובן שאין כאן סיבה בעלמא לזכות לאהבה אלא מתנת שמים מהקב"ה שמשלם שכר טוב ליראיו, כמו שכתב הרמב"ם בסוף הלכות תשובה (פ"י ה"ב) ש"מעלה זו היא מעלה גדולה מאד ואין כל חכם זוכה לה, והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו", אולם מי שזוכה להתאחד יחד עם התורה שהוא יהיה איתו וחכמתו ית' חד, גם שמונתו של הקב"ה מצידם באים ומזככים אותו עד שיבוא לעשות כל המצוות מאהבה.

'אוהב את הבריות'

על 'אוהב את הבריות' כתב רש"י כאמור, 'שמקרבן ומלמדן וגומלן טוב'. ואף כאן יש להעיר, מה בין אהבת הבריות לעסק התורה לשמה. והיה נראה לומר, שלאחר שהאדם זוכה לאהבת הקב"ה על ידי העסק בתורתו, הוא הדין שיזכה גם לאהבת הבריות ביחס לאהבתו של מקום.

במה דברים אמורים, יעויין לרבינו יונה בשערי תשובה (שער ג' אות ק"ס) שכתב: "וענין שונאי ה' נמצא לפעמים גם באנשים שהם עושים המצוה ונזהרים מכל עבירה במעשה ולשון, אם נפשם רעה ובקרב ליבם יקשה להם כאשר חבריהם עוסקים בתורה, וירע ביניהם בהיות בני אדם עובדים את ה' ויראים מלפניו" וכו', ושם מבואר שאהבת ה' מחייבת שהאדם גם יקרב את הבריות לעבודתו וישמח בכל מעשה ומעשה - כי אם יקשה לבבו כאשר חבריו עוסקים בתורה ועובדים את ה', הרי שהוא לא אוהב דיו את המלך ולא רוצה ח"ו שיתרבו עובדיו.

ממילא זהו מה שכתב רש"י שהאוהב את הבריות 'מקרבן ומלמדן לעשות טוב', כי כל זה נובע מהמעלה הקודמת של 'עושה מאהבה', שאחר שהאדם אוהב את הקב"ה הוא רוצה גם שיתקבצו כמה שיותר בני אדם שיעבדוהו, ואין עינו צרה בשלהם.

אלא שהדברים דחוקים לפרשם בלישנא דמתניתין, שהרי רש"י הוסיף וכלל באהבת הבריות גם את ה'גומלן טוב', ומה ענין זה לאהבת המקום. מה גם שהמעלה האמורה של קירוב הבריות, אף שודאי היא מעלה מוכרחת, כל כולה הוא מידי דממילא היוצא מאהבת הבורא, ומה הוצרך התנא לפרוט זאת למעלה בפני עצמה של 'אוהב את הבריות'.

ראה מה שהביא הרמב"ם בספר המצוות (מצוה ג') מלשון הספרי: "והמצוה השלישית היא שצונו לאהבו יתעלה... וכבר אמרו שמצוה זו כוללת גם כן שנדרוש ונקרא האנשים כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו", הרי במפורש שקירוב הבריות לעבודת ה' נכללת בתוך מצוות אהבתו ית', שאהבת ה' מחייבת לדרוש ולקרא את כולם לעבודתו. ואם בכל זאת

"נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות" (משנה א').

'נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום'

בפירוש מדרש שמואל על המשנה כתב (ויסוד הדברים מופיע גם בספר רוח חיים להגר"ח מוואלוז'ין) שגם 'נקרא רע', גם 'אהוב', גם 'אוהב את המקום' ו'אוהב את הבריות' ו'משמח את המקום' ו'משמח את הבריות' - הכל המשך לדברי המשנה האמורים קודם לכן: 'שכל העולם כולו כדאי הוא לו'.

אחרי שלימדה אותנו המשנה שכל העוסק בתורה לשמה מקיים את כל העולם כולו, עד ש'כל העולם כולו כדאי הוא לו', ממילא נמצא שגדרו הוא כעין שותף לקב"ה, שמשפיע שפע רב על כל העולמות להחזיקם ולהחיותם, וכפי שהבאנו לעיל מדברי חז"ל בסנהדרין (צ"ט, ב'), שכל העוסק בתורה לשמה כאילו בונה פלטרין של מעלה ופלטרין של מטה, לכן הוא נקרא 'רע' כביכול כלפי מעלה, ולכן הדין נותן שיהיה גם 'אהוב', כי מי שהוא רע - הרי ממילא הוא אהוב.

ואגב אורחא יעויין בספר רוח חיים שדקדק, שהמילה הנרדפת ל'רע' היא דוקא 'אהוב', ורק אחר כך נאמר 'אוהב את המקום', כיון שגם אם האדם אוהב את הקב"ה - אין זה מחייב שהקב"ה יאהב אותו... כי "אם אינו מקיים ככל אשר צווה ה' אף אם הוא אוהב בלבו את ה', כיון שאינו נאהב מאת ה' אין זה כלום". וכן לענין התורה, אף האדם אוהב את התורה, אין זה מחייב שהתורה אוהבת אותו, כל עוד שהוא לא עוסק בה לשמה ומוסר את כל נפשו עליה. ועל כן אומרת המשנה: 'נקרא רע אהוב', שמי שעוסק בתורה לשמה מגיע עד למדרגה העליונה של רעים האהובים, שגם הנאהב אוהב את האהוב.

ולאחר שאמרה המשנה את ה'רע' וה'אהוב' ממשיך התנא ואומר: 'אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות', וגם זה המשך למשפט הקודם של 'כל העולם כולו כדאי הוא לו', שמי שזוכה להשתתף כביכול יחד עם הבורא בקיום העולם - הוא 'משמח את המקום' במה שהוא מטיב לברואים יחד איתו, וממילא גם 'משמח את הבריות', שהן הזוכות לקבל את ההשפעה הבאה מכוחו.

"לפי שהשי"ת כוונתו להטיב לכל בראוי, כי עולם חסד יבנה, והוא יתברך שמח שמחה גדולה כשהוא מטיב עם הבריות, וכיון שבזכות זה העוסק בתורה לשמה כל העולם כדאי הוא לו - שבשבילו מטיבין לעולם, נמצא שבזה משמח את המקום, כי זאת היתה כוונתו להטיב, וגם משמח את הבריות, שאלולי זה לא היו מטיבין להם, ובזכותו כל העולם שמחים וטובי לב" (לשון המדרש שמואל).

עד כאן הפירוש במשנה ההולך בדרכו של הגר"ח מוואלוז'ין, שכאן מדובר על קיום העולם שבא מחמת העוסק בתורה, אולם ברש"י פירש באופן אחר וז"ל: "אוהב את המקום - שעושה מאהבה, אוהב את הבריות - שמקרבן ומלמדן וגומלן טוב".

אלא שיש להבין בדברי רש"י מהו הטעם, מדוע מי שעוסק בתורה לשמה מגיע לדרגת 'עושה מאהבה'. ואף שיש לומר שגם בלא סיבה כבר מקדימה המשנה ש'כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה', מכל מקום נראה שיש קשר בין עסק התורה לשמה לבין אהבת המקום.

הרי מהו ההבדל בין הלומד תורה לשמה לבין מי שלומד שלא לשמה? מי שלומד שלא לשמה - לומד בשביל עצמו. הוא יכול ללמוד עבור מטרות

הוסיף התנא ואמר 'אוהב את הבריות' מלבד 'אוהב את המקום' - משמע ש'אוהב את הבריות' היינו כפשוטו, אהבת הבריות בעצם היותן בריות, והדרא קושיין לדוכתין מה ענין אהבת הבריות לאהבת המקום.

קנאת חנים:

ביאור הדברים נראה בהקדם מה שכבר נתבאר מקדמות דנא, מהו ענין 'שנאת חנים'. בגמרא במסכת יומא (ט', ב') מבואר שבית שני שהיו עוסקין בו בתורה ובמצוות ובגמילות חסדים מפני מה חרב, 'מפני שנאת חנים', הוי אומר, שאם היתה ביניהם שנאה מוצדקת עם סיבה בצידה, לא היה חרב הבית, ודוקא מפני שהיתה השנאה שנאה של 'חנים' - זו היתה הסיבה לחורבן. ולכאורה מה שייכת שנאה ב'חנים'? לא מצוי למצוא מישהו שונא את השני סתם כך, בלי שום סיבה שבעולם. אולי השני לא מוצא חן בעיניו, אולי נראות לו עליו עלילות דברים, ואולי יש סיבה אחרת שאינה מוצדקת, אבל אין כאן 'חנים'. יש כאן דבר מה שעורר את השנאה. אמנם הוא שגוי, ואמנם הוא לא נכון, אולם הוא אינו ב'חנים'. וכי אם מישהו יחלל שבת בלי סיבה מוצדקת, כגון שהיתה לו שגגת שבת או שגגת מלאכות, נקרא לו מחלל שבת ב'חנים'? אליבא דאמת לא היתה לו סיבה מדוע לחלל, אך למעשה הוא לא חילל ב'חנים'. הוא חשב משהו וזה גרם לו לחלל.

אלא הביאור הוא, ששורש כל השנאה שבעולם מגיעה מקנאה. האדם שונא את השני רק אחרי שהוא מקנא. יתכן שהשנאה תעלה ותבוא בגלל היזק או צער שנגרם לאחד מהשני, אך גם ההיזק והצער הגיעו בגלל קנאה מוצדקת שגרמו לאחד לבוא ברשותו של השני. אם לא היתה ביניהם קנאה - על כרחך שלא היתה מגיעה השנאה.

מה שאמרו חז"ל 'שנאת חנים' הכוונה היא לשורש שמביא את השנאה - היינו הקנאה. כי אמנם השנאה מצד עצמה יכולה להתלות באיזה בוקי סריקי שלא יציגו אותה כ'שנאת חנים', אבל כל השנאה עצמה תלויה בקנאה, והקנאה מוכרחת להיות קנאה של 'חנים'. אין שום קנאה מוצדקת שניתן לבאר אותה, מדוע באמת לקנא בשני.

אך הא גופא תיקשי: מדוע באמת אין קנאה של חנים. אם נניח והשני יותר גדול ממני, בכל מידה שתהיה, אם בתורה, אם במידות, אם בהצלחה, אם בכוחות הנפש ואם בעושר וכבוד, מדוע שלא ארצה להיות כמוהו? ואם אני רוצה, ולכן אני מקנא, מפני מה הקנאה היא קנאה של חנים?

ניתן לבאר את הדבר מכמה צדדים, ואחד הביאורים הוא בהקדם מה שאמרו בסנהדרין (ק"ה, ב') - "בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו". ולכאורה אף כאן נקשה כעין הקושיא הקודמת - אם האדם רואה שבנו או תלמידו עולים עליו במעלתם, מדוע באמת שלא יתקנא בהם? הרי הקנאה היא רגש טבעי שאמור לצוץ כשהאדם רואה את עצמו נחות דרגה לעומת אחרים, ומאי שנא בזה בנו או תלמידו? ושמא אף אדרבה, היא הנותנת...

אלא מאי, 'בנו ותלמידו' הם כמו יד ימין לעומת יד שמאל. האם יד שמאל מקנאת ביד ימין שהיא לא יד כהה? ודאי שלא. ומדוע? מפני שהם חלק אחד. גם יד ימין וגם יד שמאל הם חלק מהאדם, ואין שום סיבה שהאדם יתקנא בחלק אחד יותר מאשר חלק אחר, ולא משנה מה מידת ההצלחה של כל אחד. כולם שייכים לאותו גוף, ותמיד באותו גוף יש חלקים מוצלחים יותר ומוצלחים פחות, כשזה לא גרע מזה... הוא הדין בנו ותלמידו - לא זו בלבד שהרב והאב אוהב אותם ושמוח בשמחתם, אלא הוא מרגיש שהם חלק ממנו. בנו ודאי נחשב לרגלו, 'כי הבן נתח מהאב' (ראה חוה"ל פתיחת שער ג'), וגם התלמיד חשוב כבן והוא רואה בו המשך של תורתו. אם כן במה יש לו לקנא? הכל זה חלק ממנו, והוא עצמו שייך גם לחלק של הבן והתלמיד.

ממילא, אם האדם היה מרגיש שכל אדם הוא חלק ממנו - מעולם לא היתה עולה בליבו הקנאה. התורה מצווה במפורש ואומרת 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא י"ט, ח), ובזה נאמר שחברך הוא 'כמוך' ממש - גם הוא חלק ממך. ועם כי כבר כתב הרמב"ן שם שאהבת עצמו גוברת על הכל, ולא שייך לאהוב את חברו כשם שהוא אוהב עצמו, כבר ביאר הרמב"ן

שכוונת התורה היא לענין לרצות בטובתו - שעל האדם לרצות בטובת השני כשם שהוא רוצה בטובת עצמו, ובזה לא אמור להיות חילוק בינו לבין חברו. גם את בנו, לא אוהב האדם כמו את עצמו, אבל בכל זאת הוא רואה בו חלק ממנו ורוצה בהצלחתו, בלי שזה יגרע כי הוא זה מהצלחת עצמו, וכך גם לגבי חברו, אם האדם היה מרגיש שכל יהודי ויהודי הוא חלק אחד, אתה הוא הוא והוא הוא אתה, לעולם לא היה אכפת לו מה מידת ההצלחה של חברו וכמה הוא עולה עליו בכח ובממון, ואדרבה, היה רוצה בטובתו כל כמה שיוכל, כי כולנו איש אחד אנחנו, וטובתו של חלק אחד לא מחסירה מטובתו של חלק אחר.

וכאן השאלה נשאלת, כיצד באמת מגיעים לדרגה זו של 'כמוך' - שהאדם ירגיש על רעהו הזר כעצמו ממש. בשלמא לגבי בנו זהו הטבע שחלק הבורא בעולמו, שהאדם רואה את בנו כחלק מעצמו, וגם תנים חלצו שד הניקו גוריהם, אבל מה שייך לדרוש מן האדם שירצה בטובתו של אי מי שאינו מוכר כשם שהוא רוצה בטובת עצמו.

הנתינה מולידה אהבה:

אמנם האמת היא, שגם אהבת אב לבניו אינה אהבה טבעית גרידא אלא כך היא האמת. מציאות העולם מכריחה שאב אמור לאהוב את בניו. אף אנו באים ומבקשים לפני אבינו שבשמים: 'כרחם אב על בנים כן תרחם ה' עלינו', ואם היה מדובר רק באהבה גשמית כעין תאוה וכדומה, מה שייך לבקש זאת מהקב"ה? אלא ודאי שאהבת אבות היא ענין אמיתי שאמור להיות, ועל זה אנו מבקשים מבורא על עולמים, כשם שאתה טבעת בעולמך שאב צריך לרחם על בניו - כן תרחם ה' עלינו, כי בניך אנחנו ואתה אבינו.

ומדוע אהבת אב לבנים היא אהבה אמיתית? משום שכפי הידוע, האדם אוהב רק את עצמו. עיוק המושג 'אהבה' הוא 'חיבור', וככל שהדבר יותר מחובר לעצמיותו של האדם כך הוא יותר אוהב אותו, ואין לך דבר שמחובר באמת לאדם מלבד עצם עצמו... אי לכך, המציאות מחייבת שכל אב יאהב את בניו, כי כל כמה שהבנים הם חלק מאביהם ומעמידים בעצם דמותם את דמותו של אביהם, נמצא שכביכול האב מונח בתוכם והם חלק ממנו. מאותה סיבה אנו פונים גם לקב"ה ומעוררים אהבת אב לבניו, כיון ש'חלק ה' עמו' (דברים ל"ב, ט'), ואנו נחשבים כביכול לחלק ממנו, ואף שאין ביכולתנו להשיג את הדברים, זהו השורש לבקשה של 'חננו ועננו כרחם אב על בנים'.

על כל זה מגיעה דרגה נוספת: שהאדם מתחבר למי שקיבל ממנו. ישנה אמרה ידועה של מרן המשיג' הגרא"א דסלר זצ"ל, ש'נתינה מולידה אהבה', אך אין זו מציאות בלבד אלא המשך לדברים האמורים: כשאני נתתי לשני, והוא קיבל ממני את מה שיש בי, נמצא שיש בו חלקים מתוכי שנמצאים אצלו. עד כדי כך שזה נחשב כאילו אני יצאתי אותו, על כל פנים מבחינות מסוימות, אם מצד נתינה גשמית ואם מצד נתינה רוחנית.

ממילא, כשהאדם יחיה בתוך מציאות שבה כולם מקבלים זה מזה והוא משפיע על כל הבריות - שוב הוא יוכל להרגיש את ה'ואהבת לרעך כמוך', שכולם הם חלק אחד ממנו ממש. ואכן זוהי האמת, שכל איש מישראל משפיע על כל הבריות כולה, 'עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם כולו' (קידושין מ', ב'), ולו רק יחיה האדם את אותה מציאות - שכל אחד משפיע וכל אחד מושפע, מאליהו תולד בו האהבה.

ואלו הם דברי המשנה: "כל העוסק בתורה לשמה - אוהב את הבריות", וכמו שפירש רש"י: "שמקרבן ומלמדן וגומלן טוב", והקשינו מה בין אהבת הבריות לבין עסק התורה לשמה. אך הם הם הדברים, שמי שעוסק בתורה לשמה מקיים את כל העולם כולו ומשפיע שפע רב על כל העולמות, ואם כן הלא ממילא נמצא שכולם הם כעין 'בנים' המתחייבים אליו, הוא מוליד אותם ומוליד בהם שפע של השפעה. אמנם כל איש מישראל משפיע במידה מסוימת על כל העולם, אך דוקא 'העוסק בתורה לשמה' זוכה לאותה הרגשה של חיים, שכל העולם כולו כדאי הוא לו, ובדין הוא שתבוא בליבו ה'אהבה' שנוולדת בעקבות ה'נתינה', עד שיזכה לאותה מעלה שאומרת המשנה: 'אוהב את הבריות'.

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע
בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכיו"ב,
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
או בטל'
0527129867

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (זכרים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי זינר שליט"א

רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת ויחי

אינו חייב על עוברים, ושם כתב המהרש"א לבאר שזה הטעם שפרעה אמר למילדות העבריות שאם יראו שהולך ללדת בן, שיהרגו אותו, שכוונתו היתה שיהרגו את העובר עוד קודם שיצא לאוויר העולם, ולכן אמר דוקא למילדות העבריות שהן אינן מצוות על רציחת עוברים, ומשא"כ המצוות שמצוות גם על רציחת עוברים, ומבואר לפ"ז שבני ישראל במצרים היו מצווים בקיום התורה כמו ישראל ולא כמו בן נח, ואפילו לקולא שלא חייבים בהריגת עוברים.

אכן יש לומר, דבאמת דינם היה כבן נח, אך פרעה טעה וסבר שיש להם כבר דין של ישראל וקיימו את כל המצוות ואפילו לקולא.

.....

חסד של אמת

"ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים" (מ"ז - כ"ט).

כתב רש"י, 'חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול'.

והאור החיים הקדוש הקשה, שהרי בהמשך הפרשה (מ"ח - כ"ב) כתוב שיעקב נתן ליוסף יתור משאר האחים, ופירש שם רש"י 'לפי שאתה טורח להתעסק בקבורתי', ומבואר שיוסף קיבל על כך גמול ושכר, ומדוע זה נקרא חסד של אמת.

וכתב האור החיים שיעקב אבינו ביקש מיוסף שני בקשות [וכן מבואר בכלי יקר],

א. שלא יקבור אותו במצרים, והטעם כמו שכתב כאן רש"י שסופה להיות כנים, וכן שלא יעשוהו מצרים לע"ז,

ב. הבקשה השניה היתה שיעלה לקבור אותו בארץ ישראל דוקא, והטעם כמש"כ רש"י להפטר מצער גלגול מחילות,

ואם כן על מה שלא יקבור אותו במצרים על זה נאמר שהיה חסד של אמת, ולא יקבל על זה שכר, וכמו שמשמע בפסוק "ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים", שרק החלק הראשון הוא חסד של אמת, אבל על החלק השני שיעלה לקבור אותו בארץ ישראל, על זה הוא קיבל שכר "שכם אחד על אחיך", [וע"ש עוד מש"כ ליישב על זה].

והשפתי חכמים כאן כתב ליישב, שבתחילה לא היה בדעתו של יעקב ליתן לו שכר על זה, ורק אח"כ כשיוסף בא עם מנשה ואפרים הוא הביא לו שכר על זה, ולכן הוא אמר לו שזה חסד של אמת.

.....

עתידה ירושלים להתרחב

"אל נא תקברני במצרים" (שם).

כתב רש"י, 'סופה להיות עפרה כנים, ושאין מתי חוצה לארץ חיים אלא בצער גלגול מחילות, ושלא יעשוני מצרים עבודה זרה'.

בגמ' בכתובות (דף ק"א ע"ב) כתוב, 'א"ר חייא בר יוסף, עתידין צדיקים שמבצבצין ועולין בירושלים'...

ויש לעיין, מדוע אם כן יעקב רצה להיקבר במערת המכפלה שזה בחברון ולא בירושלים, הרי עדיין לכאורה יהיה צער גלגול המחילות מחברון עד ירושלים, שהרי לשון הגמ' שעולין בירושלים.

וכך שאלו את מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, וענה שבתוספתא בנגעים (פ"ו ה"ב) כתוב שלא קוברים בירושלים, ואם כן המקום הקרוב שאפשר היה להיקבר זה בחברון, שזה סמוך לירושלים.

אנו נמצאים בסיומו של חומש בראשית, ומרן הגראמ"מ שך זצ"ל היה אומר שקשה לנו להיפרד מספר בראשית, כי זה ספר מוסר לכל החיים, וכמו שאמרו חז"ל שמעשה אבות סימן לבנים, ויפה שיחתם של עבדי אבות מתורתם של בנים, ולכן כל השנה צריך לעסוק בספר בראשית, ולהתחזק ולהתעלות בעבודת ה'.

.....

שמירת התורה ע"י האבות בחוץ לארץ

"ויחי יעקב..." (מ"ז - כ"ח).

ידועים דברי הרמב"ן בפרשת תולדות (כ"ו - ה') שהאבות שמרו את התורה רק בארץ ישראל, אבל בעודם בחוצה לארץ לא קיימו את התורה, ובפרשת אחרי (י"ח - כ"ה) מבאר שזה הטעם שרחל נפטרה בכניסה לארץ ישראל, כדי שיעקב לא יעבור על איסור שתי אחיות בארץ ישראל.

והנה יש לעיין, כשירד יעקב אבינו למצרים אל יוסף, לאחר שכבר התחיל לקיים את התורה, אם כעת שירד למצרים הוא המשיך לקיים את התורה כיון שכבר התחיל, או מאחר שיצא מארץ ישראל וחזר למצרים שוב אינו קיים את התורה.

ולכאורה יש להביא ראיה מהגמ' בחולין (דף צ"א ע"א) דורשת מהפסוק בפרשת מקץ (מ"ג - ט"ז) "וטבוח טבח והכן" שיוסף הראה להם את בית השחיטה, ומבואר א"כ שהאחים המשיכו לקיים את התורה כשבאו למצרים.

אכן יש לומר, דדוקא בשעה שירדו למצרים להביא אוכל ובדעתם היה לחזור לארץ, משום הכי המשיכו לקיים את התורה, אך לבסוף כשירדו כולם כדי לגור במצרים, והעבירו את מגוריהם מהארץ, הפסיקו לקיים את התורה.

ובני הרב שמשון שיחי הביא ראיה, שבאמת מאז שיעקב ירד למצרים הוא לא קיים את התורה כמו קודם שבא לארץ ישראל, שהרי יעקב אבינו היה בגיל שישים ושלוש בשעה שפירש מאביו שהיה בארץ ישראל והלך אל לבן בחוץ לארץ [כמבואר ברש"י בסוף פרשת תולדות], והרי אצל לבן הוא לא קיים את התורה, וכמו שכתב הרמב"ן שלכן הוא נשא את רחל ולא אע"פ שהיו שתי אחיות, והרי אצל לבן הוא היה אחרי שהיה בארץ ישראל, ומוכח שגם אחרי שיעקב אבינו היה בארץ מכל מקום כיון שיצא לחוץ לארץ הפסיק לקיים את התורה, וכמו"כ בסוף ימיו כשירד למצרים לכאורה לא קיים את התורה.

והראוני שהחיד"א בספרו מדבר קדמות (מערכה י' אות נ"ה) הקשה בשם מורינו הרב הגדול מהר"י זאבי זצ"ל איך יעקב אבינו סמך על שבועת יוסף שנשבע לו שיעלה את ארונו לארץ ישראל, הרי בחוצה לארץ הם לא קיימו את התורה.

ותירק, שיוסף קיבל על עצמו לקיים את התורה כיון שידע שהוא לא יחזור עוד לארץ ישראל.

ומבואר מדבריו שלולי כך שיוסף היה מקבל על עצמו, לא היה מחויב לקיים את התורה, ומוכח שלאחר שיצאו מארץ ישראל כבר לא קיימו את המצוות. ולפ"ז יוצא שלאחר שיצאו מארץ ישראל כבר לא קיימו את המצוות.

ולכאורה יש להעיר על זה, שבגמ' בסנהדרין (דף נ"ז ע"ב) כתוב שכן נח מזהר על רציחה של עוברים שעדיין לא נולדו, ומשא"כ ישראל

עוד תירץ, שבמדרש כתוב 'עתידה ירושלים להיות מתרחבת בכל צדיה עד שתהא מגעת לשערי דמשק' (מדרש רבה שיר השירים פרשה ז'), ובפסיקתא (א') כתוב 'א"ר לוי עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל', וא"כ יוצא שבכל ארץ ישראל לא יהיה גלגול מחילות כיון שהיא תהיה כמו ירושלים.

.....

זמן פטירת רחל אמנו

"ואני בבאי מפרן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה..." (מ"ח - ז').

כתב רש"י, 'ע'ת הגר'יד ה'יה שהארץ חלולה ומנוקבת ככברה'.

משמע שזה היה בקיץ שהארץ יבשה. ויש להקשות שהרי מקובל שרחל אמנו נפטרה ב"א חשון [וכן מביאים מהילקוט שמעוני ועוד], ולכאורה הרי זה כבר זמן שיורד גשמים, והארץ רטובה ולא יבשה, אלא אם נאמר שבאותה שנה לא ירד עדיין גשם, ולכן הארץ היתה יבשה.

אך עוד יש לומר, שבפרשת וישלח (ל"ה - י"ח, י"ט) כתוב "ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין, ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה הוא בית לחם", ושם מבאר החזקוני מה הטעם שכתוב ב' פעמים על מיתת רחל, 'כי מתה' 'ותמת רחל', משום שבהתחלה היא לא מתה ממש, אלא היה מתה ולא מתה, ואז היא קראה לו בנימין, ואח"כ היא מתה, ולפ"ז יש לומר שזה נמשך לתקופה קצרה, ובאמת הלידה היתה בסוף הקיץ שהארץ יבשה, אך היא מתה לאחר תקופה קצרה בחודש חשון.

אך ביותר יש להקשות, שרש"י בפרשת וישלח (ל"ה - ט"ז) כתב 'בזמן שהארץ חלולה ומנוקבת ככברה שהניר מצוי, הסתיו עבר והשרב עדיין לא בא', ומשמע שזה היה אחרי החורף בתחילת הקיץ, וודאי שלא בתחילת החורף.

והאמת שבפסיקתא רבתי (ג') אכן כתוב שרחל נפטרה בין פסח לעצרת, ולכאורה יש כאן סתירה במדרשים.

אך הגאון רבי בנימין אלישיב שליט"א כתב, שיש לומר שבשעת לידה היא כמעט מתה וזה היה ב"א חשון, אלא שהיא נתרפאה ונשארה בחיים עד הקיץ, ויש לדקדק כן בפסוקים בפרשת וישלח, שבהתחלה שכתוב "בעוד כברת ארץ לבוא אפרתה" ושם כתוב "ותקש בלדתה", ולא כתוב שאז היא גם מתה, ובהמשך שכתוב שהיא מתה כתוב שזה היה בדרך אפרתה ולא מוזכר "כברת ארץ", יעוי"ש.

.....

'כי מנשה הבכור'

"וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו כי מנשה הבכור" (מ"ח - י"ד).

יש להבין מה הטעם "כי מנשה הבכור", לכך ששיכל ידיו, הרי אדרבה מכיון שמנשה הבכור זהו סיבה שיניח את יד ימינו על מנשה, וא"כ מה הכוונה "כי מנשה הבכור".

והנה בפסוק בתהילים (כ"ה - י"א) "למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא", וגם שם יש להעיר, דאדרבה, וכי בגלל שעוני רב זהו טעם לסליחת העוון, ואדרבה אם לא היה הרבה עוונות זהו יותר סיבה לבקש שהקב"ה יסלח. ושם פירש רש"י "כי נאה לרב לסלוח עון רב". וצריך ביאור.

אך במצודות שם כתב "כי רב הוא" - אף שעוני גדול ורב, דהיינו ששם הפירוש של המילה "כי" - אף על פי, וכוונת הפסוק שאע"פ שעונוי רב הוא מבקש סליחה.

והאמת שכך כתב החזקוני כאן לפרש, "כי מנשה הוא הבכור" - אף על פי שמנשה הבכור, ומביא ראיה מהפסוק הנ"ל בתהילים "כי רב הוא", וכן פירש האבן עזרא כאן.

וידידי הרב ישעיה כהן שליט"א הראני מה שהביא בספרו לתרץ על זה בשם הרא"ש בפירוש על התורה, 'ויש לומר דהכי קאמר, בשביל מנשה שהיה בכור לא עשה אלא שיכול ידים כו', שאלמלא לא היה

בכור היה מחליפו ומעבירו מצד ימין על צד שמאל לגמרי וזו היא נתינת טעם'.

והיינו שבגלל שמנשה הבכור, הוא השאיר אותו בצד ימין ורק שיכל את ידיו, אבל אם מנשה לא היה הבכור, הוא היה ג"כ מורה לו לעמוד בצד שמאל.

.....

ברכה להמשך הדורות

"המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי... וידגו לרוב בקרב הארץ" (מ"ח - ט"ז).

כתב רש"י, כדגים הללו שפרים ורבים ואין עין הרע שולטת בהם.

שמעתי מאחי הרב ג' רבי ברוך חיים הלוי שליט"א לבאר, שיש מעלה מיוחדת בדגים שאין בשאר בעלי חיים, שכל בעל ח'י, אף אם הוא מין טהור, אין הוא כשר לאכילה, אלא רק לאחר שחיטה, וגם לאחר השחיטה צריך לבדוק שאין הוא טריפה, וכמ"כ צריך להיזהר שלא ימות לפני השחיטה שאז הוא נבילה, אך בדגים כיון שנוולד דג כשר לעולם הוא נשאר בכשרותו, ולא שייך בו שום פסול, ויש לומר שהברכה שהם יהיו בדגים, היינו שלעולם הם יישארו בכשרותם, ושלא יהיה שייך בהם ח'ו שום פסול, כמו בדגים.

ויש להוסיף על זה, שהנה כל אבא מברך את בניו "ישמך אלוקים כאפרים וכמנשה". ושמעתי לבאר בזה, שהטבע בעולם הוא שיש ירידת הדורות, וכל דור הוא יותר חלש מהדור שלפניו, אמנם אצל מנשה ואפרים מצינו שאע"פ שהם היו דור אחרי שנים עשר שבטי קה, עם כל זה הם נקראים כחלק מהשבטים, ובהם לא היתה ירידת הדורות, וזה הברכה שכל אבא מברך את בנו, שלא יהיה בו ח'ו ירידת הדורות, אלא רק יעלה מעלה מעלה בעבודת ה'.

.....

בקשת רשות מפרעה לקבור יעקב בא"י

"ויעברו ימי בכיתו וידבר יוסף אל בית פרעה לאמר אם נא מצאתי חן בעיניכם דברו נא באזני פרעה לאמר" (נ' - ד').

מבואר בפסוק שיוסף שלח שליחים לפרעה לבקש ממנו רשות ללכת לקבור את יעקב.

ויש לשאול, מדוע יוסף בעצמו לא הלך לפרעה לבקש ממנו.

ובספר צרור המור כתב, שיוסף היה עסוק בגופו הקדוש של יעקב, ולא רצה להפסיק רגע אחד ממצות כיבוד אב, ולכן שלח אחרים לפרעה.

ובספר פנים יפות כתב, שיוסף הרי היה אונן, ואונן אסור להסתפר ולהתרחץ, ואין זה כבוד המלכות לבוא בלי להסתפר ולהתרחץ.

ואמנם דין זה שאיסורי האבילות מתחילים עוד קודם הקבורה, זהו מחלוקת ראשונים, והרמ"א (יו"ד שמ"א ה') פסק שאסור, וכן הוא

שיטת הרמב"ן, אך הרמב"ם סובר שרק לאחר הקבורה יש את איסורי אבילות, ולפ"ז עדיין קשה מדוע יוסף לא בעצמו בא לפרעה.

והמשך חכמה כתב, שאע"פ שמותר לפי הרמב"ם מכל מקום 'אין זה מדרך הנימוס וכבוד אביו לסוך וללבוש בגדי שררות כפי הראוי להיות בבואו אל המלך בעוד אביו מת מוטל לפניו, לכן לא היה יכול להיכנס אל פרעה לדבר עמו'.

ומרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בספרו טעמא דקרא כתב בשם אביו מרן הקהילות יעקב זצ"ל, שיוסף ידע שאם הוא בעצמו יבוא לפרעה, יאמר לו פרעה שאין הוא יכול להסתדר אפילו שעה אחת בלעדיו, וכל ארץ מצרים עומדת על יוסף, והכל עלול להתמוטט אם הוא יצא ממצרים, אך לפני אנשים אחרים פרעה היה מתבייש לומר זאת, ולכן יוסף שלח אחרים שידברו עם פרעה.

ובאילת השחר כתב בזה, שבאמת יוסף גם כן דיבר עם פרעה, אלא שהוא שלח גם כן שליחים להשפיע עליו ולשכנע אותו שישכים, וכן מדויק בהמשך שכתוב (פסוק ו') "ויאמר פרעה עלה וקבר את אביך כאשר השביעך", ומשמע שפרעה אמר כן ליוסף בעצמו, וא"כ מבואר שפרעה דיבר גם עם יוסף בעצמו, [ועי' בפנים יפות מה שיישב ראיה זו לפי דרכו].

יהי רצון שנזכה בקרוב לגאולה השלימה ברחמים גדולים, אמן.

לעילוי נשמת ראש ישיבת פוניבז'

מרן הגאון הגדול רבי ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצוק"ל
נלב"ע י' סיון תשפ"ג ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הגאון הגדול רבי פסח אליהו ב"ר אברהם צבי פאלק זצ"ל
ת.נ.צ.ב.ה. נלב"ע כ"ג סבת תש"פ

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

ברכת 'שהחיינו' על בן החוזר מעזה

הגדה יהודי מארה"ב מגיע לא"י ויפגוש לראשונה בן הלוחם בעזה אותו לא ראה יותר משלושים יום ודואג עליו. הגם שהפוסקים אומרים שבזמן הזה אין אנו מברכים הברכה, האם יש חילוק במצב כזה?

הגדה בנודאי ראיתם דברי המ"ב (רמ"ב, ב) "ואם קיבל ממנו כתב או שאנשים הודיעוהו משלומו יש דעות באחרונים וספק ברכות להקל" הרי שחשש המ"ב בזה לספק ברכות והכריע שלא לברך, ובכלל הכרעתו 'ספק ברכות להקל'. אף מצב זה ששמחה גדולה היא לו ולכלולו שיוצא חי מבין שיני אריות, אך לא נפיק מכלל ספק ברכות ואין לברך. רצוי שיקנה בגד חדש או פרי חדש קודם שיפגשוהו, ויברך שהחיינו בפגישתם, ויפטור בזה את שמחת פגישת בנו.

'הגומל' ותפילה קצרה ללוחמים

הגומל לוחם היוצא ונכנס בשדה הקרב בעזה, מתי יברך 'הגומל'?

הגדה כשישוב לגמרי משדה הקרב יברך הבן הגומל, אך לעת עתה שיוצא וחוזר לשם, לא יברך כמבאר במ"ב (ר"ט ובשנה"צ) דיורדי הים אף עלה ליבשה לכמה ימים אינו מברך "דאכתי לא ניצל מהסכנה" וז"ל הא"ר שממנו פסק השעה"צ "מצאתי כתוב שאין לברך עד שיצא מהצרה לגמרי דלכך לא נאמר 'כי טוב' ביום שני שלא נגמרה מלאכת המים. הרי שהלשון 'טוב' מורה על טובה שנגמרה בטובה ומלואה". והרי בברכת הגומל אומרים הגומל לחייבים 'טובות' שגמלנו כל 'טוב' ולכן עד שלא נגמרה טובה מלאה א"א לברך עליה. ודעת מו"ר מרן הגר"ש אלישיב דמה"ט אף הבאים מהח"ל לכמה ימים ושבים לדרכם לא יברכו הגומל עד שיחזרו למקומם.

עוד הלכה נחוצה ללוחמים: יש ללמד ללוחמים הנמצאים בשדה הקרב להתפלל בכל יום תפילה קצרה "צרכי עמך מרובים ודעתם קצרה" המובאת בשו"ע (א"ח ק, ג) "הנמצא במקום גדודי חיה ולסטים מתפלל תפילה קצרה". מלבד התועלת שבעצם התפילה, בזה גם נפטרים מהתפילה הקבועה כל עוד הם במצב לחימה.

סנדק שלם

התו"ח מה פשר הידור 'סנדק שלם' בברית? **התו"ח** כתב "הסנדק רגליו דומין למזבח ולכך ראוי לו שישתה הכוס יין, דומיא דניסוך היין ע"ג המזבח. ומה"ט דוקא הסנדק הוא שיחזיקנו בשעת הברכה וישתה מן הכוס של יין" וצ"ב מה השייכות בין שתית הכוס של יין, למה שמחזיק להתינוק בשעת הברכה. ואמר לי מו"ר מרן רבינו א"א להבין את התו"ח בלא

לא תוכל להתעלם

משא מורינו הרב שליט"א בכנס רבני שכונות
ירושלים לחיזוק משמרת השבת שהתקיים בביתו

משקיע בזה מאונו ומהונו, והתכנסנו כאן לזכות לשותפות כל שהיא במפעל העצום הזה. וזו זכות גדולה לכולנו.

היצה"ר לוחם בנו למנענו ממעשים טובים על ידי שמקטין בעינינו את ערך מעשינו 'מה כבר שווה העזרה הקטנה שלך' ועי"ז נמנעים לגמרי. אך כידוע, כדי להפקיע קדושת בכור עושים שותפות עם נכרי, מוכרים לו את השפיץ של האוון וזה נחשב שותפות נכרי. מה הוא שפיץ האוון לעומת כל כובד המשקל של הבכור, למדנו מכאן שכל סיוע כבר נחשב שותפות.

היצה"ר מרפה אותנו 'מה כבר אני יכול לסייע במערכת משמרת השבת', אך כאן למדנו שותפות קלה, עצה וסיוע, אפילו רק 'הכרת הבעיה' כבר היא שותפות בשמירת שבת.

בשבת אין צריכים שמירה

'לא תוכל להתעלם'. אסור להתעלם מהמצב הקשה שכלל ישראל נמצא ובפרט אלו שבחזית, בעו"ה כבר התרגלנו להתבשר כל יום על הרוגים נוספים. מה אנחנו יכולים לעשות. יש עצה: בשבת לא חותמים 'שומר עמו ישראל לעד' ומבאר הטור (רסו; מוכא במ"ב) "כי בשבת אין צריכים שמירה כי השבת עצמו שומר עלינו".

ברוכים הבאים בשם ה'. ברשות הרבנים הגאונים גדולי התורה שליט"א, מבקש אני מחילה שאיני מקבל כל אחד כפי כבודו הראוי לו, מקוצר הזמן איני יכול לפרט ועל כן יהי נא בעיניכם כאילו הייתי פורטם. מודה אני לד' שזיכני לקיים מאמר התנא "יהי ביתך בית ועד לחכמים".

משמרת השבת התייסד בהתייעצות עם גדולי הדור זצ"ל. בזכרוננו מורי ורבי מרן הרב אלישיב זצ"ל מאד עודד את משמרת השבת, ויבלחט"א ידידי הגאון הרב בייפוס זכה להתייעץ עמו בכמה נושאים הלכתיים, וכל מעשיו הם על פי גדולי התורה שליט"א. זה ממש נפלא שהיום יודעים שכל דבר הנושא אישור של משמרת השבת הוא חלק, בדקדוק בכל פרטיו, בלי שאלות.

[בחז"ל יש כמה פעמים 'אדם חשוב שאני' שאע"פ שלכולם מותר אדם חשוב צריך להחמיר ושמעתי מדודי הגאון רבי חיים קרייסוירט שבתשובת הריב"ש ש'אדם חשוב' הנזכר בש"ס הוא זה שמחמיר בענייני שבת ועבודה זרה].

ובראש ובראשונה שהם מעוררים את הציבור על השאלות ההלכתיות המתחדשות בהתפתחות הטכנולוגית ויש להם פתרונות שהרב בייפוס

הלכה למעשה

»»»

והנה מנהגינו שהמברך עצמו שותה היין. ולכא' זהו דלא כהרמ"א, אכן בבהגר"א על אתר (אות כט) כתב על דברי הרמ"א "הסנדק שותה – ר"ל המברך" והיינו שאין כוונת הרמ"א לסנדק האוחז הילד, אלא להמברך. וע"ז מיוסד מנהגינו כמובן. ואמנם התו"ח לא פירש כן ד' הרמ"א אלא כפשוטו להסנדק האוחז הילד. וכ"מ ג"כ מד' החכמ"א – דלא כהגר"א – שכתב (קמט, טו) "הנכון שהסנדק או השמש ישתה". ומעתה הסכים רבינו שבימינו אין מקום להדר שהסנדק יאחז התינוק גם בשעת הברכה. אלא אם להדר יש להדר בזה שהסנדק יהיה המברך על הכוס. אכן בברית לבני מרדכי נ"י אמר לי רבינו: הרי יהיו בברית ר' שלמה (וולבה) ור' שמחה (קוק) וצריך לכבדם, לכן אל תתן לי אלא סנדקאות בלבד.

הרע"א שהוסיף ב' תיבות על דבריו "ועי' לקמן (סד בהג"ה) וכתוב שם בהג"ה" "הסנדק שותה כשאנו תענית" והיינו דלא המברך טועם מן היין לאחר הברכה (כמו שהוגו אצלנו) אלא הסנדק שותה. והמברך מכין להוציאו בברכה. ובשתייתו הוי כניסוך היין ע"ג המזבח. והשתא מאירים לן ד' התו"ח שהמברך מכין להוציא יד"ח לזה העומד לפניו ומחזיק התינוק, והוא השותה. ע"כ כתב דהסנדק האוחז בשעת הברית הוא ראוי לשתות, ולכן ראוי שהוא יעמוד ויאחז הילד לפני המברך וישתה מן הכוס.

דעיקר שתיית כוס של ברכה היא שתית החיוב. והיינו הטועם הראשון מן הכוס השלם. ומה שטועמים אח"כ זהו ככל העומדים שם שטועמים מהכוס, ולא זהו שתית כוס של ברכה.

»»»

נשים לב, על איזו שמירה מדובר כאן שאין צריכים אותה בשבת, וכי מדובר על שמירה של מאבטח או חברת שמירה, הרי הברכה היא "בא"י שומר עמו ישראל לעד" כלומר שהקב"ה שומר עמו ישראל, ובשבת אין אנחנו צריכים את שמירתו "כי השבת עצמו שומר עלינו" אנחנו כבר שמורים על ידי השבת.

לא יאומן מה שכתוב כאן. השבת שומרת עד כדי כך שלא צריך את השמירה של שומר עמו ישראל לעד. אלמלא שנכתב, לא היינו יכולים לאמרו.

וממשיך הטור "ונוהגין לומר פסוק ושמרו בני ישראל את השבת וגו' לומר שאם ישמרו שבת אין צריכין שמירה" כלומר אמת שהשבת היא שמירה, אך תנאי יש בדבר: "אם ישמרו שבת". גם למנהגינו שאין אומרים 'ושמרו' אין מחלוקת דהא בהא תליא. שמירת השבת עלינו היא אם אנחנו שומרים עליה.

ואכן ישנם סיפורי נפלאות שראו בחוש בשבת שמחת תורה שהשבת שמרה על שומריה, ואפילו מעט שמירת שבת. אוסף נס אישי שהיה במשפחתנו. יש לי דודים יקרים בכפר מימון, יישוב שומרי תורה ומצוות, וסיפרו: הרוצחים כבר נכנסו לשדות הכפר ובעוד רגע קט עמדו להיכנס לתוך בתי הכפר עצמו, ולפתע מסוק ובו מאה לוחמים טס מעל הישוב וההוראה שקיבל היתה לנחות יותר דרומה, אך הבלה שאירעה באחד המנועים אילצה אותו לבצע נחיתת חירום, והוא נחת על גדר הישוב. הלוחמים זינקו החוצה כשמואל מחבלים רוצחים רבים, הסתערו עליהם וחסלו את כולם. הקב"ה הראה לנו שהשבת שומרת.

במה להתחזק?

פעמים רבות התבקשתי לשאול את הרב'ה מרן הרב אלישיב במה ניתן להתחזק. תמיד היה משיב: וכי אני יכול להשיב? רב הקהילה הוא המכיר אותם והוא יכול להשיב. יש וצריכים להתחזק בשמירת שבת, יש בתלמוד תורה, יש בבין אדם לחברו. הרב של כל קהילה הוא יודע במה צריכים הציבור לעשות תשובה. חז"ל אומרים (ברכות סב, ב) על המלך דוד שלא חימומוהו הבגדים בוקנותו "לפי שביזה את הבגדים" בשעה שכרת את כנף מעיל שאול המלך בריכתי המערה. אנחנו יודעים מהכתובים (שמואל א, כד) כמה נזהר דוד שם במערה בכבוד המלך שאול, ולכן אין כאן תביעה על ביזוי שאול המלך, אלא תביעה דקה על ביזוי הבגדים. הקב"ה שם חוק בבריאה שא"א ליהנות מדבר שמולזלים בו, ולכן לא חימומוהו הבגדים. אף שטבע הבגדים לחמם, אך המבזה אותם מבטל כלפיו את כוח השפעתם. ככל שמחשיבים את השבת היא שומרת יותר. החיזוק שייצא מכאן למשמרת השבת בלי ספק יביא שמירה לכל עם ישראל שיוציאו מצרה לדוחה ומאפלה לאורה השתא בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן.

תשובת מורינו הרב שליט"א בעניין אמירת 'אב הרחמים' בשבת חנוכה

טבת תשפ"ד

לכבוד רב קהילת...

מאז ביקשת להנהיג בבית הכנסת אצלכם אמירת אב הרחמים בשבת חנוכה, אין לי מנוחה. כבודם של חיילינו הנהרגים על קידוש ה' להצלת ישראל מיד צר הי"ד נכבד מאד בעיני, לבי לבי על חלליהם, מרבים אנחנו בתפילה ותחנונים עליהם אף ביום השבת כשו"ע (א"ח רפ"ח, ט. תקע"ו), אך חמור מאד לשנות מנהג, ובפרט מנהג בית הכנסת המקודש.

ומה גם שמנהג זה המפורש בשו"ע (רפד, י) וכל שכן בשבת זו דאיכא תרתי לטיבותא חנוכה ושבת מברכים. ואין דומה כלל לימי הספירה - כפי שדיברנו - שהטעם בהם משום שבאותו זמן היו הגזירות שעליהן ניתקן אב הרחמים כמבואר במ"ב (שם י"ח). בית הכנסת שלכם קיים כבר עשרות בשנים וגם במלחמות בהם נהרגו ונשפך דמם של חיילים רבים הי"ד, ומעולם לא שינו לומר אב הרחמים בזמנים שנהגו שלא לומר, כגון במלחמות יום כיפור ועוד.

בעניין אבינו מלכנו בשבת בעת צרה, תלוי בב' הטעמים שכתב המג"א (תקפד, ג).

אם רצונכם דווקא בתפילת 'אב הרחמים' ניתן לאמרה בסיום התפילה, יחד עם פרקי התהילים ובקשת 'אחינו כל בית ישראל', שבוה אין שינוי מנהג, אלא בקשה ותחינה.

כל שינוי, אף אם נראה לנו טעם הגון לכך, לא לנו להחליט מול מנהגן של ראשונים כמלאכים. לעולם לא נדע מה אוצרים בתוכם מנהגי ישראל. משל לגל אגוזים, כשאתה שומט אגוז אחד מתמוטט כל הגל, כך מנהגי ישראל כששומטים אחד מהם מסוכן כל המצב להתמוטט.

במהרה בקרוב בימינו ינקום דם עבדיו השפוך, ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים.

המתפלל לשגשוג הקהילה הקדושה ומברך בברכת כהנים באהבה

בן ציון הכהן קוק

מוקד ההלכה שעי" בית התורה

0722-133-466

Beithorah.co.il

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל: Beithorah@gmail.com

להנחה בעלון באמצעות נדרים

בקופת בית התורה הכללי ירושלים שעי" מוקד ציוני הלכה

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 132

אני יוסף – היא התוכחה הנוקבת ביותר!

פרשת ויחי
תשפ"ד

איזה דין ותוכחה אמר להם יוסף?

הקשה הבית הלוי, איזה דין ותוכחה נאמר ע"י יוסף? ומה זה שייך ליום הדין ויום התוכחה כאשר נעמוד לפני השם?
ותירץ הבית הלוי, שהנה יוסף אמר להם "אני יוסף, העוד אבי חי" באותו משפט שהתגלה לאחיו, הוסיף לשאול אותם העוד אבי חי, וצריך להבין את סמיכות הדברים.
ועוד צ"ב הרי יהודה טען ליוסף כל הזמן, שהוא חושש מפני הצער של אביו, ולכן לא מוכן להשאיר את בנימין במצרים, וא"כ יוסף כבר יודע שאכן אביו חי, ולא יתכן שחשש שהאחים לא אמרו אמת בדבריהם, שהרי אם לא היה אביו חי, מה כל העסק שלהם סביב בנימין? ומדוע כל כך נחרדו לשחררו מלחיות עבד, ובהכרח שאביו חי, והם לא רוצים לצער, וא"כ מה הוצרך יוסף לשאול אם אביו עדיין בחיים?
[ולפי פשוטו היה אפשר לפרש, שלא בא יוסף לשאול את אחיו - כבידור עובדה - האם הוא עדיין חי? אלא יוסף אמר להם בהתפעלות, העוד אבי חי? האם יתכן שאבי עדיין חי? לאחר כל מה שעברנו, עשרים ושנים שנה, עדיין הוא איתנו! זה היה ביטוי והתפרצות של הרגש שלו, שאכן אביו עדיין חי איתנו!]

התוכחה של יוסף – האם אתם באמת חוששים לצער של אבא?

וביאר הבית הלוי, שמה שאמר יוסף העוד אבי חי זה לא היה שאלה, אלא תוכחה של יוסף לאחיו, הרי אתם כל הזמן אומרים שלא יתכן להשאיר כאן את בנימין, בגלל הצער של אבא, ואם כן איך מכרתם את יוסף? ומדוע אז לא חששתם לצער של אבא? הרי אני שומע מכם שעוד אביו חי, והוא עדיין בצער על שמכרתם אותי, גם היום אחרי עשרים ושנים שנה!

ומה הראיה לזה? שהרי אמרתם מקודם שאבא עדיין סבור שיוסף טרופ טורף, ואיך יתכן שלא נודע לו ברוח הקודש שיוסף עדיין חי? בהכרח מזה שיעקב אבינו עדיין שרוי בצער, ולכן נסתלקה הימנו שכניה, וא"כ, איך גרמתם לאבא צער גדול כ"כ של עשרים ושנים שנה?
התוכחה הנוקבת של יוסף הצדיק התייחדה בכך, שהיא מיניה וביה, הרי כל טענתכם שלא להשאיר את בנימין הוא מפני הצער של אבא, וא"כ איך מתוך דבריכם קשה, איך מכרתם אותי למצרים, הרי עוד אבי חי, ועודנו מצטער עד היום ממכירתך, וכי זה לא איכפת לכם?
זו היתה התוכחה של יוסף לאחיו, וכמו"כ למד מזה ר' אבא, שכשאנו נעמוד לפני ה', הרי הוא יוכיח לנו מתוך המעשים שלנו, כמה טעינו, וכמה התנהגנו שלא כהוגן, ומי יעמוד לפנינו ביום הדין? ומי יעמוד ביום התוכחה! וזהו מה שאמר הכתוב באיוב "אעריך ואוכיחך לנגדך" שהקב"ה עורך לפני האדם את מעשיו, ומוכיח לו מתוכם כמה הוא טעה!

וכפי שעמד אליהו בהר הכרמל וזעק נגד כל האומה "עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים"? "אם הבעל הוא האלוקים לכו אחרי, ואם השם הוא האלוקים לכו אחרי!" כך יאמר הקב"ה לכל יהודי באשר הוא 'עד מתי הינן פוסח על שני הסעיפים'? הרי אם הגעת להבנה שיש בורא עולם! והתפקיד שלך הוא לעבוד אותו! א"כ תלך אחרי! עד מתי אתה מדלג בין שניהם?!

היצר הרע נקרא עבודה זרה, וכמו שנאמר בתורה "לא יהיה בך אל זר, ולא תשתחוה לאל נכר" ומה הכוונה לא יהיה בך? איך יתכן שיהיה בתוך האדם אל זר? והפירוש בזה הוא, שכאשר האדם נכנע ליצר הרע שבתוכו אז הוא נותן בתוכו אל זר, שכשהוא נכנע ליצר הרע, אז הוא מסור בידים שלו, השטן אומר לו מה הוא רוצה, והאדם הולך אחריו ועושה את רצונו, כמו עבד שלו, ולכן נקרא היצר הרע 'אל זר' שהאדם קנה לעצמו את האדנות של היצר, ומשעבד את עצמו לרצונותיו! ולכן ניתן לומר גם עליו כיום 'עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים' עד מתי סותרים את עצמכם? מצד אחד יודעים שה' הוא האלוקים, ועובדים אותו, ומצד שני נותנים ליצר להיות אדון שלכם, ואם ה' הוא האלוקים, לכו אחרי! ובפני הטענה הזו, יהיה לנו קשה מאד לעמוד, אוי!! אוי!! כמה בושה יהיה לנו!!

ראוי להבין שהיצר הרע שנמצא בקרבנו, ונמסך בכוחות הנפש שלנו, הוא מפתה אותנו כל הזמן לחטוא, ומנסה ללכוד אותנו בכל רגע, וכמו שאמר חז"ל בקידושין (ל, ב) "צופה רשע לצדיק ומבקש המיתו" זהו יצר הרע שמתחדש על האדם בכל יום, ואילו לא הקב"ה עוזרו אין יכול לו. וכמס"כ בחובות הלבבות "השונא הגדול שיש לך הוא היצר הרע, שרוצה לאבדך משני העולמות, ולטרדך משני המעונות"

ולא יכול יוסף להתאפק – מצערו של אביו!

"ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני" יהודה ניגש לדבר עם יוסף, ומה עיקר הטענה שלו, הרי יש לנו אב זקן, שמאד חשש לשלוח את בנימין מהבית, שמא ימות בדרך, ונפשו קשורה בנפשו, וכעת אם נחזור אליו והוא יראה שהנער איננו איתנו, הוא עלול למות! והורדת את שיבתו ביגון שאולה.

טען יהודה ליוסף, אתה צריך להתחשב באביו הזקן, שהוא לא גנב, ואין לך רשות לגרום לו מיתה, ולכן ביקש יהודה שלא יענישו את בנימין אלא יקחו אותו לעבד במקום בנימין, כיון שהוא ערב לאביו להשיבו אליו. ואכן אז יוסף נכנע, כפי שאומרת התורה "ולא יכול יוסף להתאפק.. ויאמר אל אחיו, אני יוסף"

מה גרם ליוסף הצדיק להשתכנע מהנאום של יהודה, ששוב לא יכל להתאפק, נראה לי ראשית כל, עצם הדבר שיהודה הזכיר ליוסף את הצער של אביו שאמר 'כי שנים ילדה לי אשתי, ויצא האחד מאתי ואומר אך טרופ ולא ראיתיו עד הנה' הוא למד מדברי יהודה באיזה צער אביו שרוי כשיוסף איננו, וכעת גם בנימין, והרי יוסף היה מלא הערכה ואהבה ליעקב אביו, ולא יכל לעמוד בצער של אביו, ולכן 'לא יכול יוסף להתאפק'

בני לאה והשפחות - השלימו עם בני רחל

עוד טעם נראה, מדוע לא יכל יוסף להתאפק, שהנה יוסף ביקש מהאחים שיביאו אליו את בנימין, ואח"ז העליל עליו שלקח את הגביע, ורצה להשאירו במצרים שיהיה לו לעבד, ומה היתה המטרה שלו בכל זה, שרצה יוסף לבדוק את אחיו, האם הם תיקנו את החטא של מכירת יוסף.

שבני לאה והשפחות היו נגד בני רחל, כיון שרחל היתה עקרת הבית, והחשובה ביותר, ובניה היו ג"כ החשובים ביותר, ומחמת זה שאר האחים היו נגדם, והגיעו הדברים עד כדי כך, שמכרו את יוסף לעבד, ולכן בחן אותם יוסף, הבה נראה אם יסכימו שאר האחים להשאיר את בנימין אחיהם במצרים או לא, ואם הם יגנו על בנימין אחיהם, למרות שהוא ג"כ מבני רחל, אז נוכל לידע שכבר תיקנו את החטא, ומעתה השלימו עם בני יוסף.

ולכן כאשר שמע יוסף את הנאום של יהודה, שבו הוא הסכים להיות עבד במקומו של בנימין, וראה יוסף שיהודה וכל אחיו מוסרים את הנפש בכדי להציל את בנימין, אז הבין שאכן הם תיקנו את החטא שלהם, ואז 'לא יכל יוסף להתאפק, ויאמר להם אני יוסף'

אוי לנו מיום הדין! אוי לנו מיום התוכחה!

אמרו במדרש רבה בשם ר' אבא כהן ברדלא "אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, יוסף קטנם של שבטים היה ולא יכלו אחיו לעמוד מפניו, וא"כ איך נוכל לעמוד לפני הקב"ה בדין?"

הנה התנא הזה - אבא כהן ברדלא - נזכר לפנינו בש"ס בבא מציעא (י, ב) לענין קנין ד' אמות, וכפי שלומדים את דבריו היטב, לעומק, בסוגיא ה"ל, כך ראוי להבין היטב מה כוונתו במדרש כאן.

בשעה שיוסף התגלה לאחיו, ואמר להם 'אני יוסף' נבהלו האחים מפניו, ולא יכלו לענות אותו, כמו שאמרה התורה, ואמרו עוד במדרש שבאותו הזמן פרחו נשמתם! מחמת שהם שמעו את המילים הללו אני יוסף.

ומזה למד ר' אבא כהן ברדלא, שאם כך היה אצל יוסף, כל שכן כשיתגלה אלינו הקב"ה, ויאמר לכל אחד ואחד 'אני השם'! לא נוכל לעמוד מפניו מרוב בושה, ומרוב מבוכה נכאב ונצערק 'אוי!! אוי!! איך נעמוד בזה? ה'אוי' יהיה כ"כ גדול! שלא נוכל לעמוד בו!

ואכן מצינו במדרש שיוסף דאג שלא יהיה האחים שלו הפתעה כל כך, כדי שיוכלו לעמוד בזה, ולכן הקדים להם ואמר, אני יכול להביא לכם את יוסף אחיכם, והאחים האמינו לו, כיון שכבר הציג את עצמו כמכשף כמו שאמר "כי נחש ינחש בו איש אשר כמוני" ומחמת זה האמינו האחים שהוא יכול להביא להם את יוסף ע"י כישוף, וכך נכנסה מחשבה לליבם, אולי יוסף יבוא?

ואח"כ אמר יוסף: יוסף בן יעקב בא! יוסף בן יעקב בא! והסתכלו האחים לארבע פינות הבית ולא ראוהו, ואז, כשהם לא מצאוהו אמר להם 'אני יוסף' ומטרת כל התהליך הזה היה, כדי שיוחלל לליבם שיתכן ויוסף אמור להגיע, ולא יופתעו, ובכל זאת כשהתגלה אליהם, לא יכלו לעמוד בפניו. ועל זה אומר ר' אבא כהן, אם האחים לא יכלו לעמוד בפני יוסף, איך נוכל לעמוד לפני השם כשיתגלה אלינו?!

וכמו שאמרו בבבא בתרא (טז, א) "הוא שטן הוא י"ר הוא מלאך המוות, תנא יורד ומתעה, עולה ומרגיז, נוטל רשות ונוטל נשמה" היצר חושב עליו בכל הזמן רק רע, מנסה להפיל אותנו, להחטיא אותנו, ואז לקטרג ולהעניש, רח"ל.

פעם שאלתי את הילדים שלי, תגידו לי מי כל הזמן חושב עליכם, בלא הפסקה! ענה לי אחד הבנים, היצר הרע! ואכן הוא צודק, היצר הרע חושב עליו תמיד, ועליו להיות דרוכים תמיד, שלא ליפול ברשתו.

וכמו שאנו אומרים בפיטו "לך קלי תשוקתי" בערב י"כ "יצרי צוררי תמיד, כמו שטן לעומתי, יעצני ופיתני, במועצות לרעתי, ועליו לא עלי בלתי, חמסי עם תלונתי" ובדומה לזה ישנו בפיטו "עזרי אל חי להכניע יצר המפתה... הרחק נא מעליה חברת כת הצפוני" וזכורני שסבא רבי ברוך היה אוהב מאד לשורר פיוט זה, שהוא מלמדנו כמה מוטל עליו להתרחק מהיצר, ולגבור עליו בכל רגע.

אני יוסף – הוא עצמו התוכחה!

יש לשאול על פירושו של הבית הלוי שלפי זה עיקר התוכחה היתה במה שאמר 'העוד אבי חי' ואמנם במדרש תנחומא לא נזכר דבר זה, אלא כך אמרו שם, בשעה שאמר יוסף: אני יוסף! לא יכלו לעמוד מפניו, כך אנו לא נוכל לעמוד לפני השם! ומשמע מזה שהדין והתוכחה של יוסף היו בעצם המילים הללו 'אני יוסף'!

יש לפרש דברי חז"ל באופן אחר, שהרי האחים התנכלו ליוסף אחיהם ומכרו אותו לעבד, וכל כך למה, מפני שחלם חלומות על שיבילים שמשתחוות לאלומה שלו, ועל שמש וירח שמשתחוים לו, ובזה הראה כיצד הוא מולך עליהם.

והנה יש חלום שהוא כעין נבואה קטנה, כמ"ש בפרק הרואה, וישנו חלום שעיקרו הוא דברים בטלים, וכמ"ש שם שאין מראים לו לאדם

מעשה ביהודי שהיו לו שלושה בנים, הגדול שבהם נהרג בתאונת דרכים, השני נפל במלחמה, ונשאר לו רק הבן השלישי, ואותו חילל שבת בעדים והתראה, ובא לפני ב"ד ופסקו את דינו למות בסקילה, וכתע אומרים הרופאים שהיות והוא בן יחיד לאביו, והאבא כבר רקן ולא בריא כל כך, לכן אם יהרגו אותו, יתכן מאד שהאבא לא יעמוד בזה, ויקבל התקף לב, ועלול למות מזה.

ויש לדון מה דין התורה באופן כזה, האם צריך להרוג את הבן שחילל שבת, ולהתעלם ממצבו של האב, או שכיון שהריגת הבן עלולה לסכן את האב, הרי אנו מצווין על מצוות וחי בהם, שפיקוח נפש דוחה כל התורה כולה, וכשם שמוותר לחלל שבת כדי להציל את הנפש, וכל המצוות נדחות מפני פיקוח נפש, הרי הדין שמוצא ובערת הרע מקירבך נדחית מפני פיקוח נפש, ונדחה את חיוב מיתתו של הבן, כדי להציל את האב שלא ימות.

ונראה לי פשוט שאכן באופן כזה, שיש חו"ד רפואית שהריגת הבן עלולה לסכן את חייו של האב, שבמצב כזה אין הורגים את הבן, שכל התורה נדחית מפני פיקוח נפש, וה"ה מצוות ובערת הרע מקירבך.

ולמרות שעיקר ובערת הרע נאמר על זה שיש להרוג את המחוייב מיתה, ולא להתחשב בפיקוח נפש של המתחייב בעצמו, שאין זה דוחה מצוות ובערת הרע, מפני שהוא עצמו נתחייב מיתה, והוא גברא קטילא, וכל ההורגו פטור כדאיתא בערכין, ונפסק ברמב"ם, ולכן הנפש שלו לא יכולה לדחות את מיתתו, אבל אביו שלא נתחייב מיתה, ומוותר לחלל שבת להעבור על כל התורה בכדי להצילו, הוא הדין שצריך לדחות מחמת זה את העונש מיתה של בנו.

ובעבר טענתי כן למו"ר הרב שך זצ"ל, והצעתי לפניו לפרש בזה טענתו של יהודה ליוסף בפרשת ויגש, שיהודה נעמד להתווכח עם יוסף, ושורש הטענה שלו היתה, שגם אילו בנימין ראוי למות או להיות עבד, מחמת שגנב את הגביע, מכל מקום ראוי להתחשב בכך שיעקב אבינו לא יעמוד בזה שבנימין לא חוזר אליו, ולכן ראוי לדחות את העונש של בנימין, בכדי להציל את יעקב אבינו שלא יסתכן מדי, וכשם שנתבאר לגבי ובערת הרע מקירבך, שגם עונשי בית דין נדחים מחמת פיקוח נפש של אדם אחר.

ואמנם יש לשאול על זה, אם כנים הדברים שפיקוח נפש דוחה מצוות ובערת הרע, יש לשאול בכל ב"ד שדנו דיני נפשות והוכרע עפ"י רוב שהוא חייב למות, וכגון מי שהשיך את חבירו בנחש, שנתפסקו בזה בב"כ, כגון האם ארס נחש בין שיניו הוא עומד או לאו, האם הארס עומד בין שיניו הרי זה ממת בידים, וכמו שהניח גחלת על חבירו ושרפו שזה מעשה רציחה בדיינים וחייב, ואם ארס נחש בתוך מעיו הוא, אין זה אלא גרמא ופטור, ובאופן שייך דיינים אמרו שארס נחש בין שיניו הוא וחייב מיתה, וי' דיינים אמרו שבתוך מעיו הוא, ופטור, והוכרע הדין מכח רוב, שהרי הוא חייב מיתה כדן רוצח.

והנה קיימא לן בכתובות (טו, א) שאין הולכין בדיני נפשות אחר הרוב, והיינו באופן שנפל הגל על אדם אחד, שאיננו יודעים אם הוא ישראל או גוי, והוא פרש ממקום שרובם גויים ומחמת דין כל דפריש מרובא פריש, הרי אנו מכריעים שהוא גוי, מ"מ מחללים עליו את השבת, כיון שלענין פיקוח נפש אין סומכין על הרוב. וכמו"כ תינוק הנמצא בעיר שרובה עכו"ם, למרות שעפ"י הרוב הרי הוא נכרי, מ"מ חוששין לצד המיעוט שהוא ישראל ומצילים אותו בשבת.

ולפי"ז יש לשאול ובאותו אדם שנפסק עליו בבית דין שהוא מחוייב מיתה עפ"י הרוב, כיון שעכ"פ יש לנו צד מיעוט שהוא פטור ממייתה,

אלא מהירהורי ליבו, והאחים היו סבורים שכל חלומותיו של יוסף נובעים מחמת הרהורי הלב, ומזה הם הבינו שיוסף מהרהר בדבר זה כל היום, באיזה אופן הוא ידיח את האחים שלו וימלוך עליהם, ועל כך הם שנאו אותו, והתנכלו אליו, וביקשו להמיתו.

ואמנם לאחר כל התהליך שיוסף נעשה למלך על מצרים, אז ראו כולם, שחלומותיו של יוסף לא היו דברים בטלים! מהירהורי ליבו, אלא הם היו נבואה! שהרי כל מה שחלם התגשם! גם נעשה למלך וראש לכל מצרים, גם החלום השני שכל השבטים השתחוו לו, גם אח"כ יעקב אביו השתחוה לו, ואחר כל זה נתברר גודל טעותם של האחים, שיוסף לא עסק ובנה תכניות איך למלוך על אחיו, אלא זה היה נבואה מאת השם שזהו העתיד שמצפה לו.

ולכן כאשר התוודע יוסף לאחיו ואמר להם שתי מילים 'אני יוסף' זהו הדין והתוכחה! עצם הגילוי שיוסף כעת עומד לפניכם במצב כזה, שהוא מלך במצרים, וסותר את כל הדרך שלכם במשך 22 שנה!

הרי כל מה שחייתם על פיו עשרים ושנים שנה, הוא טעות, חייתם בטעות! לא הבנתם מה קורה פה! כל מה שפעלתם היה עפ"י הבנה שיוסף מנסה להתגדל ולשלוט עליכם, וזו הנחה לא נכונה.

וזהו הדין והתוכחה הנוקבת ביותר שניתן להראות לאדם, שכל משך חייו היו בנויים על טעות! ולא הוצרך יוסף להוסיף לבוא לאדם, אלא מספיק גילוי על עובדה, שהוא יוסף, וא"כ החלומות היו נבואה כלוק, ולמה שהוא עתיד להיות מלך, וממילא כל הנהגת האחים יסודה בטעות!

ועל זה מלמדינו אבא כהן ברדלא, אוי לנו מיום הדין! אוי לנו מיום התוכחה! כאשר האדם עולה מלמעלה, ועומד לפני השם, אז הוא מגלה שכל חייו היו בנויים על טעות, איך הוא נתן חשיבות וכבוד לדברי הבל והבא, ומנגד, לא ידע להעריך את מה שעומד לו לנצח נצחים.

האם דוחים עונש מיתה – מפני חשש שאדם אחר עלול למות מחמתו?

מוטל עליו להציל אותו ממיתה, ואף שלענין ובערת הרע מקירבך אנו הולכין אחר הרוב שהוא מחוייב מיתה, מ"מ לענין פיקוח נפש הרי אין לנו היתר של רוב שאין להצילו, כיון שבפיקוח נפש חוששין לצד המיעוט, ומהאי טעמא ראוי להצילו ממיתה, ולא יוכלו ב"ד להרגו, משום חשש פיקוח נפש.

[ואם נאמר שדין ובערת הרע דוחה פיקוח נפש, אז מיושב, שכיון שעפ"י הרוב יש לנו מצות ובערת הרע, אז אין מקום לפיקוח נפש לפטור, אבל לפי הנתבאר שפיקוח נפש דוחה ובערת הרע, א"כ מחמת צד המיעוט שיש להצילו ממיתה, ידחה מצות ובערת הרע ולא נהרגנו.]

ויש להוסיף בזה, שהרי אילו יקלע אדם זה (שהוכרע עליו בב"ד מכח רוב שהוא מחוייב מיתה) למצב של סכנה, לכאורה יחללו עליו את השבת, כדון תינוק הנמצא, שכיון שיש צד מיעוט שהוא פטור ממייתה, חייבים להצילו, וא"כ גם כאשר ב"ד באים להמיתו, יהיה מוטל עליהם להצילו, מחמת צד המיעוט שהוא פטור ממייתה.

ואמנם היישוב בזה הוא, עפ"י מה ש' תוס' בר"פ המניח (כו, ב) שהקשו איך מוציאין ממון עפ"י הכרעת ב"ד הרי אין הולכין בממון אחר הרוב, וכיון שמיעוט מהב"ד סברו שהוא פטור, לא נוכל להוציא ממון עפ"י הכרעתם, ויתרצו, שבבית דין 'חשיב מיעוט ידיהו כמי שאינו' והיינו שכאשר רוב הב"ד הכריע כצד אחד, מוטל על כל הדיינים לקבל את הפסק של הרוב, ואז כל הב"ד כולו מוציא פסק אחד שהוא חייב ומה"ט מוציאין ממון, אזן זה פסק מכח רוב, אלא הכרעה ודאית.

ובזה מיושב משה"ק היאך נהרגים עפ"י הכרעת רוב ב"ד, הרי יש מיעוט שהוא פטור וצריך להצילו, ואמנם, כיון שכל הדיינים מחוייבים לקבל את פסק הרוב, ממילא חשיב המיעוט כמי שאינו, ובתורת וודאי הרי הוא מחוייב מיתה, ואין שום צד של פיקוח נפש.

[והיה מקום ליישב בזה, שאין מושג של רוב ומיעוט בחיוב מיתה, והטעם, שחוב מיתה דינו כמו קנס, שהאדם לא מתחייב בו בלא פסק בב"ד, כמבואר במכות (ה, א) ומה"ט מודה בקנס ובעונש מיתה פטור, שאינו מתחייב בו בלא פסק בב"ד, ולפי"ז נראה, שלא שייך לומר, שיש רוב ומיעוט אם הוא חייב מיתה או לא, שממא נפשך, אם פסקו עליו שהוא חייב הרי הוא חייב בודאי, ואם לא פסקו, הרי הוא פטור בודאי, וא"כ לא שייך מצב של רוב ומיעוט בחיוב מיתה.]

ואמנם נראה שזה לא טענה, כיון שמבואר בר"פ שור שנגח את הפרה (ב"ק מו, א) שיש מושג של פסק בב"ד על הספק, וכגון במקום דררא דממונא אם חייב חצי נזק או לא, שלדעת סומכוס הדין הוא שיחלוק, וכשבא הדבר לפני ב"ד הרי הם פוסקים שהדבר מוטל בספק, וחולקים, וכה"ג נחשב שיש פס"ד שהמקרה הזה הוא ספק, ומה"ט חייב לשלם מחצה מהחצי נזק, למרות שהוא קנסא ואין חיוב לשלם אותו קודם גמר דין, שבאופן כזה היה גמר דין על הספק.

ולפי זה יש לומר, שהוא הדין ברוב של דיינים המחוייבים אותו מיתה, שיתכן לומר, שכיון שהפסק בא מכח הרוב, הרי זה נחשב לפסק שאינו מוכרע לגמרי, אלא פסק שעפ"י רוב הוא חייב, ועפ"י המיעוט הוא פטור, ושפיר יש להקשות כנ"ל, שכיון שעדיין יש צד מיעוט שהוא פטור ממייתה, לא נוכל להרגו, כיון שיש דין להצילו, מחמת שאין הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב, שהרי לצד המיעוט הרי הוא פטור ממייתה.

ומהאי טעמא צריך ליישב כפי שנתבאר, שהכרעה של ב"ד אין צד מיעוט בכלל, וכלשון התוס', שחשיב המיעוט כמי שאינו, וטעם זה הכרעת הבית דין היא וודאית בלי שום ספק, ולכן אין צריך להצילו.

הננו להודיע כי בס"ד יו"ל מקבץ גליונות דעת ואמונה משנת תשס"ג ניתן להשיג בטל' 05485-20-936 במ"מ ניתן להשיג את המקבץ גליונות משנת תשס"א תשס"ב

גליון זה נכתב על פי הבנת הכותב בלבד, מתוך שיחה והתאמרות מדי מוצאי שבת בשעה 19:30 בבית מדרשו הרב שליט"א רח' מרתיהו 25

ניתן לקיים את כתיבתו גם בשידור חי בקו עוטה אור' 0733-718-148 או במערכת קול יהודי מורוק' 0747-962-335

שבכל ענייני הגיליון יש לפנות לטל' 05485-20-936 במ"מ ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com

ניתן לתרום דרך נדריים פלוס בחיפוש עוטה אור' או בטל' 03-6730-585 שלוחה 6465 וזכות התורמים יעמוד להם בזה ובבא:

בוחי וראשית אוני

איש צעיר נמצא במצב חיים מורכב וקשה, נדמה כי כל הסיבות שבעולם חברו יחד להכשילו בדרכו. ואז מתברר שדווקא אלה הסיבות שיגרמו לו להתרומם למקומות שאדם מן השורה לא יסבין להם

התאמץ במשהו בשביל כך? האם תוארו בכבוד, היא פרי עבודתו והתאמצותו?

בכור לתשובה. בכור לנבואה

בכורתו של ראובן, התפרשה לגוונים הרבה (ב"ר פב, יא). ראובן היה בכור לעיבור, בכור ללידה, בכור לכבודה (הראשון שנאמר בו 'בכור'. מתנות כהונה), בכור לנחלה (ירש פי שנים), בכור לעבודה (לקרבנות), בכור לתשובה ובכור לנבואה.

לו יהי שאין שום מעלה וקניין רוחני בעצם היותו בכור, כאשר מעצמם הגיעו אליו, הנה באים השניים האחרונים – בכור לתשובה ובכור לנבואה, והרי הנם שונים בתכלית מהראשונים ברשימה – בכור לעיבור, ללידה לכבודה או לנחלה.

אנחנו מסתכלים על ראובן איש המעש, ראובן האח שנמל אחריות, יכולים אנו להתפעל ממעשה התשובה שלו. יכולים אנו להתפעל מהתקדשותו עד שהגיע למדרגת הנבואה, מה לנו בזה שהוא יורש פי שנים או בכך שנולד ראשון לפני כל אחיו, כלום עשה משהו להגיע למדרגה הזו?

וממילא יוצא עוד, כי אותן ב' דוגמאות, בכור לתשובה ובכור לנבואה, לא יכולות להיות באכסניה אחת עם הראשונות, עם אלה שלא עשה בהן מעשה להשיגן.

ראוי להיות לך יתר שאת ושררה

בעת שבני גד ובני ראובן התחייבו למשה שהם יעברו חלוצים לכבוש את ארץ ישראל, עוד קודם שינחלו את עבר הירדן, למרות שלא התחייבו – קיבלו הבטחה שלא ימות מהם איש.

את ההבטחה הזו, כך כתב רבינו חיים פלטיאל מבעלי התוספות בפרשתנו, קיבל שבט ראובן, בעת שיעקב בירך את בניו. 'ראוי אתה להיות לך, יתר השאת והשררה... לפי שהפחו והמהירות כמים יהיה לך... ואותו הזמן תענה במהירות נחנו נעבור חלוצים'.

ברכות יעקב לבניו קודם פטירתו, מגופי תורה הן. עת אשר נפשו יצאה בדברו, בעת שדיבר אל בניו, במיוחד כאשר בדעתו לגלות להם את הקץ ושאר מסתורין דלעילא.

כמה רזין דאוריתא חפפו סביב מיטת יעקב שלימא, כל פמליא של מעלה היתה אזנה לכל אמירה שנמסרת לי"ב שבטי י"ה, נפשו נקשרת בנפשם ויוצקת יסודות לאלף דור הבאים אחריהם, תמצית יסודם של עם ישראל, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד!

ואז מתחילות הברכות. אותן ברכות מקודשות המשרטטות את העתיד של כל שבט, יורדות לעמקי השיתין של כל עורק במשפחותיהם לבית אבותם, סודות שנגלים רק כעבור מאות בשנים, ברכות הצובעות את שבטי ישראל בגוונים הדורים, כולן דבש וחלב.

ודווקא הברכה הראשונה, לבכור השבטים, נראית הכי לא סוג של ברכה, מילות תוכחה המפרטות את גנותו וחסרונותיו של פחו כמים השוטף וממהר בלי לחשוב על דרכו, מזכיר חטאי העבר בעת שחילל יצועי אביו, מפרט את כוחות נפשו הנוטים לעשות בחיפזון, ואתה עומד ומשתומם על זאת, היכן היא הברכה אשר ברכו אביו?

ראובן בכורי אתה

והברכה הזו צריכה לימוד גדול.

יעקב מקדים לברכתו את ידיעה שראובן הוא הבכור שלו ('ראובן בכורי אתה'). ידיעה זו, מוזכרת כבר בתורה כמה פעמים ואין בה מן החידוש, לכאורה.

ונראה כי יעקב מתאמץ להודיע זאת שוב ושוב, בכורי אתה, בוחי וראשית אוני, מרחיב בהדגשה עד כמה הוא ראשית תולדותיו, ומשמע שדבר זה מהמפתחות של הברכה הוא.

והשאלה ברורה – מה רצה יעקב להודיע כאן?

יתר על כן. אכן איננו יודעים מה רצה יעקב לומר בזה, אבל מעבר לכך לא ידענו מה בכך שהיה ראובן בכור. האמנם

שראובן ידע להשתמש באותו כוח בכורה, ולהפעיל את עצמו בהתאם!

יעקב מזהה אצל בנו ראובן את הכוחות להתנתק מהרגשת 'אכלו לי', 'שתו לי', הכוחות להתנתק מהרגשת המסכנות והחידלון, ולבנות את עצמך גם מהמקום הנמוך בו אתה נמצא.

זה התיאור המדויק של האדם, מתנתק מהנתונים ומתרומם למקום אליו הוא צריך להגיע!

מוסר ה', בני אל תמאס

ואם כנים אנחנו בזה, נוכל להבין עוד תורה.

שאלו הקדמונים על כמה ממעשי האבות שלכאורה אינם כדון תורה, כמו יעקב שנשא ב' אחיות. בכלל השאלות הללו, באה השאלה של רבינו האור החיים הקדוש, איך העביר יעקב את ירושת הבכורה מראובן ליוסף ואת המלוכה ליהודה. והשיב, כי קודם מתן תורה, יש יכולת ביד האדם לשקול מה יהיה תועלת יותר ויעשה כהכנתו.

ונתבונן; מה הייתה התועלת להעביר את הבכורה מראובן? מסתברא מילתא כדברינו, שיעקב ראה בכוחות נפשו, כי יש לקנוס כעת את ראובן על מהירותו. זה המוסר הכי גדול שיפעפע בנפשו וירומם אותו למקום אליו הוא צריך להיות, יעקב הכיר בכוחות הנפש של בנו ראובן שיתרגם נכונה את מעשיו.

יש אנשים שנראה עליהם שעברו משבר, ויש אנשים אשר להיפך, מרגישים שעברו משבר, מרגישים איך צמח כאן אדם נעלה!

הבט סביבך, ראה תלמידי חכמים מבוגרים, כמה מהם עברו חיים שקטים וכמה עברו תלאות, הצב את אלה ואת אלה, ותגלה שלא זה מבטיח לאדם הצלחה, ולא זה מאשר לאדם רפיסות.

מוסר ה', בני אל תמאס!

דווקא משום היחלצותו למלחמה, לא ישאר ממך אפילו אחד, באותו מספר תצא למלחמה ובאותו מספר תחזור בשלום, 'כי לא יהרג ממך אפילו אחד, וזהו אל תותר'.

כלומר, עצם היות ראובן 'נחלץ חושים', יותר על שאר שבטי ישראל, היא מחמת כוח עליון המפעם בו, כוח המניע אותו לפעול ולעשות, כוח של 'בכורי אתה', כוח של 'ראשית אוני'.

מיניה וביה

אדם נמצא במצב חיים מסוים, נראה כלפי חוץ כמציאות חיים קשה. אולי נולד לבית לא מתפקד, אולי להורים קפדנים, אולי בעוני ומחסור ואולי בגוף למוד חולי ומכאוב. הכלל, לא חסר לו סיבות להיות אדם מריר ועגמומי המפרנס נפשו מהאשמת אחרים ולא ידע לעשות עם עצמו מה שצריך.

בעינינו ראינו אנשים עם נסיבות חיים קשות מאוד, אנשים שבאמתחתם סיבות רבות וצורקות למה אינם יכולים ללמוד כמה שעות ביום, ובכל זאת בנו את קומתם לגובה שאדם רגיל מן השורה לא נמצא שם.

אדם נולד אדמוני, יוכל למסור את עצמו לחרב ולפגיון, יצטדק כי מן השמים בראוהו שופך דמים, אין האשמה בו. ואלי באה המענה כי מעה בהערכתו, אמנם כי קיבלת כוחות מכוכב מאדים, אבל האדמוניות הזו יכולה להיות מנותבת למקומות אחרים.

חכם המכיר את מקומו

אמת כי 'בכור ללידה' היא לא ברשימת החישיגים של ראובן, אמת שלכאורה אין מה להשתבח בדבר הזה, אבל היופי בראובן שהוא לקח את הנתונים של חייו והבין שהם מחייבים אותו.

מאותה הבנה שהוא בכור ללידה, המשיך ראובן והגיע להיות בכור לתשובה ובכור לנבואה, הבין את מצבו ומעמדו ודרש מעצמו יותר.

יעקב משתבח בבנו ראובן 'בכורי אתה, כוחי וראשית אוני', מרגיש שוב ושוב את היותו בכור מקודש, כי כוונתו להדגיש

אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה העומדים בין בים ובין ביבשה המקום ירחם עליהם ויציאם מצרה לרחוקה ומאפלה לאורה ומשעבוד לגאולה השתא בעגלא ובזמן קריב

הרב יואל לב שליט"א
אחיסמך

לרגל הכנס בנו היקר מרדכי נ"י
לעול תורה ומצוות
יזכו לראותו עולה ומתעלה בתורה
ויראת שמים
מתוך רוב נחת והרחבה כל הימים
לעול תורה ומצוות

הרה"ג אברהם סבאג שליט"א
מודיעין-עילית

לרגל הכנס נכדו היקר יאיר נ"י
בן לבנו הר"ר רפאל משה הי"ו
לעול תורה ומצוות
יזכו לראותו עולה ומתעלה בתורה
ויראת שמים
מתוך רוב נחת והרחבה כל הימים

לעילוי נשמת
איש תם וישר

ירא אלוקים וסר מרע
קבע עיתים לתורה
ופיזר ממנו לתורה וחסד
רבי יעקב בר סטה אסולין ז"ל
נלב"ע בלא זש"ק
יום היא"צ יג טבת
ת.נ.צ.ב.ה.

מישפטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

ב"ק נו.

דלת רכב שניזוקה מפתיחה רשלנית

שאלה

א. ראובן הצטרף לנסיעה ברכב של חברו. כשהגיעו ליעדם פתח ראובן את הדלת השמאלית של הרכב שפונה לכיוון הכביש, ורכב שנסע בנתיב המקביל פגע בחזוקה בדלת והזיק אותה. מי חייב בתשלום הנזק, האם ראובן או הנהג הפוגע?

ב. מה הדין במקרה דומה, כאשר רכב עצר במרחק גדול מהמדרכה, והנוסע פתח את הדלת הימנית שפונה לכיוון המדרכה, אולם אופנוע שנסע בין המדרכה למכונית פגע בדלת והזיקה. מי חייב לשלם עבור הדלת שניזוקה?

תשובה

א. במקרה הראשון, אם הנהג הפוגע לא היה יכול לעצור או להתרחק כדי למנוע את הנזק - חייב ראובן הנוסע לשלם לבעל הרכב את ניזוקו. 1

אם בעל הרכב אמר לנוסע שהוא יכול לפתוח את הדלת בצד שמאל - פטור הנוסע מלשלם לבעל המכונית את ניזוקו. אך אם בעל הרכב אמר לו שיתבונן תחילה היטב לפני שפותח את הדלת בצד זה או שלא אמר לו כלום, והנוסע לא התבונן - חייב הנוסע בנזקי הדלת. 2

ב. אם מחמת התאונה ניזוקה גם המכונית הפוגעת: אם בשעת התאונה החזיק הנוסע את דלת המכונית פתוחה, ולולא אחיזתו בדלת היתה הדלת נסגרת מאליה - חייב הנוסע לשלם על הנזק שנגרם מחמתו.

אבל אם לאחר שהנוסע פתח את הדלת היא נשארה פתוחה ללא צורך בסיוע נוסף, אפילו אם בשעת הפגיעה החזיק הנוסע בדלת - פטור הנוסע בדיני אדם על נזקי המכונית הפוגעת, וחייב בדיני שמים. 3

ג. החיוב של הנוסע כלפי בעל המכונית הפוגעת קיים - גם אם בעל המכונית אמר לנוסע שהוא יכול לפתוח את הדלת, והנוסע על סמך דבריו לא התבונן בנעשה בכביש, ופתח את הדלת בחוסר זהירות. 4

ד. אם בעל המכונית הפוגעת היה יכול לעצור את רכבו או לעבור מבעוד מועד לנתיב אחר כדי שלא תקרה התאונה, ולא עשה כן - חייב הפוגע לשלם לבעל המכונית שנפגעה עבור הנזק שעשה לו, למרות שהנוסע לא התנהג כשורה. וכמו כן אם ניזוקה המכונית הפוגעת - פטור הנוסע מלשלם לו את הנזק. 5

ה. במקרה השני כשפגע האופנוע בדלת המכונית - חייב בעל האופנוע לשלם את הנזק שגרם, למרות שכשראה שדלת המכונית נפתחה, לא היה יכול לעצור כדי למנוע את התאונה. לפיכך אם מחמת התאונה ניזוק גם האופנוע - פטור הנוסע מלשלם לו גם בדיני שמים. 6

מקורות

1. כתבו התוס' בב"ק (נו. ד"ה אילמא וכו') שאין חילוק בין אם המזיק מקרב חפץ לעבר אש דולקת, לבין אם הוא מקרב את האש לעבר החפץ כדי שהאש תשרפנו, ובשני המקרים חייב העושה כן לשלם בדיני אדם על הנזק שגרם מדין "אש", שהוא אחד מארבעה אבות נזיקין במשנה הראשונה בב"ק.

לפיכך בנידון השאלה הראשונה, כאשר הנוסע פתח את דלת המכונית למקום ששכיח שעוברות בו מכוניות, נמצא שהמכוניות שעוברות בכביש נחשבות לגביו - כרוח מצויה. והיות ובעל המכונית הפוגעת לא היה יכול לעצור או לפנות לצד וכדומה, נחשב הדבר שהנוסע קירב את הדלת [שהיתה כבר בשעת הנזק במקום הנזק], לעבר האש [שהיא המכונית הפוגעת], ולכן חייב הנוסע מדין אש על נזקי הדלת.

כמו כן, מסיבה נוספת יש לחייב את הנוסע לשלם לבעל הרכב בו הוא נסע - מדין פשיעה של אדם המזיק. כי ע"י מעשיו הוא לקח את הדלת שהיתה עד עכשיו במקום משומר מנזק [כלומר, כשהיתה סגורה] והוציאה בידי למקום שאינו משומר [כלומר, לעבר כביש סואן עם מכוניות חולפות העולות להזיק לה], ומבואר בנתיבות (ס"א רצא ס"א ק"א יד), ובקצות (ס"א שיש ס"א ג), שהעושה כן חייב לשלם מדין אדם המזיק, וע"ש.

2. אמנם אם אמר בעל המכונית לנוסע שהוא יכול לפתוח את הדלת, מכיון שידע שהנוסע עלול לסמוך עליו ולא להסתכל לצדדים האם מגיעה מכונית מהנתיב הסמוך, לפיכך בעל המכונית הפסיד לעצמו בזה שלא נזהר מספיק על ממונו, והרשה לנוסע לפתוח את הדלת למקום שהיא עלולה להינזק שם. ולכן במקרה זה - פטור הנוסע מהנזק שנגרם מחמת פתיחת הדלת למכונית שנסע בה.

לעומת זאת, אם למרות שהרשה לו בעל המכונית לפתוח את הדלת בצד שמאל, הוא הזהיר את הנוסע שיתבונן היטב לפני שפותח את הדלת, והנוסע לא עשה כן, ומחמת רשלנותו נגרמה התאונה. במקרה זה, אע"פ שבדאי גם בעל המכונית פשע בכך שהרשה לנוסע לפתוח את הדלת במקום ובאופן שהינו מסוכן לחיי הנוסע, ולחיי בעלי המכוניות שיפגעו וכו', אולם ביחס לתביעת נזקי המזון שנגרם לו - רשאי בעל המכונית לתבוע זאת מהנוסע. כי הנזק קרה מחמת פשיעת הנוסע שלא פעל לפי הוראות בעל המכונית, ופתח את הדלת מבלי להסתכל, ונחשב - כאדם המזיק כמבואר לעיל בהערה 1.

3. אם בשעת הפגיעה בדלת החזיק הנוסע את הדלת, ולולא החזקתו בשעת התאונה - הדלת היתה נסגרת מעצמה, והתאונה היתה נמנעת - חייב הנוסע גם בדיני אדם על נזקי המכונית הפוגעת, ודינו כאדם המזיק.

הראיה לכך, מהמשנה בפרק המניח (לא) בה מבואר, שאדם שנשא קורה ברשות הרבים ולפתע נעמד, ואדם שהלך אחרי ונשא חבית נתקל בו, וכתוצאה מכך נשברה החבית ע"י הקורה - חייב בעל הקורה בנזקי החבית. והקשה שם בנמוק"י (דף טו: מדפי הרי"ף) למה לא יפטור בעל הקורה מדין "בור" שפטור על הכלים. ותרץ (בתוספת ביאור) שבנידון דנן, מכיון שע"י מעשה האדם שמחזיק את התקלה שהיא הקורה נגרם הנזק, נחשבת הקורה כידו הארוכה של המזיק. כי רק

מחמת כוחו היא נשארת לעמוד במקום שהזיקה, והרי היא כידו של האדם שהזיק - ולכן חייב המזיק מדין אדם המזיק, אע"פ שצורת הנזק דומה לבור. ורק אם המזיק היה אנוס בעמידה הזאת - אינו נחשב אדם המזיק וע"ש.

לאור זאת הוא הדין בנידון דנן, החזקת הדלת נחשבת - כמו החזקת הקורה ברשות הרבים. לפיכך אם לולא החזקת הנוסע היתה הדלת נסגרת מעצמה, גם כאן דלת המכונית נחשבת כידו הארוכה של הנוסע, וחייב הנוסע לשלם על נזקי המכונית הפוגעת שנגרמו מחמתו - מדין אדם המזיק. אולם אם לאחר שהנוסע פתח את הדלת, היא עומדת כעת פתוחה גם ללא מעשיו, ורק לאחר מכן פגעה בה המכונית שניזוקה, במקרה זה דין הדלת הפתוחה נחשבת - כדין בור שפטור עושה הבור בדיני אדם על כלים שניזוקו מחמתו מחמת גזירת הכתוב. אבל בדיני שמים יתחייב לשלם מדין "גרמא", מכיון שפשע בעשיית הבור, ועיין בספר ברכת שמואל ב"ק (ס"ב ב ס"ק ב), חזו"א ב"ק (ס"ב ב ס"ק ז), וספר קובץ שייעורים ב"ב (ס"ז עה).

פטור זה קיים, אפילו אם בזמן שפגעה המכונית בדלת, החזיק עדיין הנוסע את הדלת פתוחה. כיון שלאחר שנפתחה - הדלת היתה ממשיכה להיות פתוחה מחמת עצמה, והחזקת הדלת כעת ע"י הנוסע - אינה מוסיפה שום דבר לתקלה שנעשתה שהינה בגדר "בור", ועומדת בכח עצמה מבלי להזדקק לאחיותו של הנוסע בה. ולכן גם באופן זה פטור הנוסע בדיני אדם, וחייב רק בדיני שמים.

4. מכיון שאת המעשה שגרם לנזק - עשה הנוסע ולא בעל המכונית שהסיעו, לפיכך היה מוטל עליו להתבונן היטב לפני שפתח את הדלת, שלא יגרם ע"י מעשיו נזק. ואפילו אם המסיע היה מצווה עליו לפתוח את הדלת - לא שייכת כאן שליחות ללכת ולהזיק או לגרום נזק לשני, כי אין שליח לדבר עבירה.

אמנם היה מקום לטעון, שלמרות שהנוסע חייב לשלם לניזק כי הוא זה שהזיק אותה, אך אח"כ הוא יוכל לחזור ולתבוע את המסיע שישלם לו את הפסדו מדינא דגרמי, כי על פי דיבורו הוא פתח את הדלת מבלי להתכוון. וכמו שמצינו במראה דינר לשולחני ונתן סחורה על פיו וכו', שהשולחני חייב לשלם את הפסדו, כיון שהוא גרם לעצמו את הנזק על פי דיבורו של השולחני, כמבואר בב"ק (צט): ובשו"ע (ח"מ ס' שו"ע סעיף ו) ובש"ך שם (ס"ק יב).

אבל זה אינו, כי מבואר שם שחיובו של השולחני הוא - רק אם המתיעץ אמר לו "חזי דעלך קא סמיכנא" או בצורה אחרת שברור לו שהוא יפעל על פי דיבורו של השולחני. משא"כ בנידון דנן יכול המסיע לטעון: הייתי בטוח שלא תסמוך על דיבורי בלבד, אלא תתבונן בעצמך לפני שתפתח את הדלת, כמו שהינך מחוייב לעשות, ולפיכך לא השתעבדתי לשלם לך את הנזק, כי היית יכול למנוע אותו.

אמנם אם תהיה מציאות שהנוסע אינו יכול להתבונן לפני פתיחת הדלת (כגון ברכב מסחרי ודלת אחורית אטומה וכדו'), ונהג המכונית אמר לו שהוא יכול לפתוח את הדלת ללא חשש, במקרה זה הנוסע יצטרך לשלם לנהג הפוגע כי הוא זה שבפועל הזיק אותו, על פי מה שהתבאר לעיל בתשובה. אך אח"כ הוא יוכל לתבוע מהנהג שהסיעו שישלם לו את הפסדו, כיון שידע שסמך רק עליו כשפתח את דלת המכונית, והוא אשם בגרימת הפסדו הכספי מדינא דגרמי.

5. מבואר בגמ' ב"ק (כח). ובתוס' שם (ד"ה משבר ויוצא וכו'), לגבי אדם שמילא את חצירו של חבירו בכדים מבלי רשותו. שאם בעל החצר יכול לצאת מחצירו ללא טירחה, ובכל זאת הוא העדיף לשבור את כדיו של המכניס, כדי שיוכל לצאת מחצירו דרך המקום שהונחו שם

- חייב בעל החצר לשלם לבעל הכדים על הנזק שגרם לו, למרות שמכניס הכדים עשה שלא כראוי. לפי"ז הוא הדין בנידון דנן, אם המזיק היה יכול למנוע את הנזק - הוא יצטרך לשלם על מה שהזיק - למרות שהנוסע עשה שלא כראוי.

6. שונה דינו של בעל האופנוע שבשאלה השניה, מבעל המכונית הפוגעת שבשאלה הראשונה. כי בשאלה הראשונה בעל המכונית הפוגעת נסע במקום שהיה מותר לו לנסוע, כך שהנוסע הוא האשם הבלעדי בזה שפתח לפתע את הדלת לפני הרכב שנסע כראוי לצידו. מה שאין כן לגבי האופנוע, גם בעל האופנוע פשע בכך שעקף את המכונית מצד ימין, כי על פי חוקי התנועה, מותר לעקוף רק מצד שמאל. לפיכך מלבד פשיעתו של בעל המכונית שלא עצר את מכוניתו בסמוך למדרכה, ושל הנוסע שפתח את הדלת מבלי להתבונן תחילה אולי נוסעים שם אופנוע או אופניים או עובר במקום הולך רגל וכדומה, גם בעל האופנוע פשע בזה שעקף מכונית מצד ימין. נמצא שכולם פשעו בהתנהגותם.

ואפילו אם בעל המכונית עצר בפתאומיות את מכוניתו, ולכן נאלץ בעל האופנוע לפנות ימינה, בכל זאת פשע בעל האופנוע בזה שלא שמר מרחק מספיק בעת נסיעתו כפי המתחייב מחוקי התנועה, שאילו היה עושה כך - היה מספיק לעצור את האופנוע בזמן או לעקוף בצד שמאל כראוי. [ועיין בתשו' הרא"ש כלל קא ס' ה', שחייב מזיק בנידון דומה בגלל שלא שמר מרחק]

לפיכך, בנידון דנן, דינם של השותפים בנזק הוא - כדינם של שני אנשים שרצו שלא כדין ברשות הרבים, ואחד מהם פגע תוך כדי ריצתו - בשני, שמבואר בשו"ע (ח"מ ס' שעה, סעיף ז) ובטור שם בשם הרמ"ה, שהפוגע צריך לשלם לניזק את ניזוקו למרות שלא התכוון להזיקו. כי אדם מועד לעולם, ואפילו אם הזיק בשוגג כמבואר בב"ק (כו). ולעומת זאת אם הוא הוזק ממילא ע"י מעשה הזולת - פטור המזיק מלשלם לו כמבואר שם ברש"י, ובתוס', וע"ש בשו"ע ובביאור הגר"א, וקצת כי המזיק יכול לומר קים לי.

מסרים ורעיונות על פרשת השבוע

"ראובן בכורי אתה". (מט, ד)

א. ההסתכלות השטחית על גדלותו של ראובן

בהבנה שטחית נראה לכאורה, שראובן שהיה בכור שבטי ישראל, בגלל מעשהו עם בלהה שמוזכר בפר' וישלח (לה, כב) שהיה מעשה פזיז ונמהר, איבד את כל החשיבות שהיה זוכה בה כבן בכור שמתבטאת בבכורה, מלכות, וכהונה. ומאחר והוא נענש, הבכורה - ניתנה ליוסף, המלכות - ניתנה ליהודה, והכהונה - ניתנה ללוי. וכך לכאורה כתוב גם בדברי הימים א (ה, א-ב): "בחללו יצועי אביו - ניתנה בכורתו ליוסף בן ישראל וכו' וע"ש.

אמנם כשמתבוננים מעט לעומק לפי מיעוט השגתינו בשבטים הקדושים, אנו עומדים ומתפעמים מגדלותו הבלתי נתפסת של ראובן - בכור שבטי ישראל. ואשרי העם - שראובן הוא בכורו. ואשרי מי שזוכה להיות מיוצאי חלציו. ונבאר זאת בס"ד בהרחבה.

ב. הגדרת חז"ל את מעשהו של ראובן

כתוב במסכת שבת (נה): א"ר שמואל בן נחמני, א"ר יונתן: כל האומר ראובן חטא - אינו אלא טועה, שנאמר: ויהיו בני יעקב שנים עשר", מלמד - שכולם שקולים כאחד. אלא מה אני מקיים [כלומר - כיצד נבאר מה שכתוב בפסוק] "וישכב את בלהה פלגש אביו"? מלמד - שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב - כאילו - שכב עמה.

תניא, ר"ש בן אלעזר אומר: מוצל אותו צדיק [פי' - ראובן] מאותו עון ולא בא מעשה זה לידו. והראיה לכך היא, שהאם יתכן שזרעו יעמוד ויאמר על הר עיבל כאמור בספר דברים (כו, כ) "ארור שוכב עם אשת אביו" וראובן ראש השבט יחטא בכך? אלא ודאי שלא חטא עם בלהה, אלא תבע את עלבון אמו לאה, מאחר ולאחר מיתת רחל, קבע יעקב את משכנו באהל בלהה שהייתה שפחת רחל, ולא באהל לאה שהייתה אשתו. ולכן רצה ראובן ע"י מעשיו, שיעקב יעבור לגור בקביעות באהל לאה אמו. וכך גם פירש רש"י בבראשית (לה, כב), וכן פירש שם התרגום יונתן ב"ע.

ונוסיף עוד, שבדברי המפרשים ישנם הסברים שונים כיצד ראובן גרם בפועל שיעקב לא ישן באותו הלילה עם בלהה. כגון: שהכניס את מיטת יעקב לאהל לאה או שראובן נכנס וישב באהל בלהה עד שהגיע לשם יעקב בלילה או שעמד מחוץ לאהל אבל השמיע קולות רמים, ומסיבות אלו נמנע יעקב מלהזדווג עם בלהה.

מסקנת הדברים היא, ברור לחז"ל כמה הנחות יסוד שהם: א - ראובן לא חטא בפועל עם בלהה. ב - מעשהו של ראובן נבע בגלל הידורו במצוות כיבוד אם, ולא חלילה מכוונות שאינן טהורות. אלא שלמרות כוונותיו הטהורות - אין אפשרות להדר בכיבוד אם על חשבון פגיעה בכיבוד אב שנראה, כאילו יעקב צריך שראובן ילמד אותו כיצד להתנהג. ולכן היה עליו לדבר לפני כן עם יעקב אביו, ולא לעשות מעשה על דעת עצמו.

ג. כיצד נולד ראובן, ומהן תכונות הנפש שירש מכך

לאחר שהתבאר ע"פ חז"ל במה חטא ראובן, נחזור כעת לשורש לידתו של ראובן ונראה שמעשהו היה קרוב לאונס, וכמעט בלתי אפשרי שינהג אחרת. מבואר בפ' ויצא (כט, כג-כה) שיעקב עבד שבע שנים עבור לבן כדי לשאת את רחל כפי שסוכם ביניהם, אלא שלבן רימה אותו, ובליל החתונה החליף ונתן לו את לאה. נמצא שיעקב כשהזדווג עם לאה היה בטוח שזאת רחל, ורק על דעת רחל הוא חשב בעת זיווגו. דבר זה דומה לבן תמורה כמבואר בשו"ע אור"ח (ס' רמ, א) וע"ש במג"א (ס"ק ט) מה שתיירץ בנידון יעקב. עכ"פ ראובן נולד בגלל שאמו לאה הטעתה את יעקב ואמרה לו שהיא רחל, וגם נתנה סימנים לכך, כדי שיחיה עמה ולא עם רחל, והיא תזכה להוליד ממנו שבטים בישראל.

נמצא שראובן שנולד מהזיווג הזה, קיבל בעת לידתו בעל כורחו תכונה זו שהיתה באותה שעה לאמו, ומעתה היא נהפכה להיות חלק בלתי נפרד ממהותו, וזה מה שגרם לו להתנהג אח"כ בדיוק כמו שאמו התנהגה. כלומר, למנוע את זיווגו של יעקב עם בלהה שפחת רחל, כדי שיעקב יחיה עם לאה אמו.

ד. המיוחד בתשובה של ראובן

ולפי"ז מובנים דברי המדרש רבה בבראשית (פד, ט) שאמר הקב"ה: מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה, ואתה [פי' - ראובן] פתחת בתשובה תחילה ע"כ. והקשה על כך בספר ראשית חכמה, הרי לפני כן אדם הראשון וקין חטאו ועשו תשובה? אלא הביאור הוא, שאדם הראשון וקין חטאו באמת, ולכן הם עשו תשובה לתקן את חטאם, אבל ראובן לא חטא עם בלהה כמבואר בשבת (נה:). וגם ביחס למה שפגע בכבוד אביו עבור כבוד אמו, הוא היה אנוס על כך, כי באופן הזה היה הזיווג שממנו הוא נולד, וממילא קיבל עם לידתו תכונות אלו. לפיכך אמר הקב"ה, שעד ראובן לא היה בבריאה אדם שעשה תשובה על חטא שלא חטא בו. ולכן ממשיך שם המדרש, שבזכות תשובתו של ראובן - זכה הנביא הושע, שהיה מצאצאיו וממנו ירש את כח התשובה השלמה, לפתוח ולהינבא לישראל לעשות תשובה. וכמו שנאמר בהושע (יד, ב) "שובה ישראל עד ה' אלוהיך" ונבואה זו נקבעה ע"י הגאונים כמורה דרך לדורות כיצד עושים תשובה, ולכן קבעו לקרותה בשבת שבין ראש השנה ליום כיפור.

ה. הוכחות שראובן לא נענש מחמת חטאו

לאור האמור נראה בס"ד שלמעשה ראובן לא הפסיד מאומה מחמת מעשהו בנידון בלהה. כי ביחס למלכות - לעולם יהודה היה זוכה בה. מאחר ושורשו של דוד המלך, ומלך המשיח בא משרש נשמת יהודה. ולכן כתוב בדברי הימים א (ה, ב) שלמרות שניטלה הבכורה מראובן וניתנה ליוסף, אבל המלכות - לא ניתנה ליוסף - כי היא צריכה להיות רק אצל יהודה, כי הוא זרעו באו לעולם כדי שמלכי ישראל עד מלך המשיח ייצאו מהם. הרי שהמלכות תמיד היתה מגיעה לבסוף ליהודה, גם אם ראובן לא היה חוטא בנידון של בלהה.

כמו כן את הכהונה קיבל לוי מיד עם היוולדו, ולא היתה שום אפשרות שהיא תגיע לראובן. וכדברי רבי מאיר במד"ר בראשית (ע, ז). והטעם לכך מסביר שם רבי מאיר - מכיוון שיעקב נדר עוד לפני שהגיע ללבן "וכל אשר תתן לי - עשר אעשרנו לך" נמצא שהוא חייב לתת מעשר לה' גם מהבנים שנתן לו הקב"ה. ומאחר וראובן היה בכור, א"כ בכור ממילא קדוש לה', ולא שייך לתת אותו מעשר, כי המעשר צריך לבוא רק מהחולין. לפיכך לאחר שנוציא את ארבעת הבנים הבכורים שנוולו לארבעת נשות יעקב, יישאר לוי שהוא העשירי, ולכן הוא נבחר להיות המעשר והוקדש לה', לפיכך אומר שם רבי מאיר, שמסיבה זו זכה לוי בכהונה.

כמו כן כתב רש"י בלידת לוי (כט, לד), שמיד עם לידתו שלח הקב"ה את גבריאל המלאך להביאו אליו, והקב"ה בעצמו קרא לו את השם - לוי, ונתן לו את כ"ד מתנות כהונה וע"ש ברש"י. והרי לידת לוי היתה שנים רבות לפני חטאו של ראובן. אלא ודאי שגם ללא חטאו של ראובן, לעולם לוי היה מקבל את הכהונה, כי זכה בה ע"י הקב"ה מעת לידתו.

הסיבה למה זרע יוסף קיבל שני חלקים בארץ ישראל - ולא ראובן

והנה ביחס לאיבוד הבכורה, גם לאחר חטאו, ראובן נשאר - בכור ישראל. ולכן אביו יעקב בפר' ויחי כשמברכו אומר לו: ראובן - בכורי אתה, כלומר - הגדול שבבני, וזאת למרות חטאו. לפיכך בתואר "בכור ישראל" נשאר ראובן בכל התנ"ך. אמנם ביחס לדבר אחד בלבד נגרם הפסד לראובן מחמת חטאו והוא - שזרעו יורשים בארץ ישראל חלק אחד בלבד כמו שקיבלו שאר השבטים, ואילו שבט יוסף מתחלק לשני שבטים אפרים ומנשה, כאשר כל אחד מהם מקבל חלק אחר בירושת הארץ. נמצא שיוסף זכה לקבל שני חלקים בירושת הארץ כדין בכור שנוטל פי שניים בירושה, וכמו שכתב הרמב"ן בפ' ויחי (מח, ו) ע"פ הגמ' בב"ב (קכג.) וע"ש, ואילו ראובן קיבל רק חלק אחד בירושת הארץ.

אמנם למעשה המציאות הזאת היתה מתקיימת, אפילו אם ראובן לא היה נולד או שלא היה חוטא, וכפי שכתב הוזהר הקדוש (ח"א דף רלו), ובפ' האור החיים הקדו' פ' ויחי (מט, ג-ד) וע"ש. והטעם לכך הוא - כי התבאר לעיל שיעקב בליל חתונתו לא ידע שהחליפו לו את לאה במקום רחל, ולכן בעת זיווגו עם רחל הוא חשב רק על רחל, וידע שהבן שייוולד לו מזיווג זה יהיה בנו בכורו, וממילא יקבל פי שניים מנכסיו, ופי שניים בירושת ארץ ישראל. אלא שבגלל החלפת לבן את רחל בלאה, נולד לו ראובן כבנו בכורו. נמצא שגם לולא חטאו של ראובן, מצד יעקב - יוסף היה צריך להיות בנו בכורו ולקבל פי שניים. ומאחר ויעקב השקיע את כל כח קדושתו ומחשבתו להולדת יוסף מרחל כבנו הבכור, לפיכך סובבו משמייים שמחשבתו הקדושה של יעקב והפעולות שעשה לשם כך לא ילכו לאיבוד, והשתמשו בחטאו של ראובן כדי להעביר את הירושה הכפולה בארץ מראובן ליוסף, וכפי שהיה צריך להיות מתחילה, וכלשון הוזהר הקדו': הוזהרה האבידה לבעליה הראשונים, והכל שב למקומו הראשון.

ו. מסקנת הדברים שהתבארו

מסקנת הדברים עד כה. ראובן הצדיק לא חטא עם בלהה. ולמרות

שכונות מעשיו היתה לשם שמים לצורך כיבוד אמו, אולם גם עבור קיום מצוה חשובה זו, אסור לפגוע בכבוד האב. כמו כן התבאר, שראובן היה כמעט אנוס על מעשהו, מאחר ועם תכונות אלו נולד ע"י אמו, ותכונות אלו נעשו כחלק בלתי נפרד ממנהותו. וגם הקב"ה בעצמו העיד, שראובן היה הראשון בבריאה שעשה תשובה למרות שלא חטא. כמו כן התבאר, שכל הדברים שנלקחו מראובן לאחר שחטא, בכל מקרה לא היה מקבלם מהטעמים שהתבארו, ורק השתמשו בחטאו של ראובן כאמתלא להעברת דברים אלו ממנו אל השבטים שבכל מקרה היו מקבלים אותם. אמנם ביחס להתייחסות אביו וכל פסוקי התנ"ך לראובן כבכור שבטי ישראל - יחוס זה נשאר לעולם.

ז. בזכות ראובן - נולדו יששכר וזבולון

כתוב בפרשה (מט, ד) שכשיעקב ברח את ראובן, אמר לו: "פחזו כמים אל תותר, כי עלית משכבי אביך, אז חללת יצועי עלה". ובהבנה הפשוטה משמע, שיעקב מוכיח אותו על המעשה עם בלהה, וכך פירש שם רש"י. אמנם במדרש רבה שם (צט, ו), וכן במדרש תנחומא שם (ט) כתוב, שיעקב שיבח אותו בחצי הראשון של פסוק זה. שכשאמר לו: "כי עלית משכבי אביך" לשבחו אמו, שהבאת תועלת גדולה למשכבי אביך, כי בזכות הדודאים שהבאת לאמך לאה, אמרה לה רחל (ל, ט) "לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך" ומחמת זה נולד בלילה הזה יששכר שהיה עמוד התורה, ובגללו נולד אח"כ גם זבולון, כדי שיפרנס את יששכר שיוכל להגות בתורה ברווח, וכתוצאה מכך התרבתה התורה בישראל. וכך גם אמר רב לוי במד"ר (עב, ד-ה) בא וראה מה יפה היתה סרסורתן של הדודאים לפני הקב"ה. שעי" הדודאים עמדו שני שבטים גדולים בישראל, ועל ידיהם רבתה התורה בישראל ע"כ.

נמצא שבזכות ראובן נגרם שבאו יששכר וזבולון לעולם, ובלעדי הדודאים שהביא לכבד את אמו - הם לא היו באים לעולם. ועכ"פ לאה לא היתה יולדתם, כי היא ילדה כבר ארבעה ילדים, שגם זה היה יותר ממה שהגיע לחלקה, ולכן שיבחו יעקב אביו בברכתו.

ח. בזכות ראובן ניצלו חיי יוסף ממוות

כמו כן בזכות ראובן ניצל יוסף ממוות ודאי לחיים. וכפי שכתוב בפ' וישב (לז, יח-כב) ששמעון אמר ללוי כמבואר שם בתרגום יונתן ב"ע, וברש"י פ' מקץ (מב, כד): "לכו ונהרגוהו ונשליכוהו באחד הבורות וכו'". וישמע ראובן - ויצילו מידם, ויאמר - לא נכהו נפש, השליכו אותו אל הבור הזה... וכך עשו, ובזכות ראובן ניצל יוסף ממוות בטוח. נמצא שגם יוסף נשאר בחיים רק בזכות ראובן. כך שמעשי ראובן שנעשו לשם שמים בלבד, גרמו לקיום שלושה שבטים בישראל, ומי יכול להעריך זכות כזאת גדולה?

ט. סגולת האבן אודם שבאפוד שמסמלת את ראובן

והנה בגלל מעשיו הנשגבים של ראובן שזכה להוסיף ולקיים שלושה שבטים בישראל, שילם לו הקב"ה מידה כנגד מידה. שהאבן שלו באפוד שנשא הכהן הגדול על ליבו נקראת - אודם. וכתב רבינו בחיי בפ' תצוה (כח, טו) שאבן זו נקראת בימינו רובין, והיא ידועה וקיימת, וסגולתה היא - שכל אשה מעוברת שנושאת אותה - איננה מפלת את עובריה. וכן היא מועילה להקלת הלידה למקשות ללדת וע"ש. והנה אבן זו ידועה גם בימינו, וידוע שמזמן הקהילות יעקב זצ"ל אישר את אמתותה וסגולתה, ועודד אנשים לפתוח גמ"ח להשאל אבנים אלו למעוברות, ואכן גם בזמנינו אלפי נשים מעוברות נעזרו בכך ואכמ"ל. ולאור מה שהתבאר מובן למה דווקא ראובן זכה לכך. שמאחר והוא

גרם במעשיו להולדת יששכר וזבולון, ולהצלת חיי יוסף, לפיכך שילם לו הקב"ה שבמשך אלפי שנים עוד כשנשא אהרן הכהן אבן זו על ליבו - האבן שלו הועילה להצלת חיי רבבות ילדי ישראל שיבואו לעולם מבלי שיהיו ר"ל נפלים. ולכן גם הצלת חיים זו שנוקפת לזכות ראובן כלולה בברכת משה רבינו לראובן בפר' וזאת הברכה (לג, ו) "יחי ראובן - ואל ימות". כלומר, מלבד הברכה שניתנה לראובן שיחיה בעולם הזה, ובעולם הבא, ולא יזכר לו החטא בנידון בלהה וכפי' רש"י שם. כלול בברכה זו, שמעשיו של ראובן להבאת ולהצלת חיי שלושה שבטים יעמדו לו לעולם, ובזכותו - רבבות מילדי ישראל יחיו ויבואו לעולם, ולא יהיו חלילה נפלים.

י. ביאור עומק התחייבות ראובן להשיב את בנימין בשלום

לאור האמור נבין בס"ד דברים שלכאורה תמוהים מאד. כתוב בפ' מקץ (מב, לז) כאשר ביקש ראובן מיעקב אביו שישלח עמו את בנימין למצרים לצורך קניית אוכל להצלת חייהם: "ויאמר ראובן אל אביו... את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך, תנה אותו על ידי - ואני אשיבנו". ויעקב סירב לבקשתו וכפי' רש"י שם בגלל שאמר, בכור שוטה הוא זה, שאומר שאני אמת את בני, וכי הם אינם גם בני? ולכאורה דברי ראובן קשים מאד להבנה, כי ברור שבדיני התורה אפילו אם האבא חייב מיתה - אסור להרוג את ילדיו במקומו בגלל עונש אביהם. והעושה כך - נחשב רוצח שחייב מיתה. ואיך יעלה בדעת ראובן להציע רעיון כזה לאביו?

אמנם כוונת ראובן היתה עמוקה ביותר, וידע היטב מה שאמר, אלא שהיה מנוע מלהסביר לאביו את האמת, ולכן השתמש בלשון של גוזמה והפלגה. כתוב בפ' מקץ (מא, כא-כב) אחרי שיוסף אמר לאחיו שהם מרגלים, ואסר אותם שלושה ימים בבית סוהר וכו' "ויאמרו איש אל אחיו - אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו - על כן באה אלינו הצרה הזאת. ויען ראובן אותם לאמור - הלא אמרתי אליכם אל תחטאו בילד ולא שמעתם, וגם דמו [לרבות דם יעקב אביו - רש"י] הנה נדרש ע"כ. וביאור הדברים הוא, שהשבטים ידעו שהם צדיקים גמורים ולא היה להם שום חטא מלבד מכירת יוסף, ולכן הם נענשים כעת, כי חטאם הגדול מקטרג עליהם. וכפי שקרה באמת, שיהודה הביא את בנימין למצרים, ויוסף רצה לאסור את בנימין בכלא לתקופה ארוכה.

משא"כ ראובן ידע שהוא נקי לחלוטין מחטא זה, ואדרבה רק בזכותו ניצל יוסף ממוות לחיים. והתורה עצמה מעידה עליו - "למען הציל אותו מידם, להשיבו אל אביו". ולפיכך הוא היה בטוח שאין לו שום חטא שיקטרג עליו, ואדרבה אם הוא יביא את בנימין למצרים - הוא בטוח שגם יחזירו בשלום לאביו. ולכן אמר ראובן לאביו מתוך בטחון מושלם "תנה אותו [פי' את בנימין] על ידי - ואני אשיבנו" כי ידע שלו אין שום חטא שקשור למכירת יוסף שיקטרג עליו.

נמצאנו למדים, שוודאי ראובן לא התכוון חלילה שישנו היתר להרוג את בניו, אלא בגלל היותו בטוח שלעולם לא יקרה אסון לבנימין כשייקחנו, ושיבינו לאביו בשלום, לכן רק השתמש בלשון של גוזמה והפלגה שנועדה להמחיש לאביו עד כמה הוא בטוח בדבריו שישב את בנימין אליו בשלום. אמנם את האמת שעמדה מאחורי בטחונו - לא יכל לספר לאביו, כי השבטים החרימו שלא לספר ליעקב שמכרו את יוסף, לפיכך גם ראובן העלים מיעקב את מקור הבטחון בדבריו.

מסקנת הדברים, מהמעט שהתבאר לנו עד כה מגדלותיו הנשגבה של ראובן - בכור שבטי ישראל, אי אפשר שלא לחוש בעליל את נצחיות ברכת משה רבינו לראובן: יחי ראובן - לנצח, ואל ימות - לעולם. כי חיותו של ראובן - הינה חיותו הנצחית של עם ישראל - עם הנצח.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

חקירות הרה"ג אלחנן פרץ

עיקרי העניין: הרב מאיר שולביץ

סין

יש לחקור, מי אגר בין אנשים משונים בהגהתם וסדר מאכלם הוא דבר"כ ללא בישול או בישול מועט וקצוץ את מושבו שם ואף התגלגל ללבוש כמותם, האם יצדק בורא פרי האדמה אם יאכל למשל קישוא לא מבושל, או האם יצדק שהכל אם יאכל תפוח"ל לא מבושל, שהרי אכלם תפוח"ל מבושל אינו מאכל כלל.

שבת

וגרלה כי שבת תוכיח והיינו מי שציל צדק כל צרכו, אין איסור על בישול נוסף משום שהמאכל מבושל, וכמוצו לפי כללי החזקה, והנה אכל הסונים צדק צבול רגע נחשב מבושל כל צרכו, וכי יעלה על הדעת כי מי שהתהלך ביניהם, יוכל ללבוש צדק עזר אורח צדק ולא יעבור על איסור תורה, זה ודאי ליכא וצוודאי איסור תורה יש בזה.

וביאר הדברים אומה זו נחשבת צד דרוסאי ופחות מזה, ואכילתם כעין אכילת הבהמה, ואין הלכות שבת או הלכות ברכות נקבעות במקומות אלו, ודין מבושל נקבע לפי אנשים גילולים.

דוכדוכ

דעת המסנ"צ, כי רוב צנ"א קובעים מה נחשב חי ומה נחשב מבושל, ולקטו צנ"א, ר"ה אם דרך רוב וצמיח ר"צ 'הצדק צנ"א', ולפי"ז פירות יבשים אף כי יותר טובים כשהם חיים מ"מ כיון שהצדק אורכלים יבשים לא איבדו צדקתם וכגון אכילת לימונים, ומ"מ על דוכדוכ מסוכר יש לצדד לצדק שהכל, ומשום שאיבד טעמו ריחו וטעמו, ורק החומר של הפרי יש בו, ולמי ל'מסנ"צ' המצוה צנ"א ר"ז שהוא דם ומותר בהצטיל משום שטניו הגמור, אף זה שטניו גדול.

מסטיק

לעם מסטיק דומה קצת לקנה סוכר ואפשר צדקתו שהכל, אולם מסטיק עם חומר כימי שאינו מזון כלל, ורק נוהג בהגשת טעם צפה, האם יצדק כי סו"ס נגה, או כיון שלא נגה מאוכל אפשר לא שייכת צדקה. וודע, כי בפסקו מסטיק משומש לא נחשב אוכל לא לענין תחת האמה, לא לענין בית קדרות, לא לענין בית הכסא, לא לענין תענית, משום שאינו מאכל צדק.

שמברכים עליהם משום כך בברכת הירק. ועיין יישובו לזה.

[ד] עוד בגדר הדין והברכה על המים של השלקות. בעיקר הדבר נאמר כאן שני דרכים בראשונים: רוב הראשונים (ר"ף ועוד) פירשו בדד"ן מי שלקות התחדש שברכת המים של השלקות היא ברכת השלקות בעצמן, והיינו שברכת מי בישול פירות הוא בפה"ע וברכת מי בישול ירקות הוא בפה"א, וכן פסקו הטור והשו"ע רה ס"ב. והדרך השניה של הראשונים. הרא"ה הריטב"א בחי' ובהל"א-לו והמאירי פירשו שהמברך על השלקי פוטר את המים, אע"ג שברכת הירקות היא בפה"א וברכת המי שלקות היא שהכל, בטעם הדבר בפשטות נחלקו הראשונים ונשנו ב' טעמים: א' המאירי פירש המים טפלין והתבשל עקר וא"צ לברך עליהם כלל, מבואר שטעם הפטור הוא מדין טפל דהמים טפלים לירקות וכן נקט המשנ"ב בדעת הרא"ה ולכן כתב המשנ"ב רב סנ"ד שאם אוכל המים יחד עם הפירות פטור מלברך על המים משום שהמים טפלים לפירות, ובשער הציון הביא מקור לדבריו מפירוש הרא"ה הנ"ל ואף שפירשו הוא דלא כשיטת כל הפוסקים אבל בעיקר סברתו דהמים נעשו טפלין לא מציינו מי שיחלוק עליו עכ"ל. ב' הרא"ה פירש כיון דמגופיהו היא דינא הוא לאפטורי בברכה ידיהו, הריטב"א הוסיף לפרש אם אכלו עם הירקות הדבר פשוט שנפטר שהרי הירקות הם עיקר ולא עוד אלא אכלו אכל הירקות תחילה בברכתם בפה"א ואח"כ המרק נפטר בברכת הירקות כיון שהיו מגופן ממש ואע"פ שאין ברכותיהן שוות וברכת בפה"ע אינה פוטרת ברכת שהכל בכאן נידון כגוף אחד וממין אחד מבואר דמי שלקות חשיבי כגוף אחד עם השלקות ולכן ברכתם בפה"א וה"מ אם אכל את המים ביד עם הירקות ואפילו אם אכל המים בנפרד דליכא לדון טפל מ"מ חשיבי כגוף אחד אבל אם אכל את המים בלי הירקות ברכתם שהכל כדכתבו הראשונים דדוקא כאשר אוכל את שניהם באותה אכילה חשיבי כגוף אחד.

[ה] חידוש הרא"ש בדינא דמי שלקות. הרא"ש בתשובותיו (כלל ד' סימן ט"ו) כתב שהדין שמי שלקות ברכתם "בורא פרי האדמה" אינו אלא באופן שעיקר הבישול הוא לצורך הירקות והמים רק משמשים כעזר לבישולם, אבל אם מטרת הבישול הוא כדי שהירקות יתנו את טעמם במים בזה נחשב המרק לעיקר ומברכים עליו "שהכל", [וראה מגן אברהם (ר"ה סק"ו) שנקט בדעת הרמב"ם (פ"ח ה"ד) להיפך ממש, עיין בדבריו]. וביאר הרא"ש שזוהי הסיבה שאין מברכים על בירה בורא פרי האדמה אף שהמים הם כידוע מי בישול שעורים. כי, כיון שמטרת הבישול הוא לצורך המים ברכתם שהכל. בשו"ת פנים מאירות (ח"ב ק"צ) הסיק שדברי הרא"ש בתשובותיו אינם להלכה [מאחר שדברי הרא"ש בפסקיו אינם תואמים עם דבריו בתשובה, ומכיוון שהפוסקים הביאו רק לדבריו בפסקיו נראה שנקטו שדבריו בתשובותיו אינם להלכה]. והסיבה שמברכים על בירה שהכל הוא כפי שיאר הב"ח שהטעם המורגש בבירה שונה מהטעם המקורי של השעורים, ולפיכך הסיק הפנים מאירות שעל משקה תה וקפה יש לברך בורא פרי העץ ככל מי שלקות שברכתם כברכת הירק שהתבשל בהם, ואולם הוסיף שאעפ"כ הוא נוהג לברך "שהכל" כי כך הוא מנהג העולם.

המשך בעמוד אחרון

[א] מקור העניין. בגמ' ברכות דף לט ע"א, אמר רב פפא: פשיטא לי, מיא דסלקא - כסלקא, ומיא דלפתא - כלפתא, ומיא דכולהו שלקי - ככולהו שלקי. ביאר הגמ' שרב פפא חידש שמיא דסלקא היינו המיים שהתבשל בהם התרד וקיבלו מטעם התרד, וכן מים שהתבשל בהם הלפת וקיבלו מטעם הלפת, וכן מים כל הירקות הברכה שלהם הוא כמו ברכת הירק והיינו בורא פרי האדמה.

[ב] בביאור הדין. הקשו הראשונים מדוע על מי שלקות מברכים בורא פרי האדמה מחמת שניכר בהם טעם הירקות ואילו על מי פירות התבאר בגמרא לעיל (לח א) שברכתם שהכל משום שהם "זיעה בעלמא", והרי גם בהם ניכר טעם הפרי. ונאמרו בזה תירוצים שונים: לדעת הרא"ש (סי"ח): מי שלקות כיון שניכר טעם הירקות במים, נחשבים המים כירק עצמו וברכתם "בורא פרי האדמה", מה שאין כן מי פירות היוצאים על ידי סחיטת הפרי אין טעם הפרי מורגש בהם כל כך ולכן הם נחשבים כזיעה בעלמא. - וכבר העירו המור וקציעה (ר"ב) ודברי דוד שהחוש יעיד להיפך, ובדאי ניכר טעמו של הפרי במשקה היוצא על ידי סחיטה יותר מאשר ניכר טעמם של הירקות במי בישולם. לדעת הרשב"א: מי שלקות, כיון שרוב אכילת הירקות הוא על ידי שלקה לכן מי שלקתם כמותם וברכתם "בורא פרי האדמה", מה שאין כן מי פירות שאין דרך הפרי להסחט למימיו יש לברך על המשקה שהכל שהרי אין דרכו בכך. - ולדבריו, פירות שדרך לסוחטם למשקה ברכתם "בורא פרי העץ" כברכת הפרי. לדעת רבינו יונה והמרדכי (קכ"ה): מי שלקות, כיון שעיקר ההנאה מהם הוא במה שמתבילים בהם את הפת נמצא אם כן שלא יצאו עדיין מכלל מאכל כמקודם ולכן ברכתם כברכת הירק עצמו, מה שאין כן מי פירות שההנאה מהם היא בשתייה שוב אינם נחשבים כפרי עצמו ולכן ברכתם שהכל. לדעת מהר"ם מרוטנבורג (סימן קנ"ד דפוס פראג) הובאו דבריו במגן אברהם (ר"ד סק"ט): מי שלקות, כיון שהמים שמיכים ביותר יש בהם ממשות מהירק שהתבשל בהם נידונים כירק עצמו וברכתם כברכתו, מה שאין כן מי פירות שאין בהם ממשות ברכתם שהכל.

[ג] קושיית הפמ"ג מסוגיא דטרימא. הקשה הפרי מגדים (ר"ב מ"ז סק"ד) במה שונה דין מי שלקות שברכתם "בורא פרי האדמה" אף על פי שלא ניכר במים צורת הפרי, מ"טרימא" [פרי מרוסק] שהתבאר בפרש"י לעיל (לח א) שאם הוא מרוסק לגמרי ולא ניכרת צורתו ברכתו שהכל. ותירץ, על פי דברי תרומת הדשן (סימן כט) שכתב שגם רש"י מודה שאם דרך אכילת הפרי הוא בריסקו, ואף שלא ניכרת צורתו, עדיין ברכתו בורא פרי העץ, ואם כן יש לומר שלכן מברכים על מי שלקות בורא פרי האדמה שהרי דרכם בכך, עיין בדבריו. ואולם עיין בספר תהלה לידוד (ח"ב סק"ז) שהעיר, שדבריו תואמים רק עם דעת הרשב"א שחילק בין מי פירות שברכתם שהכל למי שלקות שברכתם בורא פרי האדמה מהטעם שמי שלקות דרך אכילתם בכך, אבל הרא"ש שחילק ביניהם מטעם שבמי פירות לא ניכר כל כך טעם הפרי כפי שהוא ניכר במי בישול, עדיין יקשה מדוע שלא יברכו על "טרימא" בורא פרי העץ והרי ודאי שניכר טעמו הגמור של הפרי בטרימא המרוסקת ובמה גרע ממי שלקות

מי שלקות לברכה ולשביעית ותרומה

ברכות ל"ט א', מיא דכולהו שלקי ככולהו שלקי, ומברכים עליהם בפה"א. והראשונים עמדו שם בטעם ההפרש בין מי שלקות שמברכין עליהם בפה"א, לבין מי פירות שאינם אלא זיעא בעלמא ומברך עליהם שהכל. וברשב"א בברכות שם כתב לבאר דדוקא שלקות כיון דרוב אכילתן הוא ע"י שליקה לכן מימיהן כמותן, ולא דמי למי פירות שדרכם לאכלם חיים ובעין כתפוחים וכיו"ב. ומלשון הרשב"א שם משמע שחילוק זה הוא גם לענין שביעית ותרומה אם מותר לסוחטן, וכן למאכלות אסורות אם לוקה עליהם, דדוקא מי שלקות חשיבי כשלקות גופייהו, כיון שרוב אכילתן ע"י שליקה לכן מימיהן כמותן, וכן ראיתי בחזו"א הל' ברכות שכ"כ בדעת הרשב"א.

והנה בב"ח סי' ר"ב כתב לחדש, דבפירות יבשים כמו תפוחים ופלויםען שנתייבשו, מברך על מימיהן בפה"ע, דכיון שנתייבשו, מעתה דרכן למישלק' ואין אוכלין אותם בעין. ובמג"א שם ס"ק כב חולק עליו, וכתב דטעם הרשב"א הוא משום דכל שדרכן בכך מעיקרא נטעי להו אדעתא דהכי למישלקינהו, וא"כ פירות שלא נטעי להו אדעתא דהכי אע"פ שייבשו אח"כ לא מהני, ע"ש.

והנה לפמש"כ בחזו"א הנ"ל דסברת הרשב"א הוא גם לענין תרומה ושביעית ומאכ"ס, הרי בע"כ דטעם הדבר הוא משום שכל שזהו עיקר תכלית הפרי הוי כיצוא מזיתים וענבים דאחשבינהו קרא כעיקר הפרי, א"כ לכא' פשוט דזה תלוי בעיקר הפרי, וכל שעיקר הפרי עומד לאכלו חי אע"פ שייבשו אח"כ ושוב אינו ראוי אלא ע"י בישול, מ"מ למה יהיו המשקין כעיקר הפרי ול"ד לזיתים וענבים, ואיך יתכן דמשקין היוצאין מתפוחים חיים לא הוי כגוף הפרי, וכשיצוא ממיובשים הוי כגוף הפרי, ויהיה נוהג חילוק זה לכל דיני הפרי, ותמוה לפ"ז דברי הב"ח דבכה"ג שפירות נתייבשו מברך עליהם בפה"ע, וצ"ע.

והנראה בזה דבאמת יש לחלק בין דיני הברכה לשאר דיני הפרי, והיינו דאף אי נימא דמי פירות אין על גופן שם פרי כלל, ואינו לוקה עליהן במאכלות אסורות, וכן אסור לסחטן בתרומה ובשביעית, מ"מ עדיין יתכן לומר דלענין ברכה מברך בפה"ע, משום ד"ל דכיון דסוכ"ס הנאת שתיה זו באה לו ע"י הפרי, לכן שייך שיברך עכשיו על יצירת הפרי, שהרי עיקר הברכות הוא שבח והודאה על נתינת הטוב, וא"כ יתכן שפיר דכששותה מי הפרי אף דהמשקין לא חשיבי גוף הפרי, כיון דעכ"פ בא לו מהפרי לכן מברך הוא על יצירת הפרי.

והא דאינו מברך על הפרי כשאוכלו שלא כדרך אכילה, צ"ל דהוא משום באופן שאין זה דרך הנאתו של הפרי ודרכו להיאכל שהוא חי, אינו מברך על הפרי, דלא נתקנה ברכת בפה"ע אלא כשנהנה ממנו דרך הנאתו (ועי' רש"י ברכות ל"ה ב', שכתב דגבי ברכה כתיב ואכלת ובעינן שיהיה כדרך אכילתו). אולם כ"ז אם באנו לדון מצד הפרי, הרי דאינו נהנה ממנו כדרך הנאתו, אבל עדיין יש לו להתחייב בברכה מצד המשקין עצמן, שהרי שותה אותם כדרך הנאתו, אלא דזה תלוי אם המשקין מצד עצמן הוי ג"כ פרי, דבכה"ג שפיר מברך בפה"ע, לבין אם הוי דיעה בעלמא.

ונמצא דלא סגי בסברת זיעה בעלמא לומר שאינו מברך על המשקין בפה"ע, דזה הוא סברא רק כדדיינינן על המשקין מחמת עצמן, ובזה אמרינן דכיון שהם זיעה בעלמא אינם חשובים כפרי, ואינו מברך עליהם בפה"ע, אולם אכתי יל"ד שיברך על המשקין מחמת שבאו מהפרי, ויברך על יצירת הפרי, ובזה אמרינן דאינו מברך על המשקין מחמת שבאו מהפרי, כיון דהוי שלא כדרך הנאת הפרי.

ומיושב שפיר לפ"ז דברי הב"ח, דגם בפירות יבשים מברך על מימיהן בפה"ע, ואף שאין עיקר הפרי עומד מתחילת ברייתו לזה, דאכן אם דין זה הוא משום דבכה"ג הוי המשקין עצמם כגוף הפרי, ודאי דברי הב"ח קשים להולמם, אבל לפמש"כ י"ל דבאמת המשקין לא הוי בחפצא כגוף הפרי, ורק דבאופן דדרכו בכך מברך על עיקר הפרי, ובזה שפיר יש מקום לומר דתלוי בכל שעה ושעה, ואף שאין הפרי לכתחילה עומד לזה, אבל כל שנתייבש ועכשיו אין ראוי ליהנות ממנו אלא ע"י שליקה, א"כ כששלקן ושתה מימיו מברך בפה"ע על הפרי עצמו, ודו"ק.

(ע"פ בד קודש ברכות סי' יא, עיי"ש הרחבה נוספת)

ברכת מרק ירקות

מובא בגמ' ברכות ל"ט ע"א "מיא דסילקא כסלקא מיא דלפתא כלפתא", דהיינו שמי בישול של תרדין לאחר שהוציא מהם את התרדין ברכתם כברכת התרדין שבתבשיל. כלומר בורא פרי האדמה וכן מי בישול של לפת ברכתם כברכת הלפת וכן מי בישול של כל הירקות השלוקים ברכתם כברכת הירקות השלוקים שבתבשיל. וכך נפסק בשו"ע או"ח סימן ר"ה ס"ב "על המים שבשלו בהם ירקות מברך הברכה עצמה שמברך על הירקות עצמן אעפ"י שאין בהם אלא טעם הירק". ומוסיף המחבר "והני מילי כשבשלם בלא בשר אבל בשלם עם בשר מברך עליו שהכל". ומסביר המשנ"ב דהירקות נותנים טעם במרק והבשר נותן טעם בהמרק וטעם הבשר הוא חשוב יותר הלכך הוא עיקר.

וכבר הקשו הראשונים מדברי הגמ' בברכות ל"ח ע"א "אמר רב אשי האי דובשא דתמרי מברכין עליה שהכל נהיה בדברו מאי טעמא זיעה דעלמא הוא". התוס' בדף ל"ט ע"א ד"ה מיא מובא שיש לחלק ביניהם אבל לא פירוש מה החילוק. וכוונתם דשונה סחית פירות כגון מי תפוחים ושאר מיני פירות (חוץ מהיוצא מזיתי וענבים) זיעה בעלמא הן כיון שלא נתבשלו עם הפרי, אבל לגבי הירקות שנתבשלו ממש עם הירקות טעם הירקות נכנס בהם ביותר ולכן מברכין ע"ז בורא פרי האדמה. וכך כתב הרא"ש בפ"ו דברכות סימן י"ח ובשו"ת הרא"ש כלל ד' סימן ט"ו לחלק בין מי פירות למים של סילקא שע"י בישול של הירקות נכנס יותר טעם הירקות במים מאשר בסחיטה (עי' במור וקציעה סימן ר"ב ובס' אבן האזל פ"ח מהלכות ברכות ה"ב).

יש לציין דעת הראב"ד [הובא ברשב"א ברכות ל"ח ע"א] שבדש הזב מן התמרים שמברכין שהכל זה דווקא בדבש הזב מאליו שנחשב זיעה בעלמא, אבל אם כתש את הפירות ויצאו מהם משקים ברכתם בורא פרי העץ שנחשב פרי ורק מה שנעשה מאליו נחשב זיעה ולכן מי שלקות שאין המשקה יוצא מאליו רק ע"י בישול אינו זיעה וברכתם כברכת הפרי.

הרשב"א (שם) כתב לחלק בין מי פירות למי סילקא, דשונה מי סילקא שרוב אכילתן ע"י שליקה ולכן מי שליקתן כמותן, אולם דבש הזב מן התמרים שאין דרך לאכלם ע"י סחיטה ולכן מברך על הדבש שהכל.

רבים מהראשונים פירשו הסוגיא באופן אחר דאח"כ נ"א שותים רק את מי השלקות לבדם ואין אוכלים מהם את השלקות מברכין שהכל ולא בורא פרי האדמה, ומש"כ בגמ' שהמים יש לו דין כמו הירק בעצמו היינו שאם מברך על הירק פטר את מימיו משום שמי השלקות נעשים טפל לשלקות ונפטרים בברכת השלקות, ולכן בדבש שזב מהתמרים ובשאר מי פירות שאין שותים את זה יחד עם הפירות ולא נעשו טפל לפרי לכן ברכתו שהכל. וכן דעת הרא"ה כפי שמובא בריטב"א פסחים כ"ד ע"ב בשמו, וכן דעת המאירי בברכות ל"ט וז"ל "לא אמרו כן אלא להודיע שהמים טפלים והתבשיל עיקר ואין צריך לברך עליהם כלל אבל אם שותה מהם בלא תבשיל נראה שמברך שהכל", וכן מובא בהלכות ברכות להרשב"א פ"א הלכה ל"ה, אולם בדעת השו"ע מבואר מפורש דלא דכריהם כמובא בסימן ר"ה "על המים שבשלו בהן ירקות מברך הברכה עצמה שמברך על הירקות". בס' כף החיים סימן כ"ה ס"ק י"א מציין את דברי הרשב"א הנ"ל ומחמת כן כתב שמברך על מי שלקות שהכל משום דחוששים לשיטת הרא"ה, ועוד נאמר ספק ברכות להקל. בס' חזון עובדיה הלכות ברכות עמ' קס"ד מובא שאם רוצה לשתות מרק ירקות שנתבשלו בפני עצמן טוב שיברך בורא פרי האדמה על איזה ירק לצאת שיטות הראשונים שבאכילת מרק מברכים בפה"א ולאחר מכן יברך שהכל על איזה מאכל או משקה שברכתו שהכל ואח"כ ישתה המרק (עי' בס' מאור ישראל ברכות ל"ט ע"א).

בשו"ע או"ח סימן ר"ב ס"י מובא "פירות ששראן או בשלם במים אעפ"י שנסג טעם הפירות במים אינו מברך על אותן המים אלא שהכל, להרא"ש כתב שאפשר שאם נכנס טעם הפרי במים מברך בורא פרי העץ". המשנ"ב (שם) ס"ק נ"ב כתב להסביר מה שכתוב שבישול פירות מברך שהכל ולא דומה למי סילקא שמברכין ע"ז בורא פרי האדמה. וכמובא בסימן כ"ה ס"ב וז"ל "משום דכתב רוב אכילת אותן ירקות ע"י שליקה, משא"כ בפירות דלאו דרכיהו למשלק אלא לאכלם בעין לכן לא אמרינן שיהיו שליקתן כמותם, מיהו בפירות שרוב אכילתן הוא ע"י כבישה או בישול מי שליקתן וכבישתן ?? מברכין בורא פרי העץ לכו"ע. בשו"ת אגרות משה יור"ד ח"ב סימן כה כתב שמנהג העולם לברך אף עליהם שהכל כיון שנהנה מהן כדרך שתיה וכשיטת התוס' ברכות ל"ח ע"א ד"ה א"י.

אף לשיטת התרומת הדשן (הובא ברמ"א סעיף ז') שכל פרי מרוסק מברך שהכל וא"כ כש"כ מים של סילקא יפסידו ברכתן שהרי לא גרע מנתרסק מכיון שאין במים אלא טעם ירק. ביאר בס' קהילת יעקב (מרן הסטייפלר זצוק"ל) בברכות סימן כ"א מכיון שכן הוא תשמישן של הסילקא לבשלו במים ומוציא טעמו במים לא בטל ממנו ברכתו בפה"א. (עי' בשו"ת מחזה אליהו ח"ג סימן ה' משכב"ז).

מיא דכולהו שלקי'

הגמ' בברכות אומרת כי 'מיא דכולהו שלקי' מ'י שלקות' מ'י שהתבשל בהם ירק וקבלו המים את טעם הירק, השותה אותם מברך את הברכה שמברך על הירק. הטעם אותו קבלו המים קובע את הברכה שנברך בשתייתם.

כשאנו טועדים את לבנו ביום חורף סגרירי בצלחת מרק מזהביל ואנו אומרים שלמרק הזה יש טעם. אנחנו יכולים להתבונן לשני דברים שונים. או שהמרק טעים וערב לחיכנו או שהמרק כלל אינו טעים וכל מה שאנו רוצים לומר הוא שלאכילת מרק הם ביום סגרירי יש טעם, יש סיבה. כי הוא מהמם אותנו.

למילה 'טעם' יש באמת שתי משמעויות. יש משמעות המגדירה את הרגשת הערכות והנעימות של המאכל. אם הוא חמוץ או מתוק וכדומה. ויש את המשמעות של: מה 'טעם' הדבר. מה המניע, מה הסיבה לאכילת דבר המאכל.

'טעמו ודאו כי טוב ד' רש"י מפרש מלשון טעימה כאילו נאמר: בואו תטעמו את דבר ד' ותראו ותיווכחו בעצמכם עד כמה טוב ד' הרד"ק פירש שידיעת השכל ובחינתו יקרא טעם. דהיינו בואו ללמוד ולהעמיק בטעם ציווי התורה וזה יביא אותנו להכיר ולראות בעינינו כי טוב ד'.

שני הפירושים האלו מובטאים לכאורה שתי גישות שונות, או אם נרצה שני דרכים בעבודת השם. הדרך האחת, פשוט לקיים את מצוות ד' וללמוד תורתו. למעשה, להתנסות ולראות בעצמנו כמה זה טוב וכמה זה נעים. הדרך השנייה היא ללמוד, להתבונן ואז להגיע להבנה ולמסקנה כי טוב השם.

אומנם, מוצאנו שחז"ל מזהירים אותנו מהדרך השנייה, מחיפוש טעמים והסברים למצוות התורה. שלמה המלך אמר בקהלת 'אמרתיו אהכמה והיא רחוקה ממני'. זה אינו בכלל בשכל אנש להבין את הסיבה והנימוק מדוע נצטוונו במצווה זו או אחרת.

הגמ' בסנהדרין כ"ב: 'אמר רב יצחק מפני מה לא נתגלו טעמי תורה' אומר רש"י: 'בגן למה נאסרה לבישת שעטנז ואכילת חזיר וכיוצא בהן' 'שחרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם. כתיב לא ירבה לו נשים. אמר שלמה אני ארבה ולא אסור וכתוב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבי. וכתוב לא ירבה לו סוסים ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב וכתוב ותצא מרכבה'.

כאשר עמדנו למרגלות הר סיני ואמרנו 'נעשה ונשמע' זכינו בגלל זה לשני כתרים. העשייה שלנו אינה מותנית בהבנת הציווי בשכלנו הדל. אנחנו מחויבים קודם כל לעשות. לקיים את מצוות ד'. אחר כך אנחנו יכולים גם לשמוע. ללמוד ולהבין על מה ולמה הציווי בו נצטוונו. קודם כל אנחנו מוכרחים 'אין כאלוקינו. ורק אחר כך שואלים 'מי כאלוקינו'.

אנחנו מחויבים לקיים המצוות ללא תנאי, גם אם לא נבין טעמם. העיון והלימוד בטעמי המצוות אינו כדי לראות אם זה מוצא חן בעינינו או ח"ו לא. העיון והלימוד צריך להיעשות כדי שנוכח שידיה לנו טעם בעשיית המצוות.

הבוארי בהקדמות לברכות מביא שדור המלך בקש: 'עבדך אני, הבינני ואדעה עדותיך'. המצוות נקראות עדותיך כי הן מעידות על מעלת הבורא יתברך. 'המצוות באות להעיד לנו על דברים נכבדים יתלו בהם פינות הדת ויסודות האמונה'.

ההשקפה וההבנה לקיום המצווה מקשרת ומחברת אותנו עם קיום המצווה. נותנת לנו טעם וגישמאק בעשייתה. אל לנו לראות בקיום המצוות ח"ו איזה עול מטרדי ומכביד. לפני עשיית מצווה אנחנו צריכים להרגיש 'יש אנכי על מצוותיך כמוצא שלל רב, מצוות צריך לקיים בחשק ובשמחה בדיוק כמו שיש למוצא מטבחון כסף גדול. להגיע להרגשה הזו צריך הכנה של לימוד פרטי המצווה ודקדוק בעשייתה כשלזה מתלווים הכנה והתבוננות.

'רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות'. המצוות הם זכות עברנו. 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' הם הנותנות לנו חיים. רבי ישראל סלנטר מפרש את המשנה 'הוי ר'ן למצווה' שאם לא תרוץ אחרי המצווה להשיגה, יבוא מישהו אחר, המלך הזקן והכסיל, ויחטוף אותה ממך. לא ייתן לך לקיימה.

ידיעת הטעם היא ערך חשוב בקיום המצוות. 'רחמנא ליבא בעי'. נתן את לבנו, ללמוד ולהבין, לשמור ולעשות ולקיים. נלמד, נחקר ונתבונן בטעמי המצוות כדי שנכיר בנעם ויו המצוות. כדי שנהרגיש ונחוש בטעם המתוק שיש לנו שזוכה לקיים ולעשות מצווה בהידור.

שתיית קפה ותה

מנהג העולם לברך על שתיית קפה ותה 'שהכל', ויש להבין מדוע אין דינם כדין מי שלקות – מים שנתבשלו בהם ירקות, דמברכים עליהם 'האדמה', ובפרט יש לעיין, בהיות ודין מי שלקות נאמר דווקא במים ולא בחומץ למשל, וזאת משום דאין למים טעם עצמי, וביותר אם כן, קפה ותה שמהותם ושמן הם רק על שם הקפה והתה, והמים כמותם נחשבים.

'קפה נמס', לכאורה אינו בכלל השאלה, וזאת משום שהכנתו דורשת יבוש לאחר בישול ואיבד צורתו הראשונית, ובגדר פנים חדשות באו לכאן, (כמו דעל קובית השוקולד המצורפת נברך 'שהכול'), אך קפה מסוגים אחרים, וודאי עלי תה, הווי בכלל השאלה.

ויש להקדים שנחלקו הראשונים בביאור החילוק בין מי שלקות דברכתם 'האדמה', לבין דבר היוצא מהפרי עצמו, דובשא דתמרי ומי פירות, שברכתם 'שהכול', וזאת כי נחשבים כזיעה בעלמא, (ברכות לח.).

ולפי חלק מהשיטות שם, קושייתנו לגבי קפה ותה מעיקרא ליתא, דהרא"ה והריטב"א פסקו לחלק דדין מי שלקות שברכתם 'האדמה' הינה רק כשאכן אוכל גם את הירק, (גם אם בנפרד מהמים, דאל"כ מה החידוש) והקשו רבים עליהם מדין 'טעם כעיקר', כפי שיתבאר לקמן, ולכאורה על כן כתב שעה"צ (רב, סקס"ו) דהפוסקים נחלקו על זאת.

אך לפי היישובים האחרים בביאור החילוק בין מי שלקות ליוצא מן הפרי, הקושיא במקומה עומדת, דהרא"ה מבאר לחלק דיותר יוצא טעם הפרי ע"י בישול (וכבישה) מסחיטה, ולרשב"א החילוק הינו בין מה שדרך אכילתו ע"י שליפה לבין מה שלא הדרך כן, השו"ע (רה, ב). הביא את ב' הדעות. אולם לב' הדעות הנ"ל, צ"ב שלכאורה קפה ותה דינם כמי שלקות שברכתם 'האדמה'.

אך ביאור למנהגנו נמצא בדברי מהר"ם רוטנבורג והרא"ה דמשקה צלול עיקרו על שם המים, ובדומה לזה הכרעת משנ"ב (ר"ה סק"י) דאם בישלם לא לשם אכילת הירקות אלא לצורך מימיהם בלבד כדי לשתותם, מברכים עליהם 'שהכל'.

ולכן, כדי לסבר את האוזן, הגם דוודאי מסתבר שלעניין איסור והיתר, פולי הקפה ועלי התה בכוחם לאסור את המים, לגבי ברכות הנהנין, כאשר באים הם לשתייה, הווי המים עיקר לעומת הטעם היוצא, ומברכים שהכל.

מרק ירקות

מרק שנתבשלו בו ירקות, גם אם נלקחו ממנו, ברכתו האדמה, כיוצא מהנ"ל, והכוונה למרק שטעם הירק ניכר בו היטב (הגר"ש"א והגר"ש"ז, קונטרס התשובות לר"ה). שונים המקרים בהם נתבשל אף בשר במרק שטעמו חשוב יותר, ועל כן ברכתו שהכל גם כשאוכל את המרק לבד (שו"ע שם). והירק עצמו לא בטל לבשר כיון שמגיע למזון ולשובע (משנ"ב סק"ג).

במקרה ובו הירקות שהיו במרק נתרסקו ונטחנו, הגמרא (לח.) מביאה לגבי טרימא דברכתו שהכל, ופירש התרה"ד, וכן פסק הרמ"א שכיון שאיבד את ממשותו וצורתו מברכים עליו שהכול (רב, ס"ז, ובמשנ"ב שם). ומעתה דן שבט הלוי אם מכיוון שהירק איבד את ברכתו, המרק לא עדיף ממנו, ומברכים שהכל, או דכבר הוקבע ברכת 'האדמה' על המרק בשעת הבישול כדין שלקות, ושוב אין מאבד ברכתו, והכרעתו היא לברך 'האדמה' (מבית לוי חט"ו נ"ה). מאידך הגר"ש"ז סובר בכגון דא, מרק עגבניות או אפונה וכה"ג שריסקו בו את הירק לגמרי, מברך 'שהכל'. מחמת הספק המנהג הוא לברך על ירק ולפטור את המרק (הגר"ש אלישיב, וזאת הברכה עמ' 120).

מרק אינסטנט, שבו האבקה היא העיקר והירקות מועטים הם ונחשבים כתוספת לעיקר הטעם המתועש, ממילא מברך עליו שהכול בלבד.

מרק עם 'קניידלעך' 'אטריות', 'שקדי מרק', וכה"ג, בוודאי מברכים עליהם בפני עצמם, ולגבי שיפטרו את המרק כולו מברכתו, מבאר המג"א את הספק לגבי נידון הראשונים על מים שנתבשל בהם דגן, משום שאין רגילות לשתות מים אלו, ולכן הדין מחמת ספק, שכשרוצה לשתות את המים בלבד, יברך תחילה במ"מ ושהכל על דברים אחרים ואז ישתה את המים (משנ"ב רה, סק"א). גדר נוסף בזה מבאר שבט הלוי שהספק לגבי מרק עם קניידלך וכדו', הוא רק כשהתבשלו בתוכו כשיעור בישול, אבל אם רק ניתנו לתוכו לפני הסרתו מהאש, וכ"ש בצלחת גופה, וודאי אין כאן נתינת טעם, והגם שיברך על כל הנ"ל במ"מ כברכתם הראויה, עדיין על המרק עצמו יברך כברכתו העיקרית וכהנ"ל.

עיקר וטפל א. ברכת מי שלקות ב. לולב ג. מרור ד. מגילה

איתא בברכות [דף לט]. אמר רב פפא פשיטא לי מיא דסלקא כסלקא, ומיא דלפתא כלפתא, ומיא דכולהו שלקי ככולהו שלקי. וכבר תמהו בזה הראשונים דהלא אמרו בברכות [דף לח]. האי דובשא דתמרי מברכין עליה שהכל נהיה בדברו מאי טעמא זיעה בעלמא הוא, וא"כ מ"ש דמי שלקות מברכין עליהם ברכת בופה"א, והאריכו לחלק בכמה פנים.

רוב הראשונים נקטו שכן הדין דמברך על מי שלקות ברכת בופה"א, והוצרכו לחלק בין זו לבין מי פירות דאינו מברך אלא שהכל, אכן המאירי והרא"ה והריטב"א תירצו דכל הך דינא דמברך על מי שלקות ברכת הפרי, מ"ירי באוכל את הירק עם המים, שמברך על הירק ופטר את המים, ופירש המאירי שהוא כדן טפל שנפטר בברכת העיקר, והרא"ה כתב דהוא משום דהוה גוף אחד, והריטב"א נחית לשני הסברות.

והנה לענין בשליקת מי פירות [כמי שריית תפוחים] נחלקו הראשונים אם יש עליהם דין מי שלקות שמברך ברכת בופה"ע, ולדינא כתב בשו"ע סי' ר"ב ס"א שמברך שהכל, וכתב במ"ב סקנ"ד [דמ"מ אם אוכל גם את הפרי עם מימיו מברך על הפרי ופטר את המים, כדן עיקר וטפל, ומקורו מדברי הרא"ה הנ"ל, ואם עיקר כוונתו בשביל המים, ואכל מהפירות מתחילה בברכת בופה"ע, צ"ע אם נפטר המים, ע"ש, עכ"ד].

וכבר העירו בזה על דברי השע"צ טובא מה הוצרך לראיה לזה דאם שותה המים כטפל אין מברך על הטפל, והרא"ה והריטב"א פטרו משום שהוא דמגופייהו הם באין, ובזה נראה דאף אם עיקר כוונתו להמים מברך על הפרי ופטר את המים, כיון דגוף אחד אחד, והמאירי הוא שכתב דהוא פטור מדיון טפל, ובזה יש מקום לסברת המ"ב דאם עיקר כוונתו להמים אין נפטר בברכת הפרי, ודברי המ"ב בזה צע"ג.

אשר נראה בזה דהנה שמעתא דעיקר וטפל בא בברכות [דף מד]. במשנה דהביאו לפניו מליח תחלה ופת עמו, מברך על המליח ופטר את הפת שהפת טפלה לו, זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופטר את הטפלה, ע"כ, והנה בזה הפת נחשב כטפל רק באכילתו, דודאי עצם הפת אינו טפל להמליח אלא כלפי אכילתו, אך דין עיקר וטפל במי שלקות נראה דאינו טפילות באכילתו, אלא טפילות בעצם הדבר.

נמצא דאף לדעת המאירי שכתב דהטעם שהוא פטור משום עיקר וטפל, אין כוונתו משום שעיקר כוונתו לאכילת הפרי, דאף אם עיקר כוונתו גם להפרי וגם המים [דאין בזה דין עיקר וטפל בכל מקום] פטור על המים, כיון שהוא בעצם טפל לפרי, ובמאירי משמע מאד דאף אם עיקר כוונתו להמים מברך על הפרי ופטר את המים, [ובזה נסתפק במ"ב], הא מיהת יסוד הפטור אינו בטפילות האכילה, אלא בטפילות החפצא.

ודוגמא לזאת [שבברכת המצוה קבעו חכמים דמזכיר את העיקר ופטר את הטפילה] מצינו בברכת המצוה שעל הלולב, דהנה בסוכה [דף לז:]. פירשו הטעם שמברך על הלולב שכן במינו גבוה משאר המינים, ע"כ, ברם בר"מ [פ"ו לולב ה"ו] פירש הטעם שמברך 'על נטילת לולב', הואיל וכולו סמוכין לו, עכ"ד, והקשו נושאי כליו שהרי בש"ס אמרו הטעם שכן במינו גבוה משאר המינים, ולא הזכירו שכולם סמוכין לו.

וברבינו מנוח יישב וז"ל, אני אין אני רואה בזה תימה כלל, שהרב ז"ל פירש 'הואיל ובמינו גבוה' מאחר שהוא גבוה מכל שאר המינים הרי הן טפילין לו והוא עיקר, וכל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופטר את הטפלה, ע"כ, והיינו דבעיקר המצוה נטילת הלולב עיקר וכל המינים טפלים, הרי דאף בברכת המצוות מברך על העיקר ופטר הטפילה, [ועי' בעניני לולב שהארכתי אם כשלוך כל מין לחוד מברך על כל מין].

כזאת מצינו במש"כ הר"מ [פ"ו חמץ ומצה ה"א] החרוסת מצוה מדברי סופרים, והנה בפיה"מ פסחים [דף קיד]. משמע דלמ"ד דהחרוסת מצוה מברכין עליה ברכת המצוה, והקשו האחרונים דא"כ למה לא הזכיר הר"מ בהלכותיו שמברכין על אכילת החרוסת, ובב"י [אורח"ס ט"ע ה"ה] תירץ שהיא טפילה למרור, והרדב"ז [מכת"י ח"ח סי' נ"ט] העיר דסברא זו מצינו רק בברכת הנהנין, ולמש"נ באמת אף במצוות מצינו כן.

הרי מצינו בזה דין עיקר וטפל בעצם החפצא, ואף דלענין מצוות כוונתו לכל המצוות, מ"מ כך היא צורת המצוה שיש בה עיקר וטפל, וממילא אף לענין ברכת הנהנין יש עיקר וטפל בעצם החפצא.

וכזאת, השל"ה כ' וז"ל, כשמברכין על קריאת מגילה ושהחיינו, יכוין שיוציא בברכות אלו גם על סעודת פורים שיאכל, ומצות משלוח מנות, כי סעודת פורים ומשלוח מנות הם ג"כ מצוות מדברי קבלה, וראוי לברך עליהם אשר קדשנו במצוותיו וציוונו, ושהחיינו, דהא מזמן לזמן קאת, כמו שמברכין אנר חנוכה ואקריאת מגילה, עכ"ד, ומפורש בדבריו דאף בברכת המצוה שעל מקרא מגילה יכוין להוציא שאר מצוות היום.

ותמוה, היאך יצא יד"ח ברכת המצוה שעל סעודת פורים ומשלוח מנות בברכת מקרא מגילה, והרי בברכת המצוות צריך להזכיר ענין המצוה בעצם הברכה, ובברכת המגילה הרי אינו מזכיר מענין סעודת פורים ומשלוח מנות, והנה המג"א [סי' תרצ"ב סק"א] הביא דברי השל"ה רק לענין ברכת שהחיינו, וכפי הנראה פליג בפרט זה על דעת השל"ה, הא מיהת לדברי השל"ה קשה מה ענינו לברכת המצוה דמגילה, וצ"ע.

וע"כ נראה דמקרא מגילה עיקר בכל מצוות היום, כמפורש ברא"ם שהקשה על הר"מ שמנה רק מצות מקרא מגילה במנין מצוות דרבנן של פורים, וביאר דכל מצוות היום לפרסומי ניסא, ומקרא מגילה עיקר לזה.

[ו] **ההכרעה להלכה:** כתב הרמב"ם (הלכות ברכות פרק ח הלכה ד) וז"ל: ירקות שדרכן להשלק שלקן מברך על מי שלק שלהן בורא פרי האדמה, והוא ששלקן לשתות מימיהן שמימי השלקות כשלקות במקום שדרכן לשתות, דבש תמרים מברכין עליו תחלה שהכל, אבל תמרים שמעכן ביד והוציא גרעינין שלהן ועשאן כמו עיסה מברך עליהן תחלה בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש. **ובשולחן ערוך** (או"ח סימן רה סעיף ב) פסק: על המים שבישלו בהם ירקות מברך הברכה עצמה שמברך על הירקות עצמן, אף על פי שאין בהם אלא טעם הירק; וה"מ כשבשלם בלא בשר, אבל בישלם עם בשר, מברך עליו שהכל. ויעויין עוד בשולחן ערוך (ר"ב סי' - י"א) שהביא את דעת הרא"ש והרשב"א ולא הכריע ביניהם. ומשום כך הסתפק במי בישול צימוקים וכדומה שאין הדרך לבשלם מה תהא ברכתם, שהרי לרשב"א צריך לברך עליהם "בורא נפשות", כיון שאין הדרך לבשלם, ואילו לרא"ש צריך לברך עליהם "ברכה אחת מעין שלש", כיון שיצאו ע"י בישול ולא בסחיטה [הטעם שלא הסתפק כן לענין ברכה ראשונה, עיין שער הציון (ר"ה סק"א)]. וכתב שירא שמים לא ישתה מהם [וכיוצא באלה] אלא בתוך הסעודה. ולענין מי סחיטת פירות שדרכם בסחיטה - עיין משנה ברורה (ר"ה סק"ד) שלדעת הרא"ש יש לברך עליהם שהכל ולדעת הרשב"א כברכת הפרי. ואולם החזון איש (סימן ל"ג סק"ה) נקט שבזה גם הרא"ש מסכים לרשב"א שיש לברך עליהם כברכת הפרי. עיין בדבריהם.

[ז] **מרק ירקות.** כתב הגרמ"מ קארפ (הל' יום ביום ח"ג פ"ב סעי' לה), מרק ירקות מבושלים ומי שלקות ירקות שבישלם או כבשם במים ודרך אכילתם חיים או מבושלים ונתבשלו או נישרו במים, נחלקו הפוסקים י"א שמברך עליהן כברכת הפרי דטעם כעיקר וכדן מי שלקות, וי"א שברכתן שהכל כמו מי פירות ורק אם בישלם כדי לאכול גם הירקות מברך עליהם האדמה כששותה אותם בפנ"ע שיש להם טעם ירק וכן פסק במ"ב, אא"כ בישלם עם בשר שברכתן שהכל. וי"א דרק אם נשאר קצת מהפירות או הירקות בתוכם מברך על הפרי ופטר את המים שנתבשל בתוכם, ובדיעבד אם בירך העץ או האדמה יצא, ולכן לכתחילה יש לראות בכל אופן שנשאר בתוכם חתיכת ירק ומברך עליו ופטר המרק ואם לאו יברך על המרק שהכל.

[ח] **מרק ירקות עם בשר או מרק עוף עם ירקות.** נראה דלכו"ע מברך שהכל, כי טעם הבשר או העוף עיקר, מכיון שהוא חשוב יותר מהירקות. והירקות טפלים למרק ונפטרים בברכתו. אך אם עיקר כוונתו בירקות אינה ללפת בהם את המרק אלא לאכול אותם בעצמם למזון ולשובע, אין הם בטלים למרק, ויש להפרידם ולברך על כל אחד ברכתו הראויה.

מסביב לשולחן

העמוד היומי

לקבלת גיליון מסביב לשולחן באימייל

אנא שלחו אימייל לכתובת:

misaviv1000@gmail.com

הנושאים הבאים:

שמות- ברכת שהכל (ברכות מ ב)

וארא- זימון בהלכה (ברכת מה א)

בא- ברכת הטוב והמטיב (ברכות מט א)

בשלח- ברכת היין בקידוש והבדלה (ברכות נא ב)

יתרו- החלום בהלכה (ברכות נה ב)

משפטים- ברכות השחר (ברכות ס ב)

תרומה- קפנדריא וכבוד ביהכ"נ (ברכות סב ב)

מעריבי החיזוק

מאת הרב שמעון פרג שליט"א

"ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה" וכו', ויעוין ב"משך חכמה" שכתב בפרשת ויגש על הפסוק "ויאמר אלוקים לישראל במראות הלילה", ותו"ד שהכח של אברהם ויצחק זה ביום, דאברהם תיקן תפילת שחרית, ויצחק מנחה, אבל יעקב אבינו תיקן תפילת ערבית, ואע"פ שענין התפילות הוא כנגד הקרבנות, ובלילה אסור להקריב קרבנות, מ"מ כיון שהקטר חלבים ואיברים עד שיעלה עמוד השחר, דהיינו שכל קרבן שתחילתו ביום אפשר לגמור בלילה, כך כל יהודי שנקשר להקב"ה וזוכר את תחלתו אז אפילו שהוא נמצא בגלות יש לו את הכח של ביהמ"ק וזה נתחדש ליעקב אבינו במראות הלילה, וזה כוחו של תפילת ערבית, שעיקר ערבית אפילו בחשך שאין ביהמ"ק ג"כ יש תפילת יעקב וכו', וכשמתבוננים בדבריו המופלאים הנ"ל באמת בתפילת שחרית עוסקים ביוצר אור, והמאיר לארץ, אבל בתפילת ערבית עיקר התפילה קשור לכוכבים שמאירים בלילה.

יבואר דברי ה"משך חכמה" שעיקר ההשפעה של יעקב זה בלילה

והראני ידידי הר"ר צבי יהודה ברטשטין שליט"א [אחינו של מרן הגרי"ג אדלשטיין זצוק"ל], את דברי המשך חכמה בפרשת ויקרא בגודל הכוח של לימוד התורה בלילה ותו"ד שאדם שלומד בזמן אופל לא לכבוד רק בסתר בצינעא בעת הדחק ולבלי תכלית רק התקשרותו לתורה הוא התכלית א"כ השכר שלו הוא משיג בעת עסקו בתורה, ובדאי שכל הדברים הנ"ל פותחים לנו אור בכל הדברים הסתומים שאנו קוראים בפרשיות השבוע, ובעיקר מה שכתב רש"י שפרשת ויחי הוא פרשה סתומה, שהרי בפרשת וישב ששם יעקב אבינו נמצא בא"י שם בקש לישב בשלוה, וקפץ עליו רוגזו של יוסף, ובדאי בשעה שמתבשר יעקב אבינו שיוסף חי, שכתוב "ותחי רוח יעקב אביהם", בדאי השמחה הגדולה היה אם יוסף חוזר לאביו בארץ כנען, ואז פוסק רוגזו של יוסף, אבל בפרשת ויגש כתוב [פ' מ"ה פסוק כ"ח] שיעקב אבינו מתכונן לנסיעה הגדולה למצרים למקום הטומאה והגלות ששם שורש הקליפות, ושמחה זו מה עושה? אלא יעקב אבינו מקבל את התפקיד של תפילת מעריב, ששורשו התחיל בעת שיצא מבאר שבע ששם שקעה חמה עבירו, ואז מגלה את החלום של סולם מוצב ארצה, ששורשו הוא לימוד התורה, ועיקר לימוד התורה הוא בלילה, שאז ביהמ"ק סגור לעבודת הקדשים, ואז נתחדש קומי רוני בלילה וכו', ויעקב אבינו ששהה י"ד שנים בבית שם ועבר, ולמד תורה ביום ובלילה, ולא נתן שינה לעיניו מקבל את כוח הלילה, שבהמשכו הוא נאבק עם שרו של עשיו, עד עלות השחר, ואז ממשיך להקריב קרבנות. ואפילו קרבנות שלמים, כמו שכתב הרמב"ן שיעקב אבינו מכניס אור גדול לזמן של החשך, עד שהרגיש שיכול להקריב שלמים, אפילו קודם קבלת התורה.

יבואר עוד דברי ה"משך חכמה" בפרשת ויקרא

וזה מה שכתוב בפרשת השבוע ויחי יעקב בארץ מצרים, שיעקב אבינו ממשיך את ה'חיות' של עם ישראל דווקא במצרים, ופה הוא מרגיש שכל מה שעבר עליו בפרשת וישב יעקב כשביקש לישב בשלוה, בא"י, וקפץ עליו רוגזו של יוסף, שתכליתו זה לחזק את הכוח של מצרים דהיינו בזמן החשך כמו שמביאו במשך חכמה, וידוע שמרן הח"ח חיזק את מה שכתוב "ויצא יעקב מבאר שבע" וכו',

וזה מבואר בפרשת ויחי שיעקב אבינו חי במצרים

אע"פ שיעקב אבינו בא"י למד במקום של סתר מ"מ כל העיר היה מושפע מזיוה והודה והדרו, ופה יעקב אבינו מגלה כבר את תיקונו שהחיות שלו זה במצרים במקום הגלות.

ובאמת גם רשב"י כל כוחו קיבל במערה, כמו שאומרים בפזמון "בר יוחאי", 'במערות צורים שעמדת שם קניית הודך והדרך'.

ויבאר שגם רשב"י קנה ס"ד במקום סתר במערה

בהלל אומרים "בצאת ישראל ממצרים" וכו', ואומרים "הודו לה' כי טוב" וכו', ואז ממשיכים "מן המצר קראתי י-ה" וכו', ואומרים "הודו לה' כי טוב" וכו', ומזה רואים שגם הלל מחולק לשני חלקים, חלק הראשון זה בצאת ישראל וכו', ומסיימים בהודו לה' וכו', והחלק השני זה מן המצר קראתי וכו' וגם מסיימים הודו לה' וכו', ומזה רואים שיש בעולם ענין של גאולה ויש את החלק של "מן המצר" שסיומו זה "הודו לה' כי טוב".

יבואר עוד שגם בהלל מרומז דברים הנ"ל

ובודאי שאנו עומדים בסימנים של ימי חנוכה שידוע מה שכתוב במדרש ששורש הנס של כך השמן נולד בזמן שיעקב אבינו הלך על פכים קטנים, ומזה זכו בניו לנס כך השמן שכל המצוה זה בזמן שקיעת החמה בזמן החושך הכי גדול שיש בעולם, יש את הכוח של הנרות שיסודו להשפיע על הכוח של לימוד התורה שנשכח בזמן היונים, ועיקר זה תורה שבע"פ, ופה יעקב אבינו מגלה את הס"מ של עשיו שנאבק עמו עד עלות השחר וקורא למקום פניאל ששורשו זה פנימיות, דהיינו תורה בהסתר כמו שביאר ה"משך חכמה" שזה עיקר התכלית של שקיעות בלימוד כמה צריך האדם שלומד תורה, ולא רואה שום תכלית חוץ מהלימוד עצמו לחזור על דברי המשך חכמה הנ"ל שאם אין בלימודו שום תכלית חוץ מלהתדבק בתורה זה התורה לשמה הגבוהה ביותר.

ויבאר עוד בגודל ההמשך של הפרשיות הנ"ל לחנוכה

בפרשת ויגש שאת יהודה שלח לפניו גושנה, ובודאי שצריך להבין מ"ט יהודה קיבל את הכוח לפתוח את הישיבה הק' בגושן, ובעצם כשמתבוננים בפרשת ויגש שהמלה ויגש זה מרמז את השם של 'גשן' [וכן ר"ת של 'ויגש' זה 'יהודה ג'ושנה ש'לח], שיהודה שמסר את נפשו הן בערבות שלקח להחזיר את בנימין וגם שע"י שניגש ליוסף באותו זמן יוסף מתגלה לאחיו ואומר אני יוסף, וע"י יעקב אבינו מקבל את הגילוי להמשיך את כוחו להאיר את החשך ששורשו הוא לימוד התורה בלילה, כמו שאומרים "קומי רוני בלילה", וכן מה שאחז"ל שבזמן שאין ביהמ"ק קיים אין לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הל' בלבד, וכיון דע"י שקיים ויגש אליו יהודה נתגלל ירידתו של יעקב להעיר את החשך של מצרים הוא זכה להיות מקים עולה של תורה במצרים בישיבה הק' בארץ גושן, וזה בודאי מחזק את כל הישיבות הק' שנבנו בזמן הגלות, שזה המשך לישיבה הק' שיסד יהודה בארץ שהעתיק את הישיבה של שם ועבר שיסודו היה בא"י ויהודה יסד את הישיבה בגושן בארץ מצרים וזה המשך של אורו של יעקב להעיר את החשך בארץ מצרים ובכל העולם כולו בזמן הגלות, שמעולם לא פסקה ישיבה גם בזמן החשך הגדול, שהמשכו הוא כל תלמוד בבלי שהכל נתחדש בישיבות בגלות, וזה מה שקיים היום בכל העולם שיש מקום של ישראל שמה שמחזיק את העולם זה הישיבות הק' שיסודו בארץ גושן ע"י יהודה שמסר את עצמו להביא את יעקב למצרים להאיר את חשך הגלות, וביותר שהחיבור הגדול של הנשר הגדול הרמב"ם ה"ד החזקה' נתחבר במצרים, במקום שיהודה קבע את הישיבה הראשונה בארץ גושן.

יבואר עוד בגודל הכח של יהודה

לזכות ידידינו הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הם בזכותו ע"י ידידו משה בן שרה ומשפחתו

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת ויחי תשפ"ד ❖ גליון תקנ"ט

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ויש לדון ליישב דברי הרמב"ן בכמה דרכים.

תירוץ א' - פלוגתא דמשל אב או משל בן

הנה יש ליישב, דהרי אי אפשר ליישב כך את הפסוקים, דהא בגמרא קידושין (ל"ב א') איכא מחלוקת אמוראים אם משל בן או משל אב, ואם כן עדיין יהיה צריך ליישב הפסוק למאן דאמר דחייב משל בן דנמצא דגם בלא השבועה היה חייב להוציא ממון משלו.

תירוץ ב' - יעשה בלא הוצאת ממון

תו יש ליישב, דהכא אין כאן משל בן, דיקח הארון על כתיפו ממצרים לארץ ישראל בלא הוצאת ממון כלל, ומה שאינו עושה כן לא יפטרנו.

א. מצווה שיבוא אליו למקום רחוק

הנה כעין זה יש לדון באומר לבנו שיבוא אליו למקום רחוק, דחייב הבן לבוא אליו, וכי תימא שפטור מפאת שהנסיעה עולה כסף והרי אינו חייב לכבדו רק משל אב, אך הרי יכול ללכת ברגל.

ואין לטעון שאם ילך ברגל יבטל תפילה בציבור, דהרי כשמתחיל ללכת פטור מחמת עוסק במצוה. [כך כתבו בבבלי יוסף (א"ח"ס) ל"ח אות ז' ד"ה והטור] ובט"ז (ח"מ"ס) רס"ו סע' ה'. ועוד עיין מה שהבאנו בזה בגליון הקודם.

ב. גם ביותר מחומש

עוד יש לעיין על האי תירוץ, דנימא דעל הליכה בארון ממצרים עד ארץ ישראל, או ללכת ברגל למקום רחוק, היה נותן יותר מחומש ממנו, ואם כן נימא דמהאי טעמא יפטר מחובת כיבוד אב.

אך באמת יש לומר דלמצות כיבוד אב חייב לטרוח בגופו ולחזור על הפתחים אף שהיה משלם יותר מחומש כדי שלא יצטרך לטרוח הכי.

והרי חזינן דבמניעת ריוח חייב בכיבוד אב, אף שהיה משלם יותר מחומש כדי להרויח. וצריך עיון בכל הדברים אלו.

תירוץ ג' - מה שירש מהאב

הנה דן בתשובות הגר"א (קמא ס"י ס"ח) בנכסים שירש הבן מאביו האם נחשב משל בן או משל אב.

ולהצד דנחשב משל אב, אם כן יוסף כבר יתחייב מפאת ירושתו מיעקב.

ואע"ג דיוסף ירש רק כפי חלקו, ושאר האחים לא נצטוו בציווי זה, והרי יש לדון שהאחים לא היו חייבים בקבורתו, דהרי איתא בתשובת נודע ביהודה (תנינא אהע"ז ס"י מ"ה) ובתשובות גבעת פנחס (לבעל ההפלאה, ס"י ג') שכיבוד אב שייך רק כשהאב צווה בהדיא לבן, ולא כשהאב גילה דעתו לאדם אחר, והרי יעקב לא צווה אלא ליוסף ולא לשאר בניו, מכל מקום יש לומר דחלקו של יוסף בירושה היה מספיק לקבורה. [ובאמת דברי הנודע ביהודה (גבעת פנחס צריכים עיון גדול בסברא).

השביעו שיקברנו בארץ ישראל

ויאמר השבעה לי וישבע לו וגו' (מ"ז ל"א)

איתא בקרא דיעקב אבינו ציוה ליוסף שיקברנו בקבורת אבותיו, ואחר כך השביעו על כך.

והקשה בפנים יפות הרי איתא בגמרא נדרים (ח' א') שהנשבע לקיים את המצוה לא חלה שבועתו, דמושבע ועומד מהר סיני ואין שבועה חלה על השבועה, ואם כן הכי נמי גבי יוסף הא כבר היה חייב לקבור את אביו מצד מצוות כיבוד אב ואם כן מה תועלת היה בשבועה שהשביעו.

ומביא בפנים יפות שהרמב"ן מיישב שהשבועה היתה שעל ידי זה יצטרך פרעה להניח אותו להעלותו לארץ ישראל, כמו דאיתא בקרא (נ"ו ו') עלה וקבור את אביך "כאשר השביעך".

א. לשון הרמב"ן

זה לשון הרמב"ן, לא היה יעקב חושד בבנו הצדיק האהוב לו שימרה על מצוות אביו ועל הדבר אשר הבטיחו ואמר אנכי אעשה כדברך, אבל עשה כן לחזק הענין בעיני פרעה, אולי לא יתן לו רשות להפרד ממנו ויאמר לו שלח את אחיך ואת עבדיך ויעלוהו שם, או שיחמוץ פרעה שיקבר הנביא בארצו לכבוד להם ולזכות, ולכן השביעו, כי לא יהיה נכון להעבירו על שבועתו, וגם יוסף יצטרך יותר להשתדל בענין מפני השבועה, וכן היה הדבר כמו שאמר עלה וקבור את אביך כאשר השביעך.

ב. לא היה לצוותו להתיר השבועה

הנה בגמרא סוטה (ל"ו ב') מבואר כהנ"ל, שפרעה לא רצה ליתן ליוסף לקבור את אביו בארץ ישראל, ואמר יוסף שהיתה שבועה על כך, וקאמר לו פרעה שיתיר השבועה, וקאמר יוסף דאם כן יתיר נמי הא דנשבע יוסף לפרעה שלא יגלה שאין פרעה יודע לשון הקודש.

ג. אנכי אעשה כדברך

ביאר בפנים יפות דבזה מובן מה שיוסף אמר "אנכי אעשה כדברך", מלת אנכי מיותרת, אלא שרמז לו יוסף שמצידו אין מניעה והוא מוכן לעשות אלא שלא יהא מניעה מפרעה, לכך אמר לו יעקב "השבעה לי" שבזה יתרצה פרעה.

משל אב או משל בן

הנה תיקשי על הרמב"ן, דהרי למאי דקיימא לן (יו"ד ס"י ר"מ סע' ה') דחייב כיבוד אב הוא רק משל אב ולא משל בן, נמצא דמפאת החיוב כיבוד אב אין הבן חייב להוציא מדידה כלום, משא"כ מצד החיוב שבועה חייב להוציא כל ממנו.

מעתה יש לומר שהנשבע לכבד אביו יחול השבועה, דמחמת הלא תעשה דשבועה נוסף לו חיוב אף משל בן. ונמצא דיעקב אבינו השביע את יוסף כדי לחייבו לקבורו אף משל בן.

תירוץ ד' - גם אחרי השבועה לא יתחייב

הנה יש לעיין בעיקר הדין אם הנשבע לעשות פעולה לאביו, אם מהני השבועה לחייבו משל בן. ואם נימא דבאמת לא מהני, אם כן אתי שפיר, שבאמת גם לאחר השבועה לא היה חייב משל בן.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, מי אמרינן דמהני, דהרי מפאת הלאו דשבועה חייב משל בן, וכדינא דלא תעשה דחייב לתת עליו כל ממונו.

או דילמא לא מהני, דכוונתו בהשבועה רק מה שמחוייב מצד המצוה, וכל שפטור מהמצוה כגון משל בן [או יותר מחומש], פטור גם מהשבועה, שכוונתו בשבועתו הוא רק כדי לחזק את חיוב המצוה.

ב. נפקא מינה לענין עוסק במצוה

כעין זה יש לעיין בהנשבע לעשות מצוה והיה עוסק במצוה אחרת, אם חייב מפאת השבועה כיון שבשבועה יש לאו, [אך תליא אם העוסק במצוה נפטר מלאו שאין בו מעשה, כגון בעוסק במצוה אחרת ונתחייב להשביט החמץ משום בל יראה, האם נפטר מבל יראה, ועיין בדיוני אונן לבית אפרים דנשאר בזה בצריך עיון], או דילמא אמרינן דאינו חייב מחמת השבועה, כיון שלא נשבע אלא למה שהמצוה מחייבת, והרי מחמת המצוה פטור משום עוסק במצוה.

ג. נשבע לאחר או לאביו

הנה לפי הצד השני הנ"ל יהא חילוק, שאם נשבע שיעשה פעולה לאדם אחר, יצטרך להוציא על קיום השבועה כסף משלו, משא"כ אם נשבע שיעשה פעולה לאביו, יהא פטור, דהתם דעתיה רק על גדר מצות כיבוד אב. וצריך עיון בזה אם נכון.

[כמו כן בנשבע לעשות סתם פעולה יתחייב להוציא עליו כל ממונו, משא"כ בנשבע לעשות מצוה יהיה חייב רק עד חומש ממונו].

ד. פטור אף ביותר מחומש

הנה יש להוכיח כהצד השני, דהרי אמרינן (נדרים ח' א') שהנשבע לקיים מצוה לא חייל, ומשמע דפטור אף ביותר מחומש, אף שמפאת הלאו דשבועה היה חייב כל ממונו, [להסבירם (ריב"ש סי' שפ"ז, מובא בגליון הגרעק"א יו"ד סי' קנ"ז) דבלאו אף בעובר בשב ואל תעשה צריך להוציא כל ממונו]. ועל כרחק חזינן דדעתו בהשבועה רק על כמה שהמצוה מחייבת, ואם כן יש לומר דהכי נמי לענין שבועה על כיבוד אב, דדעתו רק על כמה שהמצוה דכיבוד אב מחייבת.

וכעין האי סברא כתב במהרי"ט (תשובות ח"ב יו"ד סי' מ"ז) דהנשבע שלא לאכול מצה בליל פסח לא חלה השבועה, ולא אמרינן שיחול בכלל מכיון דכולל מצה שאינה משומרת לשם מצוה, דאין כוונתו אלא למצה שמקיימים בה המצוה. והכי נמי נימא דאין כוונתו להישבע אלא על גדר המצוה.

ה. לענין מסדרין

אמנם לאידך גיסא יש להוכיח כהצד הראשון, דהרי כתב בבית יוסף (ח"מ סוף סי' צ"ז) דאע"פ דמסדרין לבעל חוב, מכל מקום הנשבע לפרוע החוב אין מסדרין לו, דנהי דמפאת החוב פטור, אבל מחמת השבועה חייב, מוכח כהצד הראשון דכוונתו בהשבועה להתחייב יותר מכפי גדר המצוה.

תירוץ ה' - אפשרויות שיכולים להשתנות

עוד יש לדון ליישב, דהנה הנידון דאע"פ דאין שבועה חלה על המצוה, מכל מקום אם נוסף חיוב בהשבועה אם כן חלה השבועה, דהרי השבועה כולל יותר מהמצוה.

מעתה יש לדון דלא חשיב כולל כי אם כשבמצב של עכשיו יש אפשרות שתחול השבועה, דבכה"א גוונא אמרינן דמיגו דחייל על אפשרות זו, חייל נמי על כל המצוה, משא"כ אפשרויות שיכולים להשתנות בהמשך ויתחדש אז מצב שהשבועה תוכל לחול לא חשיבין ליה בכולל.

מעתה בנידון דידן לא חשיב כולל כיון דהשתא יכול לעשות הכיבוד בלא הוצאת ממון משלו.

א. לענין יותר מחומש

הנה כעין זה יש לדון בהא דהקשינו לענין יותר מחומש, דאמאי לא

חיילא שבועה על המצוה, הרי נוסף על ידי השבועה שחייב גם ביותר מחומש, אך להאמור הרי כיון דהשתא חייב במצוה ואפשר לקיימה בפחות מחומש, לא חיילא השבועה, ולא מתחשבים שאולי יהא מצב שיצטרך להוציא יותר מחומש ולחושבו בכולל בגין כן.

ולא דמי לנשבע לאכול מצה בפסח ובשאר השנה, דשאני התם דהכולל קיים בשאר ימות השנה, אבל הכא מני"ל דאיכא כולל הרי בלאו הכי חייב לעשות המצוה.

ב. אזלינן בתר השתא

הנה איתא בתשובות הר"ן (סי' ל"ח) במי שנשבע לילך לעיר אחרת, דאם אין אשתו מסכימה לא חיילא השבועה, דהוה שבועה לבטל המצוה, דהרי אין האיש רשאי להניח את אשתו ולילך לו, דהרי מחוייב לה דכתיב בקרא "שארה כסותה ועונתה לא יגרע", ולא אמרינן דחשיב כולל כיון דאם בעתיד אשתו תסכים לא יהא שבועה לבטל מצוה.

ולכאורה יסוד דברי הר"ן דמכיון שעכשיו היא לא מסכימה לא חלה השבועה, דאזלינן בתר השתא, ואם כן הוא הדין בהני"ל שמכיון שעכשיו חייב במצוה לא חלה השבועה.

ג. יתכן שהמצב ישתנה

אמנם לאידך גיסא לכאורה מצאנו בתשובות הר"ן במקום אחר (סי' ע"ד) דמשמע לא כך, דכתב במי שנשבע לשאת אשה פלונית אם יסכימו בני משפחתה, ואכן הסכימו, [א"י. בתשובות הר"ן בפנים לא כתוב בהדיא דאירי דבאמת הסכימו, אלא אולי רבינו הבין כך מסתימת לשונו דאירי גם בכהאי גוונא], ולאחר כך נשבע שלא לשאתה, כיון דחלה השבועה השניה באופן שלא יסכימו ממילא חלה גם כן אם יסכימו, ואע"פ שאין שבועה חלה לבטל שבועה, מכל מקום שאני הכא שכולל גם גוונא שלא יסכימו.

חזינן מדבריו שמדינא דכולל מחשבים גם את האפשרות שהמצב יוכל להשתנות.

תירוץ ו' - כולל מצוה קיומית

תו יש לדון ליישב, דאע"פ דאינו חייב לקיים המצוה דכיבוד אב משל בן או ביותר מחומש, מכל מקום אם יקיים המצוה כך יש כאן קיום מצוה דכיבוד אב, אם כן נימא דגם בזה נחשב שבועה לקיים המצוה, נמצא שלא כלל בדבריו אופן שאינו מצוה.

א. נשבע על מצוה קיומית

אך הא תליא בפלוגתא דרבנותא במי שנשבע לייבם או לא לייבם, דדעת הרשב"ץ (סי' ק') דלא חיילא השבועה דאע"פ דאינו חייב ביבום מכל מקום מקיים בזה מצוה, ודעת שאר פוסקים דחיילא השבועה מכיון דאפשר בחליצה.

נמצינו למדים דלדעת הרשב"ץ שבועה אינה חלה על מצוה קיומית, ולדעת שאר פוסקים אין שבועה חלה דוקא על חיוב מצוה אך על מצוה קיומית שפיר חלה. מעתה לדעת שאר הפוסקים ליכא לתרץ כהני"ל.

ב. האם שאני משל בן או יותר מחומש

הנה אולי שאני משל בן או יותר מחומש, דלכולי עלמא נחשב כשבועה לקיים המצוה ולא חיילא השבועה.

דהנה חזינן דכתב הגרע"א (קמא סי' ס"ח) דאם יש לפניו שתי מצוות אחת יותר מחומש ואחת פחות מחומש יכול לעשות מה שירצה, וכן יש לומר לענין עשה דוחה לא תעשה דעשה שיש בה יותר מחומש נהי שפטור מכל מקום אם ירצה לשלם יותר מחומש ידחה הלא תעשה, ואם כן יש לומר דלענין שבועה אף לשאר פוסקים מכל מקום לא תחול השבועה.

אך נראה דנהי דחשיבא עשה מעליא כמו כל מצוות עשה, מכל מקום לענין נשבע לבטל המצוה או לקיים אינו נחשב חיוב.

תירוץ ז' - יעקב לא חשד את יוסף

אבל העיקר דלא קשה כלל על רמב"ן, דהרמב"ן הקשה דיעקב לא חשד את יוסף שלא יקיים בקשתו ואין כוונתו מפאת מצות כיבוד אב לכל גדרה.

עניני שבת - מלאכת בורר ענף ב'

השבחת האוכל על ידי לקיחת הפסולת מתוכו.

ויש לדון מהו אם אחר כך יוציא הצורות שנשארו. וכעין זה יש לדון לענין מלאכת מלבן ובישול:

א. בפשוטו גם אם אחר כך יוציא הצורות שנשארו הנה בפשוטו היינו אף אם אחר כך יקח הצורות שנשארו, אבל באופן פטור, כגון בשנוי, אכתי יהא פטור, אע"פ שלמעשה הוציא את כל הפסולת, מכל מקום מכיון דחלק מהם לא הוציא דרך מלאכה אלא בשנוי, פטור.

ב. מלאכת מלבן

כעין זה יש לעיין במלאכת מלבן, דהנה יש לדון בהיו שני כתמים על הבגד, והסיר כתם אחד, האם אמרינן לדינא דהירושלמי, דנימא דהבגד עדיין לא מתוקן.

ואם נימא הכי, אם כן אף כשקרע אחר כך הכתם השני יהא פטור.

ג. מלאכת מבשל

כעין זה יש לדון במלאכת בישול, כגון בבישול בן דרוסאי דבעינן שכל החתיכה תתבשל ולא רק חלק ממנו, (עיין משנה ברורה סי' ש"ח סק"א, ושער הציון שם סק"ה), ובישול חלקו, ואחר כך חתך החלק שאינו מבושל, יהא פטור.

ואם לאחר שחתך ימשיך לבשל המותר, תליא בפלוגתא אם יש בישול לאחר בן דרוסאי.

ואם חתך החלק הבלתי מבושל באמצע הבישול, וממשיך להתבשל מכח הפעולה הראשונה, להסוברים דאין בישול לאחר בן דרוסאי, יש לעיין היכי נדידין לה.

שכינות או תערובת

הנה איתא בגמרא שבת (ע"ד א') שרב דימי שדא קמיהו כלכלה דפירי, ולא ידענא אי משום דסבר אוכל מתוך פסולת אסור, [אי משום עין יפה הוא דמכין]. ופירש רש"י, דלא רצה לברור האוכל מתוך העליון ולתת לפני כל אחד ואחד, דקסבר אוכל מתוך פסולת נמי אסור, אלא שטחן לפניהם, ובשטוח זה נפרש האוכל מאליהו.

ויש לעיין בכמה אנפי, אמאי בשטחן לפנייהם ליכא מלאכת בורר:

א. שטחן הוה שכינות

הנה תיקשי, היאך יקחו אחר כך האוכל, הרי עדיין אחרי ששטחן, האוכל והפסולת מעורבים. ויש ליישב כדברי החזון איש הנ"ל, דכיון ששטחן, לא הוה טפי תערובת אלא שכינות, וליכא דין בורר בשכינות.

ב. קעביד מתערובת שכינות

אך אכתי יקשה, דגוף השיטוח אסור, דהרי הא גופא דקעביד מתערובת שכינות ליהוי בורר, וכי תימא דבעי לקיחה, הרי באמת יש לדון במי שבנה מחיצה בתוך תערובת, ועל ידי זה הפריד בין האוכל והפסולת, מהו, וכי תימא דהוה בורר שלא כדרך, אכתי ליתסר מדרבנן.

ג. לא אהני מעשיו

אלא יש לבאר, דנהי דהוה שכינות, מכל מקום לא אהני מעשיו, שהרי לא הופרדו לגמרי, ודמי להך דהירושלמי, דאם השאיר צורות לא חשיב בורר. אבל באמת מסבירא לא דמי, דהא גופא דאמרין דהוה רק שכינות, זה מוכיח דלא הוה תערובת, ואם כן אהני מעשיו.

ד. שלשה זבובים

ובאמת זה תליא באיכא בכוס שלשה זבובים, והוציא אחד מהזבובים לבד בלי משקין, האם נימא דיש כאן בורר, דהרי לפי הירושלמי הרי נשארו עוד זבובים בהיין.

אך לדעת החזון איש דזבוב ביין הוה שכינות, [נוחיי רק משום המשקין דעל רגלי הזבוב וכנפיו], אם כן יש לומר דזבוב אחד איכא איסורא, דשכינות אינה מצלת, ולפי זה קשיא פירוש רש"י הנ"ל.

ה. להעביר הזבוב ממקום למקום

אך לפי זה תיקשי היאך שרי להעביר הזבוב ממקום למקום, הא מברר המים הסמוכים לזבוב, דהרי המים מתחלפים, ואם אמרינן דשכינות מצלת הוה אתי שפיר, אמנם אם איננה מצלת מאי התיירא.

ואולי נימא דלא חשיב מתקן, כיון דתמורת המים המתוקנים נתקלקלו החדשים, ולא דמי לג' זבובים ולקח אחד מהם, ועיין.

סילוק הפסולת או השבחת האוכל

הנה ביסוד מלאכת בורר, בפשוטו אין המלאכה סילוק הפסולת, אלא המלאכה הוה השבחת האוכל על ידי לקיחת הפסולת מתוכו.

וכן מתבאר בירושלמי בשבת (פ"ז ה"ב, מובא בבה"ל סי' ש"מ סע' א') דאם ברר צורות מתוך הכרי כל היום, לא חשיב בורר, שעדיין נשארו צורות בכרי, נמצא דלא השביח האוכל על ידי ברירתו.

אמנם בספר אגלי טל (ריש מלאכת זורה) האריך להוכיח דש"ס דידן פליג על הירושלמי, וסברי דמלאכת בורר הוה סילוק הפסולת. [ויש נפקא מינה בשיעור גרוגרת, אם הוה אף באוכל הנשאר או לא].

והביא האגלי טל ג' ראיות, וכדלהלן:

ראיה א' - היינו זורה היינו בורר

חדא, דחזינן דלש"ס דידן אף בנשאר פסולת חייב משום בורר, מהא דבגמרא שבת (ע"ג ב') מקשינן היינו זורה היינו בורר, והרי כשזורה אכתי נשאר הקליפות, ורק המוץ ירד.

ולהירושלמי דסבירא ליה דכשנשאר פסולת פטור, כתב באגלי טל, דהירושלמי לשיטתו דזורה לאו משום בורר, אלא הוה כל הפרדה על ידי רוח, וכמו דאיתא בירושלמי (פ"ז ה"ב, ומובא ברמ"א סו"ס ש"ט), דהרוקק ברוח, והרוח מפזר הרוק, חייב משום זורה, אע"פ שכולה פסולת.

אך יש לדון לדחות, דלעולם גם להבבלי אינו חייב משום בורר רק אם ברר מהכרי כל הפסולת, והא דחייב משום זורה אע"פ שאינו בורר כל הפסולת, דכל חדא הוה שלב בפני עצמו, והשלב של זורה היינו אף באינו בורר כל הפסולת.

ראיה ב' - מלאכה שאינה צריכה לגופה

עוד הביא ראיה דלדידן הוה סילוק הפסולת, מהא דכתב הבעל המאור בשבת (פרק י"ג, ק"ו א') דבורר הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, אלא בהכי חייביה רחמנא. והרי אם הוה השבחת האוכל, לכאורה הוה צריכה לגופה.

ויש לדחות, דלעולם הוה השבחת האוכל, אלא דגוף השבחה זו, היא על ידי סילוק הפסולת, וזה אינה צריכה לגופה.

ראיה ג' - הוצאת זבוב ממשקה

הנה כתב הט"ז (סי' ש"ט ס"ק י"ג) כשנופלים זבובים לכוס, לא יוציא הזבובים לבדן מן הכוס, דהוה ליה כבורר פסולת מתוך אוכל, אלא יקח קצת מן המשקה עמהם.

ומצאנו ג' ביאורים בדינא דהט"ז:

א. חדא, באגלי טל מוכיח מהט"ז לנידון דידן, דטעמיה דהט"ז, דמכיון דהמלאכה הוה סילוק הפסולת, הרי אכתי הפסולת מעורבת. ואם כן מוכח דלא כהירושלמי, דאין המלאכה השבחת האוכל.

ב. אמנם בחזון איש (אורח חיים סי' נ"ג) כתב לבאר טעמא דהט"ז בענין אחר, דדינא דבורר הוה רק בתערובת ולא בשכינות, והרי זבובים ביין לא חשיבי תערובת אלא שכינות, ואם כן לא חשיב בורר, אלא דהיין הסמוך לרגלי הזבוב וכנפיו באמת חשיבא תערובת, ולזה מהני במוציא הזבוב עם קצת יין, דכך לא ברר התערובת. ולפי זה אודא הראיה מהט"ז. [ונכון כתב בשביתת השבת (מלי בורר, ב"ר ס"ק כ"ה) בשם טל אורות (בורר דף ל"א), והוכיח מהא דשולח דגים חייב רק משום צד ולא משום בורר].

ג. במשנה ברורה (סי' ש"ט ס"ק ס"א) כתב ביאור אחר בדברי הט"ז, דכל שמוציא אוכל עם פסולת לא הוה בורר. אמנם נחלק עליו החזון איש (שם), שאין זה טעמא דהט"ז, ובאמת אף אם מוציא פסולת עם אוכל, כל שדעתו גם על האוכל הנשאר, חשיב בורר.

בורר צורות

הנה איתא בירושלמי הנ"ל יש בורר צורות מתוך תבואה כל היום ואינו מתחייב, ויש שהוא נוטל כגרגרת ומיד מתחייב. כיצד, היה יושב על גבי כרי וברר צורות כל היום אינו מתחייב, שעדיין נשארו צורות בכרי ולא הועיל כלום בברירתו, נטל לתוך ידו כגרגרת ובירר חייב.

הנה חזינן בהירושלמי דאם נשאר צורות בתוך התבואה לא חשיב בורר, שלא הועיל כלום לתקן התבואה, שהרי עדיין יש בו צורות. ושמעינן מהכא דיסוד מלאכת בורר, אינו סילוק הפסולת, אלא הוה

ענינים שונים [א']

ב. האם גם בקריאת התורה

הנה יש לעיין אם ספיקא דהרמב"ן הוא גם בקריאת התורה, או דילמא רק בברכות. [וקריאת שמע דמיא לקריאת התורה]. ולכאורה היה נראה דאין לחלק, והרי נחלקו בפוסקים בפרשת זכור אם צריך לקרוא "זכר עמלק" בצירה או בסגול, ואם יאמר "זכר זכר" פעם אחת בסגול ופעם שני בצירה, דנין דיש לומר דמגרע גרע דעקר הראשון. [אך יש לומר דהתם קורא על תנאי ואינו חוזר]. חזינן דגם בקריאת התורה דיינינן שמקלקל תוך כדי דיבור. ואם כן נמצא דמספק ראוי לחזור.

ג. ב' צדדים דלא מקלקל

אך יש לעיין אם הוה תוך כדי דיבור לקלקל, דהרי מקריאתו ראשונה לעד שתיקן היה יותר מתוך כדי דיבור, אך עם הגערה הוה כדי דיבור. ונפקא מינה בזה לכל שליח ציבור שמתקנין אותו. [וצריך לעיין בזה בתשובות חתם סופר ודבר אברהם וחזון איש].

תו, דהרי כתב במאמר מרדכי (סי' נ"ט) דמדלא הביאו קמאי לרמב"ן [וברשב"א איתא דבכהאי גוונא ליכא לספוק], שמע מינה דלא מהני תוך כדי דיבור לקלקל, ואם כן שפיר דמי.

ד. משנה מן הפסוק

אלא יש לדון בזה עוד, דאף אם לא מהני לקלקל, מכל מקום הרי אמר מילים אחרות באמצע הפסוק והוה ליה משנה מן הפסוק.

ענינים שונים [ב']

ספק ברכות להקל דאם לא כן הוה ודאי ברכה לבטלה, ואף אם דינו לברך בורא פרי האדמה, מכל מקום יסיים שהכל, דמהני בתורת ודאי, דהרי כיון דתחילת הברכה מעליא, אם כן אינו בכלל ספיקא דהגמרא, כמבואר בגמרא (שם) בדבסבר דשיכרא ובאמת חמרא ופתח אדעתא דשהכל שפיר דמי, כיון דעל הכל אם בירך שהכל יצא, אם כן הכי נמי הכא אף אם יסיים שהכל מהני בתורת ודאי.

ג. פרי שבבישולו נשתנה לגרעיות

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' ר"ה סעי' א') שעל הירקות שטובים חיים ומבושלים, מברך לאחר בישולם כברכתם הראויה להם קודם בישולם, אבל בכגון שומים וכרתי, דלאחר בישולם נשתנו לגרעיותא, מברך רק כשהם חיים בורא פרי האדמה, אבל לאחר שבישולם מברך שהכל.

מעתה יש לעיין בנידון כעין הנ"ל, בהיה לו פרי האדמה שברכתו שהכל כגון במבושל וכחנ"ל, ופתח על דעת בורא פרי האדמה, מאי עדיפא, לגמור בורא פרי האדמה דיצא רק בדיעבד, [א"ה]. עיין משנה ברורה סי' ר"ו ס"ק ג' בבירך על פרי האדמה שטובין מבושלין יותר מחיים שדינן לברך שהכל כשאוכלן כשהם חיים, אם בירך האדמה יצא, או דילמא יסיים שהכל, ואז נכנס לספיקא דגמרא הנ"ל.

אבל באמת הדין כנ"ל דיסיים שהכל, דהרי כיון דבבירך בורא פרי האדמה יצא בדיעבד, אם כן יש לומר דאינו בכלל ספיקא דהגמרא, ואם כן במסיים שהכל כדינו ודאי דמהני לכתחילה, אבל אם יסיים בורא פרי האדמה הוה רק בדיעבד.

ענינים שונים [ג']

מי נימא דאזלינן בתר מקום אכילתו, וכיון דהכא הרוב לאכילה, חשיבא שנשתנה צורתו, או דילמא אזלינן בתר מקום גידולו, ואם כן כיון דהדרך לרסוק לא חשיבא נשתנה צורתו ומברכין ברכתו הראויה.

והרי אשכחן דאמרין בגמרא (ברכות ל"ו א') סברא דנטעי אדעתא דהכי, ומשום הכי צנון מברכין עליה בורא פרי האדמה כיון דנטעי אינשי אדעתא דפוגלא, משא"כ בקורא מברך שהכל כיון דלא נטעי אינשי דיקלא אדעתא דקורא. חזינן דאזלינן בתר גידולו. אך צריך עיון אם דינא דידן נמי מהאי טעמא.

טעה בקריאת התורה

וַעֲתָה אֶל תִּירָאוּ אֲנֹכִי אֲכַלְכֶּל אֶתְכֶּם וְאֶת טַפְכֶּם וְגו' (נ' כ"א)
עובדא הוה שקרוא בתורה קרא הנ"ל "אל תראו" מלעיל, ותיקונוהו למלרע, כי כך ראו בהוצאה אחת של החומש, וגמר לקרוא עד סוף הפרשה, ואחר כך נתברר שטעות סופר באותו חומש וצריך לומר מלעיל. ויש לדון אם צריך לחזור ולקרוא למפרע מתחילת שביעי, דהא תחילה קרא כהוגן אלא שאחר כך תיקן תוך כדי דיבור.

א. תוך כדי דיבור לקלקל

הנה יש לומר דזה לעיכובא כיון דאיכא בזה משמעות אחרת, דהנה הא דאיתא בקרא "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְּרָאוּ" (מ"ב א') הוא מלרע, ואם כן "אל תראו" מלרע, היינו אל תהיו נראים. מעתה יש לדון אם יצא ידי חובתו כשאמר בראשונה כהוגן, או דילמא תוך כדי דיבור קלקלו.

והנה דן בדעת תורה (למהרש"ם, סי' קי"ד סעי' ו' בהגה"ה) באופן שאמר כהוגן אך תיקן בתוך כדי דיבור, אם אמרין תוך כדי דיבור לקלקל, כגון באמר לימות הקיץ "ותן ברכה" כדינו, ותיקנו תוך כדי דיבור ל"ותן טל ומטר לברכה", אם מהני תוך כדי דיבור לקלקל. ואייתי דלפי הרמב"ן (פלחמות ברכות ו' ב' בדפי הר"ף) היא בעיא בגמרא ברכות (י"ב א') ולא איפשיטא. ואם כן בנידון דידן הוה ספק אם יצא ידי חובתו ואם כן ראוי לחזור.

התחיל אדעתא דבורא פרי האדמה

כתב ברמ"א (סי' ר"ב סעי' ז', ומשנה ברורה שם) פרי שנשתנה צורתו, לא יברך בורא פרי העץ או פרי האדמה אלא שהכל, והוא מתרומת הדשן (סי' כ"ט). וכתב ברמ"א דאם בירך בורא פרי העץ או האדמה יצא, כי נראה עיקר שכן ברכות.

והנה עובדא הוה במי שהיה לו פרי שנשתנה צורתו ופתח אדעתא למימר בורא פרי האדמה, וכשסיים תיבת העולם, נזכר שיש לומר שהכל. והנידון האם יסיים שהכל כדינו, או דילמא יסיים בורא פרי האדמה כמו שהיה דעתו בתחילת הברכה.

א. ספיקא דהגמרא

הנה באופן שהתחיל לברך ברכת הנהנין, ובשעת אמירת שם ומלכות טעה והיה דעתו לסיים שלא כהוגן, ואחר כך נזכר וסיים כהוגן, לדעת רש"י (ברכות י"ב א') וסיעתו הוה בעיא דלא איפשיטא בגמרא ברכות (י"ב א') אם מהני הברכה, וספק ברכות להקל. [ועיין ביאור הלכה סי' ר"ט סעי' ב'].

ואם כן יש לומר דבנידון דידן יסיים בורא פרי האדמה, דהרי כיון דעיקר הדין לברך בורא פרי האדמה, למה יסיים שהכל וכך יכנס לספיקא דהגמרא דברכות ויהא רק ספק ברכה.

ב. ממה נפשך יסיים שהכל

אך יש לומר דאינו כן, אלא יסיים שהכל נהיה בדברו, דהרי ממה נפשך, אם דינו לברך שהכל, ודאי שיחליף לשהכל ויכנס לספיקא דהגמרא מדן

פרי שנשתנה צורתו

הנה כתב ברמ"א (סי' ר"ב סעי' ז') פרי שנשתנה צורתו, לא יברך בורא פרי העץ אלא שהכל, והוא מתרומת הדשן (סי' כ"ט).

וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק מ"ד) ואם רוב דרך אכילת פירות הוא על ידי ריסוק, אף לכתחילה מברך עליהם ברכתו הראויה. [ולענין פירה תפוח אדמה, משמע דדעת הרבה פוסקים דיברך בורא פרי האדמה. ועיין בספרי האחרונים]. ויש לעיין אם בארץ אחת הרוב לריסוק, ובארץ אחרת הרוב לאכילה, ולקח פרי מארץ אחת והביאו לארץ אחרת.

לעילוי נשמת

האברך הרה"ח ר' יחיאל יהושע זצ"ל בן יבלחט"א

יוסף דוד חי"ו נלב"ע י"ג אב תשס"ב תנצב"ה

זאת למודעי הדברים אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.
לקבל הגליון ולהעלות L5703949@gmail.com

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 387
טבת תשפ"ד

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
פיוז | שימוש | כשרות

(עי משנ"ב סי' שמ"ה ס"ק ס"ה). ולכן אם עושים עמוד של עירוב בשטח העליון סמוך לקיר בצד העליון, הוא סמוך לקיר של חמשה טפחים בלבד, שאינו מחיצה. והמחיצה שנעשית מכח הצד החיצוני של הקיר שעולה וסותם, היא עולה וגודרת רחוק מהעמוד יותר מג' ואפילו ד' טפחים [כפי עובי הקיר].

יוצא שיש פירצה בין העמוד של צוה"פ לבין הגדר האמיתית [שהיא בצד החיצוני, ולא בצד הפנימי שהוא נמוך]. דין זה נראה משונה למי שעדיין לא שמע עליו, אבל הוא ידוע אצל העוסקים בעירובים, שעובי הקיר הוא פירצה, כאשר אין גובה י' טפחים מהצד הפנימי של המחיצה. [וכאשר עובי הקיר הוא ג' או ד' טפחים, צריכים לסגור את הפירצה ואין להתיר אותה בדין עמוד מרובה על הפרוץ, משום שהמשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) הכריע שבסמוך לצוה"פ כל פירצה אוסרת, אם לא בשעת הדחק].

פתרון של מחיצה על הקיר או עמוד על הקיר

הפתרון הוא לא לעשות מחיצה מעל עובי הקיר [אחורי העמוד], שיחבר בין העמוד שנמצא בפנים לבין הצד החיצוני של הקיר שמשמש מחיצה ע"י גדר אסיק. ויש להדגיש שצריך שהיא תהיה גבוהה עוד י' טפחים מעל ראש הקיר, [כפי שבארנו במס"א שכיון שהמחיצה הזו מיועדת ליצור מחיצה על הקיר, והקרקע שלה זה עובי הקיר, בזה לא יועיל לצרף את ה' טפחים שבדופן הקיר]. וכך עשינו באחד מהמקומות שהיתה בעיה זו, הוספנו גדר באורך כחצי מטר, מחוברת לעמוד מצד אחד, והיה צריך להוסיף עמוד קטן מצד שני כדי להחזיק את הגדר.

אבל במקום נוסף שהיתה בעיה זו, עשינו פתרון מיוחד, כיון שבמקום זה הקיר בצד הפנימי היה נמוך, למטה משלושה טפחים מהקרקע, וא"כ גם השטח שעל ראש הקיר יכול להיחשב כהמשך של הקרקע, ואפשר להעמיד את העמוד עליו, כי עד ג' טפחים הוא כארעא שמכרתא (עי' שו"ע סי' שמ"ה ס"ה). [משא"כ אם הקיר גבוה ג' טפחים, יוצא שהעמוד לא מתחיל מהקרקע אלא על מדגרה, ואינו כשר, כמבואר בחזו"א סי' סס"ק י"ח]. לכן כאן היה הפתרון שהרכבנו את העמוד על גבי הקיר עצמו, [באמצעות הלחמה לפלטה ברזל שחיברנו לאבני הקיר]. והעמוד נמצא תוך ג' טפחים לצד החיצוני של הקיר, ועי"ז יש לבדו בין העמוד לצד החיצוני שהוא המחיצה כנ"ל. ויש בזה חידוש, שאפשר לעשות לבדו בין העמוד [או מחיצה] שנמצאת על הקרקע העליונה, לגוד אסיק של מחיצה, אפילו שלמעלה אין מחיצה ממש אלא רק דין מחיצה.

לסיכום, קצר הגליון מלהכיל את מגוון הדינים שהיו בעירוב זה, הבאנו כאן רק דין אחד שלמדנו בו כמה הלכות ושני סוגי פתרונות עם התנאים ההלכתיים שלהם, וממנו נלמד גם כמה חשוב לשקול היטב כל בניית עירוב יחד עם המומחים בדבר, וכן לבצע את ההתקנה ע"י מומחים שיתנו גם פתרונות טובים וגם מהדירים.

שיעור בכולל בדיני שכירות מגוי

בשבוע זה התקיים שיעור מיוחד על השאלות המצויות בדיני השכירות מגוי ומומר בזמננו. השיעור התקיים בכולל המיוחד הליכות משה (גרטרל) בבני ברק, לאחר שקבוצה גדולה שלומדת הלכות עירובין סיימה ללמוד את סוגיות השכירות, וביקשו לטעום מההלכה למעשה. בשיעור הובאו הרבה נושאים חשובים, החל מגדרי השכירות, ומהי שכירות רעועה, והאם מספיק לשכור להניח חפץ אחד בדירת הגוי. גדיי שכירו ולקטו בבניית חפץ לשמור [שאנו דומה לדברי הגמ' ששואל מקום בבית הגוי להשתמש מה שצירצה].

עוד התבאר שיש שני דברים חשובים למשתמשים בהיתר זה, ואחד מהם **צריך לשכור ממי שמניח חפץ אצל הגוי**. היו אברכים שביקשו מהגוי לשמור

עירוב חדש הוקם בזכות בקשת המפונים מהדרום

בשבוע שעבר זכינו לעשות עירוב חדש, למקום שלא היה לו עירוב כלל. מקום זה משמש בית הארחה כל השנה, ונמצא בקירבת העיר טלסוטון, וכבר הרבה שנים שמגיעים אליו אורחים שומרי מצוות שמגיעים לשבתות חתן וכדומה, ושואלים את משגיח הכשרות של הרבנות שאחראי על המטבח האם יש עירוב, והוא משיב להם בצער שאין עירוב אפילו לא בדיעבד, גם לא של הרבנות, בגלל שהישוב שבו נמצא מתחם האירוח אינו יהודי, והם מתנגדים לעירוב. וכבר היה לפני כשנה וחצי שהמשגיח הצליח לגרום לבעל המלון להסכים שהיה עירוב, וקרא למוקד העירוב לעשות תכנית, אבל לא יצא לפועל עקב התנגדות פנימית.

בתקופה זו הגיעו לשם עשרות משפחות של מפונים מהדרום מישובי עוטף עזה, וחלק מהם דתיים שבאו מישוב שיש בו עירוב, וכשהגיעה שבת הודיעו להם שאין עירוב ואסור לטלטל. המצב הזה לכשעצמו הוא דבר קשה למי שרגיל לטלטל כל שבת, אבל עוד יותר קשה למפונים שהגיעו ללא צרכים מינימלים של בית, ואין להם בית רגיל כל השבוע, אלא חדרי מלון, וחסר להם הרבה דברים שהם נזקקים להשיג בשבת ובכל השבוע, ונעזרים זה בזה, כעת אם אין עירוב לשבת זה מכושל ממש גדול.

לאור המצב פנה אחד מהמפונים למוקד העירוב ושאל מה אנו יכולים לסייע לו לעשות עירוב. הסברנו לו את הקושי שיש במקום הזה לאחר שכבר יש לנו תכנית מסודרת ערוכה בכתב, אך חסר אישורים. אמר אותו אדם שהוא רוצה לדאוג שהיה פה עירוב. למרות שכבר עברו כמה שבתות, והם אינם יודעים כמה זמן יישארו במלון הזה, שכבר כעת חלק מהמפונים חזרו לישוב, ומי ידע כמה יספיקו להנות מהעירוב הזה. אבל גם אם הם לא יהיו ממנו, זה ישמש כל השנה את האורחים הבאים למלון, ויזכה את היהודים שלא יחללו שבת רח"ל.

במשפטים אלו נהיה לו ברק בעינים, כאשר הבין שבזכותו יהיה עירוב ליהודים רבים. והחליט להשקיע בדבר בכל הכוח. אמרנו לו שידבר עם ההנהלה שדוקא שם היתה הבעיה, וכעבור כמה ימים הוא חזר עם בשורה שקיבל אישור מההנהלה. בזכות הרצון לתת למפונים את צרכיהם, הם נתנו הסכמה. אמנם זה לא היה אישור מהקיבוץ שבו יש גוים ומתנגדים גדולים, ולכן אי אפשר לעשות את העירוב לכל הקיבוץ, [וגם אין תקציב מהמנועה במצב כזה]. אבל עיקר הנפק"מ היא למלון, ולכן זה דבר גדול מאוד לעשות את העירוב לשטח המלון. [ויש להוסיף שדוקא בגלל שהעירוב רק למלון הוא יכול להיות כשר, כיון שבישוב יש גוים הפוסלים את העירוב, ואין שכירות שתתיר את רשותם, משא"כ במלון ניתן לשכור מהנהלה שהיא בעלים על כל החדרים ויכולים להניח בהם חפצים שונים או להשכיר כרצונם, והשכירות מהנהלה מתירה את גם את החדרים שיש בהם אנשים שאינם שומרי שבת או גוים, כמבואר בשו"ע (סי' שפ"ב ס"ח) בדין משכיר בית לגוין].

עמוד הסמוך לגוד אסיק מצוי בו פירצה על עובי הקיר

מיד אחרי קבלת האישור הגענו שוב למלון לערוך בדיקה חדשה, כיון שהאדם שהמריץ לעשות את העירוב רצה להרחיב אותו יותר, וחשב שעי"ז יהיה יותר קל לעשות את העירוב, כי בקטע הרחוק יש יותר קירות. לבסוף זה הוסיף עוד כמה עמודים ועבודה רבה, אבל העדפנו לכלול את כל המתחם כדי למנוע מכשול.

בעשיית העירוב היינו צריכים לקחת בחשבון הרבה הלכות, יחד עם ההתחשבות בהנהלת המקום שמעוניינת שהעמודים לא יבלטו בנוף הקסום. אחד מהנושאים ההלכתיים היה בחיבור בין העמודים לקירות. במקומות שלא היה קיר גבוה, אלא רק גוד אסיק מהמפלס התחתון. כלומר, בחצר של המלון בשטח העירוב היה קיר נמוך בגובה שנים עד חמשה טפחים, אבל מהצד החיצוני שמחוץ לעירוב היה גובה רב, וקי"ל (שו"ע סי' שס"ב ס"ב) גידוד ומחיצה מצטרפין לעשרה, כלומר שמחשיבים שיש מחיצה עשרה גם לחצר, [מדן גוד אסיק מחיצתא, שהחלק החיצוני עולה וגודר גם את החצר העליונה]

שזה בית על גלגלים, נראה שיתכן שיש לו קרקע וחשיבות מקום לעצמו. אך יש גם צד גדול לומר שאין לו חשיבות, אלא למקום שהוא נמצא בו. עוד יש לדון בסברא נוספת, שיתכן שזה תלוי אם זו ממקום למקום בתוך אותו היקף של עירוב, שזה לא דיוור חדש, לבין אם עבר לעירוב אחר שצריך שכירות חדשה [למרות שהיה כלול בנוסח ששוכרים עבור כל מי שיעשה עירוב איתו]. והביאור בזה משום שהדירה אוסרת לגבי עירוב מכל הזכויות שימוש שלה במקום, שנקרא בפוסקים "דריסת רגל", וכאשר שינה מקום בתוך אותו עירוב, נשאר עם אותם זכויות שימוש, וע"ז עדיין תקף הקנין שכירות שנעשה, אבל אם עבר להיקף אחר, זה זכויות של דריסת רגל חדשה, וע"ז לא חל קנין השכירות שהיה קודם, כיון שבזמן הקנין עדיין לא היו לו את זכויות השימוש של דריסת רגל זו. ובדבר זה יש לעיין ולפלפל בו עוד.

בהזדמנות זו אנו מגלים שתי שאלות חדשות שכמזומה שלא דיברו עליהם עד היום. זה המיוחד בתורתנו הקדושה ובפרט בהלכות עירובין, שתמיד מתחדשות שאלות ומקרים חדשים, ובכל מקרה צריך לעיין ולדון בהלכותיו ובסברותיו בעומק הדינים.

האם המשקוף בבית שלי נמצא מעל העמודים של הפתח

בענין המשקופים הנעשים בפתחי הבתים בזמנינו, הבאנו הערה שכבר העירו כמה פעמים, שאם מתבוננים בצורת החיבור של המשקוף המצוי, הרי הוא לא מעל העמודים [מזווית הפתח]. אלא מחובר ביניהם כלומר מהצד, והרי מבואר בש"ע (סי' שס"ב ס"א) שצורת הפתח שעשאה מן הצד פסולה. השאלה התעוררה שוב לאחרונה שבאחת מהשיבות השתמשו לעירוב במשקוף של דלת, ופתאום אברכים שראו את הדבר באו להעיר שהמשקוף מחובר מהצד.

והנה במשקופים מעץ הרגילים שהיו כל השנים, יש בודאי חיבור שיוצא מהמשקוף ויושב מעל העמוד, והוא כשר. בשביל להראות לקוראים את ההלכה, לקחנו משקוף מפורק, ראה בתמונה המצורפת, ובו אפשר לראות שיש שיניים מהמשקוף שנכנסים בחריצים המוכנים לכך בעמודי הפתח. בצורה כזו נחשב שהמשקוף מעל העמוד לכ"ע. ואף לדעת הפמ"ג והמשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ט"ז) שכתבו שאם חקק בראש העמוד והניח את החוט בתוכו, והקנים [העמודים] עודפים למעלה מעל גובה החוט, יש להחמיר שאינו נקרא המשקוף מעל כל העמוד. מ"מ במשקופים שלנו זה כשר, כי אמנם המשקוף יושב בתוך החקק, אבל המשקוף ממלא את כל גובה החקק, וא"כ הקנים אינם עודפים מעל גובה המשקוף, וזה מספיק שיחשב מעל גביו. [בשיעורי העירובין למעשה המתקיימים בשבועות אלו, הוספנו לבאר שאע"פ שהמשנ"ב חולק על הט"ז שהכשיר במשקוף שמסתיים בשווה לראשי העמודים, וכתב שכל האחרונים חולקים עליו כי צריך שיהיה על גבי הקנים ממש, מ"מ במקרה של המשקופים שלנו אין בעיה, כי במקרה של הט"ז הבעיה היתה שהמשקוף אינו מעל העמוד כלל, משא"כ במשקופים שלנו באמת המשקוף כן מעל העמוד. [וכלפי החשש של הפמ"ג צריך רק שהעמוד לא ימשיך למעלה, ואין בעיה במסתיים בשווה].

וכן מבואר להדיא במשנ"ב (שם) שהמשיך אחר דברי הפמ"ג, שאם חקק רק מעט להניח החבל בתוכו שיהא מונח בטוב ולא ישתלשל למטה, שפיר דמי, דמיקרי זה על גבו. עכ"ל. ולא התבאר מהו השיעור של מעט שעדיין כשר, האם זה תלוי בכונה שאם המטרה בחרץ היא על מנת שהחוט לא יפול, אין בעיה גם אם החרץ עמוק שלושה ס"מ גם זה יקרא מעט. וההסבר המחמיר בדבריו אומר שהכוונה עד כעובי החוט, משום שאם העמוד אינו עולה מעל החוט. וע"ז לדינא האם זה ההסבר, אך עכ"פ משקוף רגיל שממלא את כל החרץ דאי כשר גם לפי ההסבר הזה.

יש עוד סוגי משקופים של דלת פלדלת, שבהרבה מהם ניכר בצורת החיבור ששני הצדדים חתוכים באלכסון לכיוון הפינה. צורה זו הורו הרבנים שהיא כשרה לכתחילה, כי יוצא שהמשקוף יושב על העמוד, ולפחות מעל החלק הראשון של העמוד מכיוון חלל הפתח, שהוא החלק העיקרי של העמוד. יש עוד סוג חדש של דלתות בית פנימיות כגון דלתות פנידור, שבהם נראה שכל המשקוף מתחבר בין העמודים. ויש מהם שרק המסגרת מהצד, והמשקוף עצמו מעל העמודים. אבל בהרבה מקרים הקיר שמעל הפתח יכול להיות המשקוף, כי הוא שוקף ובוטל משאר התקרה. ואינו מצוי שהמשקוף שווה לשאר התקרה. לכן בכל הפתחים שלנו יש דין צוה"פ כהלכה.

להם חפץ ולא עשו שכירות, דבר זה אינו נכון לעשות, אלא צריך לשכור מהמניח את החפץ, ולא מספיק הנחת חפץ. ושני טעמים לכך, א. נחלקו הראשונים האם צריך לשכור משכירו ולקטו, או מספיק שהוא אחד מהשותפים בעירוב, וכתב המשנ"ב (סי' שפ"ב ס"ק מ"א) שלכתחילה נכון להחמיר שצריך שכירות דוקא. אלא שלא צריך שהגוי ידע מכך, אלא המפקיד משכיר שלא מדעתו, וזוכה עבור כולם מדיון זכין לאדם.

ב. כיון שיש סבירות גבוהה שהגוי והמומר יזדקו את החפץ מרשותם לאחר זמן, בפרט אם מדובר בחפץ שאינו יקר, הרי אז בטל ההיתר, כי זה כמו מי שהיה שכירו ולקטו והעבירו מתפקידו, [שכתב הש"ע (סעיף י"ד) שטל בטל ההיתר, אלא אם שכר ממנו לזמן קצוב]. וכן כאן כיון שאחרי שהגוי הוציא את החפץ אין לו שום זכות בביתו, ממילא בטל השכירו ולקטו. ואע"פ שהמשנ"ב (ס"ק ל"ז) כתב שאפילו אם זרק את החפץ לא בטל ההיתר כיון שנשאר לו זכות שימוש במקום. אין לדמות את דבריו למציאות בזמנינו, שהמשנ"ב דיבר במשאל מקום להניח כל חפץ, וזה נשאר לו, אבל בזמנינו שלא מבקשים מקום אלא מבקשים לשמור חפץ, ממילא ברגע שהפסיק לשמור את החפץ הופסק הזכות שלו להשתמש.

הפתרון לכך הוא ע"י ששוכר ממפקיד החפץ ומפרש לאיזה תקופת זמן תהיה השכירות, כגון לשנה או לעשרים שנה, שבצורה כזו כתב הש"ע שם שההיתר אינו בטל אף לאחר שסילקו את השכירו ולקטו מתפקידו, [דכיון שבאותו זמן היה עומד תחת הבעלים הגוי, נעשה כשלוח או כמוהו להשכיר כפי כח בעליו, וזה מושכר כביכול מכל הגוי, וזה לא מתבטל. משא"כ אם שכר ללא הגדרת תקופת הזמן, אז ההיתר הוא מכל שכל שעה השכיר ממשיך לעמוד מכל הגוי, ולכן כשסילקו מתפקידו בטל ההיתר]. וזה דבר חשוב מאוד, שכל מי שמניח חפץ אצל הגוי והמומר, ימהר להשכיר ויפרש למשך תקופת זמן מוגדרת.

האם גוי שייצא מדירתו עקב שיפוצים אוסר כיון שיכול לחזור

בין השאלות שהגיעו למוקד הטלפוני ביום שיש, היו שתי שאלות על דיני שכירות, ובשתיהן יש דין חדש. שאלה אחת שאל אברך שיש לו שכן מומר, וקעת עושים שיפוצים בדירה שלו ולכן הוא לא נמצא בה, האם קעת הוא יכול לעשות עירוב עם שאר התושבים, למרות שלא שכר מהמומר ההוא בעל הדירה. השואל במקרה זה ידע את ההלכה שמי שאינו גר בדירה אינו אוסר, אבל הוסיף בשאלתו שיש דין בש"ע (סי' שצ"א) שאדם שגר במקום מסוים ונסע ממנו, אם הוא יהיה אינו אוסר, כי הסיח דעתו מלחזור לדירה בשבת אבל בגוי אפילו הסיח דעתו לא עוזר, וכל שהוא נמצא במקום שיכול להגיע תוך מהלך יום, הרי הוא אוסר. לפ"ז למרות שבעל הדירה יצא ממנה לכמה שבועות, אך הוא נמצא בתוך מרחק פחות מיום, והוא יכול לבוא בשבת להתגורר שם. מצד שני הוסיף השואל שאין שם מים וחשמל מסודר, א"כ אולי זה לא נקרא ראוי לדירום.

התשובה היא שמצד ההגדרה ראוי לדירום אין צורך שיהיה מים וחשמל, אלא אם יש קירות ותקרה כבר נחשב ראוי לדירה. אבל יש להתייר מחמת הסיח הדעת של הבעלים שאינו עומד לגור בדירה קעת, ואע"פ שאומר הש"ע שגוי לא מסיח דעתו, וגם אם הוא נסע על דעת להיות מחוץ לעיר כל השבת עדיין חוששים שיכול לחזור והוא אוסר את העירוב אבל נראה שאם יש מניעה מוכחת, כמו זה שאדם בזמנינו לא גר בדירה באמצע שיפוץ, וגם הוא עבר לגור מחמתה במקום אחר, זה כבר נקרא שעקר דירתו לפי שעה, ואינו אוסר בביתו. [אמנם לקראת סוף השיפוצים בשלב שכמעט גמרו את השיפוצים והוא כבר חושב לחזור ועדיין מתעכב, יתכן שיאסור משלב מסוים שראוי לחזור, אף שעדיין לא חזר. וע"ז לדינא].

שכירו מבטל הקראון ואח"כ העביר את הקראון למקום אחר

שאלה נוספת שהגיעה ביום שיש מאחד מהאחראים בעירוב שכונה בבית שמש, ובאותה שכונה מתאמצים לעשות שכירות כדן מכל דירה של גוי ומומר, וגם עבור הדירות של הפועלים שנמצאים בקראונים באתרי הבניה שבשכונה, הוא עשה שכירות מהקבלן כדי שדירת הפועלים לא תאסור. קעת אחד הקבלנים המשיך לבנות והיה צריך להזיז את הקראון מתוך השטח שלו של הבניה, והעביר אותו לשטח הסמוך שמוחוץ לאתר הבניה, שהוא לא שטח שלו אלא שהעירייה אינה מעכבת עליו כי זה מקום פנוי, וקעת הפועלים גרים בקראון הזה, הבית זה נחשב אותה דירה שכבר עשו עליה שכירות, או שמא זה דירה חדשה וצריך לשכור מחדש, כי הדיוור בקרקע הזאת לא היה שלו בזמן הקנין. או בנוסח יותר מעניין, האם השכירות חלה על הקירות והמבנה של הבית, וא"כ גם כשהעבירו את הקראון למקום אחר נשאר שהדירה אינה אוסרת, או השכירות מתיחסת למקום ולקרקע דהיינו השטח שבו הוא גר, וקעת הוא גר בקרקע חדשה וצריך לשכור מחדש.

ואפשר שיש לחדד את השאלה והתשובה ע"י דוגמאות אחרות. דהנה זה ברור שאם אדם מתגורר באוהל יחד עם שיירא [שגם אוהל אוסר כמ"ש הש"ע סי' שס"ז ס"א, וע"ש בבה"ל], ושכרו ממנו, ועברו לאזור אחר בדרכם ושוב העמיד את האוהל במקום החדש, בזה פשוט שצריך לשכור מהגוי מחדש באוהל שהוקם, וברור שזה נקרא דירה חדשה. ואם מדובר בקרילה כפי שמצוי בזמנינו דירה בתוך נגרת של מכונית, ופעם נסע איתו לעמוקה ועשו שכירות מהגוי שגר בקראוילה [ואמרו ששוכרים עבור גב לעתיד לכל מי שיעשה עירוב במקום שלו], ובשבוע הבא הגוי נסע עם המכונית והקראוילה למקום אחר, בזה כבר יש מסתפקים האם צריך לחדש את השכירות. מדוע. משום שבנגרר

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת ויחי תשפ"ד

"שובי נפשי למנוחיי" - המטרה והדרך

תוכן

- א' - איבוד המנוחה / א
ב' - החיפוש אחר המנוחה / ג
ג' - שבים אל המנוחה / ו

הבקשה האחרונה

סיפרתי לכם פעם אודות משפחה בעיר בולטימור, יהודים שאינם שומרים תורה ומצוות, אולם כאשר אביהם שכב על ערש דווי, הוא הצליח להוציא מהם הבטחה שהם ישמרו שבת. ומאז ועד עתה הם עומדים בהתחייבותם. אחרת, לא היה נשאר להם דבר. הם לא ידעו כלום מאידישקייט, ובחברה שלהם בכלל לא ידעו מהי שבת, אולם משפחה זו - שכולם כבר אנשים זקנים - ממשיכים לשמור שבת עד היום הזה, כי הם הבטיחו זאת לאביהם ברגעיו האחרונים.

אך זהו זמן לא רק לדברי הדרכה כלליים לחיים. לפעמים יש צורך לדבר עם הילדים קשות; יש וגם ילדים שכבר בגרו זקוקים לדברי מוסר וביקורת. כאשר בן או בת מבוגרים עשו מעשה שלא כדין, מעשה חד פעמי שהיה ונגמר, יש וההורה מרגיש שאין זה נכון להוכיח אותם על מעשיהם בו במקום, כי יתכן ויפגעו. הם כבר ילדים גדולים, והם הולכים בדרך הישר, ולכן ההורה נזהר לא לדרוך להם על האצבעות.

אבל במוקדם או במאוחר הם חייבים לדעת שמה שהם עשו לא היה בסדר. הם מוכרחים לשמוע זאת, כי אדם שאינו מודע לעבירה שעשה, לעולם לא ישוב בתשובה עליה ולא יתקן את דרכיו. ולפעמים הרגעים האחרונים הם המתאימים ביותר עבור משימה זו.

וזה מה שעשה יעקב. הוא המתין עד יום מיתתו, ואז, כאשר בניו עמדו מסביב למיתתו, וידעו שאלו הם הרגעים האחרונים של אביהם בעולם הזה - כל דקה היא משמעותית, וכל מילה נשקלת היטב - יעקב עשה שימוש בהזדמנות המפוארת שניתנה לו.

א' - איבוד המנוחה

עת רצון

כאשר עמד יעקב אבינו להיפרד מהעולם, הוא קרא לבניו להיקבץ סביבו בפעם האחרונה, ובעודו שוכב על ערש דווי, החל לדבר אליהם: "הִקְבְּצוּ וְשִׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם" (בראשית מט, ב).

רגעים אלו, הרגעים האחרונים של החיים, הן הזדמנות חשובה עבור ההורה להשאיר רושם אחרון על ילדיו, שליבם פתוח כעת לשמוע כל מה שיאמר להם. אתם יודעים - שלא תדעו, אבל חלקכם יודעים - העצב שממלא את ליבו של ילד הרואה את אחד מהוריו שעומד לעזוב את העולם, הוא כמעט בלתי ניתן לתיאור עבור מי שלא חווה זאת. ברגעים אלו, ליבו של הילד מלא ברגשי חרטה על כך שלא נהג בהורה כראוי, ולכן הוא מוכן לשמוע ולהתחייב לכל דבר שיניח את דעת ההורה. הרגשות פותחים את השכל לשמוע כל דבר.

ולכן, דברי המוסר והתוכחה שמשמיעים האב או האם בעודם שוכבים על ערש דווי, הם בעלי השפעה ארוכת טווח. אם ההורה מפציר בילדיו ללכת בדרך התורה - לא לרדוף אחרי עושר ותענוגים אלא להסתפק במועט ולהתלבש בצניעות; ללמוד תורה ולכבד את השבת כפי יכולתם, לדאוג שבניהם יתחנכו בתלמוד תורה ובבית יעקב - כל מה שידברו ההורים עם ילדיהם בשוכבם על ערש דווי, תהיה לכך השפעה ארוכת טווח.

בוודאי שלא. עליך לנוע מהר ככל האפשר. זוהי זריזות, כי היא אינה בנויה על החלטה של רגע. למדת על חשיבותם של החיים. למדת כיצד לשחות, ואיך למשות את האדם הטובע מהמים. למדת את כל הטכניקות הדרושות ואת הבעיות השונות שעלולות לצוץ, ואתה מוכן בדיוק לרגע הזה. נמצא ששכלך פועל ועובד.

פזיזות היא כאשר האדם מגיע לידי החלטה במהירות, כתוצאה מדחף רגעי. 'פחז', בצורה שהיא משמשת כאן בפסוק, פירושה להתבלבל מתוך התרגשות, ולפעול בפזיזות, ללא מחשבה. וזו התכונה שהיתה בראובן, שאותה גינה יעקב, ושכתוצאה ממנה איבד ראובן את הזכות להיות המנהיג.

שאיפתה של רחל

מה היה הסיפור שם? במה התבטא אותו "פחז פמים" שעליו הוכיח יעקב את בנו במילים קשות? מה היתה ההתרגשות שגרמה לראובן לפעול בצורה בלתי נכונה?

המעשה היה כך. כאשר נפטרה רחל אמנו בדרכה לבית לחם, לא היה מי שלא השתתף בצערה. לא רק בגלל העובדה שהיא נפטרה בגיל צעיר, אלא יתירה מכך, היתה זו העובדה שהיא עוזבת את העולם הזה מבלי שתזכה לכל הילדים שלהם קיוותה לזכות.

זו היתה שאיפתה הגדולה ביותר - לזכות לחלק שווה בעם ישראל. כולנו זוכרים שכאשר ילדה רחל את בנה הראשון, היא נתנה לו שם שביטא את תפילתה לקב"ה: "יִסְכֵּף ה' לִי בֶן אַחֶר" (ל, כד). זו היתה משאלת לבה הנלהבת ביותר, לזכות לחלק גדול בעתידו של עם ה'. מה טוב יותר מאשר להוליד ילדים עבור כלל ישראל, בפרט בשלבים הראשונים של תולדות ימי אומתנו, כאשר כל בן פירושו שבט שלם?

וכעת, בעודה יולדת את בנה השני והולכת לעולמה עם פטירתו, היא הבינה שהחלום הגדול שלה נמוג. לכן היא קראה לו 'בן אונ' - הבן של עינוי וצערי. על מה היא הצטערה? לא על כך שהיא לא תוכל לשחק איתו ולראות אותו גדל והולך, ולהוביל אותו לחופה. כמובן שיש בזה צער גדול. כאשר אם צעירה הולכת לעולמה ר"ל, והיא לא תזכה להיות שם בכל שלבי התפתחותו של הילד, זהו צער איום ונורא. אך צערה של רחל היה על משהו שהוא מעבר לזה. "זהו הבן האחרון שיהיה לי. אני עומדת למות, וחלומי הגדול,

נבואה, שבח וגינוי

והנה, אין ספק שכל מילה שאמר יעקב אבינו צריכה להילמד על ידינו ולחזור ולהילמד. הוא ניבא ושיבח וגינה, ואין סוף לפנינו החכמה שניתן למצוא בדבריו. אך במסגרת זו נקדיש מעט זמן למילים שאמר בתחילה, לראשון מבין בניו.

יעקב אבינו פנה לראובן בכורו, ואמר כך: "רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה כְּחֵי וְרֵאשִׁית אֹנִי יִתֵּר שְׂאֵת וְיִתֵּר עָז" - ראובן, אתה היית הבכור, וכל כבודה של המשפחה אמור היה להינתן לך. הכל היה צריך להיות שלך! ציפיתי ממך להיות בראש. הכל היה בהישג ידך!

אולם מה אירע? טרגדיה! "פָּחַז פָּמִים" - היית פזיז ובלתי יציב, כמו מים שניתן בקלות להסיטם לכל כיוון. "פעלת בפזיזות", אמר יעקב, "מבלי לחשוב עד הסוף. ולכן, 'אל תוֹתֵר' - לא תינשא גבוה יותר משאר אחר. יכולת להיות מרומם ומיוחד כבכור, אולם מידה זו, להתרגש יתר על המידה ולפעול בפזיזות, מנעה ממך את הגדולה הזו!"¹

והנה, כולנו יודעים שזריזות היא מידה טובה. "כל מעשיהם של צדיקים בזריזות" (עי' מסילת ישרים פ"ז). אולם פזיזות וזריזות הם שני דברים שונים. זריזות פירושה שהאדם נע ומתנהל במהירות, מבלי להתמהמה; **אולם שכלו רגוע ונינוח.**

דחפים קדושים

יש והאדם מחליט החלטה של רגע, והחלטתו טובה וראויה לשבח, אלא שהיא לא באה כתוצאה מרגש של רגע, אלא מחיים של הכנה לרגע הזה.

לדוגמא, כאשר פינחס הרג את זמרי וכזבי, הוא פעל ב'פזיזות', אבל לא משום שהוא היה פזיז בדעתו. הראש שלו עבד, והוא הבין היטב את הנושא שעומד על הפרק כאן. במשך כל חייו, כבוד שמים הוא מה שעמד לנגד עיניו, וכשראה שרומסים את כבודו של הקב"ה, הוא נכנס מיד לפעולה. היתה זו פעולה שבאה מתוך דעה שעליה עבד כל חייו. החלטה רגעית שהיא תוצאה של חיים של חשיבה ושל ערכים, אין ספק שהיא טובה.

ניקח לדוגמא אדם שטובע בנהר חלילה, ויש לך אפשרות לזרוק לו גלגל הצלה או לקפוץ אל המים ולהציל אותו - מה תעשה כעת? האם תעמוד שם ותחשוב: "עלי לפעול במתינות. אקח את הזמן שלי?"

1. הערת העורך: בעסקנו בחטאים שהתורה מייחסת לאבות האומה וענקה, ראינו לנכון להבהיר את אשר כבר ידוע ומפורסם, שכל דיבור על 'חטא' ו'פגם' אינו אלא כפי רום ערכם ועוצם מדרגתם, וכפי שהתבטא רבינו זצ"ל ('תורת אביגדור' פרשת מקץ תשפ"ד) אודות התביעה שייחסו חז"ל ליוסף הצדיק על כך שביקש משר המשקים שיזכור אותו: "אכן, המונח הזה, 'שגיא' הוא רק באופן יחסי; אצלנו זה לא היה נחשב לשגיא כלל וכלל. אולם לאדם גדול כמו יוסף הצדיק, לגודל מעלתו ומדרגתו, ניתן לכנות את זה בתור 'שגיא'".

הדרך אל ההצלחה

אלו היו המילים האחרונות שאמר יעקב לראובן בנו; המילים האחרונות שנכנסו לו ללב. ולמה התורה כותבת את זה? כי זה מדבר אלינו. "אתה רוצה לעשות מעצמך משהו? אתה רוצה להגיע ל'תותר', להתרומם ולגדול ולחיות חיי הצלחה? עליך לסגל לעצמך אישיות רגועה. זוהי הדרך אל ההצלחה". התורה מלמדת אותנו כאן את הנושא של 'מנוחת הנפש' - שהשכל יהיה רגוע ככל הניתן. זוהי הדרך להצלחה.

זהו נושא חשוב ביותר, כי בעצם לכל אחד מאיתנו יש מידה מסוימת של "פחז כמים". אמרתי "כל אחד מאיתנו", כי זה לא קורה במקרה, אלא זוהי אחת האסטרטגיות של היצר הרע - לבלבל ולהלחץ את האדם. אנשים לא מודעים לזה. חשוב שנבין שאחד הטריקים של היצר הרע הוא להבהיל ולבלבל את האדם. אחת המטרות של היצר הרע נגדך היא לערער את מנוחת נפשך ולגרום לך לנהוג בפזיזות.

נכון שלא לכל אחד ניתנת ההזדמנות לטעות בטעות כמו זו של ראובן - את כל אחד מנסה ה' לפי דרכו, בהתאם לנסיבות המדיקות שלהם - אולם כל אחד ואחד, בדרך כזו או אחרת, סובל מהמידה הזו, מחטא הפזיזות, אלא אם כן ישים לעצמו למטרה לקנות מנוחת הנפש.

ב' - החיפוש אחר המנוחה

והנחש היה ערום

יש ספר קטן ונפלא בשם 'חשבון הנפש', ושם, מבין שאר הנושאים החשובים שבהם הוא עוסק, הוא מדבר על הענין הזה של 'מנוחת הנפש'. כדי להמחיש את הנושא, הוא מספר סיפור אודות נחש מסוים המצוי בדרום אמריקה שניזון מציפורים - זה המזון שלו. אלא שלנחש אין כנפיים, והוא גם אינו מסוגל לטפס על עצים. אז מה הוא עושה? הוא ממתין עד שהציפור תחליט לנוח מעט, והיא רובצת על ענף כלשהו, ואז הנחש מזדחל על הקרקע לעבר הענף, ופוער את לועו הגדול והאימתני ממש מתחת לציפור.

למעשה, שום דבר לא היה אמור לקרות כעת. הציפור בטוחה לחלוטין במקומה. אלא שהיא מביטה כלפי מטה ורואה את הלוע האימתני הממוקם ממש מתחתיה, שממתין אך ורק לבלוע אותה. והציפור מתחילה להיכנס לפאניקה. אי אי אי! איזה פה גדול ומפחיד! איזו צרה! חייבים לעשות משהו! ומהר!

שתהיה לי משפחה גדולה, עומד גם הוא למות". לכן היא קראה לבנה "הבן של צערי".

עתידה של רחל

כולם השתתפו בצערה של רחל, ולא היה ספק אצל אף אחד שמעתה, יעקב אבינו יוליד ילדים נוספים מבלהה שפחת רחל, כפי שהיה מקובל באותם ימים. כך נהגו בימי קדם - אשה שילדה בקצב איטי, היתה מוסרת לבעלה את שפחתה על מנת שיוליד ממנה ילדים, וילדים אלו היו נחשבים לילדיה של הגבירה, של בעלת הבית.

מכיון שכך כולם ציפו שיקרה, הדבר גרם לראובן לסערת רגשות. הוא נכנס לפאניקה. הוא היה בן נאמן ללאה אמו, וידע כמה היא סבלה מהעובדה שהיא היתה האשה השנואה. כעת הוא חשש שהעדפתה של שפחת רחל תהווה מכה נוספת לכבודה של אמו. ראובן הרגיש שהוא לא יכול לעמוד מהצד. "רחל קיבלה את ההזדמנות שלה ללדת ילדים, וזהו, נגמר. ההזדמנות שלה תמה, וכעת ראוי שאמי תזכה למעמד הגבוה ביותר".

תסיסה זו גרמה לראובן להיות 'פחז'. היא הפכה אותו לחסר מנוחה וערערה את השליטה העצמית שלו, ואז הוא עשה את המעשה שגרם לו לאבד כל כך הרבה. הוא עשה פעולה שמנעה את יעקב מלקחת את בלהה.

פזיזות וחוצפה

מה שבדיוק קרה שם, הדבר נחשב לחוצפה גדולה. היה זה חוסר כבוד מצידו של ראובן להתערב בענייני האישות של אביו, ולנסות למנוע בעדו מלקחת את בלהה. הפעולה באה מתוך "פחז כמים". הוא פעל בפזיזות, מתוך בהלה.

והנה, אין ספק שאילו ראובן היה מקדיש זמן נוסף כדי לשקול את הדברים, אילו היה פחות פזיז ונמהר בתגובתו, הוא היה נמנע מפעולה זו, ולא היה מאבד את זכות הבכורה של עם ישראל. אלא שהוא חשב שאין זמן לחשוב - ופעל במהירות וללא שיקול דעת. הוא מיהר לעשות מעשה שימנע מבלהה להילקח על ידי יעקב אביו.

ועל כך הוכיח אותו יעקב. זה היה הדבר האחרון שראובן שמע מאביו: "אל תתנהג בפזיזות! לא היית צריך לעשות דבר! ובגלל שהיית 'פחז כמים', פעלת בפזיזות כמו מים, לכן 'אל תותר' - לא תזכה לגדולה ורוממות". ואז יעקב נפטר.

חכמת שלמה

אבל לא משנה מה תעשה, לא משנה כמה תישן, אין ספק שאתה תיתקל במכשולים ובמפריעים למנוחת הנפש. היצר הרע עובד בחריצות, והוא מכיר היטב את המלאכה. תמיד יהיו מכשולים; תמיד יהיו מצבים של לחץ ובלבול, של מתח והתרגשות. ולכן, העצה הטובה ביותר היא להאזין לדבריו של החכם מכל אדם, לקולו של הניסיון. שלמה המלך מייעץ לנו כך: "אם רוח המושל תעלה עליך" - אם רוחו של המושל, הלא הוא היצר הרע, קם נגדך, "מקומך אל תנח" (קהלת י, ד) - אל תעשה דבר.

עלינו להקשיב היטב לדבריו, שכן למרות שאין לי ספק שכל היושבים כאן חיים חיים נורמליים ומסודרים, אך אין מי שאינו חווה בחייו משברים, ומי שיזכור את המילים הללו באותם זמנים, אין לשער את גודל התועלת שהוא יפיק מהן. רבים מהשומעים יוכלו ביום מן הימים לעשות שימוש בעצה הזו - ולעתים קרובות ביותר.

היצר הרע עשוי לבא אליך בתחפושת כזו, ולעשות דברים שיוציאו אותך לגמרי משיווי משקלך, ויגרמו לך לעשות מעשים בלתי אחראיים. לדוגמא, הוא תוקף אותך באיזו שהיא תאוה, בבעיה כלשהי או במצב בלתי צפוי, מה שגורם לך להתבלבל לגמרי. הדבר הראשון שעליך לדעת, כך אומר לנו שלמה המלך, הוא - מה עליך לעשות? והתשובה היא: אל תעשה כלום! זה דבר ראשון. "מקומך אל תנח" - אל תעזוב את מקומך. הישאר איפה שאתה. אל תנקוט בשום פעולה מתוך מצב זה של בלבול, כי מן הסתם תטעה בהחלטתך.

אל תהיה פזיז

כמו אותו בן ישיבה שעבר על יד שני בטלנים, שני גויים מגודלים, שהחלו לקרוא לעברו קריאות גנאי. הוא איבד את הראש והחליט להיות 'גיבור גדול', והרים כנגדם את אגרופו. איזו טעות איומה! אי! איזו טרגדיה. אחד הגויים לקח פטיש ורצץ את גולגולתו בו במקום. נעבך, נעבך. אילו רק למד, הוא היה יודע שהדבר הטוב ביותר לעשות הוא לא לעשות כלום. תמשיך ללכת. הם ימשיכו בקריאות הגנאי, ובעוד חמש דקות אתה כבר תשכח הכל. תוכל ללכת לאכול ארוחת צהרים, שמח וטוב לב. אבל הוא לא היה מוכן לתקרית הזו, ומתוך התלהבותו הרגעית ובלבול החושים שחווה, הוא טעה טעות גדולה.

כמה עלינו להכיר טובה אם כן לרב'ה הגדול שלנו - שלמה המלך! "תורת חכם מקור חיים" (משלי יג, ד),

אילו ציפור זו היתה נוכחת כאן ומקשיבה לשיחה, היא היתה נרגעת. אין לה מה לפחד. היא מחוץ להישג ידו של הנחש, ואין לה ממה לחשוש.

סופה של ציפור

אבל כמו אחרים שלא אוהבים לשמוע עצות - זו בעיה אצל אנשים רבים; הם אף פעם לא מקשיבים לעצתם של אחרים - כך גם הציפור מביטה כלפי מטה והופכת למשותקת מרוב פחד: "סכנה! מהר, חייבים לעשות משהו!" היא מאבדת את מנוחת נפשה ומתחילה לנופף בכנפיה. היא מנופפת בכנפיים וטלפיה שורטים את הענף, ומה קורה לבסוף? אחיזתה בענף מתרופפת והיא נופלת הישר אל תוך פיו הפעור של הנחש, שהמתין בדיוק לרגע הזה.

זהו משל לכולנו, כך כותב בעל ה'חשבון הנפש'. אנחנו כמו ציפורים לחוצות. אנחנו מבוהלים ופזיזים ונופלים כל הזמן אל תוך פיו של הנחש - הלא הוא היצר הרע. כעת השאלה היא: מה אפשר לעשות? מהו הדבר הראשון שעלינו ללמוד כדי שלא ניכשל בטעות הזו?

והנה, ברצוני לגלות לכם עצה של שלמה המלך אותה גילה לנו במגילת קהלת, אבל יש משהו שמגיע עוד קודם לכן. שלמה המלך ילמד אותנו מה יעשה אדם שכבר שרוי במצב של בלבול ומתח. אך אמר מי שאמר ש"גרם של מניעה שוה קילו של רפואה".

גרם של מניעה

לעתים קרובות, העצה הטובה ביותר היא מניעה, ולעניינינו - אין ספק שלישון טוב בלילה שווה קילוגרמים רבים של תרופות שהאדם יזדקק להם אחר כך ח"ו. רוב בני האדם - כך תגלו - חשופים ללחץ ולהפרעות עצבים נוספות, עקב חוסר שינה. אני מדבר מניסיון.

פעמים רבות, בחורי ישיבה גורמים לעצמם להפרעות במערכת העצבים בגלל חוסר שינה. אני מכיר אישית שני מקרים של בחורים שלא הלכו לישון בזמן, עד שבסופו של דבר הם השתגעו - הם איבדו את שפיות דעתם ל"ע. כן, זה קרה. הם הרסו לעצמם את החיים. אבל גם מי שאינו חווה משבר מעין זה, אם הוא לא ישן מספיק, מערכת העצבים שלו אינה מאוזנת, ומובטח לו להיות 'פחז'.

כל אחד ואחד אחראי על בריאותו, ועליו להקפיד על שעות שינה מספקות. זה חשוב יותר מאוכל. חשוב יותר מוויטמינים. זהו 'גרם המניעה' הטוב ביותר שניתן למצוא.

ובלתי הפיכה שבאה מתוך רגע של פאניקה, מתוך בלבול הדעת ואי יכולת לראות את הדברים בצורה ישרה.

ראייה מתוחה

דברים כאלה מתרחשים כל הזמן. אני מקבל שיחות טלפון מכל עבר; אני שומע את סיפוריהם של אנשים שפעלו מתוך בהלה. כולם מבולבלים, כולם פזיזים, ולכן הם לא מסוגלים לראות דברים בצורה בהירה, והם שוגים שגיאות חמורות.

למעשה, זו גמרא במסכת ברכות (מג, ב): "פסיעה גסה [-הליכה מהירה] נוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם". והנה, זהו מאמר חז"ל שצריך להסביר אותו ולקחת ממנו לימוד חשוב. על איזו 'פסיעה גסה' מדובר? תלוי מהי הסיבה לכך. אם אתה הולך מהר כי אתה אוהב להתעמל, אתה נהנה ללכת מהר, זה לא יזיק לך כלל. להיפך, זה יכניס לעיניך זיק של חיות. זה יגרום לדם לזרום מהר יותר בוורידים שלך. מחזור הדם שלך, הנשימה שלך - הכל ישתפר. זה ישיב את נפשך. הליכה מהירה היא הרגל טוב שכדאי לפתח. אבל יש אנשים שהולכים מהר מתוך חרדה; זה כבר משהו אחר. כשאדם רץ מתוך חרדה, זוהי הפסיעה הגסה שעליה אמרו חז"ל שהיא מזיקה לבריאות.

אבל זה נוגע לא רק למי שרץ בפועל. לפעמים אדם יושב בביתו, אבל מחשבותיו רצות. בראשו יש מהומה גדולה. זוהי הפסיעה הגסה שנוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם. הוא כבר לא מסוגל לראות מה אמת ומה שקר.

אמנם "נוטל אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם" היא צורת התבטאות, שכוונתה לראיית השכל, אבל זה נכון גם מבחינה מציאותית, שכן ידוע שחרדה והתרגשות-יתר מזיקים לראייה. זה דבר ידוע. אתם אומרים את זה בכל יום; אולי לא שמתם לב לפסוק הזה - "עֲשֵׂשָׁה מְכַעַס עֵינַי" - עיני מתבלה מרוב כעס, "עֲתִיקָה בְּכָל צוֹרְרִי" - והיא מזדקנת - נהיית עתיקה - בגלל אויבי.

מילולית ורעיונית

אז אם אתם מחפשים את העצה הטובה ביותר לשמירה על הראייה, היא כתובה שחור על גבי לבן, בנוסח של 'תחנון'. אנשים אינם מבינים עד כמה העצה הזו היא יהלום יקר לחיים בריאים. כל אחד רוצה לשמור על הראייה, הלא כן? הראייה היא חוויה מענגת ביותר. אז אל תהיה מתוסכל ומתוח ועצבני! התרגשות-יתר עלולה לגרום חלילה לסוכרת, שעלולה להביא לידי עוורון ר"ל. זוהי עובדה!

והוא מלמד אותנו שכאשר רוחו של היצר הרע קם נגדך - וזה קורה כל הזמן, בקטן ובגדול, "מְקוֹמְךָ אֶל תִּנַּח" - הישאר איפה שאתה. לא משנה מה קורה, הישאר בדיוק איפה שאתה.

אתה רב עם ה'בוס' בעבודה? אל תקבל החלטות פזיזות. יש בעיות בשלום בית? תמשיך להתגורר בבית - ויהי מה. בעיות עם השכנים - השכן תפס לך את החניה, או שילדיו דורכים לך הדשא? אל תעשה דבר. מה שזה לא יהיה, תמשיך להתפלל בבית הכנסת שלך, אל תעזוב את הישיבה שלך, והישאר עם בני משפחתך. המשך הלאה כפי שהיית עד כה - יהודי תורני טוב ונאמן, ובסוף עוד תראה שכל הדברים הללו שהרגיזו אותך באותו הרגע - גם הם יעברו. מי שנוהג בדרך של "פִּחַז פְּמִים" רק מפסיד מכה. אם תניח ל"רוח המושל", לבלבול הדעת, לשלוט בך, ותפעל מתוך פזיזות, אתה עוד תתחרט על כך לנצח נצחים.

פזיז חסר-בית

היה יהודי, שקרה מה שקרה בביתו, ואשתו החלה להתנהג ולדבר כלפיו בעזות ובחוצפה. יום אחד היא דרשה ממנו לעזוב את הבית. היא היתה אשה תקיפה וקשוחה, והיא זרקה אותו מהבית. זה מעשה שהיה. הוא היה כל כך מבולבל ונסער, שהוא אכן קם ויצא מהבית. לאחר מספר שבועות הוא בא לכאן וסיפר לי את סיפורו. הוא מספר לי שכעת הוא מחוץ לבית.

"למה עזבת?" שאלתי אותו.

"היא צעקה עלי. היא איימה עלי. לא ידעתי מה לעשות".

"מה זאת אומרת? לא היית צריך לעשות דבר. 'אֶל תִּנַּח'! הישאר בבית! הישכב על המיטה. למה שתצא מהבית?"

גם אם היתה מזמינה משטרה, הם לא היו יכולים להכריח אותו לצאת מהבית. זה הבית שלו. אבל הוא איבד את הראש, והיא שיגעה אותו, אז הוא יצא. היא מגרשת אותך מהבית? תחזיק ברגלי המיטה. "בשום פנים ואופן איני עוזב!" אז היא היתה משתוללת עוד קצת; גם זה יעבור. הרי בסוף אתה תישאר חי...

אי אי אי! אילו רק היה מגיע לשמוע את השיחה הזו! אבל הוא איבד את הראש, הוא פעל מתוך 'פחז', והוא יצא מהבית. עכשיו הוא רוצה לחזור, אבל המשטרה כבר לא מאפשרת לו, כעת מאוחר מדי. כעת כבר יש לה 'חזקה' על הבית. עכשיו הוא כבר מחוץ למחנה. זו היתה הטעות שלו. טעות איומה

העולם, ולכן אמר: "שובי נפְּשִׁי לְמִנוּחַיִּי" - נפשי, חִזְרִי לִמְקוֹמְךָ הַמְּקוֹרִי.

הכל כבר מסודר

הנפש במקורה היתה במקום של מנוחה ושלווה גמורה - לא היו לה כל בעיות. אבל ברגע שירדה לעולם הזה, עליה להתעמת עם רוחות שנושבות מכל עבר, ולכן יש צורך להשיב לנפש את אותה מנוחה מקורית שבה היא היתה שרויה.

מוכרחים להשיב לה את המנוחה הזו, כי זוהי הצלחתנו בחיים. המרכיב החשוב ביותר בעבודת ה', וההקדמה לכל הישג שהוא, היא מנוחת הנפש. ולכן דוד עודד את עצמו תמיד: "שובי נפשי, את מסוגלת לשוב למנוחתך".

השאלה היא איך? באיזה רעיון השתמש דוד כדי לעודד את נפשו לשוב למנוחתה? "כִּי ה' גָּמַל עָלַיִּי". "גמל" - לשון עבר, ולא "יגמול" לשון עתיד. לא שה' יגמול עלי וידאג לכל צרכי, אלא שהוא **כבר עשה זאת**. הוא כבר דאג להכל. הו, זה כבר משהו אחר לגמרי! אין כבר מה לדאוג, כי ה' כבר סידר את הכל.

"נכון", חשב דוד לעצמו, "כרגע אני לא יודע איך העניין הזה יסתדר. אני לא רואה שום פתרון באופק. אבל זה לא משנה, כי יש בי בטחון מלא בדרכי ה'. הוא אוהב אותי וחושב עלי והוא כל כך גדול ועצום, כך שאין כל סיבה לדאגה". בכך הוא ניחם והרגיע את נפשו: "הכל כבר מסודר. ה' כבר מטפל בעניין, והפתרון כבר בדרך".

דוד המלך מלמד אותנו כאן את הדרך המעולה להגיע למנוחת הנפש, הדרך האידיאלית לעבור את סערות החיים - לדבר אל עצמך כל הזמן, ולהזכיר לעצמך שה' הוא המלך, ושהכל נמצא תחת שליטה. נמצא ש"ה' גָּמַל עָלַיִּי" - הוא כבר סידר את כל העניינים על הצד הטוב ביותר.

דרך פחותה יותר

אולם ישנה דרך נוספת שבה נוכל לפסוע, דרך פחות גבוהה מהדרך הנ"ל. עלינו להיות מוכנים לעשות בה שימוש, כי אין לנו את היכולת להמתין עד שנגיע למדרגה גבוהה של אדם החושב לעומק ומצליח להתחבר לאמת הזו, להבנה שהעניינים כבר סודרו וטופלו על ידי ה'. החיים חשובים מדי, ויש מדי הרבה מה להספיק בהם, ולכן אי אפשר להתמהמה מהשגת מנוחת הנפש, עד אשר נזכה להגיע למדרגה גבוהה זו. אנחנו מעוניינים לנצל כל מהלך שהוא כדי להגיע אל היעד הנכסף של מנוחת הנפש.

"נוטל אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם" נכון אפוא מבחינה מילולית, אבל גם מבחינה רעיונית. פסיעה פזיזה ומלאת חרדה פוגמת לא רק בראייה הפיזית, אלא גם בראיית השכל. החוסר בגישה רגועה ויציבה כלפי החיים פוגמת בעיני השכל, משום שהחרדה מונעת מהאדם להגיע להחלטות שקולות ונבונות.

לכן רוב אוכלוסיית העולם הולכת ומתעוורת, הולכת ומשתגעת. רוב האנושות כבר אינה שפוייה. האם העובדה שרבע מהזוגות הנשואים מתגרשים לבסוף, אינה שגעון? הם מחליפים בני זוג ומחפשים מישהו אחר. מה הם ימצאו במקום אחר? מישהו/י טוב/ה יותר? הם משוגעים לחלוטין! הם עיוורים! אין כל ספק שהם עיוורים.

האנושות כיום היא עיוורת ומשוגעת! וחלק גדול מכך נובע מחוסר מנוחת הנפש שבו כולם שרויים, והעובדה שהכל נעשה בפזיזות. כדאי אפוא לקחת לתשומת ליבנו את עצתו של שלמה המלך, המלך החכם, ולזכור ש"אֵל תִּנָּח! אֵל תַּעֲשֶׂה דָּבָר כְּשֶׁאַתָּה נֹסֵעַ וּבָהוּל!"

ג' - שבים אל המנוחה

השכל והנפש

כמובן שקל יותר לומר את הדברים מאשר ליישם אותם. אי אפשר לקום יום אחד ולהחליט: "מהיום והלאה תהיה לי מנוחת הנפש". לא, זה לא עובד ככה. ולכן נקדיש מעט זמן כדי ללמוד יחד כמה מילים של חכמה מתוך ספר התהילים.

יש פסוק שבו דוד המלך מדבר אל עצמו ואומר: "שובי נפְּשִׁי לְמִנוּחַיִּי כִּי ה' גָּמַל עָלַיִּי" (קטז, ז). מה הכוונה שהוא 'מדבר אל עצמו'? הפירוש הוא ששכלו של דוד דיבר אל נפשו - אל האישיות שלו, ועודד את עצמו לקנות את השלמות הזו של 'מנוחת הנפש'.

בכל אדם יש שני חלקים. חלק אחד הוא השכל, יכולת החשיבה. אך קיים חלק נוסף, והוא מה שאנחנו קוראים הנפש, האישיות. האישיות המרגישה - זה מי שאתה באמת, ואת זה אנחנו מנסים לעצב כל החיים. חובתו של השכל היא לעבוד על הזמן על עיצוב הנפש, לחנך, להרגיל ולעודד את הרגשות שבאישיות שלנו.

זו הכוונה שדוד מדבר אל עצמו; החלק הרגוע והשכלי של האופי שלו האיץ בחלק הרגשי של האופי להתאים את עצמו למאורעות העולם, לבעיות של

לסיים עם סוד קטן, עצה טובה לקניית המידה הזו שעליה שוחחנו. יש יום מסוים שיועד על ידי הקב"ה במיוחד עבור ענין זה - השגת מנוחת הנפש, וזהו יום השבת. שבת הוא יום מנוחה, וזו הדרך הטובה ביותר לתרגל את הדעה הזו של מנוחת הנפש.

יש כאן בעל הבית

ליל שבת. כולם ישובים סביב שולחן השבת, ואתה - או בעל הבית, נוטל לידך/ו את גביע היין ומכריז: "וַיִּכְלוּ הַשָּׂמַיִם וְהָאָרֶץ... אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת". אתה יוצא כעת בהצהרה לפיה הקב"ה ברא את היקום כולו יש מאין. אין בעולם דבר מלבד רצונו. לא רק החומר בעולם, אלא כל תופעה - הוי אומר, כל מה שקורה בבריאה - אינו אלא רצונו. זו המשמעות של בריאת העולם יש מאין.

הבה נשב כעת בליל שבת ונתבונן בדברים. זו תכליתה של השבת! אנחנו מכריזים שהשי"ת ברא את העולם יש מאין. זאת אומרת ששום דבר בעולם אינו מתרחש אלא אם כן הקב"ה חפץ בכך. אז למה אתה דואג? נדמה לך שהעניינים אינם בשליטה, שהוא לא יטפל בהם כמו שצריך? הקב"ה, שהוא "חֶפֶץ חֶסֶד", שכל רצונו רק להיטיב, ובידו נמצא הכח להוציא לפועל את רצונו - נדמה לך שהוא יאפשר לתוצאה להיות אחרת מאשר הטובה ביותר שתיתכן? כמובן שהכל יהיה טוב. בוודאי שכך!

זה לא אומר שמה שאנחנו חושבים שטוב לנו, זה מה שיהיה. פעמים רבות, אילו היו מבקשים מאיתנו לרשום לעצמנו מרשם, אם הרוקח היה אומר לנו: "הנה, בוא תיכנס ותיקח מה שאתה רוצה", לא היינו יוצאים משם חיים. אבל בוראנו, שבורא הכל יש מאין, יודע בדיוק מה טוב לנו ולמה אנחנו זקוקים; איזה מקום יש אם כן למתח וחרדה?

יין ישמח

את הלימוד הגדול הזה, איננו לומדים רק מבחינה שכלית - אנחנו לוגמים אותו יחד עם כוס יין, שעל פי רוב יש בו גם מעט אלכוהול. בעוד היין זורם אל מערכת העיכול שלך, הוא מלהיב אותך, ומאפשר לך להפנים ביתר קלות את הלימוד הגדול שזה עתה אמרת בפך או שמעת. ואז מגיעה הסעודה. סעודת השבת לוקחת זמן. החלה, הדגים, העוף ותפוחי האדמה; יש הרבה זמן לתרגל את המחשבות הללו.

וכך, לאט לאט, עוברת שבת ועוד שבת, ואתה מגלה שהשבת היא 'סם הרגעה' נטולת תופעות לוואי - מלבד אלו שמועילות. כאשר אדם מגיע להכרה שהקב"ה הוא אדון היקום כולו ונמצא בשליטה מלאה,

לכן ישנו ביאור נוסף במילים אלו של דוד המלך - שהיא דרך נמוכה יותר להגיע אל שלווה הנפש: "שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיךָ כִּי ה' גָּמַל עָלֶיךָ" - שפירושו: "הסבי את גבך לדאגות, נפשי, הירגעי - האם ה' לא עזר לך בעבר?" לפי פירוש זה, "גמל" - לשון עבר, מתייחס לכל אותן פעמים שבהן ה' גמל והיטיב עמנו בעבר.

נשתמש אפוא בטיעון של היגיון פשוט, על מנת לקנות מנוחת הנפש. הבט אחורה על ניסיון החיים הקצר שלך. כמה פעמים היית לחוץ, מבוהל ומלא חששות, ובסוף התברר שזה כלום? כמה פעמים דאגת על הענין הזה והזה? היית בטוח שאתה עומד בפני מכשול בלתי עביר, ובסוף התברר שזה שום כלום. זה רק בגלל ש"ה' גָּמַל עָלֶיךָ" - הוא עזר לך בעבר. תלמד מניסיון החיים שלך, והיה סמוך ובטוח שגם כעת הכל יהיה בסדר.

האם זו אינה דרך הגיונית להתמודד עם דאגות? תחשוב על חייך, על חיי חבריך ומכריך, ותראה כמה ה' גמל עליכם בעבר. הידיד ההוא הצליח סוף סוף לרכוש בית משלו, והשני זכה להשיא את בנותיו. "כי גמל" - ה' עזר! ההוא מצא עבודה, וההוא מצא שידוך. אז למה אתה דואג? האם אינך יודע שעל פי רוב, כל דאגותיך מתבררות כחששות שווא?

כל הדרכים טובות

אל תזלזלו בדרך הזו! אל תבוזו למהלך הזה! אם איננו מצליחים לעת עתה להגיע למנוחת הנפש בדרך הגבוהה יותר, הבה ונשתמש בדרך הפשוטה יותר. כל דרך היא טובה אם היא מביאה אותנו אל היעד. זה בריא לעיניים ולכל הגוף, וכמובן שזה טוב לנשמה, כי השגת מנוחת הנפש היא מצוה.

ולכן אני ממליץ על אחת הדרכים הקלות לעצב את הנפש - לעשות מה שעשה דוד המלך. שב עם עצמך, ותשיר את המילים "שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיךָ". תשיר את זה שוב ושוב. אתה הולך ברחוב לבדך? תחזור שוב ושוב על מילותיו של האדם הגדול הזה. "נפשי, את יכולה לשוב לשלוותך, כי ה' מטפל בענין. הוא 'גמל' - הוא כבר סידר הכל מראש, לפני שעוד התחלת לדאוג. והוא גם עשה זאת בעבר". זוהי הדרך הנמוכה של "גָּמַל עָלֶיךָ" - הוא עזר לך פעמים רבות כל כך בעבר. שן את המילים הללו שוב ושוב, ולאחר זמן מה הם יחדרו אל נשמתך. זה כמו צִי לנפש. זה היגיון פשוט.

אכן, אני מודע לעובדה שרובכם לא תעשו זאת - אתם לא תטרחו לתרגל את הענין הזה. אולי אתם מתעצלים מדי, ואתם מקווים שמנוחת הנפש תגיע אליכם מאליה, ללא כל מאמץ מצידכם. ולכן אני רוצה

וכך תחיה חיים של מנוחת הנפש; כך תימנע מכל הבעיות שמביאה הפזיזות על האדם. כך תחיה חיים של הצלחה!"

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

משיגים מנוחת הנפש

על אף שראובן אמור היה להיות הבכור ולזכות לכל מעלות הבכורה, הוא הפסיד הכל משום שנהג בפזיזות. עלינו לעמול לקנות מנוחת הנפש; בין אם זו בדרך הגבוהה - להבין שה' שולט בכל ועושה הכל לטובתנו, ובין בדרך הקלה - להביט על סיפור חיינו ולהכיר בכך שבדרך כלל הדברים מסתדרים בסוף. השבוע, נקדיש בלי נדר דקה אחת מדי יום, שבו נשנן לעצמנו את הפסוק "שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיכִי כִּי ה' גָּמַל עָלַיְכִי", ואת הלימודים שאנחנו אמורים לקחת ממנו.

שאלה:

כיצד יוכל האדם להרגיל את עצמו לחשוב לפני שהוא מדבר?

תשובה:

כבר דיברתי על הנושא הזה יותר מפעם אחת. קבל על עצמך שבשעתיים הקרובות, אם משהו פונה אליך, לא תענה לו עד שתספור עד חמש. עשה זאת במשך שעותיים היום. בשעתיים הקרובות אתה לא מגיב עד שאתה לפני שאתה סופר עד חמש - ויהי מה.

ברגע שהצלחת במשימה, עשה זאת שוב מחר במשך שעותיים. המשך לעשות כך יום אחרי יום. כעבור זמן מה, אתה כבר תתרגל לחשוב לפני שאתה מדבר.

אגב, שימו לב שכאשר מדברים אל אנשים חשובים, אזי אפילו הגויים להבדיל למדו לא לירות מילים מהפה.

כמובן שהכי טוב זה לא לענות בכלל. לעתים קרובות, כשפונים אליכם בדברים קטנים, אין צורך בכלל לענות. צריך להקשיב לשני, אבל לא תמיד צריך לענות לו. אבל אם אתה מוכרח לענות, קח את הזמן שלך לפני שאתה עושה זאת. ספור: אחת, שתיים, שלוש, ארבע, חמש - ואז אפשר לפתוח את הפה. זה יגרום לאנשים להסתכל עליך כעל אדם חכם.

העניינים מתחילים להסתדר. כי היסוד של כל הבנה שהיא, הוא העיקרון שהקב"ה ברא את העולם וכי הוא מנהיג את הבריאה ושולט בה, וכל רצונו אינו אלא להיטיב.

איני רוצה שתבינו אותי לא נכון. לא באתי לומר לכם שלא תנסו לשפר את מצבכם. לא אמרתי שלא צריך לנסות. אם יש לאדם חרדה מסוימת בנוגע לבריאותו, בהחלט עליו לנקוט בצעדים כלשהם. אם זה בעסקים - גם כן כדאי לעשות דברים מסוימים. תהיה הבעיה אשר תהיה, מוטל על האדם לפעול על פי עצת שכלו. אולם מתחת לכל פעולותיו חייבת להיות תת-שכבה, והיא יסוד האמונה שכל דבר שקורה בעולם מתנהל על פי תכנית מדוקדקת. הכל נמצא בשליטה. וגם מה שנראה בעיניך כצער גדול - באמת הוא טובה גדולה.

רק לנוח

כפי שהזכרתי, ישנה דרך נוספת - פשוטה ביותר. גם בשבת עצמה יש דרך נמוכה יותר. כי גם מי שלא מתכוון לעסוק יותר מדי בחשיבה, אבל בשבת בין כה וכה אין מה לעשות. אתה תקוע. אתה לא יכול לעשות עסקים. אינך יכול לטלפן לאף אחד. מה שזה לא יהיה, אין לך ברירה אלא לתת לעניינים 'לזרום' לזמן מה.

נניח ובערב שבת הרגשת לחץ מסוים. מה יהיה? אולי כדאי שארוץ לעירייה? אולי אתקשר לפוליטיקאי ההוא? או להתקשר לקליבלנד? אולי אטלפן לצדיק בארץ ישראל ואבקש ממנו להתפלל עבורי. יש כל מיני דברים שאוכל לעשות ברגע האחרון כדי להציל את עצמי. אבל אז מגיעה השבת, ו"באה שבת באה מנוחה". אתה לבד. אתה לא יכול לעשות דבר.

נפלא! כעת אתה חייב לנוח! יוצא שהשבת היא רפואה - בדרך הפשוטה ביותר. אתה חייב להרים ידים. מה עוד אתה כבר יכול לעשות? אתה הרי יהודי שומר תורה ומצוות, ואתה חייב לקיים את כל הלכות השבת - מדאורייתא ומדרבנן. אתה מנוע מלעשות דבר. אתה לא יכול אפילו לגעת בעיפרון. לא יכול לגעת במטבע. אתה חייב לסמוך על השבת. השבת "יכולה היא להציל". כך, בדרך פשוטה, השבת בהחלט מרפאת את האדם.

פעם בשבוע מזכיר לך הבורא יתברך: "זוהי הדעת שאני רוצה שתביא יחד אתך לימות השבוע. זכור, אני שולט בעולם, ואני דואג להכל. תשאיר לי את הניהול,

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"אבל אם יחשוב על התוכן של העניין אז אין טעם לחלק בין לדבר בידים או בעינים או בפה"

החופה, עלו בעלי-הנגינה כל אחד עם כלי נגינתו והתחילו לנגן כמיטב יכולתם, עמד הגביר מהצד התפעל ונהנה, לפתע שם-לב ששניים מה'בעלי-מנגנים' במקום לנגן מפספסים ביניהם, הדבר חרה לו מאוד ולמרות היותו באמצע ה'חופה' ניגש לאחד מהשוטרים ואמר לו, תעלה לבמת המנגנים ותזרוק את שני החצופים האלו, וכי הם לא מתביישים לעלות על במת המנגנים וכך להתנהג, תזרוק אותם לגמרי מהמקום. עד כאן המשל.

והנמשל הוא, כל אחד מאיתנו מקבל מהקב"ה ה'הון תועפות', אויר אוכל מים וכו' וזה כל אחד בעולם מקבל, אבל ישנם אנשים מיוחדים שבהם בחר המלך לעלות לבמה ולנגן - להגיע לביהכ"נ. המלך אוהב לשמוע את הניגונים שלהם, ואמר להם תבואו לביהכ"נ להתפלל וללמוד - תשירו לכבוד יום החופה, א"כ איזה פנים יש לנו כזוה מעמד לעיני המלך לפספט בביהכ"נ.

ובאמת משל זה צריך לעורר אותנו ג"כ לכלל ההנהגה שבביהכ"נ, כגון להתפלל פסוקי דמרה מתוך כבוד ראש, כל המהלך צריך להיות בצורה מיוחדת כשמבינים את המשמעות של בית הכנסת.

וכמובן שסו"ס אנו בני אדם ולא מלאכים, אך בכל זאת את החלק הזה שבשעה שנמצאים לעיני המלך ועומדים על הבמה א"א לפספט במקום לנגן, זה מוכרח גם במצב שלנו. ואולי זוהי הסיבה שבשמים ישנה תביעה כ"כ גדולה על הדבר הזה של דיבור בביהכ"נ והרי יש הרבה עבירות בתורה, ולמה על חטא זה יש זה יותר תביעה משאר עבירות, אלא שיתכן שלמרות שחילול שבת ולשה"ר ושאר עבירות הם ג"כ עבירות שעובר על מצוות המלך, אבל בדיבור בביהכ"נ ישנה חומרה בזה שא"א לפספט על הבמה בזמן החופה, מתי שהמלך מצפה ממנו לנגן, ולכן אף אם יש לאדם ח"ו יצה"ר לעבור עבירה אבל המצב הזה של דיבור על במת המלך בשעה שהתפקיד הוא לנגן, הוא דבר שלא יתכן ולכן יש ע"ז תביעה יותר. עכ"ל.

יה"ר שנוכח כולנו להתחזק בשמירת קדושת ביהכ"נ ונוכח לבין היהמ"ק בב"א.

דברי חיזוק בעניין כבוד קדושת בית הכנסת ממורנו ורבינו הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א:

'כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנא' כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו' (סוף מס' אבות) תכלית הבריאה זה כבוד שמים, והנה אז הברואים צריכים לדעת שזה הדבר הכי יקר בעולם נבוכדנצר רץ ג' פסיעות וזכה למלוך על שמים וארץ, כל בן-אדם איפה שהוא נמצא הוא יכול להוסיף כבוד שמים, כבוד שמים זה לאו דווקא ביחס למה שכל העולם יראו.

אדם נמצא בבית הכנסת, הוא מכבד את המקום שיהיה יותר מכובד זה כבוד שמים. אדם אומר יהא שמייה רבא בכל כוחו זהו כבוד שמים. חלילה, אם מדברים בבתי כנסת או מזלזלים אז זה היפוך מכבוד שמים.

ודאי שזה מעלה גדולה להימנע מלדבר, אבל להבין את העומק של הדברים מה מונח בתוך הדברים. יש מעלה גדולה שאנשים באמצע קדיש לא מדברים אבל עושים רמזים בידים ובעינים וברגלים.

ודאי יש מעלה שלא לדבר, אבל אם מבינים את תוכן של העניין אז עכשיו נמצאים בזמן שאומרים קדיש 'יתגדל ויתקדש' אז כולם צריכים להטות אוזן לשמוע, זה לא איזה איסור דיבור שמחלימים את השפתיים, אל תתעסק עכשיו בדברים אחרים שלא לעכב את כולם לענות את כבוד שמים, יש ערך שאדם כביכול לא מדבר בפה, זה ג"כ משהו, אבל אם יחשוב על התוכן של העניין אז אין טעם לחלק בין לדבר בידים או בעינים או ברגלים או בפה, ההתעסקות בזה הוא בזיון בכבוד שמים.

ובפעם אחרת אמר מ"ר: מעשה בגביר גדול שהיה צריך לערוך חתונה, וכדרכם של גבירים, שכר בעלי מנגנים ממקלה מיוחדת ושילם לכל אחד ואחד טבין ותקלין בכדי שינגנו בזמן החופה ניגונים מיוחדים ויודעים. עוד טרם התחילה

בירורי הלכה

בעניין קדושת המקומות המשמשים לתפילה, וביהכ"נ עראי.

א. בשו"ע קנ"ד סעי' ב' השוכרים בית ומתפללים בו אין בו קדושת ביהכ"נ, וכתב המשנ"ב, וטעם הדבר כיון שבכלות הזמן יש ביד בעה"ב שלא להשכיר להם א"כ אינו אלא עראי ואין בו קדושה. (והביא שם בשעה"צ שהפמ"ג כתב דאם שוכרים בית הכנסת לימים רבים וקובעים שם מקום תפילה יש עליהם קדושת בית הכנסת, דמה שהוא רק שכירות ורק קנין פירות אינו טעם שלא יהיה בו קדושה, אלא הטעם משום שהוא ארעי.)

ב. המשנ"ב בס' קנ"ג סקנ"א כותב: דהזמין מקום מסוים לתפילה לפי שעה, וכגון עד שיעבור הרגל או היריד לא חשיבה הזמנה כלל, ואפילו בשעת היריד מותר לאכול ולשתות בו, וכן כתב בס' קנ"א בביה"ל ד"ה להשתמש בו, דכל שהתנה לפי שעה אין בו קדושת בית הכנסת כלל, ואעפ"כ אין נוהגין בו קלות ראש כגון חשבוניות וכ"ש שחוק והתול.

ג. המשנ"ב בס' קנ"ג סקנ"ב כותב: אם לפי שעה הקדישו היינו שאמר סתם אני מזמין אותה לרגלים והיינו קבע מקום לזמן מסוים להתפלל בו, אולם הוא קבוע לזמן ההוא, כגון שקבע זמן לרגלים באופן קבוע אבל רק אז מתפלל בו, וכן יחדו מקום רק לשבת, אזי באותו הזמן יש בו קדושת בית הכנסת, אבל שלא באותו הזמן מותר.

והוסיף מ"ר הגרמ"מ לובין שליט"א: דין זה שמקום שעשוי לתפילה לרגלים קדוש בזמן הרגל, הוא חידוש ולכאורה כיון שבשאר ימות השנה אינו עומד לביהכ"נ אלא לחול ממילא אינו מיוחד לביהכ"נ, ודין זה מקורו בחוות יאיר שחידש שהקדושה תליא לפי תנאו, אך מ"מ נראה דזה דווקא כשמתנה במפורש שיהיה ביהכ"נ לרגלים, אך אם אינו רוצה שיהיה קדוש בקדושת ביהכ"נ בזמן הרגל לא חל עליו קדושה כלל וא"צ בזה לדין תנאי.

ד. ס' קנ"ד רחבה של עיר שמתפללים בו קבוע בזמן תעניות אין בו קדושה כלל והטעם שאין זה אלא ארעי, וביאר בחות יאיר (סי' נט') שרחבה אין עושים אותה לקובעה למקום קדושה, אלא אדרבה מתפללים בה בתעניות כדי להרגיש טעם הגלות, או כדי לבזות עצמנו בפרהסיא משא"כ שקבע מקום קבוע משום שצריך לאותו זמנים היו קביעות מקום ויש בו קדושת ביהכ"נ.

ה. ס' קנ"ד משנ"ב סק"ג עזרות שלנו לא עדיפי מבתיים ומחצירות שאינם מתפללים שם אלא שהם נדחקים, ומ"מ אפשר לומר הואיל ומתפללים שם תדיר כל זמן שהם נדחקים אע"פ שהוא אקראי לגבי זה המתפלל, המקום נעשה קבוע לעצלנים והוא מהמהר"ט ח"ב יור"ד ד', דכיון שמתפללים שם באופן קבוע העצלנים ממילא יש בו קדושת ביהכ"נ, דאינו עראי אלא קבוע.

ו. ומעתה פשוט שכל מקומות המלוניות והמלונות, שמעמידים אולם מסוים לתפילה אין בו קדושת ביהכ"נ דאין זה אלא עראי, דלא באים לקבוע בו מקום תפילה אלא להתפלל משום שאין להם בית הכנסת.

ז. מעברים הסמוכים לביהכ"נ והמאחרים מתפללים שם, אך אין המקום מיועד לקיבוץ אנשים ותפילת המאחרים מפריעה למעבר, אין זה בכלל דברי המהר"ט ואין המקום קדוש בקדושת ביהכ"נ.

ח. ויש לומר ביותר, דכל שהמקום משמש בבית הכנסת לעוד שימושי חול, כמעבר כמתלים, כמקום מכירות לבית הכנסת וכו', אזי אף בשעה שמתפללים שם לא יהיה קדוש, שאף שמתפללים לא נקבע אף באותו השעה שהוא מקום תפילה בלבד, והוי כמקום כבתי מדרש של אדם יחיד, שנתבאר לעיל שכיון שמתחילה עומד עוד לשימושים ממילא אין בו קדושת בית הכנסת, דהמושג של קדושה שהדבר מופרש ומובדל לבית הכנסת, אבל שעומד לשאר דברים לא חל עליו קדושה, ואפילו בשעת תפילה.

ט. ומה"ט יש לדון בחצירות בית הכנסת שעושים שם 'קידוש לבנה' באופן קבוע, דלכאורה יש לדון כמקום תפילה וקדושה, ופשוט שהיינו רק בזמן שעושים את הקידוש לבנה, אולם יש לדון שאפילו באותו שעה לא יחול קדושה מאחר ויש בו עוד שימושים ואף בשעה זו לא נתייחד להפקיע את שאר השימושים (מלבד שיש לדון שקידוש לבנה אינו תפילה).

י. רחבת הכותל המערבי התחתונה (המיועדת לתפילה) יש בה קדושת בית הכנסת (הגר"ש אלישיב).

[הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג שליט"א, ר"מ בישיבת הרב מן ההר]

חיזוקים בבתי הכנסת

ובודאי זו זכות המייסדים, הגב' חנה פרוינד תחי' ובנה הרה"ג ר' שרגא שליט"א ומשפחתו, וכפי שמקובל כיום"ב מהגאון מוילנא, שבית מדרש שנבנה מתוך כוונה טהורה שורה בו אוירת קדושה מיוחדת...

כבר הזכרנו את דברי הרמב"ם בסוף הל' איסורי מזבח, והביאו השו"ע בריש הל' צדקה (סי' רמ"ח ס"א), שהרוצה לזכות עצמו [ונכראה הכוונה מלשון זך וישר] יכופ יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו וכו', וה"ל לכל דבר שהוא לשם הקל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפילה יהיה נאה מבית ישיבתו וכו' וכן הוא אומר כל חלב לד'. **הרי שבית הכנסת צריך להיות יותר נאה ומפואר מבית המגורים,** וכל מה שמשקיעים בדירת המגורים בעיניו נוי וכו' יותר מזה צריכים להשקיע בטיפוח בית ה'...

הצורך הוא ש'בית אריה' יהיה למופת וסמל לא רק ברוחניות, אלא גם בכלים של הגשמות. גשמיות שהיא רוחניות, קיום מצות כל חלב לה', כמבואר ברמב"ם.

הגמרא בסנהדרין (ק"ה:) אומרת, א"ר יוחנן מברכותיו של אותו רשע [בלעם] אתה למד מה היה בליבו ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות מה טובו אהליך יעקב [ופירש"י, הוא היה רוצה לקללם בכך שלא יהו בתי כנסיות ולא נתן רשות ואמר מה טובו אהליך]. אמר ר' אבא בר כהנא כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות [שלא יפסקו משרא לא עולם].

כלל ישראל יכול להתקיים ללא הברכות שברך בלעם, כפי שפירשו שם בגמ', שלא תשרה שכינה עליהם, שלא תהיה מלכותן נמשכת, שלא יהיה להם זיתים וכרמים, שלא יהא ריחן נודף, שלא יהיו להם מלכים בעלי קומה, שלא יהיה להם מלך בן מלך, שלא תהא מלכותן שולטת באומות, שלא תהא עוזה מלכותן, שלא תהא איומה מלכותן. **אבל בלי בתי כנסיות ובתי מדרשות אי אפשר!** חיי היהודי סובבים סביב בית הכנסת ובית המדרש, תפילות ערב ובוקר וצהריים, שיעורי תורה תמידים כסדרן, וככל שיהא בית זה מכובד ומרומם, יהא הקשר אליו חזק ואמץ יותר...

וראינו בדברי הימים (א פכ"ט ז'), בשעה שדוד המלך אסף תרומות לבניין ביהמ"ק "וישמחו העם על התנדבם כי בלב שלם התנדבו לה' וגם דוד המלך שמח שמחה גדולה", כשנותנים לבנין בית ה' עם לב טהור אז שמחים, ודוד המלך שם אמר בתפילתו (פסוק יז), "וידעתי אלוהי כי אתה בוחן לבב ומישרים תרצה אני ביושר לבבי התנדבתי כל אלה ואתה עמך הנמצאו פה ראיתי בשמחה להתנדב לך". ובזכות הכוונה להביא מהטוב והמובחר ישעה ה' אל מנחתינו, והיה נועם ה' עלינו לחונן את מעשה ידינו ולהצליח במפעל קדוש זה ונזכה לברך על המוגמר... ונזכה לשמוח כולנו בבנין הבית ובבנין הבית הגדול והקדוש ביהמ"ק במהרה בימינו אמן.

ביהמ"ד המרכזי "בית אריה" שכונת רמת דוד, ב"ב. בראשות המרא דאתרא הגאון רבי שריאל רזנברג שליט"א רב השכונה וגאב"ד ב"ץ ב"ב.

בשבועות האחרונים ניכרת בס"ד הערכות מקיפה והתלכדות איתנה של כלל מאות באי בית המדרש, לקראת התחלת הבניה בפועל של מבנה הקבע להיכל בית המדרש הגדול וחדרי התפילה והלימוד הסובבים.

בית המדרש המרכזי "בית אריה" הוקם בס"ד לפני כחצי יובל שנים, ומאז היוסדו מהווה המקום 'תל תלפיות' לתורה ולתפילה, בעשרות מניני תפילה מהנץ עד חצות ליל, כוללי אברכים ומקום תורה הומה בקול תורה עד השעות הקטנות מידי ערב. כאחד הדברים הבולטים בביהמ"ד הינו שמירת קדושת בית הכנסת ככל האפשר.

בס"ד עם התרחבות בני הקהילה נהיה המקום צר מהכיל. ולאחר תקופה ארוכה זכו בני הקהילה לקבלת אישורי בניה לבית הכנסת מפואר המתאימים כראוי למקום תורה ותפילה חשוב זה. וכעת נערכים בני הקהילה לקראת בניית בנין הקבע, תוך כדי שמירת ביהמ"ד הנוכחי בכדי שלא יפסק לרגע קול התורה והתפילה.

לפני כשבועיים ערכו בני הקהילה אסיפת כספים 'דינר' לטובת בנין ביהמ"ד, ההתרגשות בקרב בני הקהילה היתה גדולה וניכרת, ובס"ד הצליחו הרבה יותר ממה ששיערו.

ברצוננו להביא חלק מדברי המרא דאתרא שליט"א אשר דיבר באסיפה בפני בני הקהילה:

מורי ורבותי – אחי ורעי משפחת 'בית אריה'! מה גדול היום בו אנו מתכנסים לכנס היסוד לבניין בית הכנסת, היסוד הכלכלי שממנו תצמח בעז"ה הפעולה הגדולה של בנין בית גדול לה' ולתורתו.

כידוע וזה בית מדרשינו להיות פינת יקרת, מקום בו נשמע קול התורה והתפילה במשך כל שעות היום והלילה במשך כל ימות השבוע, ומושך אליו אברכים ובעה"ב המעוניינים במקום תורה ובמקום תפילה רציני ומכובד, ונהנים מהמקום מהתפילות המאווירה וכו'. וכמו שאני שומע תדיר ממתפללים בביהמ"ד ובני משפחתם כמה שהם מרוצים ונהנים מהמקום, מהתפילות, מהאווירה וכו'.

ואזכיר רק סיפור קטן, אחד מרבים. התפלל בביהמ"ד יהודי נכבד, שהיה גיס של הבבא סאלי זיע"א, נפטר לפני כמה שנים, כשבאתי לנחם את הבנים סיפר בנו של המנוח, שהוא שאל את אביו למה הוא כ"כ רוצה להתפלל ב"בית אריה", זה לא הנוסח שהוא רגיל בו ולא הציבור שהוא רגיל איתו, וענה לו אביו, **שבשום אופן הוא לא מוכן לעבור למקום אחר, הרצינות והירוש' שיש במקום הזה הוא לא מוצא במקום אחר,** וכדאי לו לוותר על מה שהוא רגיל בנוסח כדי להתפלל במקום זה.

סיפור השבוע

ימי חייו, ולעולם לא ישוב לכוחותיו ולא יצליח להתהלך ולהסתובב כאדם בריא.

אך את תרופת הפלא ששמו "מורא מקדש" אין הרופאים מכירים, זוהי תרופה שמסוגלת להביא רפואה שלימה עד הסוף, גם במצבים שנראו רח"ל אבודים. הילד כיום כבר בחור בריא כאחד האדם, יושב בישיבה ומתעלה בתורה ויראת שמים.

כמובן גם החברים גדלים ומתעלים מתוך הרגשה נפלאה, כי זכו להציל נפש אחת מישראל ממות לחיים.

*****

מספר הרב גרינוואלד: יום אחד הזמינו אותי לדרוש בחיידר לפני 400 ילדים. דיברתי בפני הילדים על חומרת הדיבור באמצע התפילה. הילדים לקחו את הדברים מאד ברצינות, וקיבלו על עצמם לא לדבר בתפילה. זה היה ביום שלישי בשבוע.

בשבת בא אלי המנהל, וסיפר לי: ביום חמישי, יומיים לאחר 'הקבלות' הגעתי לחיידר בבוקר, כהרגלי. אני משתדל מאד להגיע חצי שעה לפני שמגיעים הילדים. באותו בוקר, פתחתי את אחת הכיתות, ונשארת עומד קפוא בפתח. אחר כך עבר בי זעזוע נורא, ומיד התמלאתי שבח לבורא עולם. וכל זה למה? בתקרה של הכיתה היה פעור חור ענק. שלוש קומות נפלו בבת אחת, ושברי אבן ומתכת, וגם חלקי שולחנות וכסאות, מילאו בערימות גדולות את רצפת הכיתה. אני לא רוצה לתאר לעצמי, מה היה קורה לולא התרחש הדבר כאשר הכיתה היתה ריקה לחלוטין... אינני יודע חשבונות שמיים, אבל אני שמח מאד על הקבלות שקיבלנו כולנו השבוע, שלא לדבר בשעת התפילה.

לעילוי נשמת מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דחורי זצ"ל

ישר-בח לכל אלו שתרמו בעין יפה למען הרחבת הגליון, ישלם ה' בפעלם ויזכו בעז"ה לסייעתא דשמיא. עדיין מבקשים אנו מכל מי שנשאו ליבו לבוא ולשאת בהוצאת והפצת הגליון באופן קבוע ובאופן חד-פעמי, נא לפנות לטלפון 0527176420, 0527101970 בשעות בין הסדרים ניתן להנציח לרפואה וישועה. לשליחת חומר ולקבלת הגליון: פקס: 15335748722 חדש! ניתן לתרום בכרטיס אשראי דרך דרים פלוס: קופת – אהלי תורה (בנשיאות הגר"ד לנדו שליט"א) קטגורית קדושת בתי מקדש מעט

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון מ

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכה

טבת
תשפ"ד

אות של תפילין

והיו לאות על ידך,

לך לאות ולא לאחרים לאות [ומנחות לז:]

הליכה לביהכ"ס מעוטף בטלית ותפילין ואמירת מה טובו

זוה"ק פ' ואתחנן רס"ה ע"א, ע' למטה, וס

מבואר שאומרים פסוק ואני כבוד חסד וכו'

מצות תפילין
חלק ג'

יציאה מביתו וכניסה לבית הכנסת מעוטף בטלית ותפילין

מתוך ספר הכון לקראת אלוקיך ישראל מאת הרב מרדכי פוטאש שליט"א

דברי הזה"ק ביציאה מביתו וכניסה לביהכ"ס בטלית

ענין גדול הוא לאדם להתעטף בציצית ולהניח תפילין לפני יציאתו מפתח ביתו, (ב"י ושו"ע ורמ"א סי' כ"ה סעי' ב'). ואם אינו יכול לעשות כן, לכל הפחות ילבש טלית ותפילין בחצר לפני פתח בית הכנסת, (מ"ב סק"ח בשם המג"א). ואם השכים קודם אור הבוקר ובא לביהכ"ס לא שייך אזהרת הזה"ק דעדיין לא מטי זמן חיובא. ומ"מ כשיאור היום יותר טוב שיצא לחצר בהכ"ס וילבשם שם ויכנס אח"כ לביהכ"ס, (מ"ב שם).

וענין זה מקורו בזה"ק, ומבואר בדבריו שיש ב' דרגות בזה.

[א] הבי"ה הביא הזה"ק (פ' ואתחנן רס"ה ע"א) וז"ל [מתורגם] "מי שהולך לבית הכנסת, כשיצא מפתח ביתו בלי תפילין בראשו וציצית בלבושו, ואומר אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך, הקב"ה אומר 'איה מוראי, הרי הוא מעיד עדות שקר על עצמו'."

[ב] ויש עוד דרגא בזה, מש"כ הזה"ק לפנינו, [וכע"ז הביא הדרכי משה מזה"ה רות] "ארי"ש בשעה שאדם מקדים עצמו בבוקר מניח תפילין בראשו ותפילין ברושם הקדוש בזרועו ונתעטף בעטוף של מצוה [טלית] ובא לצאת מפתח ביתו הוא פוגש במזוזה שהיא רושם של השם הקדוש בשער ביתו, ד' מלאכים קדושים מתחברים עמו ויוצאים עמו מפתח ביתו ומלוים אותו לבית הכנסת ומכריזים לפניו תנו כבוד לצורת המלך הקדוש וכו' ורוח הקודש שורה עליו מכריז ואומר ישראל אשר בד אתפאר. אז אותו רוח הקדוש עולה למעלה ומעיד עליו לפני המלך הקדוש. אז מצוה המלך העליון לכתוב לפניו כל אלו בני היכלו וכו' ולא עוד אלא שהקב"ה משתבח בו ומכריז עליו בכל העולמות ראו מה בני עושה בעולמי'."

ואולי גדולת הענין הוא משום דמתייחדת ג' מצות אלו, כדאמרו הז"ל (מנחות מג ע"ב) "חביבין ישראל שסיבבן הקדוש ברוך הוא במצות תפילין בראשיהן ותפילין בזרועותיהן וציצית בבגדיהן ומזוזה לפתחיהן ועליהן אמר דוד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך", (ופרש"י - תפילין בראש ובזרוע הרי שתיים וארבע ציציות ומזוזה הרי שבע). עוד אמרו שם "ראב"י אומר כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, הכל בחיזוק שלא יחטא שנאמר והחוט המשולש לא במהרה ינתק ואומר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם."

הרי הענין ליכנס לביהכ"ס בטלית ותפילין חמור יותר, דבלא"ה הרי מעיד עדות שקר במה שאומר 'ביראתך', והקב"ה אומר לו 'איה מוראי'. והענין השני הוא לצאת דוקא מפתח ביתו עם הטלית, דבזה יש לו ג' דברים, הטלית והתפילין ומזוזה, וזהו מעלה יתירה, דמתוך זה זוכה להתלוות לביהכ"ס עם מלאכים בצדו ושממכרים אותו ונכפה המקטרג.

ולכן, כתב המ"ב (סק"ח) "דגם מי שאינו יכול להניחם בביתו, [כגון שעובר מקום מטונפת או שמצוים נכרים ברחוב] יניחם בחצר ביהכ"ס", דאע"ג דבכה"ג אין לו מעלה של היוצא מביתו מסובב במצות אלו, אפ"ה מקיים בזה אזהרת הזה"ק השני שלא ליכנס לביהכ"ס בלי טלית ותפילין.

סדר הכניסה לבית הכנסת

כתב המשנה ברורה (בהקדמה לס' מ"ו) "קודם בואו לביהכ"ס בעוד שהוא עדיין בהחצר בהכ"ס יאמר בבית אלקים נהלך ברגש, (מג"א מכתבי ארי"ל). וירגיש וירתע עצמו בהכנסתו לביהכ"ס מרוב פחדו וימתין וישאף מעט ויאמר ואני ברוב חסדך אבא ביתך אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך ואח"כ יכנס [שע"ת בשם פע"ח]. וכשבא לביהכ"ס קודם כל דבר ישתחוה לארון הקודש עד שיתפקקו כל חליותיו שבשדרה ויזכור בלבו

שפל מדרגתו וגדלות בראו כמש"כ דהמע"ה אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך, ר"ל, ביראה גדולה והתעוררות רב [עטרת זקנים (סי' א') בשם העמק ברכה].

אמירת מה טובו בכניסה לבית הכנסת – ע"פ סוד

כתב התוצאות חיים (בעל הראשית חכמה) "וצריך לכוין באמירת הפסוק כמו שפירשו בפי' בראשית (ומקורו מהקדמת הזה"ר יא ע"א) שנכנס לביהכ"ס בסיוע שלשה אבות, דהיינו ואני ברב חסדך - אברהם שהוא איש החסד, אבא ביה, אשתחווה אל היכל קדשך - כנגד יצחק, מפני שהיה קודש עולה תמימה, ביראתך - כנגד יעקב שאמר "מה נורא".

לבא לבית המלך מתוך מורא ופחד

וממשיך התוצאות חיים, ולפי הפשט, תיקנו ז"ל בכניסת ביהכ"ס כדי להמשיך עליו מורא ושלא יקל ראשו בהיותו עומד בביהכ"ס, וזה פירושו, ואני ברב חסדך - יחשוב האדם בהיות ביהכ"ס בית המלך, ומלך בוי"ד לא כל עבדיו זוכים לשרת לפניו, כי אם המוצאים והראוים לשימוש, ק"ו לכן אדם לפני ממה"מ הקב"ה שזוכה לעמוד במקום שכינונו אע"פ שאינו הגון וראוי, וזהו "ואני ברוב חסדך" כלומר חסד גדול עשית עמי שאני מאותם הנכנסים לביתך - מקום שכונתך, וזה ימשיך על האדם יראה, כשיחשוב שביכ"ס הוא בית המלך שהוא דר שם, והוא בא בו. אשתחווה - כלומר כיון שזכיתי להיות מרואי פני המלך אע"פ שאני כדאי אלא ברוב חסדך כשאשתחווה אל היכל קדשך - שהוא מקום המקודש יותר ממקום אשר המלך ממש עומד שם, ואני משתחוה שם להתפלל לפניך, הכרח הוא שיהיה ביראתך, כי הנכנס לפני מלך בוי"ד לשאול ממנו שאלה כמה הוא במורא ופחד לפניו, ק"ו לפני ממה"מ הקב"ה.

והמשנה ברורה (ריש סימן א') מעורר האדם להתבונן בזה מיד שיקוץ ממשנתו, לקום ממיטתו בזריות, וז"ל "ויחשוב בנפשו אלו היה נצרך לעמוד לשרת לפני מלך ב"ו כמה היה זהיר וזרזו לעמוד בהשכמה להכין עצמו לעבודתו כ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו לפני ממה"ה הקב"ה". ויש לשים לבו לזה, שסדר שחרית אינו רק הזדמנות לבקש צרכיו, אלא שבא לראות פני המלך, וכמה יש להתכונן כראוי לזה בכל בוקר.

יציאה מבית הכנסת

כתב הרמ"א (סוף סי' קל"ב) "וכשיצא מביהכ"ס אומר ה' נחני בצדקתך וגו' (כל בו) וגו' ומשתחוה ויוצא", וז"ל הד"מ (סוף סי' קל"ג), "ובמהרי"ל (מנהגים הל' תפלה סעי' ג) בשעת יציאתו מבית הכנסת היה משתחוה מול הארון כתלמיד הנפטר מרבו, וזו ההשתחויה עשה בעמדו בפתח בית הכנסת, גם השתחוה כן כשהלך ממקומו שישב שם, [והובא במג"א כאן]. והמשנה ברורה ביאר הטעם בזה [מהביאור הגר"א], דבמקדש נמי כשגמרו העבודה היו משתחוין ויוצאין, (תמיד פ"ו מ"ג)."

ויש מדקדקין לצאת מביהכ"ס מעוטף בטלית ותפילין, ומקורו מהעטרת זקנים (סי' כ"ה), וז"ל "כשם שצריך ליכנס לביהכ"ס מוכתר בתפילין, כך צריך לצאת מביהכ"ס מוכתר בתפילין (זוה"ר). והשע"ת (סי' כ"ה סק"ב) הביא דברי העטרת זקנים, והביא השלמי ציבור שתמה עליו דלא מצא את זה בשום מקום בזוה"ר, ודחה השל"צ לפרש, דמאותו טעם שכתב הזה"ק לענין כניסה, דאיך יאמר אשתחווה, ה"ה לענין ההשתחויה בשעת יציאה, ע"ש.

עוד כתב המג"א בשם הראשית חכמה (שער היראה פט"ו) כשיצא מבית הכנסת לא יצא ואחוריו להיכל, אלא יצדד, וכן בירידתו מהתיבה.

ביאורי תפילת 'מה טובו'

כתב **התקון תפילה** (סי' אצוה"ת) "פיסקא זה הוא נוסח קצר מורכב מפסוקים נפרדים, וענינו נטילת רשות והורמנא דמלכא לעמוד במקום הקודש להתפלל. זמן יסודו לא נודע בבירור (והובא לראשונה בצורה זו בסידור שבתי סופר). המקרא "ואני רוב חסדך" הובא בכמה ראשונים [אבודרהם, כל בו], ובסי' ר' עמרם הובא גם מה טובו, ובמחזור ויטרי הובא הפסוקים בסדר אחרת. ובשו"ת המהשר"ל (סי' ס"ד) מביא באמירת "מה טובו" לפי שנאמר מפי בלעם ולקללה נתכוין. ואחרים הקשו עליו מגמ' סנהדרין (קה ע"א) כולם חזרו לקללה חוץ ממה טובו, ולא אמרו כלום שהרי המחצה השני "משכנותיך ישראל" חזרו לקללה, ד'חוץ מבתי כנסיות' היינו תחילת הפסוק 'מה טובו'. אך הדברים בכלל אינם מובנים לי, מאי איכפית לך בזה, הא אחר כוונת הלב הן הן הדברים, וראיה ברורה לדברינו ממה שאמרו בברכות (יב ע"ב) שרצו לקבוע פרשת בלק בק"ש, ופוסק "לא הביט און ביעקב" קבעו במלכויות דר"ה וכו", עכ"ל.

מה טובו אלהיך יעקב (במדבר כ"ד ה') - ע' סנהדרין (קה ע"ב) אמר רבי יוחנן מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות מה טבו אלהיך יעקב לא תשרה שכינה עליהם מְשִׁכְנֵיךָ יִשְׂרָאֵל. ועוד אמרו (שם) "כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות שנאמר ויהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך קללה ולא קללות".

ואני קרב חסדך אבא ביה (תהילים ה' ה') - יש להזכיר דברי הרמב"ן בהשגותיו על הרמב"ם בסה"מ (עשה ה') דס"ל דנלמד מקרא ד"לעבדו בכל לבבכם" חוב להתפלל בכל יום, והשיג הרמב"ן "כל ענין התפלה אינו חובה כלל אבל הוא ממדות חסד הבורא ית' עלינו שישומע ועונה בכל קראינו אליו". ויש להאדם להתעורר בזה בדרכו להתפלל להקב"ה, שאינו בא לצאת יד"ח ולפטור מחיובו, אלא הוא מתנת חסד מאת הקב"ה שיוכל לבא ולבקש צרכיו ממנו, והקב"ה שומע לו. אֲשֶׁתְּהוּנָה אֶל הַיָּבֵל קָדְשָׁהּ בְּרָאָתָהּ (סוף הפסוק שם) - ע' בגמ' ברכות ריש פרק אין עומדין (ל ע"ב), דילפינן מהאי קרא "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כבוד ראש, אלא דהגמ' פריך דילמא דוד שאני וכו'".

ה' אהבתי מעון ביה ומוקם משכן בבורך (תהילים כ"ו ח') - ע' בגמ' מגילה (כט ע"א) "דרש רבא מאי דכתיב ה' מעון אתה היית לנו" אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות אמר אביי מריש הואי גריסנא בביתא ומצלינא בבי כנשתא כיון דשמעית להא דקאמר דוד ה' אהבתי מעון ביה" הואי גריסנא בבי כנישתא".

ואני אשתחוה ואכרעה, אברכה לפני ה' עשׂי (ע"פ הפסוק בתהילים צ"ה ו' [בלשון יחיד]) - וע' תחנונא (תבוא א') על פסוק זה, "והלא כריעה בכלל השתחויה והשתחויה בכלל בריכה ומה ת"ל נשתחוה נכרעה נברכה, אלא צפה משה ברוח הקודש וראה שבית המקדש עתיד ליחרב והבכורים עתידין ליפסק, עמד והתקין לישראל שיהיו מתפללין שלשה פעמים בכל יום, לפי שחביב תפלה לפני הקב"ה מכל מעשים טובים ומכל הקרבנות". ומבואר כאן דבר נורא, דלבד ממה דאמרו דג' תפילות אבות תיקנום, זהו מצד הדין עבודה, אבל כאן נאמר בפרשת ביכורים שתיקן משרע"ה חובת הודאה ג' פעמים ביום, שזהו יסוד מצות ביכורים כמש"כ הרמב"ן שם, ומה"ט דעת הסמ"ק דברכת מודים הוא כמו אבות לענין כוונה [הובא במ"ב ק"א סק"ג], (הקדמה לספר נחלת בנימין להג"ר בנימין צייבלגר זצ"ל). ויש להוסיף עד"ז, יש לפרש סיפיה דקרא "לפני ה' עשׂי", ע"פ דברי הרמב"ן (סוף בא) "שכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לקל שבראם והמצאים ויפרסמו זה ויאמרו לפני ברויך אנהנו".

ואני תפילתי לך ה' עת רצון (תהילים ס"ט י"ד) - פרש"י "יהי עת תפילתי עת רצון". [וע"ע בצד שמאל]. אלקים קרב חסדך, ענני פאמת יושעך (סוף הפסוק שם) - כפשוטו הכוונה כמש"כ הכל בו (סי' מ') "ענני בישעך שהיא אמת".

והשל"ה הק' (עשרה מאמרות ה') הקשה, מהו זה 'באמת', וכי חס ושלום יענה בשקר. ותי' דהכוונה הוא, 'רביש'ע, אתה יודע איזה ישע הוא באמת ישע, ובוה הישע ענני, ולא מה שאני סובר שהוא ישע". והענין, כי השי"ת מטה כלפי חסד, אף שלפנ"ד נראה לעין שהוא רע. ועל דרך זה יתפרש רישא דקרא 'ואני תפילתי וגו' עת רצון', ר"ל שאף הנגלה יהיה רצון, נוסף על זה שהנסתר הוא ישועה. ע"ד שאמרו חז"ל (הוריות ב) מי סני לצדיקי דאכלי שני עולמות, וזהו 'תפילתי לך ה', שם הרחמים, שיהיה תמיד 'עת רצון'. 'אלקים' אמר נגד מדת הדין הנגלה שהוא לרעה, אבל הוא רוב חסד כי הוא באמת ישע, וזהו שאמר 'אלקים ברב חסדך' - ואני אבקש ה', יהיה הכל חסד ורחמים אף הנגלה מהענין.

והאלישיך כתב בזה ביאור נפלא, וז"ל "אף אם לפי מעשי יהיה לי ניוגר משם אלקים הוא מדת הדין, ע"כ אני גומר ואומר אלקים ברוב חסדך - לא שאני כדאי מצד עצמי כי אם באמת ישעך, כי ידוע כי שכינה בגלות כביכול, גם ידענו כי ישועתו של הקב"ה ישועתו של ישראל (ויקרא רב ט ב ג), שאב ישועתו וישועתו, לומר אם ישועתי מסופקת מצד עצמי - ענני באמת של הישע שלך שהיא אמיתית, שאב ישעך תענני ותושיעני גם אני".

אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפלל

ואני תפילתי לך ה' עת רצון

איתא בברכות (ז ע"ב) "אמר ר' יוחנן משום רשב"י מ"ד ואני תפילתי לך ה' עת רצון - אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפלל". והגר"א באמרי נועם ביאר "משום דלא יתכן אצל הקב"ה עת רצון, דמשמע שעתים משתנים, אלא שהכל תלוי בנו. בעת שאנחנו עושים מצוה אז עת רצון. לכך אמר השי"ס מכיון שהקרא השמיענו שיש עת רצון, ודאי היא בעת התפילה שהציבור מתפלל ועושים מצוה בכנופא". ומשמע מדבריו דשעת רצון אינו דוקא מצד תפילת הציבור, אלא משום שעושים מצוה בכנופא, ועשיית המצוה הוא עת רצון, וביותר כשנעשה בכנופא. וכ"כ הח"ח בחתימת ספר שמירת הלשון כשהאריך בגודל הזהירות לבא לביהכנ"ס להתפלל, וז"ל "ידוע מה שאמר הכתוב, אם תבקשנה ככסף וגו' אז תבין יראת ה', ובעניי הכסף ידוע, אם מזדמן לאדם עסק שיכול להרויח חמשה זהובים ועוד עסק שיכול להרויח ממנו כפלי כפלים, בודאי יתחזק ליטול העסק שירוויח הרבה. וגם בענינו הלא ידוע שאינו דומה מועטין העוסקין במצוה למרובין העוסקין במצוה, וכמו דכתיב ורדפו מכס חמשה מאה ומאה מכס רבבה ירדפו וכדפירש רש"י שם. ועל כן בענינו שידוע שלבד מצות תפלה מקיימים עוד כמה מצות דאורייתא: תפילין, קריאת שמע, וזכירת יציאת מצרים. וא"כ כשבא לבית המדרש להתפלל בצבור, ומקיימים כולם כל אלו המצות, נתעלה כל מצוה ומצוה בקדושה יתירה מאוד, מה שאין כן כשמתפלל ביחיד".

והבית הלוי (ריש פרשת וישב) ביאר מעלת רבים עושים את המצוה, וזה תו"ד "הנה התועלת מריבוי החיל הוא דע"י הריבוי יוכל להתחזק במקומות הרבה עד שחבירו יהיה פרוץ מרובה על העומד ויפול. אבל אם יקבץ כל ריבוי החיל שלו כולם למקום אחד ויורו בקשתותם לנקודה אחת ממש, כל הריבוי הוא ללא תועלת וכו' ולכן אסיפת חייל למלחמה נקרא רק ריבוי ולא קיבוץ. אבל בישראל הוא ממש להיפוך, דכל חיזוקם של ישראל אינו מצד הריבוי רק מצד הקיבוץ, דאם כל הנאספים לבית הכנסת לתפלה יכוונו לבם כולם לנקודה אחת לאביהם שבשמים ולבקש ממנו על דבר אחד הנוגע לכולם מתחזקים. אבל הריבוי מאנשים מופרדים בלבותם בלא קיבוץ אין בו מעלה מצד הריבוי כלל, ומה דאמרו בגמרא אינו דומה מועטים העושים מצוה למרובים העושים מצוה וכו' דאם הם מרובים וכולם נקבצים לנקודה אחת הלא זכותם יותר גדול מן מועטים הנקבצים".

קבלת מצות עשה של 'ואהבת לרעך כמוך' לפני התפילה

ולפי"ז כתב הבית הלוי "וזהו המבואר בספרי המוסר אשר קודם התפלה יתבונן כל אדם במצות ואהבת לרעך כמוך כדי לקשור לב כולם כאחד". והמקור לזה הוא במג"א (הקדמה לסי' מ"ו) "קודם תפלת שחרית יקבל עליו מ"ע של ואהבת לרעך כמוך [הכוונות]". ונעתיק כאן לשון השער הכוונת במילואו:

"קודם שהאדם יסדר תפילתו בבית הכנסת מפרשת העקידה ואילך צריך שיקבל עליו מצות ואהבת לרעך כמוך ויכוין לאהוב כל א' מבני ישראל כנפשו כי ע"ז תעלה תפילתו כלולה מכל תפילות ישראל, ותוכל לעלות למעלה ולעשות פרי. ובפרט אהבת החברים העוסקים בתורה ביחד צריך כל א' וא' לכלול עצמו כאלו הוא אבר אחד מן החברים שלו, ובפרט אם יש להאדם ידיעה והשגה לדעת ולהכיר לחברו בבחינת הנשמה. ואם יש איזה חבר מהם בצרה צריכים כולם לשתף עצמם בצער, או מחמת חולי או מחמת בנים ח"ו. ויתפללו עליו וכן בכל תפילותיו וצרכיו ודבריו ישתף את חברו עמו. ומאד הזהירני מורי ז"ל בענין אהבת החברים שלנו".

והמחצית השקל ביאר עומק ענינו, "דאם יש ח"ו פירוד לבבות גורם שח"ו אין התאחדות נפשותיהן של ישראל למעלה, אך כשכל א' מאישי ישראל מקבל עליו לקיים מ"ע של ואהבת כו', וע"י אהבתו זה לזה יתאחדו גופותיהן למטה, וגורם התאחדות ודבקות נפשותיהן למעלה, וע"י גם תפלותיהן מתאחדות. ואז בהיות תפלתן של כל ישראל כלולות יחד אז היא רצויה לפני יתברך".

תפילה כהלכתה

דיני כיסוי וחציצה בתפילין

מקום הנחת תפילין של יד

בגמ' במנחות (לז:) מובא כמה מקורות דמקום הנחת תפילין של יד לא הוי על היד ממש [דהיינו הכף], אלא למעלה על הזרוע, ור"א יליף לה מ'לך לאות' ולא לאחרים לאות, והכף הוא מקום מגולה. ואמר' התם, דר"א הוי יתיב קמיה דאמימר, הוי צירא בידיה וקא מתחזין תפילין, [פרש"י מכה היתה לו אצל הקיבורת ונקרע חלוקו שם כדי שלא תדחק המכה, והוי נראין התפילין דרך הקריעה], אמר לא סבר מר "לך לאות" ולא לאחרים לאות, א"ל **במקום "לך לאות"** אתמר. ופרש"י מקום שרוב בני אדם אינו נראה לאחרים, דהיינו קיבורת, ולעולם אם נקרע שרי.

דין כסוי לכתחילה בשל יד, והדין גילוי השל ראש

וכתב **הספר התרומה** (סי' ר"ב) "משמע לכאן כי טוב לכסות התפילין של יד כשהן בזרוע כיון שהכתוב הקפיד להניחן במקום 'לך לאות', אבל תפילין של ראש טוב הוא להיות גלויין ונראין, דכתיב "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". ואמר ר' אלעזר (שם לה:) אלו תפילין שבראש, משמע שצריך ראיית העולם". **והמרדכי** (שם יב.) כתב בשם **השימושא רבא**, דצריך לכסוייהו כדי שלא יראו דכתיב "לך לאות" ולא לאחרים לאות. וכתב הב"י דמדברי בעל התרומה (סי' ר"א) נראה דלא איירי השימושא רבא אלא בתפילה של יד דוקא. וכך הם דברי ארחות חיים (הל' תפילין סי' יז), עכ"ל. ובשו"ע לא הובא דין כיסוי על ש"י, והביא רק הדין של השי"ר (סעי' י"א) "תפילין ש"ר טוב להיות גלויים ונראים". **והדרכי משה** כתב וז"ל "המרדכי כתב דיכול להניח תפילין של יד מגולה או מכוסה אף קפידא בדבר", וכ"כ ברמ"א שם. וכתב **הא"ר** "ואני תמה על רמ"א שכתב דבריו בשם המרדכי, דהא במרדכי שהביא ב"י בשם שימושא רבא משמע דאף של ראש צריך לכסות ומכל שכן של יד, ואף דלא קי"ל כוותיה, היינו בשל ראש, אבל בשל יד ודאי צריך לכסות". וכתב **הלבוש** דהשל יד יהיו מכוסים, והובא במ"ב על דברי הרמ"א "ומו"מ לכתחילה טוב יותר לכסותם"⁸.

קושיא על המשנה דנתן ע"ג האונקלי

היוצא מזה, דלכו"ע עיקר הדין לעיכובא הוא שבעינן "במקום לך לאות", אלא שחש"ה"ת למד מזה דטוב יותר לכסותם. והק' **הטורי אבן** מזה על הא דנתן במגילה (כד:): "נתנה [התפילין] על מצחו או על פס ידו הרי זו דרך המינות, ציפן זהב ונתנה [התפילין] של יד על בית אונקלי שלו, [פרש"י - על בית יד לבושו מבחוץ] הרי זה דרך החיצונים. ופרש"י - בני אדם ההולכים אחרי דעתם חוץ מדעת חכמים, דבעינן לך לאות ולא לאחרים לאות". והק' הטורי אבן דמשמע דמשום 'והוי לך לאות' פסלו בנתן באונקלי בחוץ דלא לאחרים לאות מעכבין בדיעבד. וקשה, דהרי לא קפדינן אלא על 'מקום לך לאות', אבל אם נקרע בגדיו שרי, וה"ה במונח על בגדו נמי כיון דמונחין 'במקום לך לאות'.

מחלוקת הראשונים למה הכהנים לא לבשו תפילין ש"י

וכדי לישב קושייתו, נקדים בדברי הר"ן במגילה שם שכתב שהחיצונים עבדי הכי משום דכתיב "לאות על ידך", וכיון שהן לאות סבורין הן שראוי שיראו לכל, ולא דרשי "והיה לך לאות" ולא לאחרים לאות. מכאן

דקדק הרשב"א דתפלה של ראש מותר לתת אותה על כובע או על כיסוי הראש, דהא בשל יד לא אסור ליתן אותה על גב אונקלי אלא משום דכתיב בה לך לאות, הא לא הכי שרי, ואילו תפלה שבראש אדרבא כתיב בה "וראו כל עמי הארץ" כדאמרין בעלמא (מנחות לה:): אלו תפילין שבראש.

וכמו"כ **פירשו רש"י** ותוס' בערכין (ג:): דאין הכהנים לובשים תפילין של יד, דכתיב ילבש על בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין בשרו. ופרש"י "ותפילין על בשרו בעינן תחת בגדיו בקיבורת אצל הכתף, כדאמר במנחות בהקומץ רבה (לו) דתחת בגדיו בעינן דכתיב והיה לך לאות ולא לאחרים לאות". וכ"כ התוס' שם. אולם **הרא"ש** (הל' תפילין סו"ס י"ח) לומד דברי הגמ' באופ"א, וז"ל "ומדרגסי" בערכין (ג.) והני כהני הוואיל וליתנהו במצוה דיד דכתיב ילבש על בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו לבשרו, ש"מ דתפילין נמי אבישרא מנח להו בלא חציצה. והביא ראיה מהא דאמרם בזבחים (ט.) "שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין אדלמא שאין יכול להניחו על המצנפת", ומבואר דנאמר דין חציצה בין על של יד בין על של ראש. **והרשב"א** דחה ראיה זו התם היינו משום דאסור לתת כלי אחר של מצוה על המצנפת (רשב"א שם). והוסיף עוד בשו"ת (חי"ג סי' רפ"ב), דשאני מצנפת שהיא מצוה ומצוה מפסקת בפני עצמה, וכענין שאמר בזבחים (ג.) דבת מינה מחריבי דלאו בת מינה לא מחריב בה. ולמעשה, **כתב הרשב"א דכ"ז להלכה ולא למעשה**, ויש להחמיר לחציצה בין בש"י בין בש"ר.

דעת המג"א דמותר ליתן בין בגד לבגד

והנה, **השו"ע** (סי' כ"ז ס"ד) הביא דעת הרא"ש דאיכא דין חציצה בין בשל יד בין בשל ראש. אולם בסעיף ה' כתב דמי שיש לו מכה בראשו ואם יצטרך להניח על בשרו לא יניחם כלל, יש להתיר לו להניח על כובע דק. וכתב **המג"א**, דכ"ז ש"ר דוקא, אבל אם יש לו מכה ביד אסור להניח על הבגד משום 'לך לאות ולא לאחרים לאות'. ולפ"י כתב המג"א, "ומה"ט נראה דמותר להניחו על הסמרטוטין שע"ג המכה אם לא סגי בלא"ה **דהא לבוש בגד אחר ע"ג**, והא דלא הניחו הכהנים תפילין על הכתונת, היינו משום דלא היו רשאים ללבוש בגד אחר ע"ג".

ומבואר מדבריו, דאפילו בשל יד מותר להניח התפילין ע"ג סמרטוט ואפילו בגד אחר [וכמו שהק' מכחנים], כל דמכסה ע"ג בגד אחר, כיון דכל החסרון הוא משום לך לאות וליכא חסרון משום חציצה, הרי כל שמכסהו, נתקיים בה 'לך לאות'. וצ"ע מגמ' במנחות הנ"ל דלא בעיא שיכסה התפילין. אולם **הפמ"ג** מציין דברי **המג"א בסוף הסימן**, דלפ"י שם מתיישב שיטתו כמין חומר. דנהה להלן (שם סי"א) כתב **השו"ע** "תפילין של ראש טוב להיותם גלויים ונראים, והוסיף **הרמ"א "ובשל יד אין להקפיד אם הם גלויים או מכוסים"**. וכתב **המג"א "פי' נקרעו בגדיו לית לן בה שעכ"פ מונחים תחת בגדיו, אבל אסור להניחם על הבגדים משום "לך לאות" ולא לאחרים לאות, עמ"ש ס"ה"**, עכ"ל. הרי דאין הפירוש 'גלויים' כפשוטו, אלא דבאמת הם תחת הבגדים אלא דנקרעו, [והועתק לשון זה במ"ב שם]. ומשמע דס"ל להמג"א דגם לאמימר דלא

בעינן שהתפילין יהא מכוסה, אולם בעינן "שעכ"פ הם תחת הבגדים". ומבואר דאע"ג דנראים מתוך הקרע, סו"ס עדיין מקרי תחת הבגדים.⁹ ולפ"י מתיישב הכל, דלא מועיל להניח על בית אונקלי, כיון דאינם תחת הבגדים, אבל אם מכסם בבגד אחר שפיר דמי. ולפ"י יצא לנו חידוש גדול לדניא, דאם אינו מניח תחת הבגדים, לא נתקיים בה 'לך לאות' ומתיישב היטיב המשנה דמניח על בית אונקלי. אכן **בהגהות ר"ב פרענקיל** תמה ע"ד המג"א "צ"ע לדעתו מי שאין לו בגד לכסות זרועו במקום הנחת תפילין אסור לו להניח תש"י, וא"כ אין לומר ברכת להניח תפילין בשעת קשירת תש"י אם לא מכניס אז בגדו דכל שהוא מגולה אינו מקיים המצוה".

דעת הארצות החיים

[ב] **ובארצות החיים** משיג על דברי המג"א דבעיא כיסוי מלמעלה, דהא דהק' המג"א דלמה לא לבשו על הבגדי כהונה, תי' הארצה"ח, דמדברי הרשב"א מבואר ד'לך לאות' כולל ב' דברים, א] שיהיה על הקבורת, ב] שיהיה על הבשר ממש, ששם דרך להיות מכוסה, ואף שנקרע הבגד הרי הוא 'במקום לך לאות', אבל על הבגד לא חשיב 'במקום לך לאות'. ולפ"י, הישוב לקושית הטורי אבן הוא, דאע"ג דלא בעיא כיסוי, אפ"ה בעינן ע"ג הבשר, דע"ג הבגד חשיב 'שלא במקום לך לאות'. ויש לדייק כדבריו מלשון רש"י בערכין (ג:): בבאיור הדין דלא מצי כהנים ללבוש תש"י וז"ל "ותפילין על בשרו בעינן תחת בגדיו בקיבורת אצל הכתף". הרי שבא לפרש את דלא מצי להניח על הבגדי כהונה, ולא סגי במש"כ דבעינן 'תחת בגדיו', אלא דבעינן על בשרו.¹

דעת השולחן ערוך הרב

[ג] ועי' **בגרי"ז** שמבואר בדבריו דהבין כע"ז בדעת המג"א עצמו, דכל שהוא במקום מכוסה שפיר דמו, ואם הניחו על בשרו א"צ לכסותו, ורק היכא שמניחו ע"ג בגדיו צריך לכסותו, כיון שע"ג בגדיו אין דרכו להיות מכוסה, וממילא לא חשיב 'במקום לך לאות' אלא אם מכסהו בפועל. ולפ"י נשתלשקת תמיהת הברוך טעם על המג"א דלא מצינו שפיטור מתפילין אם אין לו בגד לכסותו, דכל הדין כיסוי הוא רק אם מניחו על בגדיו.

דעת החי אדם והמשנה ברורה

ולדינא, כתב **המ"ב** (סקי"ח) וז"ל "ואם יש לו מכה ביד במקום הנחת הקציצה והמכה מתפשטת בכל הקיבורת, מותר לו להניח על הרטיה אם לא סגי בלא"ה ולא יכרך דהא דעת רוב הפוסקים דחציצה פוסלת, ויכרך שתיים על השי"ר כדלעיל בסימן כ"ז בהג"ה, אך ילבש על התשי"י מלמעלה בגד אחר כדי לכסותם דהא כתיב בהו והיה לך לאות ודרשינן לך לאות ולא לאחרים לאות. ודוקא על רטיה אבל להניח תפילין על חלוקו, י"א דאסור אפילו ביש לו מכה ואפילו אם ילבש עליו בגד אחר", עכ"ל. ומקור דבריו הוא מדברי הח"א. ומבואר דחולק על המג"א, וס"ל כהארצה"ח דלא מועיל במה שמכסה בעוד בגד מלמעלה, והא דמותר להניח ע"ג רטיה, כפשוטו י"ל דגם הארצה"ח מודה לזה, דע"ג רטיה אכת"י חשיב "על בשרו", ואינו מפסיק אלא היכא דיש בה דין חציצה, אבל אינו פוגע מצד הדין 'לך לאות'.¹⁰ ומבואר

המשך בעמוד ד'

להיות "על בשרו", וחדש עוד, דשי"ר הוקש לש"י לענין זה. [והבי"ח בעצמו הביא שהרשב"א מפורש דלא כדבריו, ותמה עליו, ע"ש.] ומבואר עוד מדבריו דהוא דין חציצה, ע"ש בלשון. ובקו' חנוכה (מגילה (סי' כ"ז)) הראה בזה דברי הריטב"א בסוכה (לו.) דנלמד מ'לך לאות' דין חציצה, ע"ש.

ד והארצה"ח מביא ראיה, דלדעת הראשונים דהמעיל היה מכסה הידים ג"כ, למה אין כה"ג יכול להניח תש"י בין הכתונת להמעיל, דבזה הוי תחת בגדיו, ונע"כ דעל בשרו בענין, ע"ש. ועי"נ בשו"ת בת הלוי שהאריך בזה.

ב ואולי מקורו הוא מדברי **הסמ"ג** (עשין כ"ב) שכתב וז"ל "תפילין של יד נמי אמרינן אם נקרע בת יד שלו ונראין התפילין אין לחוש כדאמרין במנחות לא סבר לה מר לך לאות ולא לאחרים לאות ולמה נראין תפילין של יד שכן, אמר לו במקום לך לאות איתמר", הרי דלא כתב כדפשוטו דלא צריך לכסותם, אלא כתב הדין של העובדא דהנמי.

ווכן מבואר מדברי **הב"ח**, דחדש הב"ח דגם אם נאמר דהאסור להניח על בגדיו הוא משום 'לך לאות', אינו רק גילוי דמקום השי"י הוא על הזרוע, אלא נאמר דין

א ויל"ע אם יש להקפיד לכסותם מיד אחר הנחתן לפני הנחת השי"ר, והאם יש בזה חשש הפסק. **ובשע"ת** (סקי"ז) הביא בר"י בשם **דקינו מוהר"א אזולאי** שיש **מדקדקים להאמיל בטלית על הזרוע בשעת הנחת תפילין של יד, וכן ראו ללחוג ע"פ קבלת האר"י**. ומשמע דיש הקפדה שיהיה מכוסה בעת הלבשה עצמה, וכן משמע מתמיהת הר"ב פרענקיל על המג"א [נקמן], דאם אינו מכוסה הרי לא הניחם על המקום. וצ"ב למה לא סגי לכסותם אחר הנחתם לפני השי"ר, ויל"ע בכ"ז.

אות של שבת ויו"ט במקום אות של תפילין

איתא בעירובין (צו ע"א) "רבי עקיבא אומר יכול יניח אדם תפילין בשבתות וימים טובים תלמוד לומר והיה לך לאות על ידך מי שצריכין אות יצאו אלו שהן גופן אות". ופרש"י "ימים שישאר צריכין להעמיד אות על עצמן להכיר שהם מחזיקים בתורתו של הקב"ה, יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות בין הקב"ה לישראל דכתיב (שמות לא) כי אות היא ביני וביניכם".

על פי שנים עדים יקום דבר

וכתב הסמ"ג (נעשה ג') "מתר"ג מצות שנצטוו ישראל אין לך שום מצוה שתהא אות ועדות כי אם שלש מצוות, והם מילה ושבת ותפילין שנכתב בשלשן אות, והם שלשתן אות ועדות לישראל שהם עבדים להקב"ה, ועל פי שנים עדים יקום דבר, כל אחד מישראל אינו יהודי שלם אלא יש לו שני עדים שהוא יהודי, הלכך בשבת, ויו"ט שנקרא שבת, ושבת נקרא אות, פטור אדם מלהניח תפילין, כי די שיש לו שני עדים שהוא יהודי, עדות שבת ועדות מילה, אבל בחול חייב כל אדם להניח תפילין כדי שיהא לו שני עדים, אות תפילין עם אות המילה, וכל מי שאינו מניח תפילין אין לו כי אם עד אחד שהוא יהודי, ולכך חשבו כמנוחה לשמים בפרק ערבי פסחים (קג, ב)".

האיסור להניח תפילין משום זלזול שבת ויו"ט

אולם בשו"ע (סי' לא) כת' "בשבת ויו"ט אסור להניח תפילין מפני שהם עצמם אות ואם מניחים בהם אות אחר היה זלזול לאות שלהם". מבואר לא רק שלא צריכין לאות תפילין אלא שיש זלזול בשבת. והביאר הוא, ע"פ מה שהביא הב"י (שם) מהזוה"ק דתפילין הוא חותם של עבד המלך ושבת ויו"ט הוא חותם המלך עצמו, ובימים אלו זוכים להניח חותם המלך עלינו, והוא קלון גדול ללבוש חותם של עבד במקום חותם המלך עצמו.

ובזה יבואר כוונת הרמח"ל (דוד ה') במש"כ "הנה נצטוו להתעטר בעיטור זה כל הימים, חוץ מימי הקדש שהם עצמם אות לישראל, ומצד מתעטרים ישראל בעיטוריהם בלי השתדלות אחר, משא"כ שאר הימים, שאי אפשר להשיג העיטורים אלא בהשתדלות הזה. וגם אחר ההשתדלות עצמו, אין מעלת העיטור המושג בו, כמעלת העיטור הנמשך מאליה בימי הקדש, אלא פחות ממנו הרבה.

פנימיות ענין כיסוי תפילין של יד

גם בהסתר פנים ידו של הקב"ה נטויה עלינו

הארכנו ב'תפילה כהלכתה' בינא ד'לך לאות ולא לאחרים לאות' ליתן השי"י במקום היד שהוא מכוסה (מנחות לו:). והגר"א (תקוה"ז) תיקון כ"א, עג ע"א) גילה לנו פנימיות הענין, וז"ל "בגלות דהוא כחותם תפילין של יד, היא מכוסה עמנו בגלות, ומ"ל "ואף גם זאת וכו' בארץ איוביהם לא מאסתים ולא געלתים וכו'", ניסים נסתרים עבד עמנו בחסתר, ואנכי הסתר אסתיר את פני וכו' ידו נטויה עלינו, תפילין של יד בהסתר, עכ"ד.

ומש"כ הגר"א "ואנכי הסתר אסתיר את פני וכו' ידו נטויה עלינו", מקורו הוא מגמ' בחגיגה (ה ע"ב) "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא וכו', רב יוסף אמר ידו נטויה עלינו שנאמר ובצל ידי כסיתיך".

וכתב המהרש"א שם "והאי לישנא דידו נטויה עלינו גו' מצינו לו בספר ישעיה בכמה מקראות, דכתיב (פ"ה פכ"ה) "בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה", וכל המפרשים וכן התרגום פירשו בו לרעה, אבל לפי הענין דהכא יש לפרש בו דלטובה נאמר הגם דבכל זאת הסתיר פניו מהם בגלות ולא שב אפו מהם כמ"ש ידו נטויה להם שהיא יד השמאלי ולא הסתיר פניו ממש, והוא מבואר בריש פ"ק דכתובות כי ימינו הוא הרחמים ויד שמאלו הוא הדין, גם שבגלות השיב אחר ימינו והם הרחמים ממש ומדת הדין גבר עלינו, מ"מ היא ידו הנטויה עלינו להגן מצרות הגלות וכו', עכ"ד.

המשך מעמוד ג'

גם מדבריו דחלוק בזה בגד מרטיה, אבל מדברי המג"א מבואר דגם רטיה הוי כמו בגד, דס"ל דבין בסמרטוט בין בבגד צריך לכסותו.

חציצה ברצועות

כתב הרמ"א (שם) "דכ"ז הוא דוקא בתפילין עצמן, אבל ברצועות אין להקפיד. וכתב הלבוש (שם) "מיהו מקפידין גם במה ששייך לקשירה בין בראש בין ביד". וכתב המ"ב "והאחרונים [להבוש ועולת תמיד וט"ז

ה מש"כ "אך לבוש על התשי" מלמעלה בגד אחר כדי לכסותו דהא כתיב בהו והיה לך לאות ודרשין לך לאות ולא לאחרים לאות", משמע דהוא מעיקר הדין, וזה דלא כמאן, דהרי לתרי"ז מועיל זה אפילו על בגד ממש, ולהארגו"ח לעולם לא בעיא כיסוי. אולם המעין בדברי הח"א, מבואר דכוונתו לעיקר הדין כיסוי

שם שד"י בתפילין ומזוזה

שם שד"י בקשר של תפילין

איתא במנחות (לה ע"ב) "קשר של תפילין הלכה למשה מסיני". ופרש"י "שישים הרצועות על ראשו בענין שיהא כעין דל"ת כדי שיהא שד"י נראה עליהן, דש"י נראה בקמט בית חיצינה שכפל הקלף כעין ש"י ודל"ת נראה בקשר ויו"ד נראה באותו של יד כמין רצועה קטנה וראשה כפוף מעט כמין יו"ד".

המנהג לעשות שם שד"י בהכריכות של השל יד

ויש נוהגים לעשות שם שד"י בהכריכות של הש"י, [שעושי' ג' כריכות למעלה אצל הבית, וה'ד' על הכף, וה'י' באצבע], והובא בתשב"ץ (ח"ג סי' קיח), וז"ל "מה שנהגו לכוך כריכות כצורת שד"י לא היה מנהג רבותי ולא מנהג הגאונים ז"ל ולא מנהג אשכנז וצרפת ופרובינצא וקטלונא, ומספרד יצא מתוך הכובס במצות ואינו מעכב. וכבר יש שם שד"י קבוע שאינו משתנה בקציצה של ראש ש"י וברצועה דלת בקשר ובקשר של יד רצועת קטנים כעין יו"ד".

ביאור ענין 'הוי' בפנים ושד"י מלבר' בתפילין ומזוזה

והנה כבר הבאנו דהד' בתים הם כנגד שם הוי', וכן האיסור היסודי הדעת הוא מחמת האזכרות [שם הוי'] בתוכם, ולכך מזה יש שם שד"י בחוץ. וכן במזוזה הוי' בפנים ושד"י מלבר, (זהו"ק" ואתחנן רס"ו ע"א).

ובפירוש הגר"א על דות (פ"א פ"א) ביאר הענין, ולחיתב דבריו נעתיק לשונו, "ידוע שיש ב' בחינות, חסד ודין, והם נקראים הוי' ושד"י, כי מצד החסד להיטיב תמיד בלי הפסק ואף לשאין הגון, ועד"ז היה הוה ויהיה ומהוה את הכל, כי שמותיו ית' ע"ש פעולותיו, ופעולותיו נמשכים מעצמותו, וכשם שהוא ית' בלי תחלה ותכלה, כן חפצו ורצונו להטיב לברואיו ולפעול פעולותיו עד בלי די וכו', ובחינת דין הוא שלא להתפשט ולהשפיע כ"כ לברואיו אלא בשיעור, וזהו שם שד"י, שאמר לעולמו די (ראה חגיגה יב). שלא יתגדל שטחה יותר.

וכן צריך להיות באדם השתי בחינות הללו חסד ודין, היינו לדרכי ה' להשתמש במדת החסד לעלות מעלה מעלה עד בלי שיעור ולהיות אך עסוק בתורה ועבודה, ובענייני הגוף במאכלו וכל ענייני תנהוג במדת הדין ורק למלאות תאוותיו. ועד"ז הענין במזוזה, הוי' מלגאן שד"י מלבר, ור"ל שבענייני הנשמה הפנימיות שיושבים בחדרי הנשמה צריך להתנהג במדת החסד, ויום ולילה לא ישובותו לעסוק בתורת ה' כדי למלאות תשוקתה, ולענין תאוות הגוף החיצוני צריך לצמצם ולהתנהג במדת הדין כנ"ל. וכי מצמצם תאוות גופו הוא מגביר עליו כח החסד לנשמתו להתקרב ליוצרה יתברך כי בלתי זה א"א להשיג תשוקת נפשו הפנימיות אם לא בהכנעת גופו החיצון. וכן להיפוך ח"ו כשנותן מקום למלאות תאוותיו הגופניות, מגביר עליו כח הדין עד שלא תוכל נשמתו לעלות למדרגתה, עכ"ד הגר"א.

ולפי"ד יבואר היטיב מש"כ ברוח חיים (ריש אבות סוף "כל ישראל") בהגה"ה לכן המחבר, וז"ל "ע" זהו"ק מזוזה שד"י מלבר הוי' מלגאן, ע"ש. גם מבואר בזה"ה דהוי' שריא על רישיה דבר נש, ונותן כח וחיות למוחין שהראש וד' חושיו, וד' חושים יש להם ז' שערים ב' עינים ב' אזניים חושים ופה כמש"כ ספר יצירה. והשומר פתחי חושיו מבחוץ טהור עינים מראות ברע, ואזניו משמוע רע, רק להקשיב להכמה, ואינו כועס ומעלה עשן באפו בענייני עוה"ז, ושומר פיו מתענוגי עוה"ז, ועושה עצמו כאלם ורק צדק ידבר, אזי מכין את עצמו להיות דירה נאה לשם הוי' דשרי' על רישי'. וכשתין גבול לכוחות הגוף שלא יתפשטו לבר, מתפשטים כוחות הנשמה מלגאן, ממאן דשרי' על רישי' עד בלי די, ושד"י הוא שאמר די, כידוע. וזהו אמרו (שבת כ"ג ע"א) "הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה", כיון שזהו ותיקן גרמיה בשם שד"י מלבר, הוא דירה נאה להוי' לגאון וכו', עכ"ד. והנה מה שהביא הזה"ק בתפילין על רישי' דשרי' על רישי' איירי בענין שלא לילך בגילוי הראש, אמנם אולי יש לברר בזה ענין השם הוי' ושד"י שיש בתפילין, כי כל ענין הזה של הד' חושים שייך לתפילין, כמו שהבאנו מהא"ר והגר"א, דד' בתים בתש"ר הם כנגד הד' חושים.

התפילין ש"י, ועססי' כ"ז [היינו הדין כאן דטוב שיהיה מגולה] דע"כ לא יכסה לגמרי. וכ"כ המ"ב שם (סק"ד) "בשעת עטיפה מכסה ראשו בהטלית עד שגיע עד פיו וכו' ואח"כ יסיר העטיפה עד שהש"י יהיה נראה קצת". והמחצפה"ש הגדיר את הדבר "שהכונה שהטלית יכסה כל הראש וגם התפילין ויהיה הטלית כעין גג על התפילין, אבל מכל מקום יהיה נראין מלפניו".

המ"ב כ"כ אפילו לכתחילה, ולמה כתב הכא דבעיא כיסוי. ואולי דהמ"ב באמת בא להחמיר כמג"א דבבבאי בעיא כיסוי ודלא כח"א [וכן משמע מסוף הסמ"ג דהנתיק דברי המג"א בביאור דברי הרמ"א]. אלא דלענין מה דח"א החמיר יותר לענין בגד דגם אם מכסוהו אינו מועיל, לענין זה מביא בסויד את דברי הח"א.

ואליה רבה, וכן משמע גם כן מהגר"א, (שעה"צ) כתבו דאין להקל רק במקום הכריכות, אבל מה ששייך להקשירה יש להחמיר אף ברצועות בין בשל יד ובין בשל ראש".

כיסוי הטלית על תפילין של ראש

ולענין תפילין של ראש, עי' במג"א לעיל (סי' ח' סק"ג) על מש"כ השו"ע "שיכסה ראשו בטלית", וכתוב בכוונות שהא"ר היה מכסה הטלית על

לכתחילה הנאמר בכל גווי, וז"ל "ולבוש עליו בגד אחר כדי שיכס, דהא כתיב לך לאות, ולא לאחרים לאות לכו"כ בהדיא בסנה"ת והביאו ג"כ א"ח", ומראה מקומות אלו הם לעיקר הדין כיסוי על תפילין של יד לכתחילה, ונעיק על המ"ב דהרי בסוף הסמ"ג דיותר טוב לכסותם, ומבואר דמעיקר הדין לא חשש

מעטרת

מבית
מזסדות דזיקוב

לעטר בריא יקירא

ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

העומד בלילה בהר, וביום ה' אפשר לראות משם את כל העמק הרחוק, ובירך על מאכל ועקר משם לעמק האם חייב לחזור ולברך

המקום מקום המקדש מצוה עליו לירא מקדושת השמי' השורה במקום הזה, ובוה מסתבאר דתליא כראיה בפועל ואם כשיושב אינו רואה או שנמצא תוך הנחל ליכא מצות מורא מקדש.

ומדויק בזה מאד לשבט ד' יוחנן בברכות שם "לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה, וכ' רש"י ז"ל בד"ה מן הצופים וז"ל "מקום שכולין לראות משם הר הבית ומשם ההלכה אין יכולין לראות וברואה שכולין לראות משם פרט אם מקום נמוך הוא", ומוכח דאיכא ב' הלכות, חדא, שיה' במקום משמש רואין הר הבית, לאפוקי מקום שאין רוב האנשים יכולים לראות משם הר הבית ואע"ג שאין תמאנן מאד מורא רואה, תו איכא הלכה, דלא סגי בעומד במקום שאפשר לראות משם אלא בעי' שיראה בפועל, וכדברינו הנ"ל.

כרס, י"ל דמורא מקדש לא דמיא לגמרי לרואה ים הגדול וחונכה וכו', דהתם ודאי תליא בראיה בפועל, אבל מורא מקדש נהי דלא דמיא לקדק"ל בשילה וכו', מ"מ י"ל למקום שרואה את המקדש מוגדר במקום הסמוך למקדש ומה"ל איכא התם חיוב מורא מקדש, ומ"מ מסביר נראה דאין זה משום דמוגדר במקום הסמוך למקדש, אלא כיון שרואה המקדש חייב לירא ממנו ודמיא ממש לנר חנוכה וים הגדול.

והנה אי ניכר אנו בעד"ה בזה יש להוציא חידוש דין נפלא.

הנה בירושלמי פ"ג דברכות ה"ה אמרי' "הדא דאמר לאחוריו אבל לפניו עד מקום שעניני ראות אותו, כהדא ו' לייא וחבראי הוו יתבין קומי פונדקאי ברמשא אמרין מהו מימר מיליא דאורייתא אמר לון כמיון דאילו הוה בימאמ חיונין חמין מן קומינן ברם כדון אסור". והיינו דכל מקום שאמור דאזלינן בחר הראיה, גם בלילה שאינו רואה מחמת החשיכה ח"ל נחשב כרואה.

והנה לענין ראות וים חנוכה וים הגדול, פשיטא דבליילה שאינו יכול לראותם מחמת החשיכה אינו מברך דבעי' ראי' בפועל, והשתא לדברינו דגם לענין מורא מקדש בעי' שיראה בפועל ואין זה הלכה במקום הרואה פני המקדש, א"כ יהי' הדין דבעומד בלילה במקום שביום רואים משם מקום המקדש חייב לנחש שם מצות מורא מקדש, וזה חידוש.

ב חק איש חי ז"ל בתשו' רב פעלים ח"א יור"ד סי' ט"ח, חק בהא דכ' מרן הב"י ז"ל באר"ה סי' קע"ח דבירך במקום אחד ועקר למקום אחר אם רואה מקומו הראשון א"צ לברך ואפי' אם אין המקום מוקדש מחציתו, וכד' המג"א ז"ל שם סק"ה, היאך יהי' הדין בראיה רק כשהוא עומד ולא כשהוא יושב האם צריך לחזור ולברך, וכ' דזה תליא בספיקת הגמ' הל"ל גבי קדשים קלים בשילה, ואסיק דנהי דספק ברכות להקל ומספק לא יחזור ויברך, מ"מ לא יניס עמו לספק זה, ועי"ש.

והנה נידון רואה בברכות שפיר דמיא לכא' לנידון רואה בשילה, דבתירווייה ההלכה נקבעת מכא מקום, דבמקום אחד המוקף מחצית לא הוי מקום מקדש, וא"כ שפיר י"ל דעד מקום שרואה הוי מקום אחד, וכבר מצוי להחיי אדם ז"ל דהשוה הדברים בכלל ג"ט ס"ב דהא דמהני רואה לענין

הנה בקדשים קלים איכא דין מחנה ומחיצה דאינם נאכלים אלא מחנה ישראל, וכדאמר' בחולין ס"ח ב' "הכל היו בכלל בשר בשדה טריפה לא תאכלו" וכ' רש"י ז"ל שם ד"ה הכל, "כל הנאמר בו מחיצה כגון וכו' ובשר קדשי קדשים שנתנה להם תורת מחיצות עזרה, וקדשים קלים שחומת ירושלים מחיצה להם" ומה"ט איכא פסול יוצא חוץ למחיצה בקדק"ל, וכן מצוינו במצות אכילת חזה ושוק בפ' שמני דאמרה תורתנו הקדושה "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור", והיינו דאכילת קדק"ל אית בה דין מקום.

ומעתה לפי"ז נראה דהך הלכתא דבשילה נאכל בכל הרואה, נתחדש דכל מקום שראיתו מגעת נחשב למקום אחד וזהו מחיצתו לענין היתר אכילה, [והוא כעין הא דמצוינו במגילה ב' ב' דכרך וכל הנראה עמו נידון ככר וכ' הר"ן ז"ל שם דע"י מה שנתנה נחשב כחומת העיר יעוש], וסעד גדול לדברינו מהא דכתב הרמב"ן ז"ל בפ' לתורה פר' משפטים ע"פ"ש ואל אצילי בני ישראל כ"י השלמים טעונין מחיצה נאכלין בירושלים לפנים מן החומה ובשילה בכל הרואה", ומדבריו ז"ל עולה דגדר כל הרואה בשילה הוא מדין מחיצה דהוה מחיצתו לענין היתר אכילה, ואין הכוונה דעד מקום שרואה מותר לאכול קדק"ל, אלא הכוונה דעד מקום דרואים הוי מחיצה לענין אכילת שלמים, וכשם דבמקדש הוי ירושלים מחיצה לענין קדשים קלים ה"נ בשילה.

וגדולה מזו כ' הקרן אורה ז"ל בזבחים קט"ו ב' ד"ה נגרא בשילה, כתב דעד מקום הרואה בשילה הוי דין מחנה ישראל לכל הלכותיו, דא"כ מהיכן הוי משלחין המצורעים ששילוחן חוץ למחנה ישראל יעוש, אמנם הגר"ח ז"ל בפ' לתורה פר' ראה עה"פ כי אם לפני ד' וגו' האריך בזה והוכיח מכמה מקומות דעד מקום הרואין לא הוי מחנה ישראל אלא היתר אכילת קדשים קלים. והנה דברי הרמב"ן ז"ל א"ש גם לדעת הגר"ח ז"ל, דגם אם נימא דלא הוי מחנה ישראל לענין שילוח מצורעים מ"מ הוי מחיצה לענין אכילת קדק"ל.

ולאידך גיסא, מצוינו הלכות שבעיני שיראה בפועל וכגון כל הנך דמנינן בריש פרק הרואה בברכות נ"ד א' דמברך בראיתו וכגון הרואה מקום שעוש בו ניסים לשיראל או הרואה הים הגדול, אטו נימא דביושב ואינו רואהו או עומד בתוך הנחל יברך כיון שיכול לראות אם יעמוד, וכן לאידך גיסא דרב פפא דבעומד ורואהו אין מברך כיון דביושב אינו רואה וכנ"ל מדברי השפ"א ז"ל, פשיטא דבים הגדול כשעומד ורואהו מברך אע"ג דאינו רואהו כשיושב, וכן הא דרואהו בסוכה מ"ו א' רבי ירמיה אמר הרואה נו ש' חנוכה צריך לברך, פשיטא דאין אינו רואה בפועל אינו חייב להברך, וכן לאידך גיסא אם רואה כשהוא עומד אע"ג דכשיושב אינו רואה חייב לברך, וז"ל.

ועתה נחזי אנו, דינא דרואה מקום מקדש להא הוא דומה, לרואה בשילה או לרואה בן חנוכה וים הגדול, והנה להנ"ל, דדינא דרואה בשילה לא נתחדש אלא דכל הרואה הוי מחיצה ומקום לאכילת קדק"ל, א"כ זה שייך גבי דין קדק"ל דהתם איכא משמעות למקום ומחיצה, אבל מורא מקדש דהתם ליכא משמעות למקום ולמחיצה אלא כיון שרואה

בפרשתינו כתבה תורתנו הקדושה "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין בנות צעדה עלי שור" ובזבחים ק"ח ב' וליפני מכהן דמשכן שילה שהי' בחלקו של יוסף הצידי, קדשים קלים שנשחטו בו נאכלים בכל הרואה, ע"כ נכתב בעד"ה בענין זה. כמתני' בזבחים ק"ב ב' תנן "באו לשילה נאסרו הבמות וכו' והיא היתה מנוחה, קדשי קדשים נאכלין לפנים מן הקלעים, וקדשים קלים ומעשר שני בכל הרואה", ולקמן ק"ח א' אמר' "אמר רב פפא רואה שאמור לא רואה כולו אלא רואה מקצתו, כפי רב פפא עומד ורואה, וישוב ואינו רואה מאי, בעי ר' ירמיה עומד על גבי הנחל ורואה, בתוך הנחל ואינו רואה מאי תיקון".

וכתב השפת אמת ז"ל בזבחים שם ד"ה בעי ר"פ, דספיקא דרב פפא באינו רואה כשהוא יושב, היינו למימרא דלהך גיסא כיון שאינו רואה כשהוא יושב ה"ה דכשהוא עומד אסור לו לאכול דלא מיקרי רואה א"כ גם כשיושב רואה, [וכן יש להוכיח לענ"ד דחברי הפנים מאירת ז"ל שם ומדברי חתם סו"ט שם יעוש], ולאידך גיסא דר"פ דכיון דכשעומד הוא רואה נחשב כרואה היינו למימרא, דגם כשיושב מותר לו לאכול אע"ג דהשתא אינו רואה, וכן איבעיא דר' ירמיה נמי הוי עד"ז, דכיון דבעומד תוך הנחל אינו רואה א"כ גם בעומד ע"ג הנחל אסור לאכול שם קדק"ל.

והנה בפשוטו נראה דאיבעיית הגמ' נוגע רק לדיני רואה לגבי קדשים קלים בשילה, אולם הנחת חינוך ז"ל במצוה ב"ד אות ב' הוכיח מדברי הרא"ש ז"ל בפ"ק דחולין סי' כ"ג דאין דרך הגמרא לקבוע איבעיות בדבר שאין בו שום נפק"מ להלכה ולמנין אחרים יעוש, ולפי"ז חק' למאי נפק"מ באיבעיות ח"ל לענין רואה.

ומצינו בדברי רבנן בתראי ז"ל כמה תי' לקושיא זו. ובעד"ה אינה גם אני חלקי ממה שחנני השי"ת. וכן המנח"ח ז"ל כתב בדפוס דהא דאמר' בברכות נ"ד א' "לא יקל אדם ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים" ולקמן ס"א א' אמר' "אמר רב יהודה אמר רב לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה, איתמר נמי אמר ר' אבה דרבי חייא בר אבה הכי אמר ר' יוחנן לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה, ובשאיין גדר, ובזמן שהשכינה שורה". והרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' בית הבחירה ה"ח העתיק זאת להלכה.

וכ' המנח"ח ז"ל דגם בהלכה זו נוגע איבעיות דרב פפא ודרב ירמיה הל"ל וכגון ביושב ואינו רואה מקום המקדש אבל כשעומד רואה, וכיון דאסיקא דהתם גבי שילה בתיקו, וכיון דמצות מורא מקדש הוי דאורייתא, יש להחמיר שלא להקל אלא כנגד שער המזרח גם באופן שרואהו רק כשעומד אע"ג דהשתא יושב והוא ואינו רואה, דספיקא דאורייתא להחמיר. ואע"ג דנוהר רק בזמן שביממ"ק קיי, מ"מ נפק"מ כשיבנה המקדש במהרה בימינו. ונלע"ז בעד"ה ח"ל לולי דברי המנח"ח ז"ל סברא נכונה לחלק בין היכא דההלכה נקבעת מחמת המקום בדוה כח הראיה הוה להפוך לכל מקום אחד, לבין היכא דאי ההלכה נובעת מכח מקום ומחיצה בדוה הראיה בפועל גורמת ההלכה, ואפשר שיחתי.

ברכה היינו דוקא בדליכא דבר המפסיק וילף לה מהא דאמרי' בובחם לענין רואה בשילה דבאיכא דבר המפסיק לא מהני רואה ואסור לאכול שם קדק'ל.

אלא דא"כ נמצא למדים ב' קולות גדולות. א] הנה בהא דאמרי' דקדק'ל נאכלין בכל הוואה, כתב רבינו חננאל במגילה ט' כ' חידוש גדול [לפנינו נמצא ה"ה שם י' א] וד"ל פ"ה הוואה העומד בשילה כל מקום שרואה מלא עיניו מותר לו לאכול קדשים קלים ומע"ש וכו' וכן היה עומד כשרה ומביט משם משכן שילה מותר לו לאכול באותו מקום קדשים קלים ומע"ש.

ומדבריו ז"ל למדנו דאכילת קדשים גזונו רואה, חזא, דהעומד בשילה כל מקום שרואה משם מותר לאכול שם קדק'ל, ותו, דכל מקום שעומד ומשם רואה שילה, מותר לאכול שם קדק'ל. [אמנם במה"ש להרמב"ם ז"ל שם כ' הוואה היינו דוקא בכל מקום שעומד הוואה עומד אצל משכן שילה יע"ש], ולפי"ז הא דאמרי' דבאיכא דבר המפסיק לא מיקרי רואה, קאי אתרוביהו וכן דבר במשכן שילה ומשם רואה, בין אינמד במדקא משילה ומשם רואה משכן שילה.

והשתא לפי"ז אם נבא להשוות ענין רואה בשילה לרואה בברכות, נמצא לפי"ז דאחד שאוכל ע"ג הר גבוה ומשם רואה כל העמק פרוש לפניו, כהנ"ל מסתברא דלא שייך דבר המפסיק דהא במקום הגבוה רואה הכל והמחיצה אינה מונעתו מלראות, לא יצטרך לחזור ולברך, וזו קולא גדולה.

ב] לדברי היושלים פ"ג בברכות ה"ל דכל מקום שאמרו דאזלינן בתר הראיה, גם בלילה שאינו רואה מחמת החשיכה ה"ל נחשב כרואה, א"כ אם באנו להשוות דברי רואה שילה מותר לגדרי רואה שילה, נמצאנו למדים קולא גדולה, דאם בירך ואח"כ עקר מקומו, כל מקום שהי' יכול לראות ביום טמור מלבדך ולא הוי שנינו מקום, ואם נצרך ב' הקולות חידיו, נמצא דאם אכל בלילה וראו השור עקר מקומו לעמק, כל מקום שהי' רואה ביום ממקומו בהר פטור מלבדך, וצ"ע שאל מצינו לאחד מהמפסיקים ז"ל שיכתבו חידושיהם אלו.

ג] תנן בברכות נ' א' שני חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואה אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזיומן ואם לאו אלו מצטרפין לעצמן ואילו מצטרפין לעצמן, והשתא יש לדון האם גדרי רואה בברכת הזיומן דומין לגדרי רואה שילה, ובפשוטו כי היא דומדמין גדרי רואה בברכות גבי שינוי מקום וכ"ל דהתם הראי' מחברת להיות מקום אחד, ה"ה בברכת הזיומן דיסודו מה שאוכלים ומיסיבים במקום אחד, וע"ה הראי' מתחבר הכל להיות מקום אחד.

ברם הא ליתא, דהא במגילת' תנן דרך חידושים בבית אחד ורואים אלו את אלו מצטרפין לזיומן אבל בב' בתים לא מהני, משא"כ לגבי שילה ולגבי שינוי מקום בברכה דלא בעי' דוקא בבית אחד, ובהכרח גדרו רואה בברכת הזיומן אין תכליתו רק להחשיב כמיסיבים בברכות אחת ובמקום אחד, אלא דאי' הראי' נחשבים כמיסיבים יחד ממש, וא"כ י"ל בדוח בעי' ראייה ממש ולא סגי במה שעומדים ורואים אלו את אלו.

אמנם התוס' שם בע"כ ד"ה שמש, כתבו דגם כשני בתים מצטרפין בראיין אלו את אלו והא דקאמי' במגילת' בבית אחד לרבותא תני דאם אינן רואין אין מצטרפין אפי' בבית אחד, וכ"ל תלמידי רבינו יונה ז"ל ד"ה אם בשם הבה"ג ז"ל וסיעי' לדבריו ז"ל מדברי היושלים, וכ"ה הרשב"א ז"ל ד"ה הא, ולפי"ז הדרי' להא דכתבנו דהא דמהני

וראין אלו את אלו היינו משום דע"ה הראי' נעשה הכל במקום אחד ולא בעי' שיסיבו יחד ממש, וא"כ שפיר איכא למילף גדרו רואה בברכת הזיומן מגדרי רואה באכילת קדק'ל בשילה.

אלא דא"כ צ"ע הא דכ' תלמידי רבינו יונה ז"ל שם דאם רה"ר מפסקת ביניהם אין מצטרפין לזיומן אפי' בראיין, והשתא אם נימא דגדרי רואה בשילה ודברכת הזיומן שווים, תיקשי הא בשילה גם ברה"ר מפסקת ביניהם אוכלין שם קדק'ל, והט"ו ז"ל באו"ח סי' קצ"ה סק"ג כ' דהיינו טעמא דרבינו יונה ז"ל דילפ' מפאה דתנן בפ"ב דפאה מ"א ואלו מפסיקין לפאה הנחל והשולית ודרך היחיד ודרך רבתיים ושביל הרבים' וכו', ומוכח דמקור הדין דמהני רואין בברכת הזיומן אינו ענין לרואה בשילה.

ובע"כ לומר, דאע"ג דגם בשתי בתים מצטרפין, מ"מ לא סגי בהא דאוכלים במקום אחד אלא בעי' שהיו נחשבים כמיסיבים במקום אחד, ומעלייתא דרואה בזיומן היינו להחשיבם כמיסיבים ביחד, ולפיכך אם רה"ר מפסקת א"כ להחשיבם כמיסיבים במקום אחד אפי' בראיין אלו את אלו, וא"כ הדרי' למה שכתבנו דא"ל מילף גדרי רואה בברכת הזיומן מגדרי רואה בשילה, וצ"ח.

ד] בברכות כ"ה ב' אמר' "תניא לא יקרא אדם קד"ש לא כנגד צואת אדם וכו' ואם ה' מקום גבוה עשרה טפחים או נמוך עשרה טפחים יושב בצידו וקורא קד"ש ואם לאו מרחיק כמלא עיניו". והרא"ש ז"ל בפ"ג בברכות סי' מ"ו כ' דהא דקאמי' "מרחיק כמלא עיניו" היינו ר"ל בדליכא רשות מפסקת אלא הוא והוצאה ברשות אחת, אבל אם הוא ברשות אחת מותר לקרות קד"ש כנגד צואה אפי' בראיה אותה דמין הואו מקום מיוחד לעצמו קרינן ב' והי' מחנין קדוש, אבל הרשב"א ז"ל כתשו' ח"א סי' קע"ח כתב דאם רואה את הצואה בכל גזונו אסור, דהא דכתבנה התורה ולא יראה בך קאי בין אערוה בין אצאנה.

והנה מדאמריה תורתני הקדושה 'והיה מחנין קדוש' והיינו דיסוד האיסור היינו במה שהאדם הוצאה נמצאים ברשות אחת, א"כ מסתברא דלדעת הרשב"א ז"ל דברואה אסור, כח הראיה בה הינו להחשיב האדם והוצאה ברשות אחת, ודמאי ממש לגדרי רואה בשילה וככ"ל.

נמצינו למדים לפי"ז חידוש גדול, דאם יושב ואינו רואה הוצאה אבל כשיעמוד יראה אותו, אסור לו מספך לקרות קד"ש שם, דהא לגבי קדק'ל בשילה הוי בעיא דלא איפשטא, ובדאורייתא נקטי' לחומרא, וא"כ בקד"ש נגד צואה דהוי איסור תורה מקט' לחומרא, וזה חידוש גדול להלכה, ובהה"ש א"ל בזה"ש שם, כ' דספיקא רב פסא דבעי' רואה כשהוא יושב הינו משום דדרר אכילה בישיבה, ולפי"ז בנידון הצואה דלא שייכי סבירא וזי' מן הדיון דלא סגי בראיה כשהוא יושב. מהו אכתי' אכתי' דה' ידמיה בעמוד תוך הנחל ואינו רואה אי מהני מה שעומד ע"ג הנחל ורואה שייך גם בזה, והא דבני צואה תניא בברייתא דבעימך ע"ג מקום גבוה עשרה או נמוך עשרה מהני, אם זה משום דמפסיק ראייתו אלא משום עומד ברשות אחת וכוה תלא בפלגותה הרא"ש והרשב"א ז"ל א' חזירי אפי' בראיה או ר"כ באינו רואה, גם כן סבירא השפ"א ז"ל דהיינו משום דדרך אכילה בישיבה, תנא מהא דיימיה המנה"ח ז"ל דה"ל דני' אורא מקדש דהתם ליכא סבירה השפ"א ז"ל מוכח דס"ל דאיבעית ר"פ אינה רק באכילה שדרכה בישיבה.

מיהו, המנה"ח ז"ל בס"י ע"ט סק"ח כתב דגם לדעת הרשב"א ז"ל ה"ל בצואה ברשות אחת כל שרואה אסור, מ"מ בעצום עיניו שרי, יע"ש, ולפי"ז פשיטא דביושב ואינו רואה שרי דלא גרע מעצימת עיניים, ובהכרח דאין ללמוד דיני רואה

גבי צואה מדיני רואה בשילה, אמנם האליה רבא ד"ל בס"י ע"ט סק"ח כ' דלדעת הרשב"א ז"ל דתליא בראי' לא מהני עצימת עיניים, והפמ"ג ז"ל בס"י ע"ט משי"ב סק"א גגום קצת בזה, והדרך החיים ז"ל מבט' כ"ט ס"ה לא הקיל כהנ"ג ז"ל אלא בשילה דהק, והמשנה ברורה ז"ל בפתיחה לס' ע"ט כ' להחמיר בזה יע"ש, ולדידנו ז"ל דהרינן לדברינו דלפי"ז גם אם יושב ואינו רואה כל שאם יעמוד יראה אסור לו לקרות קד"ש שם.

שור' דמה שכתבנו גגום נגע דלעת הרא"ש ז"ל, דהא כשהאדם הוצאה ברשות אחד לכו"ע דלא אסור ודקאמי' בברייתא "ואם לאו מרחיק כמלא עיניו", והתם נמי ההלכה נובע מכח המקום והמחיצה שהאדם נמצא ברשות אחת עם הצואה, והא דאסור בראיה הינו בע"כ משום דנעשה כמחנה אחת, דליכא למימר דהריהא עומד בכחה לאסור דהא בצואה ליכא איסור ראי' רק בעירוה, וא"כ אדם שנמצא באותו רשות עם הצואה והשתא כשהוא יושב שרי אינו רואה אף יעמוד יראה אסור לו לקרות קד"ש שם.

דברש' דהא אחרת מותר אע"פ שרואהו, ותיקשי מ"ש מקדשים קלים בשילה דכל מקום שרואהו נעשה כחך המהנה שילה מחנה ישראל ואע"פ דהוא נמצא ברשות אחת ושילה ברשות אחת, וא"כ ה"ל נימא דכיון דרואה הוצאה הוי כמלאצא בתוך מחנהו, וליכא למימר דשאני קדק'ל בשילה דילפ' מקראי דמהני רואה, אבל היכא דלא אכשכח קרא דמהני ראייה לא נימא דרואה משוי' ל' נחשב ברשותו, הא ליתא, דאטו גבי שינוי מקום וגבי ברכת הזיומן אית' לו שום דרשא מקרא דרואה משוי' לו לכל המקום ברשות אחת, אלא מסתברא הוא דכל מקום דראיתו מנעת נחשבו כמלאצא במקומו.

אלא אם נימא דמחציתו דבעירוה הקפידה התורה על ראייה ובצואה לא הקפידה התורה אלא על המחנה, מהו גופא יליף הרא"ש ז"ל גיטלה התורה דבצואה לא איכפת לו בראי' כלל, אמנם א"כ הוי ראייה לא נימא דרואה אסור מלא עיניו הא בצואה לא גיטלה התורה כלל דתליא בראיה, ואם "לא יראה" קאי גמי צואה א"כ אמאי ברשות אחת מותר, שרי' מה דחזיי אדם ז"ל בכלל ג' ס"ד כ' מה"ט דגם באותו רשות מדאורייתא מותר אפי' בראיהו לא משהו בתוך ד' אמותיו, דלא הקפידה התורה כלל על ראייה, והפמ"ג ז"ל בס"י ע"ט מבטב"ז סק"א דבין ה"ב נסתפק האם הוי דרבנן או דילמא כל שרואה הוי בתוך מחנהו, ולפי"ז הדרי' קושיתנו לדוכתא, אם באותו רשות חזי' דקפדינן אדריה, א"כ מהו מעיל בזה רשות אחרת ומו"ש משילה דהרא"ש משוי' לה כאותו רשות.

ושו"מ דהפמ"ג ז"ל בס"י ע"ט סק"ב ביאר דלדעת הרא"ש ז"ל דוקא באותו רשות הקפידה התורה על ראייה, אבל מדיכבה התורה הקפידה וה"ל מחנין קדוש גיטלה התורה דברשות אחת לא קפדינן אדריה כלל, ומעתה שוב י"ל כדכתבנו לעיל דזה גופא גיטלה התורה דראיה ברשות אחת א"כ בכחה להוכיח לרשות אחת, והא דברשות אחת אסור כל שרואה, היינו משום דבאותו רשות הקפידה התורה גם על הראי' ואין לו משום דהרא"ש משוי' ל' כמלאצא בתוך מחנהו. [והראינו לדברי הפמ"ג ז"ל בספרי רנא וספי עמי' ברכות כ"ד כ', ושם חזיקי דהא דצואה באותו רשות אסור עצימת עיניים ודכפסן מרן המהב"ח ז"ל בס"י ע"ה ס' לענין ערות, אלא מהב"ח דע"ה הראי' נעשה כמלאצא בתוך מחנהו, אמנם מדברי הפמ"ג ז"ל לא נראה כן ודו"ק].

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

זיחי תשפ"ד

כוח השבועה לקיום הבטחה

[מ"ז, ל' - ל"א] "ושכבתי עם אבתי ונשאתי ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך. ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה"

וקשה, כיון שיוסף הבטיחו שיעשה כדבריו, לשם מה יעקב משיבועו, וכי אינו מאמינו?

וי"ל שודאי האמין ליוסף אולם ידע שללא שבועה פרעה לא יתן לו להוציאו וכן מבואר בדברי רש"י לקמן בפרק נ פסוק ו' שהרשות שפרעה נתן לעלות לאר"י היא רק בגלל השבועה שהשיבועו אביו.

וכן סיפר לי מו"ח ר' יצחק זילבר זצ"ל שהיה מעשה ברוסיה ביהודי יר"ש של"ע בנו נתפס לקומוניזם והיה אחד מראשיה, ושהרגיש היהודי שהולך לעזוב את העולם חשש שכיון שבנו הוא מראשי השלטון יעשו לו לווייה מלכותית נוצרית ה", ולכן ביקש מבנו שישבע לו שיקברנו קבורה יהודית, ויוכל לומר לחבריו שאבי מהדור הישן ורוצה קבורה יהודית ונשבעתי לו ואינני יכול לעבור על שבועתי, וכך היה. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

וישימי לאב לפרעה

"ועתה לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלוקים וישימי לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו ומושל בכל ארץ מצרים" (מה ח).

הנה בלשון הכתוב מצינו שאמר יוסף לאחיו כי יש לו במצרים שלושה מינויים, אב לפרעה, אדון לכל ביתו, ומושל בכל ארץ מצרים.

ויש להבין מנין לקח יוסף את אותם שלושה מינויים, והיכן מצינו שמנינה פרעה בשלושה מינויים אלו.

וביאר מורי ורבי מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל, כי הדבר מפורש בדברים שאמר לו פרעה כאשר מינהו למשנה למלך, שאמר לו (מא מ) "אתה תהיה על ביתי ועל פיך ישק כל עמי רק הכסא אגדל ממך".

והיינו כי מה שאמר לו פרעה "אתה תהיה על ביתי", זהו "אדון לכל ביתו" שאמר יוסף לאחיו, ומה שאמר לו פרעה "ועל פיך ישק כל עמי", זהו "מושל בכל ארץ מצרים" שאמר יוסף לאחיו, ומה שאמר לו פרעה "רק הכסא אגדל ממך", שהוא מיעוט שרק בכסא יגדל פרעה מיוסף, אך בעצה גדול יוסף מפרעה, א"כ זהו שאמר יוסף לאחיו "וישימי לאב לפרעה" (הגרי"מ דרוק שליט"א)

הנה אביך חולה

סיפר הרה"ג ר' יעקב גלינסקי זצ"ל מעשה בחולה אנוש ששכב על ערש דוי והיה מתייסר ביסורים קשים ומחובר למכשירים שונים שע"י עדיין נשאר בחיים הרופא המטפל בו בראותו את גודל יסוריו הרבים החליט שכיון שאין סיכויים לרפואהו אם כן למה לו חיים והסיר מן החולה את כל המכשירים שהיה מחובר אליהם ולאחר זמן קצר נפטר החולה לבית עולמו כעבור ימים מספר נתגלה החולה אל הרופא בחלום ואמר לו שהמצב היה שנותר לו לחיות עוד ארבעה ימים ע"י המכשירים ולסבול עוד ארבעה ימים יסורים קשים ואז היה נכנס ישר לגן עדן וכן ע"י שנתמרק ביסוריו ואילו עכשיו שהרופא הסיר ממנו את המכשירים וגרם בכך שימות ארבעה ימים קודם הרי חסר לו עכשיו את היסורים של ארבעה ימים אלו ואינו יודע כמה זמן יקח עד שיתמרק משארית עוונותיו כידוע שיסורים בעולם הזה ממרקים בהרבה יותר מאשר יסורי גיהנם

הרופא נתעורר משנתו ונודעזע כולו מסיפור זה עד שהפך לבעל תשובה מחרדת הדן. (לשכנו תדרשו ח"א)

זבולון לחוף אניתו

"זבולון לחוף ימים ישכון והוא לחוף אניות וירכתו על צידון" (מט יג). ה'שפת אמת' בפרשתינו (שנת תרל"ד) כתב וז"ל 'ואשר הוא סוף השבטים, כדכתיב אשר וכו' לחוף ימים וכו' ישכון', ע"כ דבריו.

ומסופר שנכנס אחד לבנו של ה'שפת אמת', בעל ה'אמרי אמת', ואמר לו שככל הנראה נפלה טעות בדברי ה'שפת אמת', שהרי הפסוק "לחוף ימים ישכון" נאמר בברכת יעקב לזבולון, ולא בברכה לאשר.

והשיבו ה'אמרי אמת' שאין כל טעות, משום שבספר שופטים (ה יז) בשירת דבורה נאמר "אשר שב לחוף ימים ועל מפרציו ישכון", ולפסוק זה נתכוון ה'שפת אמת'.

והוסיף ה'אמרי אמת' שלפי זה מיושבים דברי הגמרא בפסחים ד., דאיתא התם 'ההוא דאמר דונו דיני [בכל דבר משא ומתן שהיה לו עם אדם, היה אומר תמיד: בוא לדין, ואינו נשמע לדבר אדם אלא על פי דין. רש"י], אמרי שמע מינה מן קאתי, דכתיב (בראשית מט טז) דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל', ע"כ.

עוד איתא שם בגמרא 'ההוא דהוה קא אזיל ואמר אכיף ימא אסיסני ביראתא [אתקין בירונוות, אם היו פלטין לבנות לא הייתי קובעם אלא על שפת הים, ותמיד היה משתבח בשפת הים. רש"י], בדקו ואשכחוהו דמזבולון קאתי, דכתיב זבולון לחוף ימים ישכון', ע"כ דברי הגמרא.

ולכאורה קשה מדוע אצל הראשון שהיה משבט דן, אומרת הגמרא 'שמע מינה מן קאתי', ואילו אצל זה שבא מזבולון אומרת הגמרא ד'בדקו ואשכחוהו דמזבולון קאתי', ומפני מה לא נקט הש"ס בשניהם את אותו הלשון.

אמנם לפי דברינו יש לומר באופן נפלא, כי אצל הראשון לא היה מה לבדוק, מפני שהדבר ברור שהוא משבט דן, כיון שהפסוק "דן ידין עמו" נאמר רק אצל דן.

אמנם אצל השני אף שהיה משתבח בשפת הים, עדיין היה הענין טעון בדיקה, שהרי כפי שמוכח מהפסוק בשירת דבורה, לא רק זבולון לבדו שכן על חוף ימים, כפי שנאמר בברכת יעקב אליו, אלא אף אשר ישב על חוף ימים, ולכן בדקו אחריו בכדי לידע מאיזה שבט קאתי, האם מאשר או מזבולון. (מפי הגרי"מ דרוק שליט"א)

הלשון אנכי אכלכל

"ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם וינחם אותם וידבר על ליבם" (נ כא).

יש להתבונן בדברי יוסף הצדיק "אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם", ולכאורה כיצד מתאים ליוסף הצדיק לומר דבר זה והרי יוסף הצדיק היה מזכיר שם שמים בכל דבר ודבר ובכל מקום וזמן, וכמו שאמר לשר המשקים ושר האופים (מ ח) "הלא לאלוקים פתרונו", וכן אמר לפרעה (מא טז) "אלוקים יענה את שלום פרעה", וכפי שהביא רש"י על הפסוק (לט ג) "וירא אדונו כי ה' איתו וכל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו", ופירש רש"י וז"ל 'כי ה' איתו. שם שמים שגור בפי', ע"כ, ואם כן כיצד יתכן שכאשר מנחם את אחיו ואומר להם (פס' יט-כ) "אל תיראו כי התחת אלוקים אני. ואתם חשבתם עלי רעה אלוקים חשבה לטובה למען עשה

כיום הזה להחיות עם רב", מוסיף ואומר להם "אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם".

ויש לבאר בזה ע"פ דברי רבי חצק'ל אברמסקי זצ"ל שכל דבר שנברא בעולם יכול לשמש לטוב ולרע, כגון מידת הקנאה, שהרי 'קנאת סופרים תרבה חכמה', הגאווה, שאפשר להשתמש לטובה, כמו "ויגבה ליבו בדרכי ה'", וכן ליצנות אסורה, וליצנותא דעבודה זרה מותרת וראויה, וכן הכעס והקמצנות ועוד, ושאל ר' חצק'ל מפני מה נבראה הכפירה בעולם, ולא יזהר דבר טוב יכולה היא לשמש, וביאר שהכפירה נבראה בשביל אדם שרואה את חבריו העני, ואומר לעצמו "הרי בודאי הקב"ה הזן מביצי כינים ועד קרני ראמים לא ישאיר אותו לגוע ברעב ויתן לו די מחסורו אשר יחסר לו", לאדם כזה דרושה הכפירה, שבענין זה של הדאגה לחבריו העני ונתינת הצדקה לא יסמוך על כך שהקב"ה יפרנס אותו אלא יעשה את עצמו כביכול הוא כופר ויעזור לו.

ועל כן אמר יוסף לאחיו "אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם", שבענין זה של לעזור ולכלכל אין לאדם לשלוח את חבריו לסמוך על מידת הביטחון שיאמינן בה' שיעזור לו, אלא עליו לעזור לו בעצמו.

ומעשה באחד שבתפילת שחרית כאשר הגיעו ל"ויברך דוד" העיר לחבריו על כך שהוא יושב ב"ויברך דוד", השיב לו חבריו לאחר מכן "כאשר אני יושב ששה חודשים בלא פרנסה אין זה אכפת לך, רק כאשר אני יושב ב"ויברך דוד", זהו הדבר המפריע לך?..." (מפי הגרי"מ דרוק שליט"א)

הטעם דוקא לברכה כמנשה ואפרים

[מ"ח, כ'] "ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה". ויל"ע, מדוע נתייחדו אפרים ומנשה שדווקא בהם מברכים שיהיו כמותם?

ושמעתי בזה ד' מהלכים.

א'. אפרים ומנשה זכו להיקרא שבטים, וכמו שכתוב [מ"ח, ה'] "ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד באי אליך מצרימה לי הם אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", וא"כ הם דור שלישי ליעקב שזכו להיות בדרגת דור שני ליעקב, והיינו שלא היה בהם ירידת הדורות. וכל אבא מברך את בנו ישימך אלקים וכו', כמו שבהם לא הייתה ירידת הדורות שגם בך לא תהיה ירידת הדורות.

ואמנם יש לתמוה על ביאור זה, שהנה יעוי' בגמ' בהוריות [ו:] שם מבואר שלא נקראו אפרים ומנשה שבטים רק לענין דגלים. ואין ליישב שלפחות בצורה חלקית אין בהם ירידת הדורות, שהרי הם נפלו לגמרי ממדרגת אביהם שנחשב לאב[כמו שנבאר] והם נחשבים רק כשבט.

דהנה יש לתמוה מדוע לא מצינו בהמשך הדורות אצל בני יוסף את גדולת כח קדושתו ומעלות נזיר אחיו שבו, ובד"כ לכל שבט שיש לו סגולה מיוחדת הרי היא נמשכת לאורך הדורות, כמו מלכות אצל יהודה וכו'.

ושמעתי שכה"ק הגר"ל היימן זצ"ל, והוא ייסד מזה, שיוסף לא היה רק בבחינת 'שבט' אלא הוא היה בבחינת אב, וכמש"כ בתהילים [ע"ז, ט"ז] "בני יעקב ויוסף סלה", וכן מצינו שהוא אחד משבעת הרועים, ומדוע רק הוא זכה מכל השבטים, וע"כ שהיה בו ענין של אב. ולכן לא מצינו בשבט יוסף המשך מיוחד של מעלותיו משום שהוא היה אבא של כל כלל ישראל, ולכן מעלותיו משתייכות לכל הכלל.

ב'. עוד מבארים שאפרים ומנשה גרו במצרים ואפ"ה היו צדיקים, וא"כ לכן מברכים שתהיה כמו מנשה ואפרים שהיו צדיקים ואפילו במצרים. והקשה לי אחד על פירוש זה, שוכי מקלל אדם את בנו שיגור במקום טומאה כמצרים?

ויש לבאר זאת על פי משל ששמעתי בשם מו"ר הגה"צ ר' גדליה אייזמן זצ"ל שהיה בחור בקול תורה שלמד כמה שנים, ואחר מאה ועשרים הוא ראה שלא מזכים אותו על לימודיו שם. ושאל וכו' כאן זה עולם האמת או השקר? אני יכול להביא את החברות שלמדו עמי ויעידו! וענו לו שבתחילת הזמן שכל הישיבה למדה במרץ גם אתה למדת במרץ, ובאמצע הזמן שקצת נחלש הרי גם הוא נחלש ובסוף הזמן שהיה רפיון גם הוא היה ברפיון, ובבין הזמנים שסגרו את הגמרא גם הוא סגר את הגמרא, וא"כ ליישבת קול תורה מגיע עולם הבא, ולא לך, שאתה היית בסך הכל כקרון שנגרר אחרי הקטר.

וא"כ לפי"ז ברור מאד מהי הברכה שמברך כל אב את בנו, שהרי לגור ליד יעקב אבינו ולהיות צדיק זו לא חכמה גדולה ויתכן שהוא במדרגת קרון,

אבל לגור במצרים ואפ"ה להישאר צדיק זה מורה שהוא קטר. וכל אב מברך את בנו שאפילו אם הוא גר עם צדיקים ובשכונה חרדית שהוא ילמד ויתפלל ויעשה מצוות קטור ולא כנגרר!!!

ג'. ביאור נוסף שמעתי ממו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל, שהנה בכל חומש בראשית אחים הם לא סימן לאחיה, שהרי קין הרג את הבל, וישמעאל כמעט הרג את יצחק, ועשיו שמכר את הבכורה מדעתו זמם כל ימיו להרוג את יעקב ולצערנו אף השבטים עם יוסף. והנה מנשה גדל כל ימיו שהוא הבכור, ופתאום מגיע סביו ומקדים את אחיו הצעיר ממנו לפניו ללא הסכמתו, והיה אמור לגרום למנשה שנאה עזה ורצון להרע לאפרים ולא מצינו כן, ואפרים הצעיר שפתאום עלה לגדולה זה טבעי שיגאה ויתרברב על מנשה ואף זה לא מצינו. לכן כל אב מברך את בניו שישמך אלקים כאפרים ללא גאווה, וכמנשה ללא שנאה וקנאה.

אמנם יש להעיר על דבריו הרי רק עתה ברכם ומנין ליעקב מה יהיה בעתיד[אפילו הקרוב] ומנין שלמנשה לא תהיה שנאה...? וצ"ל לדבריו שיעקב ידע כן ברוה"ק.

ועוד יש להעיר שאע"פ שבחומש לא מצינו לאפרים גאווה אבל בנ"ך מצינו רבות [אצל גדעון] הוא השכיל למנוע מלחמת אחים על ידי שכבדם ביותר. [נפתח -שמחת גאותן נהרגו בידו אלפים רבים] ובישעיהו-הוי גאות שכורי אפרים, ועוד.

ד'. בנצי"ב כתב כאן מהלך נפלא נוסף שכתב בד"ה "כאפרים וכמנשה" וז"ל, "באמת היו עוד זרע ברוכי ה' בנכדי יעקב, כמו פרץ וזרח ועוד הרבה, אבל אפרים ומנשה היו כל אחד גדולתו משונה מחבירו, אפרים היה גדול בתורה ודבק לאלוקים, ומנשה בהליכות עולם כמו שכתבתי לעיל פסוק י"ד. ובהרחב דבר הוסיף וכתב "והנה בתרגום יונתן איתא ע"ז המקרא שבשעת מילה מברכין ככה, והענין, שידוע שאינו ראוי בך את האדם אלא מעין ברכותיו שברכו ה' עד כה, לעשיר בעשרו ולחכם בחכמתו וכו', וא"כ אין ראוי לברך למי שאינו עוסק בתורה שיהיה כאפרים, וכן למי שאינו עוסק בהיות העולם שיהיה כמנשה. אבל בשעת מילה דלא נודע עדיין את הדרך אשר הילד ילך בה, אז יברך ישראל ישמך אלקים כאפרים – אם יהיה עוסק בתורה יצליח כמוהו, ו...אם יהיה עוסק בהיות העולם יהיה כמנשה". והנה מה שכתב שמנשה היה יותר בענייני העולם דבר זה מוכח בפסוקים וזו"ל, שהנה כתוב לעיל [מ"ד, ד'] שיוסף אמר לאשר על ביתו ובחז"ל איתא שזה היה מנשה, ומאידך כתוב בפרשתנו לעיל [מ"ח, א'] "ויאמר ליוסף הנה אביך חולה", וכתב רש"י בד"ה "ויאמר ליוסף" בתו"ד וז"ל, "וי"א אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד, וכשחלה יעקב בארץ גושן, הלך אפרים אצל אביו למצרים והגיד לו", הרי מבואר כדברי הנצי"ב שאפרים היה עוסק בתורה ולמד מיעקב אבינו.

ונתן להוסיף, שהנה ליוסף היה את ב' המעלות הללו, שהיה גם בר חכים שלמד מיעקב תורה, וגם ניהל את כל ארץ מצרים שהייתה ראש הממלכות, ולכן בניו לקחו כל אחד מעלה אחת ממנו.(מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

קילול הכעס

[מ"ט, ז'] "ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל".

מבואר בפסוק שקילל את אפם והיינו את כעסם, וצ"ע מהו הביאור בקילול כעס?

ושמעתי ממו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל שביאר ע"פ מה שראה ברוסיה שהיו מנהלי עבודה שהפחד מהם היה כה גדול, בגלל שאיחור ואפילו בדקה לעבודה גרם לכעס כה גדול אצל המנהל, וגרם מיד לעונשים ואפילו לפיטורין. ועפ"ז ביאר שקללת הכעס היינו שלכעס לא יהיו תוצאות [ברכה], וקללן שלא יהיו מנהלים, שאז כעסם פוגע בהרבה אנשים. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

רק הקב"ה יכול לתכנן

[נ', י"ט] "ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי התחת אלקים אני". ובתרגום כתב בזה"ל, "ואמר להון יוסף לא תדחלון ארי דחלא דה' אנא". וממו"ח הגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל שמעתי לבאר, שיוסף אמר לאחים הרי אתם עשיתם פעולה של רע והקב"ה סיבב זאת לטוב, וא"כ אינני יכול לנקום בכם ולעשות לכם פעולה באותו משקל שעשיתם לי דהיינו פעולה רעה שיצא מזה דבר טוב, רק אלקים יכול לתכנן כן-וממילא אין לי אפשרות להרע לכם. (מחזה אברהם להרה"ג ר' אברהם קופרמן שליט"א)

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

דברי המשגיח הגה"צ רבי חזקיהו מישקובסקי שליט"א בישיבתו בשם מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א: חובתינו ללמוד הלכות שבת!

שיהודים לא מקבלים על עצמם ללמוד הלכ' שבת? תציל את עצמך מהעבירות הכי חמורות!!
ראש לכל החיזוקים, חייבים ללמוד את הלכות שבת! ולהתחזק בשמירתה, וגם על הרבנים ללמד שידעו המעשה אשר יעשו, ואז סיפר סיפורים נוראים על המכשולות שנגרמים ע"י הנהגים הנוסעים לאחר זמן ההדלקת נרות...

וכך אמר: בשבוע שעבר היינו אצל מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א וזעק: איך יתכן שלא מקבלים יהודים ללמוד הלכות שבת? זה אלף בית! אנשים מחפשים חיזוקים.. אתם יודעים מה זה סקילה? כמה פעמים יהודי שלא לומד נכשל בשבת בהלכות בורר.. וכל פעם זה סקילה!!! כמה יהודים נכשלים בלש?.. בשבת אחת יכולים לעשות כמה עבירות.. וזה סקילה!! איך יתכן

אחד מגדולי המשגיחים שליט"א: העולם מחפש סגולות לישועה,

יש שיטה בגמ' ב"ק דף נ' שאומר שהקב"ה רוצה את מה שגדולי הדור רוצים שיתחזקו!

ואם מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל הורה שהמתחזקים בתוספת שבת יזכו לישועות אז כך נפסק בשמים!!

נחתם גם ע"י שאר גדולי ישראל ולכלל הציבור בעולם). רואים מהשיטה, שבחיי הגדול כך ההנהגה בעולם כפי סברתו! ואין צורך לחפש סגולות אחרות.. עכ"ל,

ואשרינו שסברא זו ממשיכה גם אצל כל גדולי דורינו שליט"א גם כעת, להתחזק בכניסת השבת ובלימוד הלכותיה, וכפי שמורים כל העת מרן רבינו הגדול הגר"ד לנדו שליט"א ומרן הגר"י זילברשטיין שליט"א והגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א ועוד, ובפרט שסברא זו להתחזק בכניסת השבת כבר התחילה מרבינו החפץ חיים זיע"א (משנ"ב רנ"ו, והסיפור מהגר"ש קפלן) והמשיכה אף בכל גדולי הדור האחרונים, מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל שזרזו לזה רבות לרבים שרצו ישועות, וכן מפורסם ממרנן הגרמ"י ליפקוביץ הגר"ב קרליץ זצוק"ל והגרמ"ש שפירא זצוק"ל.

הגמ' בב"ק דף נ' מספרת על ביתו של נחוניא שחפר בורות לעולי רגלים שנפלה לבור גדול ורבי חנינא בן דוסא פסק שתנצל שלא יתכן שדבר שעשה אותו צדיק יכשל בו זרעו, וניצלה אבל אעפ"כ מת בנו בצמא, ושואל שם התוס' והשיטה מקובצת למה הבן מת? ותירץ השיטה וז"ל: אמרתי כלומר השמעתי דבר זה לפני הקב"ה דבר שנצטער וכו' והסכים הקב"ה לדברי, שכן דרכו של הקב"ה שמסכים לסברת הצדיקים שבדור, וכשמת בנו בצמא כבר מת רבי חנינא, עכ"ל, (ויעויין גם בתוס' ובבבן יהודע שם דברים נפלאים)

הוסיף המשגיח של מיר ברכפלד בשיחתו לפני 12 שנה שמרן הגראי"ל כתב מכתב מיוחד לתושבי ברכפלד שיתחזקו בתוספת שבת ושלפחות חצי שעה לפני השקיעה לא יעשו מלאכות, ועי"ז יזכו לכל טוב ברוחניות וגשמיות!, (המכתב המפורסם שלאחמ"כ

דברי מרן רה"י הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל על הגמ' בב"ק דף לב

ולא להשאיר את ההכנות לזמן מאוחר. ואם אפשר, ללמוד שעה לפני הדלקת הנרות. כי כאשר נכנסים לשבת מתוך לימוד תורה, מרגישים את קדושת השבת אחרת לגמרי.

כך גם היה מעורר תמיד לאברכים שאמנם אין סדרים קבועים בכולל ביום שישי אך ודאי שכל אחד מחייב לקבוע לעצמו סדרי לימוד ליום זה, וציין כי מלבד זאת שהמבטל זמנו בימי שישי הרי מפסיד חלק נכבד מימי חייו, הרי לשבת צריך הכנה ואיך יתכן להיכנס לשבת קודש לאחר שעות של בטלה. כשהוקם בביהמ"ד "חמדת צבי" על ידי הרב דרורי כולל "תוספת שבת" היה רבינו מעודד ממריץ ומחזק לקיום הכולל פיתוחו וגידולו, כדי לחזק הלימוד בערבי שבת וחג. יחד עם זה כדרכו לשקול כל דבר במאזני יושר, ציין והדגיש לבעלי משפחות ברוכות, כי בזמן הסמוך להדלקת הנרות צריך לשהות בבית, לסייע ולדאוג שיסיימו את כל המלאכות ושידליקו את הנרות בזמן.

רבינו עורר רבות על הצורך לסיים את כל ההכנות זמן ניכר לפני כניסת השבת, ולא עם כניסת השבת, ואכן הוא נהג לקבל שבת 50 דק' לפני השקיעה, ולאחמ"כ קרא שיר השירים בקלף ובמתיקות גדולה,

וכך ביאר בספרו 'מנחת יהודה', על דברי רבי חנינא שהיה מכריז ואומר בכל ערב שבת "בואו ונצא לקראת כלה מלכתא": רצה לומר בזה, דהרי לצאת לקבל פני השבת כאדם היוצא לקראת אורח החשוב לו לקבל פניו - הוא יוצא לקראתו לפני בואו. כן צריך להיות קבלת השבת - לפני שמגיעה כניסת השבת. ואם כן, הרי האדם צריך להיות מוכן ויגמור כל מלאכתו עוד לפני אותו הזמן שהוא יוצא לקבל פני השבת... שהוא גם כן עדיין לפני כניסת השבת. (מנחת יהודה, מסכת בבא קמא לב ע"א, אות יז)
לבני הישיבה, המשוחררים מעול הכנות השבת בבית והמשפחה, העיר רבינו: "צריך להתרגל לסיים את ההכנות לשבת מוקדם

העלון השבוע נתרם ע"י הגאון הצדיק רבי ישראל דרדק שליט"א מקורבו של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זיע"א לרגל נישואי ביתו ושיזכו לבנות בית נאמן בישראל

הזהיר בנר הוויין לו בנים תלמידי חכמים... (שבת כג)!!! וכעת בסוף שנת המס, ניתן לתרום ולקבל גם הקדשה וגם קבלת מס, ניתן לתרום בנדרים פלוס דרך קופת נוה אריה ע"ש עלון תוספת שבת והקבלה תגיע ישירות למייל שלכם תזכו למצוות

מעשים נפלאים ממרן הגרי"ז סולביציק זצוק"ל בהקפדתו במסירות נפש להמתין לשבת מבעוד מועד.

ידיו ורגליו ומתעטף ויושב בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה' צבקות'. אמר לו מרן זצ"ל: 'איננו מחקים את המלאכים'. אלא, הטעם עפ"מ"כ בגמ': 'דאמר ר' חנינא 'בואו ונצא לקראת שבת מלכתא, ואמרי לה 'לקראת שבת כלה מלכתא'. סיים מרן זצ"ל ואמר: "וכי את המלך אפשר לקבל ללא כובע וחליפה? וכי אפשר לקבלו בישיבה? והרי מפני כבוד המלכות צריכים ללבוש הכובע והחליפה ולעמוד ולומר 'קבלת שבת'!" (עובדות והנהגות)

סגירת החנויות בזכות משמרת השבת

רבי אברהם איידלמן זצ"ל מבריסק, ממקורבי הגרי"ז מבריסק זצ"ל, היה מאנשי 'משמרת השבת', שדאגו לצאת בכל ערב שבת סמוך מאוד לכניסת השבת לרחובות עירם ולזרז את בעלי החנויות לנעול את חנויותיהם לפני שהשבת תכנס. כיון שאותם יהודים יקרים לא הספיקו, בשל תפקידם החשוב, להגיע לבית הכנסת בזמן התפילה זכו להתפלל בביתו של מרן הגרי"ז זצ"ל בין אנשי מנינו.

כשהגיע רבי אברהם איידלמן באחת השבתות לתפילתו באותו מנין חש בלבו מועקה כבדה והחל לשטוח את לבו הכאוב לפני הרב זצ"ל. הוא טען שלא נראה לו שיש עוד סיבה לשוב ולהזהיר את בעלי החנויות שייסגרו אותן, כיון שלדעתו אותם שחנויותיהם סגורות היו עושים זאת גם ללא משמרת השבת, ואילו האחרים שמחללים את השבת במילא אינם נשמעים להפצרות ונראה שלגביהם דבר לא יועיל עוד.

שמעו הרב זצ"ל ואחר לקחו עמו לדלת הכניסה של הבית, פתחה והראה באצבעו כשהוא אומר: 'רואה אתה את בתי העסק הסגורים עתה? הנה, רק בזכות 'משמרת השבת' סגורים הם. שהרי ללא ההתעקשות המתמדת של אנשיה, שיצאו מדי שבת להביע את מחאתם ולהזהיר את אזרחותיהם - גם חנויות אלו היו נותרות פתוחות, אם כך - ודאי גדולה היא זכותה של משמרת השבת ללא כל שיעור'. (עובדות והנהגות לבית בריסק, ח"ב, ס"ד)

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א: "מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך" סגולה לפרנסה זה תוספת שבת

יצטרך לבריות. וכפי שאמר הרה"ק מלעכוויטש זי"ע (מובא בספר 'תורת אבות'), לו היו הבעלי בתים שומעים לי, היו נוהגין בביתם 'תוספת שבת' כראוי, וממילא לא ידעו הפסד ומחסור בכל ימות השבוע. וכך כתב בספר 'תולעת יעקב' (סוד השבת אות ו') שהמוסיף מחול על הקודש הרי הוא מרחיב בזה את גבולות הקדושה, וממילא ינהגו בו מן השמים במידה כנגד מידה וירחיבו לו את כל הצטרכויותיו בריות, ועליו הכתוב אומר (תהילים קיט, מה) 'ואתהלכה ברחבה'.

ואמר הרה"ק מווארקא (הובא בשש"ק ח"א אות תכח) שאמרו בזוה"ק על הפסוק 'וקראת לשבת עונג' דקאי על תוספת שבת. ולכאורה צריך ביאור מה ענין תוספת שבת לפסוק זה, אלא משום שנאמר לשון קריאה, ואין אדם 'קורא' למי שעומד בסמוך אליו, אלא להעומד במופלג ממנו, כמו כן, לא יקבל האדם את השבת כשהיא קרובה וכבר נטו צללי ערב לבוא, אלא 'וקראת לשבת' בעוד היום גדול כשהיא מופלגת מאתו.

מסופר בספר 'ארחות חסידיך': בשנת תש"א עלה מרן הגרי"ז הלוי ארצה. את הדרך הוא עשה בספינה במסע ארוך ומייגע. האניה הגיעה לחופי ארץ ישראל ביום שישי אחר הצהריים, אך לחרדתו של הרב מבריסק התארכה כניסת האניה לנמל, ושעת כניסת השבת היתה ממשמשת ובאה. הרב עמד מתוח ומבוהל חרד ודואג והביט כל העת בשמש ובשעון לסירוגין, לאחר ששאל מהו הזמן המשוער לעגינת האניה, עמד ושיער כמה זמן נותר עד השקיעה.

כאשר עגנה האניה ברציף שבנמל, עדיין נותר זמן עד השקיעה. אך הרב מבריסק אמר: 'אצלי כבר שבת לפיכך יש להשאיר את כל החפצים באניה'. מובן מאליו שבני המשפחה צייתו לדברים, והכל הושאר באניה והיה כהפקר, כאשר כמעט ברור שאנשי הצוות יחטטו, יגנבו ויזיקו. בתו הקטנה בקשה רשות ליטול עמה רק שרשרת אחת, שהיתה מזכרת אישית מאמה ע"ה. הבת התחננה ואמרה: 'הרי לא נשאר לי כלום מאמא מלבד שרשרת זו, והיא יקרה לי עד מאד'. אמר לה הרב: 'ראי, אני משאיר כאן גם את הכתבים של אבי (הגר"ח זצ"ל), והרי ידעת כמה מסרת נפשי עליהם, אך השבת היא מעל הכל'. כאשר שמעה הבת שגם הכתבים נשארים שם, נחה דעתה. היא הבינה שאם הכתבים נשארים שם, באמת אי אפשר לקחת שום דבר, וכך אמר תמיד מרן הגרי"ז זצ"ל - 'יש ענין גדול להשתרש לסיים את ההכנות לשבת כמה שיותר מוקדם לפני זמן הדלקת נרות'.

וסיפר הגאון רבי רפאל הכהן קוק זצ"ל, רבה של טבריה, שפעם כאשר בא לבית מרן הגרי"ז זצ"ל בער"ש ראה את מרן עם שקיעת החמה נוטל את כובעו ואת מעילו, עומד ואומר: 'מזמור שיר ליום השבת'. ושאלו ר' רפאל זצ"ל: 'האם צריכים ללבוש המעיל והכובע ולעמוד בשעה שאומרים 'מזמור שיר ליום השבת?', אמר לו מרן זצ"ל 'אכן כן'. שאלו ר' רפאל, האם הטעם הוא ע"פ מה שכתוב בגמ' במסכת שבת 'כך היה מנהגו של ר' יהודה בר אלעאי, ער"ש מביאים לו ערבה מלאה חמין, ורוחץ פניו

הרה"ק הר"ן מלעכוויטש זי"ע (הובא ב'דברי שמואל' ליקוטים אות ו') אמר על הפסוק 'מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך', שהנה עצם יום השבת קודש הוא כולו רוחני ואינו משפיע השפעות גשמיות, אך העצה לזכות לרוב טובה וברכה בהאי עלמא, לקיים 'תוספת שבת', ומרומז בפסוק הנ"ל כי האותיות שאחר אותיות א'ש"ר הם ש'ב'ת' (אחר א'-ב, אחר ש'-ת, ואחר ר'-ש), וזהו אומרו מ'אשר' - שהם האותיות הקודמות לשבת ומרמז על השעות שקודמים ליום השבת, מהם נעשה 'שמנה לחמו' יזכה לפרנסה מרובה ויטריפהו הבורא לחם חוקו בריווח ובכבוד, אך 'והוא' היינו יום השבת עצמו, 'יתן מעדני מלך' - מעדנים רוחניים הנשפעים ביום קדוש זה בלי שיעור וגבול.

ואמר הרה"ק רמ"מ מרימנוב זי"ע (עטרת מנחם בשם הגאון מפלונסק) על דברי חז"ל (שבת קיח.) 'עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות', שהאדם העושה שבתו בעת שעדיין חול, בהוסיפו מחול על הקודש, נפתחין לו שערי פרנסה ושוב לא

כניסת שבת ב"ב 4:23

יציאת שבת ב"ב 5:25

פרשת ויחי

גיליון 82

שנה ב'

תשפ"ד

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

כבוד יעקב אבינו והריגת עשיו

חינוך - מסירות ואכפתיות

מי שיש לו מסירות ואכפתיות לשני ראוי שיהיה מלמד תינוקות "אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל" (מטז, "אין לך עניים סופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון כדי שיהיו נפוצים" (רש"י). יש לבאר (ע"פ מקדש הלוי) שהמעלה שמחמתה סבר יעקב כי ישנה התאמה של בנו שמעון לתפקיד מלמדי תינוקות, זו האכפתיות והדאגה לכל תלמיד ותלמיד. "שמעון ולוי אחים" פי' הרמב"ן אצל דינה, שמסרו נפשם להצילה מידי אנשי שכם - שם התגלה מעלת ה"אחוה" והמסירות שלהם בהצלת אחותם. שמעון שמסר נפשו כדי להציל את אחותו ודאי ניהון באותה אכפתיות ואחריות הנחוצה להעמדת תלמידים.

בליל יום הכיפורים בישיבה בחברון, מרן הסבא מסלובודקה נשאר בבית המדרש אחרי סיום התפילה על יד המדרגות המובילות לארון הקודש, ונשען במרפקו על המעקה, עיניו עצומות והוא שקוע בשרעפיו. מחזה זה חזר על עצמו מידי שנה. אחד התלמידים המקורבים הרהיב עוז ושאל פעם את מרן הסבא, מה הסבא עושה בשעה זו? השיב לו מרן הסבא: בשעה זו אני מעביר בראשי את כל בני הישיבה כבני מרון ובוחן איך התנהגתי עם כל תלמיד השנה, האם טיפלתי בו כראוי, האם גידלתי ורוממתי אותו. זו מסירות לכל תלמיד ותלמיד.

וביאר, שכל בני יעקב שמעו את טיעוני עשיו עמדו והתווכחו ונשאו ונתנו עמו, ובתוך כך הסתגלו לכך שיעקב אביהם מוטל במיטתו. במשך זמן זה קהה קצת רגש הביזיון. אך חושים בן דן אשר היה חרש ולא שמע את הדיון כולו, לא קהה אצלו הרגש, ולכן מיד בערה בו כבוד הסב וקם ועשה מעשה.

הקב"ה נטע בכולנו מידת הסתגלות. לעיתים מידה זו טובה, בזכותה יכול האדם לעמוד במצבים קשים וכדומה, אבל לעיתים היא למכשול, שאדם מסתגל למצב של בדיעבד שיכול לתקנו, ואז מוטל על האדם להתעורר ולשנות את דרכו.

מה היה ההיתר להרוג את עשיו

ויש לעיין מה היה ההיתר לחושים בן דן (או יהודה לתוס' הנ"ל) להרוג את עשיו, דמאיזה דין נתחייב עשיו מיתה.

א. ב"תורת הקנאות" (סוטה שם) כתב ע"פ המל"מ שאומר שבן נח מוזהר על השבועה, לכן בזה שערער על המכירה, עבר על שבועתו שנשבע כאשר מכר את הבכורה, ונתחייב מיתה.

ב. ע"ל מאחר ויעקב קנה מעשיו את חלקו במערת המכפלה כמבואר ברש"י (לעיל מו, ולהלן נה), עכשיו שמעכב מליתן את מה שמכר, יתכן שאצל בן נח חשוב כגזל או שנכלל במצות דינין (לפירוש הרמב"ן שכולל בזה עושה שכר שכי), ועל זה היה חייב מיתה.

ג. ויש ליישב עוד, עפ"מ ש"כ בעץ יוסף שבעין יעקב (סוטה שם) שכוונת עשיו היתה להילחם בבני יעקב, ומה שבא כמכחיש את המכירה היה רק עלילה לבוא למלחמה [עיי"ש בגמ' שבתחילה בני עשיו ושמעאל באו למלחמה אלא שחזרו בהם אחרי שראו את כתרו של יוסף תלוי בארונם של יעקב, אבל עשיו נשאר לעמוד במלחמתו] לפי"א ש"ש שחושבים הרגו כמי שבא להרוג.

לא להוכיח סמוך למעשה כדי שלא יפגע בכבודו

("פחז כמים אל תותר" (מטג))

ויש לתמוה מדוע יעקב לא הוכיח את ראובן תיכף לאחר עשיית המעשה, אלא רק אחר עשרות שנים. שאלה זו שואל רש"י בתחילת חומש דברים וז"ל "מלמד שלא הוכיח משה רבינו אלא סמוך למיתתו. ממי למד? מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתתו. אמר: ראובן בני אני אומר לך מפני מה לא הוכחתך כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשיו אחי...". ויש לתמוה, היעלה על הדעת שראובן ילך וידבק בעשיו הרשע?? אלא רואים מכאן יסוד גדול עד כמה גדול הכבוד העצמי של האדם. כמובן אצל שבטי י-ה הדבר הוא בדקות ההשגה, ואין הכוונה שילך וידבק ממש בעשיו אלא רק יתן עיניו כלפיו וכו', מ"מ יש ללמוד מכאן שאין להוכיח אדם בשעת מעשה, רק לאחר זמן שאז אינו פוגע כ"כ בכבודו.

ההפסד הגדול של ראובן מפני ה'פחז כמים'

("פחז כמים" (מטג))

במוצאי שבת אחד, צעד מרן הגרי"ל חסמן זצ"ל לישיבה למסור שיחה מוסרית לפני תפילת ערבית. בדרכו הבחין ב"אחד מהמצוינים" מבני הישיבה שהיה עם סיגריה בפיו.

בשעת מעשה לא התייחס המשיגי לנוכחותו, נכנס לישיבה מסר את השיחה, התפלל ערבית, ורק לאחר מכן הזמין את הבחור לחדרו: אמור נא לי, מה זה "פחז כמים"? הפתיע אותו בשאלה. הבחור שתק והמשיגי חזר על השאלה "מה זה פחז כמים"? מה זה, דרבנן? דאורייתא? עשה או לא תעשה?

האמת - המשיגי ואמר, גם אני אינני יודע להיכן לשייך זאת, אבל צא וראה מה הפסיד ראובן בשביל כך, הפסיד כהונה - "יתר שאת", והפסיד מלכות - "ויתר עז" והכל עבור מה? "פחז כמים"!!

עישנת... בוודאי שהדבר מותר. כבר היה צאת הכוכבים, כבר התפללת כבר הבדלת - אבל בזמן שהציבור יודע שאתה מבני הישיבה, ובישיבה לא התפללו ערבית ועדיין כמו שבת, הרי זה "פחז כמים"...

"...ואמר לי בעל המעשה כהאי לישנא: אף שכבר עברו כעשרים שנה, אבל הרושם עדיין טרי כיום אתמול ולא פג טעמו". ("אמרי דעת" להגה"צ רבי יצחק וינשטין זצ"ל)

מדוע דווקא חושים בן דן לא ויתר על כבודו של יעקב אבינו

"וישאו אותו בניו ארצה כנען ויקברו אותו במערת שדה המכפלה אשר קנה אברהם" (ג, יג)

הגמרא בסוטה (י"ג) מספרת שכאשר באו השבטים ממצרים לקבור את יעקב, בא עשיו וטען שמקום הקבורה שייך לו. והשיבו לו שיעקב קנה ממנו עם הבכורה, גם את חלקו במערת המכפלה. אמר עשיו: הראו לי את שטר המכירה. אולם השטר נשאר במצרים. השבטים שלחו את נפתלי למצרים להביא את השטר. בעוד ממתינים לנפתלי, הגיע חושים בן דן שהיה חרש ולא שמע את הויכוח בין השבטים לעשיו ושאל מדוע לא קוברים את יעקב? השיבו לו כי עשיו מעכב וכו'. אמר חושים: ועד שיבוא נפתלי יהיה אבי אבא מוטל בביזיון?! נטל מקל, הכה על ראשו של עשיו והרגו. (תוספות בגיטין נ"ה ע"ב כתבו שחושים הכהו ונפל, עמד עליו יהודה והרגו)

שאל מרן הגר"ח שמואלאבין זצ"ל מדוע חושים קינא לכבודו של יעקב יותר מכל השבטים, האם הם לא חשו לביזיונו של אביהם? ועוד, מדוע הדגישה הגמרא שחושים בן דן היה חרש?

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב"ע י"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.

ברכת הבנים

"וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכְּנוּ אִבְתִּי לִפְנֵי אַבְרָהָם וַיִּצְחָק... הַמְלֵאךְ הַגָּאֹל אֶתִּי מִפֶּלַע רָע יְבָרֶךְ אֶת הַנְּעָרִים...

וַיִּדְגּוּ לָרֶב פְּקָרֵב הָאֶרֶץ. וַיְבָרְכֵם בַּיּוֹם הַהוּא לְאִמּוֹר בְּךָ יְבָרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְאִמּוֹר יִשְׁמְךָ אֱלֹקִים כְּאַפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה

הָרִי רֶק לְכַהֲנִים מוֹתֵר לְבָרֶךְ וְלֹא יִשְׂרָאֵלִים א. שְׁלֹא מִתְכוּן לְבִרְכָה ב. שְׁלֹא בִשְׁעַת תְּפִילָה ג. בִּיד אַחַת ד. שְׁלֹא בְּקוֹל רֵם ה. בְּלִילָה

היכן בירכו את יוסף?

כתיב "ויברך את יוסף", ויל"ע דלא הוזכר כלל שבירך את יוסף אלא את הנערים?

השל"ה מבאר שאין ברכה גדולה לאב מאשר שיהיו בניו יראים ושלמים ההולכים בדרכי אבותיהם הקדושים וניכר עליהם שם אבותם, וזו היתה הברכה הגדולה ביותר עבור יוסף עצמו. אם חלילה הבנים סוטים מדרכ הישר, הרי האבות בושים ונכלמים לכשקוראים בהם את שם בניהם או נכדיהם. לפיכך בירכם יעקב אבינו שיהיו ראויים להקרא עליהם שם אבותיהם שהם נכדיהם ויניחם של אברהם יצחק ויעקב.

מדוע מברכים 'כאפרים וכמנשה' ולא 'כאברהם ויצחק'?

"בן יברך ישראל" פרש"י שהבא לברך את בניו יברכם בברכתם ויאמר איש לבנו "ישמך אלקים כאפרים וכמנשה". וצ"ב במה זכו אפרים ומנשה שבני ישראל יתברכו בהם ולא באבות כמו שמתברכות הבנות "כשרה רבקה"?

א. ה"מקדש מרדכי" כתב שמאז בריאת העולם היתה נופלת תדיר מחלוקת בין האחים והדבר היה לסמל של קנאה ותחרות, כך היו קין והבל, יצחק וישמעאל, יעקב ועשיו ואף יוסף ואחיו. לא כן היה אצל מנשה ואפרים שאע"פ שיעקב הקדים את אפרים הצעיר והיה מקום וסיבה לשנאתו של מנשה ושאפרים יתגאה, לא עורר הדבר כל קנאה ושני האחים חיו באהבה ואחוה. - במידת האחוה המיוחדת שהתגלתה באפרים ומנשה בירך יעקב שבהם יברכו, שהם סמל ומשל למי שירצה לברך את בניו באהבה ורעות.

ב. הצדיק ר' שלמה בלון זצ"ל (מתלמידי הח"ח) והשפת אמת (תרל"ב) ביארו שתמיד יש ירידת הדורות והדור החדש אינו בדרגת הדור הקודם, ובאופן טבעי גם במנשה ואפרים שגדלו במצרים היתה אמורה להיות ניכרת ירידת הדורות שהם בדרגה פחותה מהשבטים, אבל למעשה ראה יעקב שהם בדרגה של השבטים כראובן ושמעון. לכן מברכים האבות את בניהם "ישמך אלקים כאפרים וכמנשה" שדרגת הבנים לא תהיה פחותה מהדור הקודם.

היאך מותר להגיד חצי פסוק

היאך מותר לברך ולאמר בברכת הבנים "ישמך אלקים כאפרים וכמנשה" שהוא חצי פסוק, הרי מבואר בגמ' מגילה דף כ"ב, א' (והובא להלכה במג"א או"ח סימן נ"א ס"ק ט') שכל פסוק שלא פסקיה משה אנו לא פסקינן אלא צריך לומר את הפסוק כולו?

א. האמרי אמת תירץ שבמקום שבפסוק עצמו יש הקדמה וציווי מה לומר אין בזה משום פסוק דלא פסקיה משה. ולכן כאן שנאמר בפסוק "בן יברך ישראל לאמר" הרי"ז ציווי להתחיל ולברך "ישמך אלקים כאפרים וכמנשה". לפי"ז כתב ליישב את נוסח ההגדה שמתחילים מ"עבדים היינו לפרעה במצרים" שהוא אמצע הפסוק, כיון שתחילתו הוא הציווי מה לומר "ואמרת לבנך".

ב. בשו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן קכ"ד כתב שהכלל דכל פסוק דלא פסקיה משה לא פסקינן זהו דווקא אם אומר את הפסוק משום איזה חיוב או לדרשה, אבל אם אומר רק בדרך צחות שרי. לפי"ז י"ל שמכיון שכשמברך את בניו אין כונתו לצטט פסוק אלא לברכה בלבד אין בזה איסור.

הרי רק לכהנים מותר לברך ולא לישראלים

מנהגנו שהאב מברך את בניו בברכת "יברך ה' וישמך". ויל"ע מדוע אין בזה איסור עשה המבואר בגמ' בכתובות דף כ"ד, ב' דכתיב "כה תברכו את בני ישראל" כהנים ולא זרים והוי לאו הבא מכלל עשה? א. בספר מגן גיבורים כתב שהאיסור אינו אלא במתכוון למצוה

והמברך בניו לא מכוון למצוה. {המ"ב כ"ח ס"ק ג' העיר שלשיטות שמצוות א"צ כונה אינו מותר אא"כ מכוון בפירוש שלא לשם מצוה.} ב. עוד י"ל שברכת כהנים שייכת רק בשעת עבודה או שעת תפלה, שהיא כעבודה. אלא שלדעת הביה"ל דין זה אינו אלא מדרבנן. ג. אם קול רם מעכב כמבואר במ"ב ס"ק נ', א"כ כשמברך את בניו בלחש שרי {החתם סופר פ' "נשא" כתב שנוהגים לברך ברכת הבנים בלחש כדי שלא ישלוט עין הרע על המברכים}. ד. בסידור הגר"א מובא שהגר"א זצ"ל הקפיד מפני האיסור של "אתם" ולא זרים להניח רק את ידו האחת כשבירך את בניו, כדי שברכתו תהא בלא נשיאות כפים וכמש"כ הב"ח שהאיסור לזרים אינו אלא בנשיאות כפים.

ה. עוד י"ל דאין נשיאת כפים בלילה, וממילא אפשר לברך את הבנים בלילה, ואין חשש של כהנים ולא זרים {עיי' רא"ש ביומא פרק יוה"כ פ"ז: סו"ס כ' דאיתקש נשיאות כפים לשירות, ועיי' ט"ז אוה"ח סימן קכ"ח סעיף ל"ח ס"ק ל"ה דההיקש לעבודה הוא היקש גמור}.

כשהאבא מהחלל שבת בפרהסיא האם כדאי להתברך ממנו?

הרב זילברשטיין שליט"א השיב ע"פ מש"כ ו'ישכם לבן בבוקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם" (בראשית, ל"ב א') וכתב הספורנו כבר אמרו 'אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך' (מגילה טו). ולכן סיפר (הכתוב) ברכה לבן לבנותיו, להורות שברכת אב אשר היא על בניו בכל נפשו, בלי ספק ראוי שתחול יותר בסגולת צלם אלקים המברך, באמרו 'בעבור תברך נפשי' - למדנו שגם לבן שלא היה צדיק גדול, היתה תועלת בברכתו לאמונתו רחל ולאח.

והוסיף הרב זילברשטיין דבזכות שהבן מכבד את אביו, ומראה לו שהוא חפץ בברכתו, - הרי שזה הכיבוד עצמו, מסייע לו שתקובל ברכת אב. וכמש"כ בפ"י הטור על התורה שלכן כתוב למאן יאריכון ימיך ולא כתוב יאריכו, כי המכבד את הוריו, הם יתפללו עבורו והם בתפלתם יאריכון ימיך.

וכמו שכל הרמב"ם לגבי ברכת כהנים שגם מי שאינו חכם ואינו מדקדק במצוות הרי"ז נושא את כפיו ואין מויען אותו וכו'.. ושאין קיבול הברכה תלוי בכהנים אלא בקב"ה שנא' ושמו את שמי על בני ואני אברכם, הכהנים עושים מצוותן שנצטוו בה, וה' מברך ברחמי את ישראל כחפצו. - וא"כ אף בנידונינו גם אם תפילת האבא לא מועילה, מראה הבן שמקיים מצוות בוראו, ובזכות זה ה' יברכו.

כדי שהברכה תחול צריך שיהיה קשר ואהבה ביניהם

"ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות, ויגש אותם אליו וישק להם ויתבק להם".

מבאר הספורנו שמה שיעקב הקדים וחיבק ונישק את אפרים ומנשה קודם שבירכם וכן מה שפתח הכתוב תחילה "ועיני ישראל כבדו מזקן", זה משום שכדי שהברכה תחול על המתברך צריך שיהיה קשר ושייכות של אהבה בין המברך למתברך וע"י קשר זה של אהבה מעביר את ברכתו למתברך. וכך גם מצינו שנאמר ביצחק "ויהי כי זקן יצחק ותכהינה עיניו מראות... ויאמר גשה נא ושקה לי בני ויברכהו". הקשר שבין הסב לנכדיו הוא בדרך כלל ע"י ראייתם ששמח בהם וזה מעורר בו את הקשר והאהבה כדי שתחול ברכתו, לכן ביעקב הקדימה התורה לברכה שעיני ישראל כבדו מזקן וא"כ לא יכל ליצור את הקשר ע"י ראייתו ומטעם זה חיבקם ונישקם להרגיש קרבתם ואהבתם שתחול ברכתו.

לדברי הספורנו מובן היטב מה שהכהנים מוסיפים בברכתם שציונו לברך את עמו ישראל באהבה דלכאורה היכן מצינו שנצטוו לברך באהבה? ולמבואר אתי שפיר שאם יש ציווי לברך בהכרח שהוא באהבה שע"ז עוברת הברכה לבני ישראל.

בסיעתא דשמיא ניתן שוב להשיג את הקובץ הנפלא 'משולחן גבוה' תנינא א' ובו ביורוי הלכה, עיונים והערות ופנינים נפלאים על סדר פרשיות השבוע מכתבי הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

ניתן להשיג בטלפון 054-8419094 או במייל mg036198046@gmail.com

בקרובי אקדש

הרב רפאל הכהן קוק שליט"א בהלויית ביתו שושנה ז"ל

דברי תעצומות וגבורת הנפש וקבלת הדין באהבה, דברי אמונה וביטחון, חיזוק והתעוררות

"איך אעלה אל אבי והנער איננו איתי" "דודי ירד לגנו לרעות בגנים וללקוט שושנים" כתוב במדרש אלו צדיקים שמרטיבים מעשיהם כשושנים, הקדוש ברוך הוא קוטף את הפרחים הכי יפים שיש לו, את השושנה הכי יפה.

ברור שכמו שאבא שליט"א אמר שזה הכי טוב שיכול להיות, ברור שזה הכי טוב, ברור שאם הקדוש ברוך הוא עשה את זה זה הכי טוב גם לה וגם בשבילנו, אין ספק בזה בכלל. ברור כשמש, אבא שנותן לבן שלו סטירה ברור שהמטרה לקרב אותו, המטרה היא להתחזק, ואם אין את הכוחות לעמוד בזה אז הוא לא ייתן לו את זה. ואם הקדוש ברוך הוא הביא את המכה הזאת זה אומר שיש את הכוחות לעמוד, אבל אנחנו צריכים להתחזק, כולנו להתחזק, זה קורבן ציבור, הקרבנו כאן קורבן ציבור, עולה תמימה. שחלילה וחס לא יהא איזו שהיא מחשבת פיגול, אולי אם היתה הולכת בצד של המדרכה היה ככה, או שלא היה אוטו זה לא היה קורה, שכולם יידעו ברור שזה לא ככה, יש רק בורא עולם וחזן מזה אין שום דבר, אם הקדוש ברוך הוא עשה את זה, זה לא משנה, אם לא היה אוטו זה היה קורה לה באותה שעה. באותה שנייה גם התקף לב גם יכול להיות, או דום לב. הגיע הזמן שלה להיפטר מהעולם נקצב בדיוק כמה שנים היא תחיה באיזה רגע ובאיזו שנייה נגזר על בן אדם שיסתלק מהעולם. כשהגיע הרגע במקרה זה היה מכונית. זה יכול היה לקרוא גם על ידי כל ד"א. לא ייתכן שדבר כזה נורא ואיום שהגיע המכונית.. הייתה צריכה השבוע להיות בת 5. שרנו בבית חולים, היום יום הולדת והתפללנו לקדוש ברוך הוא, שיזכה אותנו לעשות מסיבת הודיה ביחד עם היום הולדת, אמרנו לה שנקנה לה בלונים וקיווינו וציפינו באמת. הרגשתי שזה מה שיהיה. כבר אמרנו כל הזמן "מזמור לתודה" ו"נשמת", "תודה לך השם", כבר דמיינו מה יהיה הלאה,

צריך לדעת, כתוב ברבינו יונה שהקיווי לקדוש ברוך הוא, עצם הקיווי זה מביא שמחה לבין אדם, עצם הדבר שאדם מקווה לקדוש ברוך הוא, גם אם בסוף לא קרה מה שרצה, אבל זה מביא שמחה, כי הוא מרגיש קרוב לקדוש ברוך הוא ועוז וחדוה במקומו ואומר רבנו יונה שצריך לדעת שגם אם בסוף לא קרה מה שקיווי אבל כל מה שקיווי מקבל הרבה והרבה בדברים אחרים, שום תפילה לא הלכה לאיבוד. כתוב 'יש מתפלל ולא נענה'. שמעתי לפרש, אין דבר כזה מתפלל ולא נענה. אין כזה דבר תפילה שהלכה לאיבוד אין חיזוק שדיברתי שילך לאיבוד. כמה חיזוקים היה, שמעתי, כמה המון חיזוקים היה במלא מקומות בשכונה כאן, במשפחה בכל מיני מקומות, אנשים שבכלל לא קשורים ובכלל לא מכירים, קיבלו חיזוקים בצניעות בתורה, בביטחון באמונה ותפילה ותהילים היה בלי סוף קבלות. אין 'מתפלל ולא נענה'. יש 'מתפלל ונענה לא'. קיבלתי את התפילה, הקדוש ברוך הוא שמע את התפילה והוא ענה לא, אם הקב"ה, ענה לא, אז הוא יודע למה לא. אין לנו עסק בחשבונות שמייים כלל וכלל. אבל זה ברור כשמש שאם הקדוש ברוך הוא עשה את זה זה הכי טוב. אף אחד לא אשם. גם הנהגה לא אשם. אין שום קפידה על אף אחד, יש רק אחד יחיד ומיוחד שהוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים.

אם היו שואלים אותנו, אותי ואת אשתי רחל שתחיה, האם אתם רוצים לקבל מתנה כל כך יקרה שושנה, שהייתה כל כך מיוחדת, פרח של ילדה איזה מידות איזה ברכות בבית בקול, אבא, מה מברכים על זה? מה מברכים על זה? הייתה מברכת בקול בכוונה, מוותרת ועוזרת מלאת חן ממש משהו מיוחד ראו עליה מיוחד יוצא מן הכלל, אם הקדוש ברוך הוא היה שואל אותנו תגידו לי, האם אתם רוצים אותה לחמש שנים? השבוע היא תהיה בת 5 שנים, ביום חמישי. או שאתם מעדיפים שאני לא אביא לכם אותה בכלל, והיא לא תמות באופן כזה טראגי כמו שהיה, ברור שהתשובה הייתה הקדוש ברוך הוא ודאי שאנחנו רוצים. אם על ידי זה שזה טוב לה ויצא מזה שיתגדל והתקדש שם שמים על ידי זה, ודאי שזה היה שווה, אם נהיה יותר קידוש השם בדבר אחד קטן ודאי שזה כבר שווה כל הדבר הזה. שהרי כל המטרה של הבריאה, "כל הנברא בשמי ולכבודי בראתיו", המטרה של כל הבריאה שיתגדל ויתקדש שמו הגדול. ואם זה מה שהסיפור הזה עשה, ככה אומרים, אז כבר היה שווה, כי זה כל המטרה שהיא נבראה בשביל זה. ידוע שהאמונה מתחילה מאיפה שנגמר השכל. צדיק באמונתו יחיה, האמונה זה לא לדעת ולדבר. זה ה'יחיה' לחיות אמונה. 'רעה אמונה' לחיות אמונה. כשיש אמונה זה מה שנותן את הכוח. לא ייתכן להחזיק מעמד בכלל בלי אמונה, כשהקדוש ברוך הוא נותן את הניסיון,

הוא נותן את החיזוק לאמונה, והוא נותן את האפשרות להגיע לזה ולעמוד בזה, כי הוא יודע שבלי אמונה ובטחון אי אפשר. פתאום מגלים כוחות, הקדוש ברוך הוא נותן כוחות שלא כדרך הטבע.

יש כאן קורבן ציבור. אני כהן, כהן שמקריב בשעת העבודה את הקורבן. יש כאן קורבן עולה תמימה שהקרבנו. עכשיו אנחנו מביאים אותה בחזרה לבורא עולם ואומרים לו אבא, 'נשמה שנתת טהורה', כמה הורים מתפללים לקדוש ברוך הוא בוכים לקדוש ברוך הוא שיזכו להחזיר את הילדים שלהם, שהילדים שלהם יישארו נקיים, טהורים, בלי שום דברים אחרים חוץ מתורה ויראת שמיים שיישארו נקיים, אבא הנה, החזרנו לך אותה עכשיו נקייה טהורה כמו שהיא הגיעה, לא טעמה טעם חטא.

מה הלימוד מהסיפור הזה? המטרה היא לעורר את הציבור, אחד מהחבורה שמת תדאג כל החבורה, 'שה פזורה ישראל' כל כלל ישראל זה משפחה אחת בפרט בני החבורה של הקהילה כאן. המשפחה הקרובה אל החלל הקב"ה מדבר אלינו, הוא לא מדבר לאף אחד אחר, לא לתינוקות שנשבו ואחרים, הם לא מבינים את השפה הזו, חושבים הוא אשם הוא אשם הנהג אשם, לא מבינים שיש כאן בורא עולם שהוא עשה והוא רוצה משהו כאן. אני ישבתי עם השוטר לקבל תעודת פטירה אחרי שהיא נפטרה ישבתי אותו ביחד, הוא אומר לי, תגיד לי מי היה הנהג רוצים ליצור איתו קשר במספר טלפון בשביל להאשים אותו, להאשים אותו באשמה שהוא פגע הוא לא בסדר, הוא עלה על המדרכה, אתה יודע עדים, אמרתי לו לא רוצה שום עדים, לא רוצה להביא לך מספר טלפון, אני לא רוצה כלום, אני לא רוצה להביא מספר טלפון, אמרתי לו תדבר איתי אחר כך. אמרתי לו אין לי שום תביעה על הנהג, אנחנו יודעים שהכל משמיים, לא הנהג עשה, לא, הוא אמר לי אבל הוא עשה תאונה, צריך להעמיד אותו על המקום. אמרתי לו לא, זה לא הוא עשה, בורא עולם הוא עשה את זה. הוא היה שליח, לא רוצה לתבוע אותו שום דבר. מה זה ייתן.

צריך להאמין, כתוב 'ראו כי אני הוא מחצתי ואני ארפא' הקדוש ברוך הוא מחץ אותה ולא הרכב. כשאדם מקבל מכה זה לא הוא זה בורא עולם. מישוהו עשה לו? לא משנה בכל מיני אופנים, יכול להיות לו. הוא עשה לך, לא הוא עשה לך, לא, אני עשיתי לך, מחצתי, אנחנו כל כך קיוונו שיהיה גם ואני ארפא, אבל לא זכינו, אבל זכינו להידבק בקדוש ברוך הוא. אבל זכינו לשמח את הקדוש ברוך הוא. כי אם זה זה מה שהוא רצה, זה ודאי הכי טוב, גם לה וגם לנו וגם לכל בני המשפחה. אם היה אחד שלא היה מסוגל לעמוד בזה אחד מהמשפחה או מהקהילה שלא היה מסוגל לעמוד בזה, אם היה כזה אחד, הקדוש ברוך הוא לא היה עושה את זה, אם הוא עשה את זה, כנראה שאנחנו צריכים לפשפש במעשינו, לעשות חשבון הנפש, להתקרב לבורא עולם. להגיד לו אבא הנה לא לחינם, אנחנו מתקרבים אליך, קורבן לשון קירוב המטרה של הקורבן להתקרב לבורא עולם. קרובים אליך באמת הקדוש ברוך הוא רוצה שנתקרב אליו שנהיה יותר שייכים אליו, ללמוד תורה, לקיים את המצוות, להתחזק ביראת שמיים. להתחזק בבן אדם לחברו, להתחזק באהבת ישראל. כל אחד יודע. לב יודע מרת נפשו מה שהוא צריך להתחזק. כמו שאמר הסבא שליט"א. שדיבר להתחזק 'במאה ברכות' 'באמן' 'באמן יהא שמיה רבא'.

"מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשבית אויב ומתנקם". כמה יש כוח, אתמול ישבנו ליד המיטה בבית חולים, ושרנו שם שירי נשמה, ראינו שהמצב כבר הולך ויורד, לקחתי כוס מים באמצע השירים, ואמרתי, 'אמר ריש לקיש כל העונה אמן בכל כוחו פותחים לו שערי גן עדן'. ככה שרו. לקחתי כוס מים, לקחתי ואמרתי ברוך אתה שהכל נהיה בדברו. בורא עולם, מה שתעשה זה בברכה. כן תחיה, לא תחיה הכל בדבר השם, ישלח דברו וירפאם, יש גם דבר השם, בדבר השם שמים נעשו, ויש גם דבר השם, פעם מבינים ופעם לא מבינים, אבל צריך לדעת שהכל זה רק בורא עולם. אין שום טבע ואין שום מקרה, דברי הרמב"ן הידועים, 'עד שנאמין שכל דברינו ומקרינו כולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם', אמרתי לקדוש ברוך הוא, הרי זה שהיא כן חיה בראת אותה יש מאין ברגע אחד. וכי אפשר לתקן ברגע אחד את המוח שלה, הוא ברא אותה יש מאין וכי יש בעיה לו לתקן את הכל בשנייה אחת. בוודאי שהוא יכול, אבל התפילה הייתה עשה למען שמך, ככה התפללתי כל הזמן ואמרתי לרחל ולכולם להתפלל בנוסח הזה, גם כשהרופאים קבעו שיש מוות מוחי והרופאים אמרו מוות מוחי לא ראינו שיצאו מזה, לא ראינו, אמרתי להקדוש ברוך הוא לא איכפת לי מה שהרופא אומר, מרן הרב זילברשטיין אמר לי, דיברתי איתו בטלפון, אמרתי לו איך להתפלל, מה להתפלל, אמר לי הרב זילברשטיין. מוות מוחי מוות מוחי, כל זמן שנשמה באפו, אני מכיר כמה שיצאו מזה, ודאי שזה לא מצוי. נכון שזה לא מצוי, אבל ודאי חייבים להמשיך להתפלל ולבקש בכל הכוח לא להפסיק. אמרתי לו מה להתפלל, הוא

אמר לי מה שטוב בשבילה, להתפלל עשה למען קדושתך שתהיה היא חפצא של קידוש השם בעולם. קידוש שם שמים כאן בעולם, זה יכול לקרות בשני אופנים, הקדוש ברוך הוא לא רצה שהיא תחיה ותהיי בריאה, אמרתי לקדוש ברוך הוא, אם זה יקרה אני יפרסם את זה בכל הדרכים האפשריות, בכתב ובעל פה, לפרסם בכל המקומות שיהיה נס להתנוסס כולם יראו. מה זה דבר כזה. אבל ה' יכול לפרסם שמו בעולם באופן אחר, הוא בחר שיהיה קידוש השם בזה שהוא לקח אותה. הוא חשב שזה יותר טוב לה, ככה צריך להאמין שזה הדבר הכי טוב בשבילה.

הלימוד שאנחנו צריכים ללמוד ממה שקרה כאן עכשיו. א. רואים מה זה בן אדם, מה זה בן אדם בשר ודם. רמ"ח איברים ושס"ה גידים ברגע אחד לוקח אותו הקדוש ברוך הוא, אתה כלום אתה אפס, בום, נופלת והיא שוכבת בבית חולים. לא יכולה לקום, מה זה בן אדם, זה הלימוד, דבר ראשון, שאנחנו שום דבר, כחומר ביד היוצר, ממילא זה מחייב איך להתנהג אם זה כחומר ביד היוצר, יש יצרן, היצרן אומר איך להתנהג. יש כללים איך להתנהג. יש תורה, יש מצוות יש כללים. יש 5 חומשי תורה, מה מותר, מה אסור, יש משנה ברורה, יש ספרי ההלכה, יש ספרי מוסר איך מתנהגים, 'הלכות' 'הליכות'. יש יצרן, הוא אומר לנו תראה, אני היצרן אתה שום דבר. בשנייה אחת אני לוקח אותך, מי אתה בכלל, אדם יסודו מעפר וסופו לעפר, אתה כלום, תחיה לפי הוראות היצרן. למה צריך להיות כזה דבר שלצאת לרחוב, לא רוצה לקטרג על אף אחד חס וחלילה, אבל אם יש שיקול לצאת לרחוב או לא, כי אולי יראו משהו בלבוש לא צנוע, ישמעו דיבורים לא טובים, למה צריך להיות כזה מצב, הקדוש ברוך הוא אומר הנה, תתחזק בזה, הוראות יצרן איך מתלבשים איך מדברים, איך הולכים, 'אל תקרי הלכות אלא הליכות'. יש יצרן והוא רוצה להגיד לנו כללים. תשמע בראתי אותך יש לי מתכון, אם אתה לא מתאים לזה, אני יזעזע את העולם, הנה קורבן ציבור, הילדה הקטנה הולכת למכולת לקנות ממתק לאחר הדלקת הנרות, וברגע אחד, בום, כלום לא נשאר. יש יצרן תתנהג בהתאם. בצורת התנהגות, בצורת לבוש, בצורה של הכל, 'ולא יראה בך ערוות דבר' אומרים חז"ל 'ערוות דיבור' ושב מאחריך. בעוון ניבול פה, דברים נוראיים, בנים מתים. אין השראת שכינה כשיש ערוות דבר, עד כמה הדבר הזה צריך תיקון בכל המקומות בין אצל הבנים בין אצל הבנות שלא יהיה ערוות דיבור. צורת דיבור איך מדברים, איך מתלבשים ואיך מתנהגים.

הדבר השני הוא. להבין. לנצל את החיים הקדוש ברוך הוא נותן לך כל שניה, וכל שניה הקדוש ברוך הוא מחיה אותך, 'ואתה מחיה את כולם' כל שניה מחיה אותך יש מאין אל תבזבז את זה, אני מדבר אל עצמי, ואני מקווה שמהרגע הזה זה לא יהיה ככה. אחרי שרואים את זה וחיים את זה החיים משתנים. אני מדבר על עצמי בלבד, אולי ביחד נתעורר, מה זה נקרא לנצל את החיים. חאפט אריין תורה לחטוף תורה, אומר ר שלמה מילר, נאך אמול סוגיה, לחטוף עוד סוגיה עוד דף גמרא, עוד מעשה חסד, עוד ויתור עוד הארת פנים לשני, עוד התגברות על היצר עוד חיזוק באמונה. אומר הרמב"ם יקר בעיני דבר אחד מכל עיקרי האמונה יותר מכל אשר אלמדנו, הרמב"ם חיבר ספרים שלמים היד החזקה והוא אומר, אומר הרמב"ם, הכי חשוב אצלי זה לא היד החזקה לא הלכות סנהדרין ולא הלכות ברכת המזון ולא הרבה דברים, הכי חשוב זה אמונה אחד מעיקרי האמונה.

מחן המשגיח רבי דן סגל ביקשנו ברכה, אמר המשגיח במה להתחזק, להתחזק ב"ג עיקרי האמונה, להגיד אני מאמין. הרב גלאי שליט"א אמר להתחזק ב"אשר יצר". "ולקבל שבת לפני הזמן". מה זה "אשר יצר" זה גם כן אמונה. נקבים נקבים חלולים חלולים אי אפשר להתקיים ולעמוד לפניך אפילו שעה אחת. זה אמונה חזקה להחזיר לכולם, אמר רבי ירוחם ממיר, אם אדם היה יודע מה זה פעם אחת אחרי שהוא עושה את צרכיו היה שולח הביתה כל פעם להגיד אני חי, אני נושם, כמה צריך להתחזק באמונה. איך מתחזקים באמונה, 100 ברכות 'אמן' להגיד 'אמן' יהא שמיה רבא'. להגיד אמן, אמן מלשון אמונה, אמונת אומן, כל אמן, 100 ברכות זה המטרה, אומרים חז"ל דוד המלך תיקן 100 ברכות למה? הוא ראה הוא הבין שהקדוש ברוך הוא מביא מגפה בשביל להתקרב אליו, איך מתקרבים אליו? אומרים לו בורא עולם אני מאמין בך, אני קשור אליך כל יום מהבוקר עד הלילה אני איתך ביחד, בורא עולם, כשאדם מרגיש דבוק וקשור לבורא עולם, 100 ברכות, אמן, שזה יהיה נושא בבית. בכל בית לחזק את הנושא של ברכות של אמן. שיגידו את זה, כל ילד אומר שהכול נהיה בדברו, בורא פרי העץ, בין כה אומרים את זה, שיגידו בקול וכולם יענו, אמן. אחרי סעודת שבת בבוקר, לעשות מזה עסק, 'נוטרי אמן', כמה סבא עשה מזה עסק, משקיע בזה, חיבר 3 ספרים נוטרי אמן. לחזק את העניין הזה של אמן. 100 ברכות יהא שמיה רבא, סבא הוא החפץ חיים של האמן, כמה זה בנפשו, סבא

כבר דיבר על זה מקודם. אני חוזר על זה. אני רוצה לחזק את דבריו, אחרי סעודת שבת יקבלו על עצמם, אני מבקש, מכל אחד מהקהילה פה, כל מי ששומע אותי לחזק את העניין הזה בבית, כל פעם בשבת אחרי הסעודה. להביא ברכות "מג"ע א"ש" - מזונות גפן עץ אדמה שהכל, וכולם ביחד כל אחד אומר, וכולם יענו לו אמן, איזה מיליונרים אנחנו נהיה מזה, ולהגיד שזה יהיה לזכות לעילוי נשמת שושנה בת רפאל. עד עכשיו אמרנו בת חיה רחל, עכשיו שושנה בת רפאל, כן, ככה אתה רצית שאני אגיד רפאל, אז שיהיה רפאל, שזה יהיה לעילוי נשמת, כל דבר שעושים עכשיו כל אשר יצר כל 100 ברכות. מי שיכול לפרסם את זה בבניינים, בבית, לפרסם את זה בקווים, לבקש, היא מתחננת, תשלחו לי פעקלע מה היא רוצה? היא מתחננת. תשלחו לי חבילות. כתוב שהילדים יושבים הכי קרוב לבורא עולם. היא הכי קשורה אליו הקדוש ברוך הוא. היא מבקשת פעקלעך שנשלח, לכל חיזוק שיעשו, אמן, כל דבר שאפשר, 100 ברכות, אמן, אשר יצר, ללמוד תורה עם יראת שמייים, חיזוק באמונה, כמה צריך לדבר בבתי אמונה, לשיר שירים של אין עוד מלבדו. ככה אני שר בכל סעודה בשבת. משתדל לשיר את השיר של מרן ר' דן "אין עוד מלבדו אפס זולתו" להחדיר ללב, לחיות את זה, לחזור על זה עוד פעם ועוד פעם, לחיות אמונה. אין שום טבע ואין שום מקרה, רק אתה. בורא כל העולמים, 'האמנתי כי אדבר', הדיבורים באמונה, הדיבור מביא אמונה לבין אדם. לדבר דיבורים של אמונה ובטחון, הבנות יתחזקו בעזר השם יתברך לעבוד את הקדוש ברוך הוא, שלא יהיה חס ושלוש קורבן לריק, שלא יהיה קורבן פיגול, להתחזק בצניעות, הגאון אומר שהיצר הרע של נשים זה צניעות, ולגברים זה ביטול תורה. הגברים שיתחזקו בתורה, וגם בדברים שדיברנו. בנות יתחזקו בצניעות בלבוש שיהיה צורת בת ישראל.

נתפלל לקדוש ברוך הוא. נתפלל לבורא עולם אבא היקר. הקרבנו פה קורבן ציבור, כלל ישראל הקריב קורבן, אבל אבא אנחנו לא מקריבים את זה לחינם, אנחנו רוצים כולם להתחזק. אנחנו מתקריבים אליך באמת, שככה יהיה, מתקריבים אליך. אבא, זה היה שווה, זה היה משתלם, בשביל להתקרב, להתחזק כולם באמונה. בכל מה שדיברנו מקודם.

שושי את הולכת עכשיו לפני כסא הכבוד לפני גנזי מרומים אנחנו לומדים מהסיפור הזה כמו שזה קרה פתאום, פתאום בשנייה אחד פגע בה יד השם, ככה פתאום יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים. גם זה יקרה פתאום. שושי בבקשה ממך תגידי לקדוש ברוך הוא כמו שעשית פתאום מה שקרה לי, ככה תעשה פתאום יבוא אל היכלו אדון, שהמשיח יבוא ויבנה בית המקדש. ושיהיה גאולה שלמה, ושזה יהיה מתוך רחמים, וחסדים מגולים. את ה'רגע באפו' ראינו שנראה עכשיו גם כן את ה'חיים ברצונו'. תתפללי תבקשי מהקדוש ברוך הוא שייתן לי כוח, לאמא ולכל המשפחה, לכל האחים והאחיות. שהיו כל כך היו קשורים אלייך כל כך היינו קשורים אלייך, כולם אהבו אותך, כל המשפחה, כל מי שרק הכיר אותך, היית ילדה מיוחדת, שושנה מיוחדת. ואנחנו יודעים גם כן, שלך הכי טוב שמה. אבל תתפללי, אל תשכחי אותנו, שושי אל תשכחי את אבא ואמא את האחים והאחיות. את הסבים והסבתות שיאריכו ימים ושנים בבריאות ובשמחה. אל תשכחי את החברות שלך בגן, את הקהילה, את כלל ישראל. כלל ישראל רוצה כבר גאולה. רוצים משיח שיבוא משיח מיד, הכל יהיה טוב כשיבנה בית המקדש הכל יסתדר. לא צריך יותר מזה, זה הכל, זה העיקר. גם אנחנו צריכים להתחזק בזה לבקש גאולה. לשלוח לך חבילות לשלוח פעקלעך, הבנים והבנות להגיד שזה יהיה לעילוי נשמת,

אנחנו מבקשים ממך מחילה שושנה, שושי, אם לא התנהגו אליך מספיק טוב. אם הייתי יודע שזה רק 5 שנים הייתי מתנהג אלייך יותר טוב בשמי בשם האמא כל האחים כולנו מבקשים ממך מחילה. בטוח שאת מוחלת לנו, נתפלל להקדוש לברוך הוא שיהיה "בלע המוות לנצח ומחה השם אלוקים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר" העיקר כמו שדיברנו שזה לא יהיה קורבן ציבור לחינם, קורבן תודה, קורבן עולה, שייצא מזה חיזוק גדול לכולם. שיהיה מזה קידוש שם שמייים, אז זה יהיה משתלם, שכך יהיה באמת. שנזכה כבר לגאולה השלמה ולתחיית המתים במהרה בימינו אמן.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 71 | טבת תשפ"ד | י"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות' | k.gilyonot@gmail.com

גלידה בטעם חירות

יש לנו ילד בן שש, ילד מתוק וחכם, שהיה מעורב בתאונת דרכים, ויצא בריא ושלם בניסי ניסים, אבל מאז הטראומה ההיא – סובל מגמגום וחרדה. לאחר כירורגים רבים קיבלנו המלצות על מטפלת באומנות בעלת ניסיון וידע רב המתגוררת בסביבתנו, שיכולה להועיל לילד, המחיר שאותו גבתה לפנישה היה גבוה מאוד, המפגשים איתה חייבו את אשתי להפסיד שעות רבות בעבודה, אבל מה לא עושים למענו של ילד סובל? היינו מוכנים לעשות הכל...

הילד הגיע אליה לשבע פגישות, ועקב קושי כלכלי זמני חשבנו לעשות הפסקה של שבועיים שלושה, אך היא הסבירה לנו כי הרצף הטיפולי חשוב מאוד, והפסקה כזו עלולה לפגוע בתהליך העדין המתקדם בקליניקה שלה. ואנו השגנו גמ"ח ומימנו את המשך הסידרה במאמץ גדול כדי לא לפגוע ברצף החשוב כל כך. והנה, לפני המפגש העשירי, פחות משעה לפני מועד הפגישה מתקשרת המטפלת הנכבדת אל רעייתי ואומרת לה ש'עקב מצב חירום משפחתי אני חייבת לבטל את הפגישה'.

מה ניתן לעשות למול הצהרה כזו? שום דבר. הרי מצב חירום הוא מצב חירום, ואין מה לעשות בעניין. אישתי ניסתה לשאול האם ניתן לקבוע מועד אחר השבוע, אך המטפלת הייתה לחוצה מאוד, ואמרה שתנסה לחזור אליה בשעות הערב. אמרה

– וניתקה את השיחה.

אשתי, שכבר וויתרה על בוקר עבודה, וידעה כי הילד מחכה לה בחיידר, שתבוא לקחת אותו לשעת התרפיה לה הוא כל כך מחכה, החליטה שאין ברירה. היא תשחרר את הילד, ותיקח אותו לקניות, תעניק לו זמן איכות של אם וכנה, וכך תפצה אותו על המפגש שהחסיר.

חשבה – ועשתה. הרציאה את הילד מן החיידר, הסבירה לו כי הפגישה עם המטפלת התבטלה בשל משהו איום וגורא שקרה, ואמרה לו שבמקום זאת יילכו רק שניהם לטיול נחמד. למרבית הפלא – על אף שכרגיל שעת איכות כזו משמחת את הילדים, הילד הצטער על המפגש הטיפולי שהוחזק, ואישתי שרצתה לשמח אותו הכטיחה לו שתקנה לו גלידה בחנות גדולה ויפה שנפתחה במרכז המסחרי לא מזמן.

למרבית הפלא – אפילו הצעת השוחר בדמות הגלידה לא הועילה כל כך, אבל השמש הנעימה ומנוף גדול שהודמן להם בדרכם ריככו את את האכזבה, וכאשר הגיעו סוף סוף למרכז המסחרי כבר היה הילד עליו, והמתין בקושי לרגע בו יכנסו בשעריה של חנות הגלידה.

אישתי הזדוזה איפה לבצע את הקניות וסידורים הדרושים לה במהירות האפשרית, ובזמן בו אמורים היה הילד להיות באמצעה של הפגישה הטיפולית, נכנסו שניהם לחנות הגלידה.

הנה, מי יושבת שם, כשגבה מופנה אל

הפתח?

לא אחרת מאשר המטפלת הנועדת, המדברת גבוהה גבוהה על חשיבות הרצף הטיפולי, האישה לה אנו משלמים הן עתק מדי שבוע, ודיווחה הבוקר על 'מצב חירום משפחתי'!

ומה היא עושה שם בחנות הגלילות?

מלצרית שהביאה עוגת גלידה ובה תחובים זיקוקים ואיחלה בקולניות 'יום הולדת שמח' – גילתה לאישתי את התשובה. המטפלת פשוט יצאה לחגוג יום הולדת לאחותה הצעירה!

אשתי כעסה ונפגעה כל כך עד שידיה התחילו רועדות, האם אין ברשה בעולם? איך אפשר להגדיר 'יום הולדת' כמצב חירום משפחתי? איך האישה הזו, שדחקה בנו לקחת הלוואה כדי לשמר את הרצף הטיפולי, לא חושבת שמינימום של הגינות הוא לשמור עליו גם מצידה?

ואם החליטה לבטל, למה שיקרה?

ואם שיקרה... איך אפשר לסמוך עליה בכלל, ולהמשיך להפקיד בידיה את אוצרינו היקר?

השאלות היו טובות, ללא ספק.

ועל כולן עלתה שאלה אחרת, חזקה לא פחות: האם יש, בכל זאת, דרך לדון את המטפלת לכף זכות?

ומה דעתכם? כיצד ניתן לדון את המקרה לכף זכות? אלו פרטים חסרים ישפכו אור על הסיפור?

את רעיונותיכם אתם מוזמנים לשלוח אלינו למייל k.gilyonot@gmail.com עד יום ראשון הקרוב.

בגליון הבא יובא סופו של הסיפור.

יש לכם סיפור אמיתי ומעניין שיכול להתפרסם במדור (בטשטוש פרטים)? נשמח לשמוע אותו!

שלחו את הסיפור בקצרה, וצינו מספר טלפון לחזרה.

מזן הפתרונות שהתקבלו במערכת לסיפור משבוע שעבר

שהדירה ריקה (ישנם היום שעוני שבת שניתן לכוונם על פי ימות השבוע)
* אולי האשה לכד בכית כל היום, ובגלל המצב היא חוששת להיות לכד אז מוזיקה נותנת לה תחושה שהיא לא לכד.

תודה לשולחי הפתרונות:

ו. כדול, משפחת שפירא, ג. שומוני, יוסי ולדמן, ישראל חיים בלומנטל, ש. קסטנברום, יעקב אהרן שטיין, משפחת ענבל, משפחת שפר, א. אטיאס, ש.ע. י. דורפמן, ש. סיסר, משפחת קרפנשיף, יוסי ב. ימר, א. גלור, מ. לרמן

* יכול להיות שלאחד מבני הזוג היה טראומה, ומצב המלחמה הכניס אותו לחרדה/דיכאון והמוזיקה הייתה נחוצה לו כדי להירגע.
* אולי הם מארחים ילד מהדרום שצריך להסיר את דעתו ממראות זרועה שראה, והמוזיקה מסייעת לו בכך.
* אולי השכן שלידם מדליק רדיו/טלוויזיה בקול, והם מדליקים שירים בשביל לא לשמוע את המתרחש בדירתו.
* ייתכן שהזוג עזב את הדירה (אולי עוד לפני החג) והשאיר מוזיקה מופעלת על ידי שעון שבת, כדי שגנבים לא יידעו

סופו של הסיפור משבוע שעבר

מיוחד באשקלון", השיבה לו בעלת הבית, "וכיון שידעתי כמה ההורים מתקשים להתמודד עם הילדים בבית כאשר אין לימודים מסודרים, הרי שלאחר שהתחילה המלחמה ביקשתי משתי גיסותי עזרה, ולקחנו חמישה ילדים הנה, למען 'נופשון' מאולתר, כדי להקל על המשפחות שגם ככה מתמודדות עם מצב לא פשוט בכלל".

"והם כאן כל היום, כל יום? וישנים כאן גם בלילה?" ניב התקשה להאמין למראה עיניו, "איזה חסד! לא יאומן! אבל רגע, בדירה כזו קטנה? אפילו בלי מרפסת? איך אתם יכולים לשרוד בכזו צורה? לא יאומן, לא יאומן! איזה לב זהב!" ולאחר רגע התעורר הוסיף: "תדוידו אותם אלי לגינה מפעם לפעם, שיראו קצת שמש, זה חשוב ממש!" ואלי פנה ואמר: "הם לקחו כנדול, אה? מהיום, כל יום אני בבית כנסת, גם לשחרית וגם למנחה!"

ויכולנו לראות צל על עינית ההצצה, וסוף סוף נפתחה הדלת, מגלה לעינינו בלאגן עצום. מזרנים נערמו זה על גבי זה בפינת הסלון, מזוודות נערמו בפנימה השניה, צעצועים היו פזורים על הרצפה, וכתוך כל המהומה הזו הסתובבו... כחמישה ילדי חינוך מיוחד.

"אנחנו... באנו בקשר למוזיקה", גמגם ניב. "המוזיקה? היא מפריעה?" נחרדה בעלת הבית הצעירה, "בין שתיים לארבע אני מקפידה לכבות, כדי לא להפריע לאף אחד, אבל בשעות האחרות אני חייבת להפעיל אותה על ווליום גבוה, קוֹכִי - " החוותה על אחד מן הילדים, "נבהל מאוד מרעשי הפיצוצים, ורק המוזיקה עוזרת לטשטש אותם".

"לא, לא זה בסדר", אמר ניב, סוקר את הילדים, "מאיפה הם הגיעו, כולם?" "לפני החתונה עבדתי במוסד לחינוך

תקציר הסיפור משבוע שעבר:

בימים הקשים ביותר לאחר האסון בשמחת תורה, עולים צילי מוזיקה עליזה מדירתם של זוג צעיר, ללא ילדים, המתגורר בשכונה 'מתחרדת', השכנים מתרעמים על לב האבן של השכנים, שמוסגלים לשמוע מוזיקה שכזו בעוד כל עם ישראל שרוי באבל ובצער.

כיצד ניתן לדון את השכנים לכף זכות? כמוכן שהצעתו של ניב לעלות אל השכנים ולהתעמת איתם - לא מצאה חן בעיני, אולם הוא לא שעה למילות ההרגעה שלי, ואני נחרתי אחריו כשליכי כבד עלי. כאשר התייצבנו מול דלתם של השכנים החדשים, יכולתי להבין ואף להזדהות עם כעסו של ניב, המוזיקה הייתה שמחה וקולנית באופן חריג, ונאלצנו לצלצל בפעמון בחזקה כדי להישמע. עוד רגע חלף, בפאנומיות, השתרר שקט. עוד רגע חלף,

סיפורים מן הקוראים

התפלאתי לראות אברך צעיר שניגש אלי בשאלות הלכתיות מפעם לפעם, יושב בבית המדרש ולומד כשהוא לועס מסטיק. התלבטתי מאוד האם לגשת ולהעיר לו על כך, ולבסוף החלטתי כי 'שב ואל תעשה עדיף', וכלאיתי את דברי הביקורת שלי ולא השמעתי אותם.

להפתעתי המרובה, בהתקרב תפילת מנחה נגש אלי האברך ובפיו שאלה - היות וקיבל על עצמו לצום בה"ב אך הבוקר טעה ושטף את פיו, האם יכול הוא לומר 'ענגו'.

'עד שאתה מדבר על שטיפת בה, דבר על לעיסת מסטיק...' אמרתי לו, הוא, נבוך כולה, נענה והשיב: "זה לא מסטיק, זו סתם פיסת ניילון שאני לועס מהבוקר כדי לא להרגיש את הרעב".

ה.פ מירושלים

התגייסתי כדי לאסוף כסף עבור בר מצווה של ילד ממשפחת מצוקה המתגורר בשכונתי. טרחתי רבות כדי לגייס כסף לכל צרכי האירוע - מן התפילין והאולם, ועד לכינוס עבור אחיותיו של חתן בר המצווה; נשים צדקניות התגייסו להכין את הסעודה ואף לערוך בר מכובד, והתאמצנו בעניין מעל ומעבר. תלמאד. שבמחיר העלות שלו ניתן היה לכסות את כל הוצאות האירוע, כולל התפילין, ואף היה נשאר עודף...

האנשים התחילו להתלחש, ואחד אומץ ונגש אל אבי חתן בר המצווה כדי לברר את העניין. התברר לנו כי אחד מחבריו של האב, שנמצא בשנת האבל על אביו, קיבל את השעון מתנה, וכיוון שאסור היה לו לחדשו, הביא אותו לידידו בהשאלה, כדי שיחדש אותו עבורו, וישמח בו ביום שמחתו של בנו.

החפץ בעילום שמו

הלכה למעשה מהנאמר בפסלם וית.

מכתב מכה"צ רדי יצחק גינזבערגי צנזורה שכתב קצת קורותיו.

שמעתי קצתן אחרון על מכורל אחד בחומל קלם סטורנ", דבר שזה הי' חידוש גדול בשבילי בהסקרה והלואי שיהי אצלי גם במעלה. בחשבי לגילויים בכתות הנלל של מחקר ג"ב מצננים אותך אמרת לכתוב לך את זה. נאדורתי אצין דעה אחי השאלה של ... אלי כמה לעזת שאני יסן ואם אני נח מספיק.

דברי הסטורנ" הם על הקסוק בבראשית פ' ויתו שכתוב בישלכר: "וירא מנוחה כי טוד ואת האלף כי נצחה וט שכמו אסקול ויהי למס דודג" וזה לשון שם: "שילכר דאזה שהמנוחה בשלמות המושכלות אשר בו תנוה הנלל כמען, ומצאו מראוץ לנפשותכ" להוא הטוד והתכלית המכוון, וט שכמו אסקול צול תורה". זאת אמרת שילכר כראותו שמנוחה הנלל הוא הטוד והתכלית המכוון, וט שכמו אסקול צול תורה. כל הצמן חלגתי, שמנוחה אדם מקדל

צ"י להנא נח וא"כ מה לאדם נח יותר הרי צריך להיות לו יותר מנוחה, ומזה למדתי שצנן בדבר בן, אל שמנוחת הגוף אדם יכל לקדל צ"י מנוחה גופנית, אבל מנוחת הנלל אדם מליג רק כלהוא מקדל צנן צול מלכות שלים והוא נמצא קצמל דבדזה. וא"כ הלא כואים מכאן גילוי גדול בכתות הנלל והרי זה גם שניני גדול למי שנוצה אהליג את המעלה הגדולה של מנוחת הנלל (אולי פדס יצאלנו דוד אהרתיק את הדיבור על זה) שאין הלצה לזה אנוח מלדבדזה אלאי אדכדזה אהנס יותר ויותר קצמל דבדזה ואזון בדומקה של ההלכה. דבר זה

הבגלט כמו תולי שאין מנוחת הנלל צ"י מנוחת הגוף אדם. בזה ג"כ הדלת, מה שדני וליקפ הנמצאים בבין הצמנים דהקדמה, אינם מוסיפים במלקל ואינם לדדים כצון ממנוחת הגוף והלגתה מיותרת במאכליהם, כי מכיון של אדם מלט וחול יותר דמחק אינו נותן אדם מנוחה בליקרי מנוחת הנלל צ"י השלמה גופנית גרידא, רק הם מוכרחים גם אלמוד מספר לעזת כל יום ועל ידי זה דאים הם למנוחת הנלל וא"כ אין זה יספיק אם אפי' אשן הרבה כי הליקרי הוא הטוד הלא הוא מנוחת הנלל וזה לא מליקרי דלינה ומנוחה גרידא וכנ"ל.

פרשת ויחי

דיני קידוש [ב]

סעודת ליל שבת

א. מצות עשה מן התורה לקדש את השבת בדיבור, שנאמר (שמות כ ח) 'זכור את יום השבת לקדשו' [כלומר, זכרהו וקדשהו בדברי שבח], ורבנן קבעו קידוש זה על היין. וצריך לזכרו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש וביציאתו בהבדלה. הקידוש בליל שבת חיובו מהתורה והקידוש ביום חיובו מדרבנן. יש שמקדשים על היין גם לפני סעודה שלישית, אולם מצד הדין אין חיוב קידוש בסעודה שלישית (שו"ע סי' לא ז), ומכל מקום טוב להדר ולשתות יין בסעודה שלישית (מ"ז תקנ"ט ס"ק יא), כדי להחשיב את הסעודה, ודי בשתיית מעט יין (חוט שני ח"ז פפ"ה סוף ס"ק ט). ב. נשים חייבות בקידוש כמו האנשים, ויכולות להוציא את האנשים ידי חובתם, אבל אשה לא תוציא אנשים שאינם מבני משפחתה מפני הצניעות. קטן וקטנה המבינים מהו שבת יש לחנכם לשמוע קידוש (שו"ע רע"ב ז ומ"ב ס"ק ג).

סעודת יום שבת

א. כשיבוא לביתו מבית הכנסת ימהר לעשות קידוש, משום שמצוה להזכיר את השבת מיד בכניסתה (שו"ע רע"א ס"א ומ"ב סק"א), ואסור לטעום כלום לפני קידוש ואפילו מים, והאיסור חל באיש משעה שקיבל עליו שבת בפה או בתפילה, ובנשים אחרי הדלקת נרות שבת, שבהדלקת נרות האשה מקבלת שבת (שו"ע רע"א ס"ז ומ"ב ס"ק י"א וסי' רס"א ס"ק כ"א). ב. שני אנשים העושים קידוש להוציא בני ביתם, לא יקדשו יחד, ששתי קולות יחד אינם נשמעים (מ"ב רע"א ס"ק ג).

סעודה שלישית

א. בכוס הקידוש צריך שיהיה לפחות רביעית יין, אולם אין צריך לשתות את כל הכוס, ודי לשתות מלא לוגמיו [צד אחד של לחי מלא יין], וזהו רוב רביעית. ולכתחילה צריך שהכוס תהיה מלאה, ובדיעבד אפשר לקדש על כוס שאינה מלאה אך צריך שיהיה בה לפחות רביעית יין (שו"ע רע"א ס"ג ומ"ב ס"ק מז). שיעור רביעית, לדעת החזו"ן איש (שיעורין על חוה"ל) 150 סמ"ק, ולדעת הגר"ח נאה 86 סמ"ק. ב. לכתחילה טוב שהמקדש בעצמו ישתה מלא לוגמיו, ובדיעבד אם השומעים שתו כל אחד מעט, וביחד שתו כמלא לוגמיו, אף שהמקדש עצמו לא שתה כלום יצאו ידי חובה, ובלבד שישתו כולם בתוך שיעור זמן של כדי אכילת פרס (שו"ע רע"א יד ומ"ב ס"ק עג). מצוה מן המובחר שכל השומעים יטעמו מעט מהיין של הקידוש (שו"ע פס"מ ס"ק ע"א).

מה שבוטל טוב

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 29

ידיעת התורה (ח)

חלקי התורה. כידוע כל מבט החיים של הגר"ח היה מבט תורני בצורה מאד מוחשית והיה מתבונן על כל מאורע במשקפיים של תורה, אך אפשר להעתיק את המהלך לצורת הלימוד ולהמחיש ולצייר במחשבתנו את המקרים והדינים הנלמדים, וכך הדברים יקבעו בזכרוננו בע"ה.

לימוד מתוך חוויה

כפי שנתבאר בפרקים הקודמים מערכת הזיכרון בנויה בצורה של מסננת, והיא דוחקת הצידה הרבה ידיעות, ורק ידיעות מסוימות נחרטות היטב בזיכרון האדם.

במחשבה ראשונה נראה כי המערכת השכלית הינה מערכת נפרדת שאינה מושפעת כלל מהמערכת הרגשית, והיא דנה בכל דבר בצורה שכלית טהורה (דהיינו השיקולים הם בעיקר האם הדבר אמיתי והאם הוא הגיוני). אולם המציאות היא שהשכל מושפע הרבה מהרגש, וגם הניתוח השכלי של הבנת הדברים מושפע הרבה מהנטיית הרגשיות של האדם, וממילא המסקנות - גם השכליות - מושפעות מהנטיית האישיות של האדם. לא נאריך בנושא הרגשי שאינו קשור ישירות לכוח הזיכרון, אך מערכת הזיכרון בהחלט מושפעת מהרגש, ולכן חשוב לדעת שככל שהאדם מחובר לנלמד בצורה רגשית הוא ילמד ויבין וגם יזכור אותו היטב.

הבאנו בעבר את דברי הסטייפלר בספרו ברכת פרץ (פרשת לך לך) לענין לימוד מתוך סקרנות, ובכלל דבריו מבואר גם היסוד שכאשר הלימוד הוא חוויתי הדברים נזכרים יותר. וזה לשונו: "הנה ידוע שהדבר שעושה על האדם רושם גדול של שמחה את זה הוא זכור זמן רב, שהדבר נשאר חקוק מאד בזכרוננו, אבל דבר שאינו משתוקק עליו והשגתו אינו משמחו, זה הדבר אינו עושה רושם עמוק בנפשו ובזמן קצר הוא משכחו, על דרך שאמרו חז"ל (שבועות ל"ד:) מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה, וממילא יוצא מכאן שהזכרון שיזכור את תלמודו הוא לפי ערך רוב תשוקתו והשתדלותו להשגת התורה, ולפי רוב השמחה שבא לו בהשגת דבר מדברי תורה כן יהא זכירתו במה שלמד".

מעשה בת"ח שהגיע לישיבה מסוימת, ונתבקש לבחון את הבחורים על תלמודם. לאחר שנוכח כי התלמידים שולטים היטב בחומר הנלמד, שאל אותו ראש הישיבה האם התלמידים נופלים בידיעותיהם מהבחורים שלמדו עימו בצעירותו, ענה הת"ח שהגם שהבחורים הצליחו במבחן ישנו הבדל גדול בין דורינו לדור הקודם, והביא דוגמה לדבר מהגמרא בתחילת מסכת בבא מציעא שלאחר שהגמרא מבארת את דברי המשנה בדין שנים אחזים בטלית, הגמרא שואלת 'למיא מתני' דלא בן ננס', ואמר אותו ת"ח שכאשר הם היו לומדים את הגמרא הזו השאלה הזו היתה כואבת להם, למה שכן ננס יחלוק על דברי המשנה, מפני שכאשר הם למדו את דברי המשנה הם היו מחוברים לתוכן ולהבנת הדברים, עד כדי שהעלאת האפשרות שכן ננס חולק על הדברים היה בה מעין פגיעה אישית... ואילו כיום השאלה לא מעוררת שום רגש אצל הבחורים, ורק מבררים בצורה שכלית האם בן ננס חולק על דברי המשנה או לא.

העולה מן הדברים, שכאשר האדם לומד את הדברים מתוך חיבור לתוכן, ממחיש לעצמו את הדברים, וחווה את הלימוד כדבר שנוגע לו ומעניין אותו, יהיה אכפת לו באופן אישי מכל דין ומכל סברא, וממילא הדברים יכנסו לעצמותיו ויזכרו לו לטווח ארוך. אבל כאשר הדברים נלמדים בצורה שכלית של איסוף מידע ושעשוע אינטלקטואלי ללא חיבור והמחשה וללא חוויה, אין ללומד חיבור לנלמד והדברים לא יזכרו אלא במעומעם (ואם בכלל). לכן הרוצה לשמר את דברי התורה שלומד בזכרוננו, יראה לגשת ללימוד בצורה חוייתית, להתעניין בדברים ולחבר אותם אל המציאות המוחשית ע"י ציורים מעשיים, ובכך מלבד שהלימוד יהפך לחויה עמוקה, יזכור את החוויה בסיעתא דשמיא לאורך ימים ושנים.

ביארנו בשבועות הקודמים ארבעה מתוך עשרה גורמים המשפיעים על הזיכרון. א - חשיבות ויקרות הענין הנלמד, ב - לימוד וקליטת הנלמד בצורה מסודרת, ג - החלוקה לכללים ולפרטים, ד - עריכת הקשרים בין הלימודים החדשים לבין מה שנלמד בעבר. השבוע נעסוק בע"ה בשני גורמים נוספים המסייעים להצליח לזכור לאורך זמן את הלימוד - המחשת הדברים, ולימוד מתוך חוויה.

המחשת הדברים

כתב בספר דרכי התלמוד (ח"א אות ז'). ספר שנכתב לפני כשש מאות שנה ע"י רבי יצחק קאנפנטון שהיה רבו של המהר"י אבוהב רבו של מרן הבית יוסף) "יש לך לבקש המשלים ודמיונים לכל דבר ודבר, עד שיתקרב לשכלך וידבר בלבך ולא תשכחנו, וזה מועיל לנזק השכחה ומכשוליה ומוסיף חוזק ואומץ בעיון". מבואר שענין המחשת הלימוד מועיל הן לידיעת הדברים והן ללימוד בהבנה ובעיון.

ניתן לומר שאחת הסיבות העיקריות לקושי בזכירת הלימוד, היא אופן קליטת הדברים כנתונים יבשים שאינם נתפסים במערכת המחשבה והזיכרון בצורה מוחשית. יתכן שאדם ילמד את סוגיה ואפילו יעמיק בהבנת המושגים, אבל הדברים נשארים במערכת הדעת כידיעה שכלית ללא ציור והמחשה מעשית, וכל ידיעה שאין לה המחשה וחיבור לעולם המעשה אינה נתפסת כראוי בזיכרון. הדברים אמורים לא רק לגבי לימוד הלכה מעשית שבה בוודאי ראוי לצייר ציור מעשי לאופן המדובר, אלא בכל נושא אותו לומדים כדאי לצייר ציור מעשי להמחשת הדברים בעולם המציאותי.

ננסה להציג את אופן הלימוד בצורה זו ע"י תיאור המחשבה בזמן הלימוד של הגמ' בריש מסכת ברכות (כמובן שזאת דוגמא בעלמא, ועל כל אחד לצייר את הציור המתאים לו) "מאימתי קורין את שמע בערבית" - אדם נמצא בליל שבת בקיץ ורוצה להתפלל הכי מוקדם שאפשר, הילדים עייפים, מתי הוא יכול להתחיל לקרוא ק"ש ולהתפלל? "משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן" - בעזרת ד' לעתיד לבוא ינהגו דיני תרומה כצורתם והכהן קיבל תרומה אבל הוא טמא, ומחכה מתי יוכל לאכול. הוא כבר טבל, אבל עדיין צריך להמתין עד צאת הכוכבים... והוא הדין לענין ק"ש, עליו להמתין עד צאת הכוכבים. רגע, ואם יש מצב הפוך, הוא עסוק מאד, באמצע ללמוד או משהו אחר, עד מתי הוא יכול לקרוא ק"ש הכי מאוחר? אומרת המשנה - "עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר". ומה הטעם לשיעור זמן זה? מה יש אחרי ד' שעות, הלא הלילה עוד לא נגמר? מבארת הגמרא שלדעת רבי אליעזר לומדים ממה שנאמר בפרשת ק"ש 'בשכבך' שהוא הזמן שבו פונים לישון, וכן הוא בק"ש של שחרית עליה נאמר 'ובקומך', ואחרי ד' שעות מתחילת היום א"א לקרוא ק"ש. ולפי זה בימות החורף צאת הכוכבים בשעה 5, ממילא בשעה אחת עשרה בלילה א"א לקרוא ק"ש! האם כך ההלכה? ממשיכה המשנה ואומרת שחכמים חולקים, ומסתמא יחיד ורבים הלכה כרבים... נראה מה דעת חכמים - "וחכמים אומרים עד חצות" - למה חצות? האם לדעתם זהו הזמן שבו הולכים לישון? וכי זו מחלוקת במציאות? מבארת המשנה ששיעור זה הוא גזירה דרבנן, ועשו סייג שלא יבואו לדחות את ק"ש לשעה מאוחרת ולשכוח לקרותה לגמרי.

הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א סיפר שראה פעם את מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל הולך ברחוב וצוחק, שאל אותו הרב טורק למה הוא צוחק, ור' חיים ענה לו שהוא ראה מחזה מצחיק, כלב מלך. שאל הרב טורק אל מה הדברים מכוונים? ענה לו הגר"ח שהוא ראה חתן יושב ברחוב ואוכל, והרי חז"ל אומרים שחתן דומה למלך, ומאידיך אומרים חז"ל שהאוכל בשוק דומה לכלב, וא"כ הוא ראה מלך כלב. אצל מרן הגר"ח הלימוד היה כה מוחשי עד שכאשר ראה במציאות את קיום דברי חז"ל הגיע לידי צחוק... אולי זהו אחד הגורמים לידיעת התורה המופלגת של מרן הגר"ח זצוק"ל בכל

וארטים **לפרשת השבוע**

מז כט. ועשית עמדי חסד ואמת.
אומר רש"י חסד שעושים עם המיתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום. ויש להקשות הא מובא בחז"ל במ"ק שהקובר ע"כ יזכה לקבורה כבדוד, וא"כ כן יש לו תגמול; ומתוך ע"כ החתן המופלג בחיר תפארתה שמעון משה מלמד בעל ה"אבני שהם", שאמנם הוא מקבל תגמול, אך מא שישים לב רש"י לא אומר שמדובר בחסד ללא תגמול, אלא שהוא לא מצפה לתגמול, וזה אכן נכון שהרי אף אדם לא מצפה למיתתו.

מז לא. וישתחו ישראל על ראש המטה.
אומר רש"י שהודה לה' על שמיטתו שלמה ולא היה בה רשע שהרי יוסף מלך.

ורבים תמחו מה הקשר בין ה' שיוסף הוא מלך לזה שאין בו רשע; וי"ל דהנה לעיל על הפסוק וישמע ראובן ויצלחו מידם, ואמרים חז"ל שהטעם שראובן רצה להצילו משום שהיתה לו הכרת הטוב לחלומות של יוסף, כי עד החלומות של יוסף היו צד לומר חלומות שווא ויבדור, אבל כעת הוציאו מכלל השבטים, ובחלום שאמר יוסף אחד עשר כוכבים משתחוים לי הוברר לו שהוא נשאר כאחד השבטים, ואף יעקב ידע ד"ה, אבל כל עוד החלום לא התגשם, היה צד לומר חלומות שווא ויבדור, אבל כעת כשהוא רואה שיוסף מלך, ממילא הוא הבין שהחלום הוא אמת וא"כ מטתו שלמה ואין בה רשע.

מח ה-ז. אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי. ואני בבואי מפנז מנתה עלי רחל וגו'. וברש"י דע כל שע"פ הדיבור עשיתי כן.
וצריך להבין מה הקשר בין מיתת רחל (שהיה יעקב צריך לומר שקבר בדרך בית לחם ע"פ הדיבור) לאפרים ומנשה כראובן ושמעון. י"ל שיעקב אמר שיוסף מקבל פי שניים בנחלה, (היינו דהוא הבכור ומקבל ע"י מנשה ואפרים שהם כבי שבטים פי שניים). היה קשה ליוסף א"כ למה לאה נקברה יחד עם יעקב במערת המכפלה ולא רחל, הא רחל עיקרן הבית כי רואים שיוסף הוא הבכור, מזה שנאמר לו כראובן ושמעון יהיו. ע"ז תירץ לו יעקב דע כל שע"פ הדיבור עשיתי כן. **עו"ל** שיעקב לכאורה לא יכול לתת ליוסף ב' חלקים בארץ ישראל דהא אין הבכור נוטל בראוי כמבחומוץ. וארץ ישראל לכאורה עד"ין לא הגיעה להם. וי"ל ע"פ הרמב"ן שארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו והיא בקדושתה עוד טרם נחלו את הארץ. וראיתו (של הרמב"ן) ממה שרחל מתה לפני שהגיעו לארץ כדי שלא יהיה יעקב בארץ ישראל (ששם קיימו האבות את כל התורה) נשוי לבי אחיות. א"כ חז"ין, אומר הרמב"ן, שהארץ היתה בקדושתה עוד קודם שעלו אליה, ולכן זה לא **יאו"י** ועקב יכול להוריש ד"ז לבניו בחייו. וזמ"ש אפרים ומנשה וגו'. ואך אני יכול לתת ד"ז הרי זה ראי, י"ל שרחל מתה בדרך. כי אר"י כבר שייכת לנו ולכן היא לא יכלה לעלות עמו כדי שלא יהיה נשוי בארץ לשתי אחיות. ומטעם זה אני מורישו ליוסף.

מח ז. ואני בבואי מפנז מנתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבוא אפרתה ואקברה שם.
והנה הוסיף כאן רש"י מדת ארץ הוא אלפיים אמה כמידת תחום שבת. ויש להקשות הא לעיל פרק לה פסוק טז בסיפור של פטירת רחל ג"כ כתוב כברת ארץ ולמה שם רש"י לא אמר שזה בתוך תחום שבת של אלפיים אמה; וי"ל ששם לא היה צורך להסביר למה קבר אותה באותו מקום. אבל כאן יעקב בא לספר ליוסף כדי שלא תהיה תרעומת עליו למה לא קברה יחד עמו וע"פ האבות (וכמבאר ברש"י כאן), אומר רש"י שזה היה יע"פ הדיבור, והיה קשה לרש"י מה התרעומת שהיתה יכולה להיות ליוסף, וכן מה היה צריך לקבורה שם ע"פ הדיבור, וכן קי"ל דמת כמזוה קונה את מקומו ואסור לטלטלו, ולכן קברה היכן שמתה; וע"ז תירץ רש"י שהיה זה בתוך תחום אלפים אמה וקי"ל (נטור יו"ד ששד) דרק אם נמצא המת חוץ לתחום רק אז קונה את מקומו, וכשמת בתחום נקבר בעיר, והשיבו יעקב שזה ע"פ הדיבור.

מח ט. בני הם אשר נתן לי אלוקים בזה.
וברש"י בפסוק הקודם כתוב שיעקב לא רצה לברכם לפי שמעיד לצאת מהם רשעים, וממשיך רש"י בפסוק שלנו שיוסף הראה לו שטר אירוסין וכתובה אז הוא נאות לברכם. וקשה: א. הרי אדם נידון לפי שעתו (יעו"ן ברש"י לעיל כא יא) וא"כ קשה למה יעקב לא רצה לברכם, ועוד מה הוסיף לו שראה שטר אירוסין וכתובה; וי"ל דקושיא מיתרצא בחברתה. הנה אדם נידון ע"פ מה שהוא היום, מלבד בן סורר שנידון ע"ש סוף והטעם מבואר בהורש"א מכיוון שהוא נולד מיפת תואר ולידתו (בסוג של)איסור אז נידון ע"ש סופו, ע"כ דברי המהרש"א. וא"כ כאן יעקב לא רצה לברך משום שאולי יליתם באיסור אז דנים ע"ש סופם, וכשיסוף הראה לו שטר אירוסין שהנישואים היו בהיתר אז ממילא אין דנים אותם ע"ש סופם ורואיים לברכה. **ולפ"ז** יובן מה שכתוב **בפסוק כ. ויברכם ביום ההוא לאמר בן יבוך ישראל.** לכאורה המילה **ביום ההוא** מיותרת, כי היה אפשר לכתוב ויברכם לאמר, ולג"ל י"ל שביברם ביום ההוא היינו לפי מצבם באותו היום.

מח יא. ראות פניך לא פיללתי והנה הראה אותי אלוקים גם את זרע.
ולפי דברי חז"ל יובנו הדברים היטב. הנה בימות ס': סימן לעבירה הדורקן - וברש"י שם פניהם של עוברי עבירה מוריקין. ובגמ' בשבת קט: תקנה לזה שישתה כוס עקרין. אך דא עקא צרתה בצידה, כי נהיה הוא עקר מלהוליד (שבת ק.ק). ולפ"ז כי הפירוש ויאמר ישראל אל יוסף ראה פניך - היינו אני רואה את פניך שהם טהורות כקודם שהלכת ופניך לא הוריקו, סימן שלא נכשלת עם אשת פוטיפר. ואם תמצי לומר, שהוא שנה כוס עקרין ולכן

פניו עדיין טהורות; על זה י"ל הנה הראה לי אלוקים גם את זרעך, סימן שלא שנתה כוס עקרין.

מח מט. וידגו לרוב בקרב אנשי.
רבים מקשים הלא בכל הפקודים לא תמצא בשטב מנאפים ואפרים היו יותר משאר השבטים כשנפקדו במדבר ובערבות מואב; וי"ל שברכת יעקב היתה בקרב הארץ והיינו שיפרו רק כשיהיו בארץ ישראל ובאמת מצינו שבהיכנסם לארץ בשבע שנים שכבשו אז חלה עליהם ברכת יעקב כי תרבו כדגי הים שאין מספר לתולדותם, ולכן כתוב ביהושע ויבדור בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נתתם לי נחלה גורל אחד וחבל אחד **ואני עם רב**. קול אליהו.

מח כב. בן יבוך ישראל לאמר שישמן אלוקים כאפרים וכמנשה.
מה הטעם מברכים באפרים ומנשה ולא באבות הקדושים ושאר השבטים שהיו מורמים מאפרים ומנשה דכתיב עליהם שהם רק דומים לשבטים דכתיב כראובן ושמעון יהיו לי: י"ל, אומר רב שלמה בלדך, שהתורה באה לומר שאף שתמיד ים ירידת הדורות והדור הבא הוא פחות מהדור שלפניו ביר"ש, אנו מברכים את ילדיו שהדור הבא יהיה שווה לדור שלנו ואפרים ומנשה שלמרות שהיו בדור אחרי השבטים הם נשארו כראובן ושמעון, וזהו הברכה לילדינו שלא תחול בהם ירידת הדורות.

מח כב. ואני נתתי לך שכס אחד על אחיך.
וברש"י שכס ממש היא תהיה לך, וממשיך רש"י חלק אחד ויתרה על אחיך. לכאורה תמוה הרי כתוב שכס אחד ומנלן לרש"י שזה גם שכס וגם חלק נוסף; וי"ל שהיה קשה לרש"י אך אפשר להעביר ליוסף חלק נוסף בארץ ישראל, הרי זה העברת נחלה מבן לבן וכיוון שעדיין לא קיבלו את ארץ ישראל זה דבר שלא בא לעולם; וע"ז י"ל, אומר הפנים פיות, הנה יש דין שאפשר לקנות דשלב"ע יחד עם דבר שבא לעולם (ח"ו"מ רט) וכאן נתן את שכס שהיתה ברשותם כי כבשוה בניו, ויחד עם זה יכל לתת לו גם חלק נוסף בארץ ישראל אע"פ שלא בא לעולם.

מח כב. אשר לקחת מיד האמורי בחריב ובקשתו.
ובתרגום ביאר בצלותי ובבעותי, והיינו בתפילה ובקשה (כמו שביאר במכילתא בשלח ב.). ויש נחלק למה תפילה נקראת חרב, אבל בקשה נקראת קשת? י"ל, אומר הרב מבריסק, כי כח החרב היא להקטין ע"י מגע, אבל הקשת ממיתה רק ע"י שזורק מרחוק, ואין בעצם כוחה להמית כחרב. ולפ"ז מובן היטב שתפילה נתקנה ע"י אנשי כנה"ג ועצם תיבותיה יש בהם כח להוילל וכל המופלל תפילותו נשמעת, אבל בקשה שנעשית ע"י כל יחיד ויחיד תלוי מה הוא המבקש, אם הוא מספיק גדול אז בקשתו נשמעת וכמו שמצינו יש לו חולה בביתו ילך אצל חכם ויבקש רחמים, וא"כ הוא קשט שהשימוש בו מועיל רק בשימוש נכון.

מט ג-ד. ראובן בכורי אתה וגו' פה כמיום. וברש"י משום שחללת את השכינה שעלית על יצועי תפיסדי את הכהונה.
מה הקשר בין חילול כבוד השכינה לקליחת הכהונה מאובן. מתוך הגה"ק מאוסטרבצא י"ל הנה רש"י ב"יושלח"י מספר לנו מה הטעם שראובן בלבל את משכב אביו, משום דחס המקום על כבוד הצדיק יותר מכבודו. וא"כ כאן חס על כבוד אמו הצדיקה שלא תהיה פחותה משפחת רחל, וזה עדיף על כבוד השכינה, עכ"ז. והנה איתא בנדרים לב. דהטעם שניטלה הכהונה מ"שם בן נח" הוא משם שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום, ואליבא דראובן שם עשה בסדר בזה שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום (כי ס"ל שכבוד צדיק באמת כן עדיף על כבוד המקום) א"כ לשיטתו הכהונה היתה יכולה להשאר אצל שם ולא דווקא אצל צאצאי אברהם, (אלא אולי אצל בנות תמר בתו של שם שיצאו ממנה פרץ וזרח).

מט ה. שמעון ולוי אחים כלי חטם מכוונתיהם.
אומר רש"י שהם היו בעצא אחת על מכירת יוסף כיון דכתיב ביה ויאמרו איש אל אחיו ועתה לכו ונהרגוהו (לעיל לז יט) מי הם? אם תאמר ראובן אז יהודה הלא היו נגד הריגתו, ואם הן השפחות הרי לא היתה שנאתם שלמה שמו; והוא נער בןי בלהה ובני זילפה. יששכר וזבולון לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם. ע"כ שמעון ולוי הם שקראם אביהם אחים. ויש להקשות מדוע על בני השפחות לא אמר רש"י שהטעם הוא כמו ביששכר וזבולון שלא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם? כך מקשה רבי יונתן איבשיץ. ומתוך תרוץ נפלא ע"פ כתובות קג. דאיתא שם: כתוב כבד את אביך ואת אמו לרבות אתה ורחיבי הוד, אומר רש"י דלפיכך וית' את אמי לו יתירה, והרחיבו הוא באם, כי אם היה הגדול גורם נזק לאם בלידתו לא היית יכול להוולד ולכן צריך לנהוג בו כבוד. לפ"ז מיושב נפלא כי בני השפחות יכלו לבדו בפני אחיהם הגדולים כי היו אחיהם רק מאב ולא הוצרכו לכבדם ולכן הוצרך לטעם שהוא נער את בני בלהה, משא"כ יששכר וזבולון.

מט ט. מטרף בני עליה.
אומר רש"י ששיבח את יהודה על ששלק את עצמו בהריגת יוסף ואמר מה בצע כי נהרגו את אחינו וגו'. וצריך ביאור: א. הרי גם ראובן הציל את יוסף בזה שאמר שנשליכהו אל הבור ולא נהרגו אותו בידיים, והתורה מעידה שכוונתו היתה לבוא אחר כך להוציא אותו מהבור ולהשיבו אל אביו - אז למה יעקב לא הודה גם של מהם שלפי התוכנית שלו ההצלה היתה יותר גדולה משל יהודה, משום שהצילו ממיתה לחיים ולא אז בלבד אלא שעל פי תוכניתו יוסף היה אמור לחזור לאביו מיד. ב. הרי רש"י מסביר מה בצע כי נהרגו וגו' מה ממוך, היינו שלא נרוויח סף אם נהרגו אותו, וצריך ביאור מדוע חבר יעקב לשבח

פרשת ויחי תשפ"ד

את יהודה דווקא על זה שאמר שאין רווח כספי בהריגה ולכן עדיף למכור, אלא היה יותר מתאים לשבח אותו על ההצלה עצמה שאמר "ויידנו לא תהי בו כי אחינו בשרנו הוא?" ונראה לומר שיש הבדל יסודי בין ההצלה שהציע ראובן לבין ההצלה שהציע יהודה. אליבא דראובן, פסק המיתה שהאחים פסקו על יוסף היה נשאר כשהיה אלא שכוונתו היתה לעשות תרגיל ולהבריח אותו מהבור ולהשיבו אל אביו. ואילו יהודה עקר לגמרי את דין המיתה, ע"י שתי טענות. הטענה האחת "וכיסינו את דמו", כלומר אם אנחנו מסתירים את דין המיתה שהטלנו עליו סימן שאינו שלמים עם זה, ועל זה הוסיף ואמר "מה בצע" דהיינו בואו ונמכרנו, ועצם הסכמתם למוכרו היא ההוכחה שאינו חייב מיתה שהרי מי שחייב מיתה לא עומד למכירה - ולכן יעקב, שהוא סמל האמת, בכתוב "תתן אמת לעיקב", הודה דווקא ליהודה על ששמעיו האמת על תילה בזה שביטל את האשמה של יוסף והודה שמענישים אותו בגלל קושי של האחים לסבול אותו ולא בגלל שליוסף מגיע עונש מיתה. **ולפ"ז** מובן גם מה שרש"י מוסיף ומזכיר אחרי ההודאה ליהודה על הצלת יוסף "וכן בהריגת תמר שהודה צדקה ממני". דלכאורה קשה מה הקשר בין הצלת יוסף להודאה "צדקה ממני", אלא מוכח שהשבח ליהודה הוא לא על עצם ההצלה אלא על שהוציא האמת לאור שיוסף לא היה חייב מיתה. (חביונות הפרשה).

נ ה. אבי השביעני לאמר הנה אנכי מת בקברי אשר כריתי לי וגו'.
רש"י מביא מהמדרש שנטל יעקב כל כסף וזהב שעשה מבית לבן ועשה אותו כרי והביא לעשו ואמר לו טול זה בשביל חלקך במערה. האוסטרבצאר ביאר את הטעם בחשבון שיעקב נתן ללבן עבור חלקו במערת המכפלה את כל מה שהרוויח בבית לבן. הנה איתא בבכורות נ. שהארבע מאות שקל כסף שנתן אברהם לעפרון תמורת מערת המכפלה היו מאה סלעים בכל שקל (רש"י שם) נמצא ששילם 40 אלף סלעים. ובמדרש רבה (עג יא) מובא שליעקב היה שישים ריבוא (600000) צאן מבית לבן. והנה מבואר בזבחים מח. ששוויה של ששה הוא מעה כסף וא"כ היה לעיקב מבית לבן 600,000 מעות, והנה סלע הוא כד' מעות נמצא ש 600,000 מעות הוא 25 אלף סלעים. (25 כפול 24 שווה 600) ומצינו בכתובות נ. שיעקב הפריש חומש מנכסיו דכתיב וכל אשר נתן לי עשר אצטרנו לו. א"כ אם הוא הפריש חומש מעשרים וחמש נשאר לו 20 אלף סלעים וזה בדיוק השעיר של חלקו של עשו במערה (כי העשרים השניים היו שייכים לעיקב כי גם הוא יורש במערה כי כ"א קיבל מקום קבורה אחד בזה).

נ י. ויבואו עד גורן האטד וישעו לאביו אבל שבעת ימים.
וקשה ע"ז א. מדוע רק יוסף התאבל ולא שאר האחים. וביותר קשה הרי דין אבילות הוא רק מהקבורה, ואין התאבל הרבה קודם שנקבר אביו הרי זה מהלך כמה ימים עד ארץ כנען מקום קבורת אביו; ואן אפשר לומר שכיוון ששמו אותו בארון וסתמו במסמרים זה נחשב לסתימת הגולגל והיו קבורה כמו שפוסק הטור, משום שמבואר בסוטה שעת הקבורה היה ארונו של יעקב פתוח, שמסופר שם שחוששים בן דן העיף את ראשו של עשו וזה נפל בין רגליו של יעקב משמע שהיה ארונו פתוח. וא"כ איך יוסף ישב שבעה; מתוך המהרש"א מכאן ראה לשיטת הרמב"ן (מובא בטור ס"י שעה) דכשמוליכין המת מיתה לעיר כיוון שמשורוהו ליד המוליכין אותו לעיר אחרת חלה אבילות על הנשואים באותה העיר, וא"כ נניחא דהרי כל האחים עלו עם אביהם לנענץ לקבורו, ואילו ליוסף מלכי כנען לא נתנו לעלות מחשש שיכבשו את מלכותם, ולכן הוא נשאר בגורן האטד ולכן רק הוא התחיל אבילות ברגע שיצאו מהעיר כי אצלו זה נקרא כבר כסתימת הגולל.

נ יד. וישב יוסף מצרימה וגו' לקבור את אביו אחרי קבור את אביו.
ותמוה כפל הלשון, לקבור את אביו, ושוב אחרי קבור את אביו. מתוך הראגאטשובער דהנה בירושלמי בתענית איתא שאבות העולם מונחים בקברים בדרך היסב. והנה דרך היסב היא כך: כשהם שניים, אז הגדול מיסב בימין והשני לשמאלו, וכשהם שלשה הגדול באמצע, השני עובר לימינו והשלישי לשמאלו ברכות מו: והנה בתחילה נקבר יצחק לשמאלו של אברהם, וכשהגיע יעקב היו צריכים להעביר את יצחק לימין אברהם כי הוא חשוב מיעקב. ולכן כתוב שהיה **קבר את אביו יעקב אחרי קבור את אביו של יעקב** דהיינו יצחק שהוציאו מהקבר והעבירו לימין אברהם. ולכן י"כ בפרק נ פ"ה כתוב בקברי אשר כריתי לי, כי יעקב שבטו חפר את הבור שנקבר לבסוף. וכן בפסוק ושכבתים עם אבותי וקברתני בקברותם, זה כפשוטו.

נ לו. וימת יוסף בן 110 שנים.
בגמ' בברכות דף נה. מבואר שיוסף מת בגיל צעיר מאחיו משום שהנהיג עצמו ברבנות. ובפרקי דר"א כתב שכיוון ששמע עשר פעמים שאומרים עבדך אבי ולא מחה הורידו לו עשר שנים מחייו. ויש להקשות לפי הטעם הראשון למה הורידו לו עשר שנות חיים. די היה להוריד לו רק שנה אחת על שהנהיג עצמו ברבנות; וי"ל שמצינו בסוטה מידה טובה מרובה ממידת פרענות פי שבע, כי במידה רעה משלמים פי שבע א"כ על מידה טובה מינימום פי שבע. והנה יוסף סבל במצרים 13 שנים. 12 שנים היה הסוהר ועוד שנה אצל פוטיפר. ואם מכפילים את זה שבעת אז מגיע לו 91 שנים טובות אלא שיוסף מלך במצרים רק 80 שנה. ולאן נעלמו 11 שנים; י"ל שעשר הורידו לו על עבדך שאמר עשר פעמים על אביו. ועוד אחת על שהנהיג עצמו ברבנות. מתוק האור בשם ההת"ס.

מאמרי מוסר וסיפורי מענייני הפרשה

להזדרז ולהודיע לבעלי השמחה על כך. לא קל היה לו לאתר את מספר הטלפון של החבר באנגליה, אבל הוא התאמץ ועשה זאת. חייג את הספרות ביקש לשלוח עם החתן ומשהציג את עצמו, זכה לתגובה נרגשת ובכלתי צמירה, אני מקווה לראות אותך בחתונה שלי - אמר לו חברו החתן בהתרגשות רבה - שלחתי אליך כרטיס טיסה, לא אני מרגיש שאתה ממש מחמתון הראשי בשמחה שלנו. התזדממה ששיתוקה את לשונו של החבר הישראלי, הבהירה לחתן כי עליו להסביר את כוונת דבריו והוא פתח וסיפר את סיפורו: כשהגעתי מאנגליה ללמוד בישיבה, עברה עלי תקופת הסתגלות קשה עד מאוד, לא הכרתי את השפה, ולא את המנטליות, לא היו לי חברים, וגם לא משפחה שאפשר לסווע אליהם בחופשות, הייתי בודד ואכול געגועים, כל יום שעבר הגביר את התחושה הרעה שקנינה בקרבי, עד שמקץ מספר חודשים הגעתי למסקנה כי עלי לשוב לבתי שבאנגליה, לעזוב את הישיבה שכל כך רציתי ללמוד בה, לעזוב את האווירה המרוממת אשר נסכה בי חשק גדול ללימוד התורה הקדושה, לעזוב את הישעורים העמוקים אשר העניקו לי טעם בלימוד, לעזוב את הכל ולחזור. בבוקר שלמחרת אותה החלטה גורלית, כשפסעתי בצעדים איטיים ועצובים לעבר בית המדרש, נגש אלי לפתע אחד מהחברים שביעורו שלי, בקושי הכרתי את הבחור הזה, אפילו את שם משפחתו לא ידעתי, 'בוקר טוב' אמר לי הבחור הזה, וחייך חיוך רחב, תוך כדי שהוא מיישר קפל קטן שהיה בצווארון של החולצה שלי, הנה עכשיו אתה נראה מסודר ויכול להיכנס לבית המדרש ולהתחיל ללמוד. ככה צעדנו שינו יחד, כשהבחור מתעניין בכוונת בשלומי ואני חשתי בנעימות ההולכת וכובשת את כל ישותי, הנה מישוה שם לב אלי, למשיהו איכפת שהצווארון שלי יהיה ישר, מישוה מתעניין בי, חזרתי לחדר שלי כשדעמעות בעיני, הוצאתי את החפצים שהיו כבר ארוזים במזוודה, ומיהרתי להתקשר לבית הורי שבאנגליה, כדי שיבטלו לי כרטיס הטיסה שהוזמן בעבורי. "שינתי את ההחלטה שלי ואני רוצה להישאר בישיבה" כך בשרתי להם, רוחצתי חיש ואני אל הסטנדר שחיכה לי בהיכל בית המדרש. הוא השתתק לרגע קט ואחר סיים אמר: 'הבחור הזה שבוכונו נשארתי והמשכתי לעלות ולהתעורר בין כתליה של הישיבה, הוא אהה... בוכותך נשארתי עוד שנתים בישיבה, והפכתי להיות בן תורה אמיתי, בזכותך זכיתי להתארס עם בת תלמידי חכם, ובזכותך אני עומד עכשיו להקים בית של תורה... בזכותך... הכל בזכותך, ואתה המחמתון הראשי בחתונה שלי.' (משמרת השלום).

יעקב הוא בחור יתום מאב, נולד בבית חרדי. פטירת האב ורוחות ההשכלה שנשבו בעוז באותו הזמן, גרמו לו לנטוש את קיום התורה והמצוות, באחד הבקרים הוא התעורר משנתו, וזכר שזה יום פטירת אביו שביקש ממנו לפני פטירתו להקפיד לומר עליו קדיש ביום היארצייט לגילוי נשמתו. בבוקר עוד חשב להתעלם ולשכוח מהמשימה המוטלת עליו, אך מצפנו היהודי ורגשותיו לאביו המנוח לא נתנו לו לעשות כך, והוא החליט שהוא יאמר היום קדיש בבית הכנסת. במקום מגוריו החדש עדיין לא דרך בבית הכנסת, הך הוא לכיוון שכיוונו אותו הגיע לבית הכנסת תוהה איך יקבלו את פניו, אחזו אז באמצע שמו"ע הוא מתניין בסבלנות לסוף התפילה ואז פתח בקורס באמירת קדיש לעילוי נשמת אביו המנוח. התפילה הסתיימה בעוד יעקב חושב באיזו דרך ייצא באופן בו לא יפגוש בעיניהם של המתפללים, מתקרב אליו יהודי נשוא פנים שעל פניו חיוך רחב, ומצליע עצמו כרב העיר רב יצחק דוב הלוי במברג, שלום עליכם פתח הרב את שיחתו עם הבחור, הוא התעניין לשלומו ובאשר למצבו בחיים היומיומיים בלבביות כנה ואמיתית כזו, שבכוחה לפתוח בלבבות של אבן. הרב ביטא בפניו את התפעלותו והערכות הרבה ממנו, שעל אף רוחות ההשכלה הסוחפות צעירים בגילו לפרוק לגמרי עול תורה ומצוות, יעקב לא נסחף בזרם העכור, והוא שומר במאמנות על המסורת ועל הקשר ליהדות ומצוות. דמעות של התרפקות על מילותיו החמות והאהובות של רב העיר, שיעז לערעך בכנות את מאמציו לשמור על קשר ליהדות.

יעקב יצא מבית הכנסת מחשבות חרטה הצפיו אותו, רוח טהרה עברה עליו, והוא התחיל לשוב אל אביו שבשמים ולחזור אל כור מחצבתו. שנתיים אחרי אמירת הקדיש, יעקב כבר עמד תחת חופתו בחור ירא שמים ומקפיד על מובהק, יחד הם מניחים את היסודות לבנין האיתן, ומקימים בית נאמן בישראל כדת משה וישראל. שנים עברו, שלשה עשר ילדים נולדו במשפחה, כולם הלכו בדרך הישרה, בשביל אותו סלל האב בגיעה רבה יחד עם האם דרך התורה והמצוות. כיום מאה וחמישים שנה אחרי אמירת הקדיש ההוא, מונים צאצאיו למעלה מחמשת אלפים נפשות בלי עין הרע כן ירבו, כאשר כולם ללא יוצא מן הכלל שומרי תורה ומצוות, וחלקם הגדול תלמידי חכמים עצומים מהם מרביצי תורה וחסידות ידועים. אחד מהלפי צאצאים של אותו יעקב שסיפר את המעשה אמר לארו לעצמכם שהרב במברג לא היה מחליט בדעתו לגשת לאותו בחור אורח לשאול בשלמו ולהעניק לו מילה טובה והערכה כנה, מי יודע מה היה קורה? הוא היה עולה לשמים לתת דין וחשבון על מעשיו בעולם הזה היו חמשת אלפים נשמות מקבלות מאד פניו וזועקות לעזמות, למה לא הצלת אותנו? עם מילה טובה אחת, עם חיוך קטן אחד, היית מביא אור לנשמתינו, כמה פעולה טובה יכולה להיות משמעותית ומשפיעה לנצח נצחים.

כוחה של מילה טובה: בפרשתנו ולבן שיניים מחלב. אמרו חז"ל טוב המלכין שיניים לחברו ממקשה חלב. וידוע שבמילה טובה אחת אפשר לבנות עולמות ולהפוך את העולם לטוב ומעולה יותר, ואמירת בוקר טוב יכולה להפוך בן אדם ולהצמיח פירות. ולפעמים אדם מגיע לשמים ומראים לו המון המון זכויות שעשה והוא לא יודע מתי עשה ואז אומרים לו פעם פירגנת ואמרת מילה טובה למשיהו והוא ע"י כך השתפר והתחזק, ואתה הוא זה שנתת לו כח להמשיך ולהתעלות וכל הפירות הן בשכר המילה הטובה שלך. וכל אחד יכול לבנות הרבה ולעשות פרויקטים אדירים גם בלי פרוטה אחת. הגמ' אומרת שהנותן פרוטה לעני זוכה בשש ברכות, ואילו המפייסו דהיינו שאומר לו מילה טובה זוכה באחד עשרה ברכות, ולמה? כי הוא נתן מילה טובה, ומילה טובה זה הרבה יותר מכסף, כי כסף מותכלה אבל מילה טובה נשארת לנצח. זה נוסך באדם ביטחון ואמון וכח לשנים ארוכות, לכן השכר הוא כמעט פי שניים. כל מה שצריך לעשות בסך הכל זה לומר מילה טובה לשני, ומילה טובה והתייחסות מעודדת יכולה לשנות, להפוך עולמות ולהציל זדורות שלמים, וכל אדם שמצליח באיזה פרויקט גדול שעושה, זה רק בזכות מילה טובה שמעו אי פעם ממישהו. ואמירת מילה טובה היא חובה ולא רק זכות, ובפרט בסביבה הקרובה של האדם כבן הוגו, ילדים, הורים, מורים, וחברים, שעניניהם נשואות למילה שלך, ולפי מה שתאמר להם ככה הם ייבנו, ויהיה להם עתיד מזהיר, ומה שלא אמר להם על ידך זה חסר להם הרבה עצמים שלהם ובנפשם. מסיבבני ע"כ כ"ח הרבה אנשים בצמאים למילה טובה, לאיזה מחמאה, לאיזה התפעלות ממעשיהם או מדבריהם ובכמה אותיות בכמה מילים אפשר לחרוץ גורלות, לתת אנרגיה ולעשות המון לנפש השני. הזהר! אומר שאדם שיכול לומר לשני מילה טובה והוא לא אומר הוא נעש ע"י. וכתבו רבותינו שמתעם פי מתו 24 אלף תלמידי ר"ע משום שלא אמרו ופרגנו מספיק לחבריהם, ובגלל שהיו תלמידי ר"ע שאמר זה כלל גדול בתורה על עניינם אלו נענש ע"כ. כשאנחנו נעשה הארת פנים אחד לשני, על ידי זה נזכה שהקב"ה יאיר לנו את פניו ונוושה. **להלן סיפורים כמה מילה טובה יכולה לעשות.**

רבי ישראל ספרא האדמו"ר מבלוז'ב היה נוהג לצאת לטייל מדי יום. הרבי שהיה ידוע בדרכיו הנעימות האותיות, תמיד עצר לברך לשלום כל אחד שנקרה בדרכו, יהודי כלא יהודי. אחד האנשים שאותו נהג לברך בטיוליו היומיים, היה איכר גוי בשם 'מילר' היחסים בין יהודים וגויים בעיירה הזו לא היו טובים במיוחד ואדון מילר לא היה נמנע כלום, אולם הרב שפירא לא נרתע לו התנייא, ש יום אחר יום הוא הסיה מברך את אדון מילר השתקן בשלום לבבי, עד אשר לבסוף מילר נהיה משוכנע ברצינותו של הרבי, והחל להשיב לברכתו בהרמת כובע ובמשפץ של חיוך. דבר זה נמשך במשך שנים רבות, אך התרחיש הזה פסק כשהגיעו הנאצים. הרב שפירא ומשפחתו יחד עם כל שאר התושבים היהודים של העיירה נשלחו למחנה ריכוז, הרב שפירא הועבר ממחנה ריכוז אחד למשנהו, על שחגעי לעדו האחרון אושוויץ. הוא ירד מן הרכבת ופקדו עליו להצטרף לתור שבו ערכה הסלקציה, ליבו פרפר, מיד יגיע תורו, מה יהיה פסח הדין, שמאלה למוות... אז ימינה לחיים. הוא היה במרחק אדם אחד בלבד מהאיש שהיה מופקד על הסלקציה, למרות הפחד שלו הביט בסקרנות אל פניו של המפקד, אותו רגע האיש פנה להביט בו, ועיניהם נפגשו. הרב שפירא קרב אליו ואמר בשקט "בוקר טוב אדון מילר!" ענינו של האדון מילר קרות וסתומות זעו לשבריר של שניה, בוקר טוב אדוני הרב! הוא ענה גם בשקט, ימין ל... חיים! רבי אביגדור נבנצל סיפר: על מעשה שהיה עם דודו ז"ל שהיה עורך דין בגרמניה וכשעלו הרשיעים לשלטון פנה וז"ל אחד השופט הנכבד בבניין לודזו, וגילה לו כי עליו לירות מיד, כי מתכוונים לפגוע בו. שאל אותו הדוד למה גילית לי את המזימה? הנכיר השיב: כיון שהינך היחיד בבנין זה שמברך אותי לשלום מדי יום. **ידוע שגדולי** ישראל הקדישו ג"כ זמן רב להתייחס לכל אחד בסבר פנים יפות. מסופר על רבי יחזקאל אברמסקי כי בלל שבת כמה חודשים קודם לשתלוקתו ישב בביתו ושווח עם אחד מרוביריו, לפתע נשמעה דמיקה בבלת, הרבנית פתחה את הדלת, וממקום מושבו אצל השולחן הבחין רבינו שבדלת עומדת השכנה האלמנה, שבהא להפני את צער בדידותה. למרות חולשתו הרבה, נטל רבינו את תשעים שנותיו, וניגש אל האורחת האלמנה, וקיבלה במאור פנים מיוחד במינו, בירכה בלבביות רבה, ואחר כך אמר לה: רציתי לשאול דבר מה, הנה קנו לי השבע בגד חדש, מה חוות דעתכם על הבגד? כך שאר רבינו ברצינות רבה, כשהוא מראה על הבגד, וממתנין ומצפה לחלות דעתה של האורחת האלמנה.

וכמה יחס אפי' קטן נותן לחבר נראה בסיפור דלהלן: אחד האברכים בארץ יום אחד הגיעה לביתו הזמנה לחתונתו של אחד מחביריו לשעבר בישיבה, מעולם לא היה ביניהם קשר מיוחד, בכל זאת שמח לראות שחברו זוכה להינשא ולהקים בית בישראל. אולם לתדמחתו לא היה גבול, משהבחין כי לא הזמנה מצורך כרטיס טיסה לאנגליה, שם עמדה להיערך חתונתו של אותו בחור. כרטיס טיסה לחתונה בשבילי? והרי מאז שנישאתי לפני כשנתיים ועוברתי את הישיבה, לא ראיתי את אותו בחור, בקושי זוכר אני את קלסתר פניו, מה זה עלה בדעתו של החתן לשלוח לי כרטיס טיסה? מן הסתם נפלה כאן טעות. הגיע הוא עד מהרה להחלטה, כרטיס הטיסה הלזה מיועד למשיהו אחר, ועלי

אווירה של הסברת פנים, היתה שרויה בבית התלמוד דקלם, גם במשך כל ימות השנה, והיו מתאמנים בכך במיוחד, לפזר תקנות קבועות. במיוחד הקפידו בענין זה לגבי אורחים, וכמעט ששרר שם מנהג קבוע לקדם כל אורח בהושטת יד ובברכת שלום עליכם, בידידות ובמאור פנים. סח רבי משה רוזנשטיין מנהל ישיבת לומז'ה, על ביקורו הראשון בימי בחרותו בישיבת קלם. כשכנסתו למסדרון הבית, יצא לקראתו צעיר אחד הושיט לו יד ובהארת פנים ובבת צחוק, ושאל לשלומי, אימתי הגעתי לכאן? ואם יש לי מקום ללינה ולאכילה וכדו'. מתוך הפגישה הידידותית הזאת הייתי בטוח שצעיר זה הוא ידיד ותק שלי, אלא שפניו השתנו ואיני מכירו. אך לאחר רגע, בא צעיר נוסף, ושוב חייד לקראתי כאל חבר מעורים, והתעניין בי ובאכסניה שלי, ובכל המתווהוה אייתי, הצטערתי שזכרוני על בעל תשובה ששאלוהו כיצד חזר בתשובה? והשיב: שנים. אך לאחר שותפעה זו חזרה ונשנית פעמים רבות, וכמעט כל תלמידי הישיבה קידמו פני באותה צורה מאירת עינים, תפסתי, שכך מנהג המקום. **רבי שלמה וולבה** סיפר על בעל תשובה ששאלוהו כיצד חזר בתשובה? והשיב: שהוא יליד עיר חילונית, ובשכונתו גר רק יהודי חרדי אחד, השכנים אינם רגלים לומר שלום אחד לשני, רק החרדי הזה, כל בוקר פגשתי אותו, ואמר לי במאור פנים "שלום" התחלתי לחשוב איך מכל השכנים רק הוא אומר לי שלום במאור פנים? כנראה שהתורה הזו אמת, התקרבותי לקיום מצוות, חיוך אחד ברחוב, ועולם מלא של זדורות הוולכים בדרך הישר. **בסבלודקה היה הסבא מקפיד מאוד שיקבל כל אדם בסבר פנים יפות**, ופעמים רבות היה הסבא מסלבודקה נוזף בתלמידים שהיתה הבעתם נוקשית למדי. פעם ביקר בביתו בחור אחד מותיקי ישיבת מיר, שעבר בסלבודקה בדרכו מליטא לפולניה, הסבא העיר לו כמה פעמים שישנה את הבעתו הרצינית מדי, ויעלה חיוך על שפתיו, הלה שהיה מחונך כל ימיו לרצינות, לא היה יכול לשנות והרגלו ולא חייך. ראה בזה רבי נתן צבי ליקוי נפשי גדול, והסיק מסקנות מהתקנות לכת כפי שנקבע קודם לכן. נכדו של הרב נתן צבי מיועד לנסוע בחברת אותו בחור לישיבת מיר ולגנוב את הגבול שבין ליטא לפולניה, לאחר השיחה הנזכרת ביטל הרב נתן צבי את התכנית הזאת והוא הסיים שנכדו ללווה לאותו בחור, בנמקו שהוא מסופק בזכויותיו וחושש לסכנת דרכים. אחד הבחורים מותיקי ישיבות המוסר, בא פעם אל הרב נתן צבי לבשר לו שהוא התארס, הרב נתן צבי הרגיש בו שהוא רציני מדאי, והוכיחו על אשר אינו מנלה פנים מסבירות, שיש בזה משום חובה רבה, ועל אחת כמה וכמה במקרה שלו שיש לו כלה בביתו. **מסופר על רבי שלמה זלמן אוירבאך** שהיה מאיר פנים לכל אדם, ואף בעת שפנטרה אשתו הרבנית, והיה בדרך לחדר המתיים שביערי צדק, פגש באברך שלא ידע מענין הפטירה, וסיפר לו הלה שאשתו ילדה בשעה טובה לפני שעה קלה, הרב האיר לו פנים, התעניין בשלומה של הילדת ובשלום הרך הנולד. ועד כדי כך האיר הרב פנים תמיד כלולם, עד כדי כך, שביום פטירתו, לא מצאה העיתונות תמונה כשהוא עם מבט רציני לפרסמה, כיון שבכל התמונות הרב היה מחייך. סיפר רבי משה אהרן שטרן זכורני כי פעם עליתי עם רבי שלמה זלמן לביתו אחר התפילה, והיה בחץ מזג אויר סוער ביותר, עד לי הזקן והפאות של הרב התבדרו והתפורו אנה ואנה. ואולם קודם שכנס הרב לביתו, הקפיד להאשה אינה צריכה לראות את הבעל נכנס מפורז ומפורז, אלא צריך הבעל להראות לבני הבית מסודר, ובסבר פנים יפות ומסבירות. המשיך המשגיח ואמר יצאתי בהתפעלות בשעה זו, אחרי חמישים שנה מנשואיו, עדיין חושב רם שלמה זלמן כיצד להסביר פנים יפות לרבנית, כך לא נראה אדם גדול. **מסופר** על האדמו"ר מצאנז זצ"ל שבסעודות שבע ברכות היה משתדל מאוד לשמח את החתן, אירע ופני החתן עטו ארשת רצינית ביותר, עד שלא עלתה חיוך על שפתיו, ועל אף שאמר כמה מילתא בדבחותא לא עלתה בידו להעביר על פניו צל של חיוך. פתח וסיפר: 'הרה"ק מנאסאד מקפיד ביותר שלא לעבור על מה שאמרו חכמים כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות, וזו כן היה מרבה לומר מילי בדבחותא עד שהחתן העלה חיוך על שפתיו. פעם ארע, ומה שעשה ואמר לא הועיל, ניסה את כוחו בפיו לעשות קולות משונים של בעלי חיים, ואף על פי כן לא עלתה בידו. עד שהרים את ידו של החתן, ודגדגו בחזקה או אז העלה חיוך על פניו, ואמר: יצאתי ידי חובתי ואפשר לברך ברכת המזון. כאשר סיים רבינו את סיפורו, עלה חיוך על פני החתן, ואמר רבינו: הנה גם אנו כבר יצאנו ידי חובתנו ונוכל לברך ברכת המזון.

מסופר על בעל הלשם שכאשר הוציא את ספרו העוסק בקבלה לשם שבו ואחלמה התפרסם הספר מאד בכל מקום בארץ ובעולם. הספר הגיע לידיו של בעל הבן איש חי שהיה חי באותו דור, והוא התפעל ממנו מאוד, וכשנודע לו על אדם המתעתד לעלות לארץ ישראל, אמר לו: כאשר תגיע לארץ, תכנס למחבר הספר ותגיד לו בשמי שהספר הסב לי קורת רוח מרובה. כשהזדמן לשליח הליות בקרבת מקום, נכנס אלו ומסר לו את דברי הבן איש חי. הרב בשמועו את הדברים, קים מכסאו והצביע על גליונות הכתובים בכתב ידו, בחסבירו לשליח, גליונות אלו הם חלק שני של הספר והתלבטותי מאד אם להוציאם לאור או לא, כי לא קבלתי שום תגובה ראויה על הספר, ובזכות מה שאמרתי לי עכשיו בשמו של הבן איש חי, אני אוציאם בעזרת ה' לאור עולם. **מתוך דברי חיים לרבי יוסף חיים אליהו שליט"א**

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: עד כמה ראוי להתאמץ ולהשקיע בקיום מצוות ביקור חולים? **תשובה:** בפרשתנו מסופר שיעקב היה חולה ואז הלך יוסף עם שני בניו לבקרו. ברור שמצוות ביקור חולים היא חלק בלתי נפרד מנשיאת עול עם חברו ומצוות אהבת ישראל. וצריך האדם שיהיה לו רחמנות על כל יהודי שחולה, וכן צריך שיצטער ע"י, ואיתא בנדרים כל המבקר את החולה ניצול מדינה של גהינות, ואם ביקר את החולה ה' ישמרו מיצר הירע, ויחיהו מהיסורים, וכולם מכבדים אותו, ויהיה לו הרבה רעים טובים. וביקור חולים אין לו שיעור, וגם גדול לקטן, ואפי' מאה פעמים ביום. ועוד איתא בנדרים שהמבקר את החולה גורם לו שיחיה ומי שאינו מבקר גורם לו שימות. וביקור חולים כולל נשיאה בעול להשתתף בכאבו ולהתפלל עליו. ידוע שרבי עקיבא איגר שהיה גאון עולם הקדיש רבות מאוד מזמנו עבור חולי ישראל ואף חקים בית חולים מיוחד בעצמו, וכן עשה הרבי מקלויזנבורג שהקים ביקור חולים גדול בנתניה. ורבי חיים קניבסקי לפחות פעם בחודש היה משתדל ללכת לבקר הרבה חולים בבתי חולים שונים וכן נוהגים רבים מגדולי הדורות.

שאלה: בפרשה מובא שיעקב ברך את יוסף שלא ישלוט בזרעו עין הרע. מה הלחש שרבי חיים קניבסקי היה מציע למנוע עין הרע? **תשובה:** כשאומרים הכתנים ברכת כהנים 'ויחונך' לומר 'נאנא מוצעא דיוסף קאתינא'. וכן יש משפט במגילה ג. לומר יעזא דבי טכחי שמנה מינא. ויש לחש שרק יחידי סגולה יודעים זאת, ומי שמרגיש וחושש מעין הרע טוב שילך להוציא זאת, ויש גם לחש לעין הרע מחז"ל שמופיע בסידורים בפומונים של מוצ"ש.

שאלה: אדם שעוברים עליו יסורים, וכל הזמן הוא מרגיש שיש עליו דינים, מה יעשה בשביל לסיים את היסורים ולהסיר מעליו את הדינים? **תשובה:** האור החיים בפרשתנו מבאי שהרפאה היא טובה לזרות את בבלת היסורים באבהו ובהבנה, שיש רצון ה' כעת לעשות לנו יסורים וזה הדבר שהכי טוב לנו כעת. ואם אדם מפנים עניין זה לעצמו, שישורו ממנו הדינים ויפסקו ממנו היסורים. וכן כותב רבינו יונה בשערי תשובה שעד רבעי שאדם הרוצה להגן על עצמו מיסורים אז כשמגיעים לו יסורים הוא יצדיק את הדין ויכין שיה בגלל שעבר עבירותיו וזה יהיה לו מן המיסורים הרבים הראויים לבוא עליו. מהרז"ה להביא כאן את מכתבו המיוחד של החזו"א וז"ל: הכל עוברים את החיים בעולם, אלא שיש המקבלים את כל מאורעותיהם מתוך שמחה, ויש המקבלים זאת בעצב ובכבי. הנגזר בין כך ובין כך לא ישנתה. אי"י מוטב לעבור את חיי עויד, עכ"ל. האדם בעצמו יכול להחליט שבגלל מה שקרה לו הוא נהיה מסכן ותליתי ומידי לא הולך לו. והוא גם יכול להפוך כל דבר להצלחה ואולי צריך להיות קוסם בשביל זה, אלא לקבל החלטה. ואדם שחי כמסכן הוא תמיד מרגיש קרוב לעוב של החיים, וכל דבר משקיע אותו עוד יותר באומללות שלו. וכדאי לאותו אדם להשתחרר מהעניין הזה מהר לפני שיהיה מאוחר, כי מהתבכיינות א"י יוצא כלום. ורק מי שהופך כל מצב להזדמנות וכל קושי למפצה, לא נשבר אלא מתמודד עם הקושי, הוא יצליח תמיד ויהיה מוערך על הכל. ויש הרבה הרבה דוגמאות של אנשים שקרו להם מקרים והם הפכו את זה למפעל חיים. הדוגמאות לכך הן רבות: 'עלה', 'אלה שרה', 'יכרון מנחם', 'ח'יקוק', 'יסירת נעורים' ועוד דוגמאות רבות.

שאלה: ביום ראשון הבעל"ט מתחילים ימי השובבי"ם, מה צריך לעשות בשובבי"ם? **תשובה:** המשנה ברורה סו"ס תרפ"ה: מצוין לדבריה השע"ת והבאר היטב בעניני שובבי"ם, ושם איתא שיש הנוהגים להתענות בימי חמישי של שובבי"ם. וכתב הארי"י שימים אלו מסוגלים לתקון עוון קרי יותר מכל השנה, עכ"ד. ובהקילות רבות וישיבות שונות קרי ימינו נוהגים הנהגות יפות שמרבים בתורה ובעבודה וסיגופים איש לפי דרגתו ומעלתו. ורבי חיים ויטאל כותב שבימים אלו אדם יקדש עצמו במותר לו, וביאורו להתרחק מתאוות ובפרט מתאוות האכילה, ודיבורים אסורים. **וע"י חיזוק בדברים אלו יזכה לכפרה על כל הדיבורים אסורים שהוציא מפיו במשך השנה ובפרט עוון לשה"י**, כן כותב הפרי מגדים שם. והתיקון העיקרי בעיני האלו הוא ע"י לימוד התורה שהוא שווה יותר מכל תענית שבעולם. וכתב הסטיפלצר בקריינא אגירתא ששעה אחת בלימוד חביבה לפני הקב"ה יותר מכל התעניות והוא המכפר הגדול ביותר שיש וכמשי"ב שבו"ע תקעה. וביכתר ראש' רבי חיים מוולוז'ין כתב בשם הגאון שעיקר התיקון נעשה ע"י לימוד התורה הקדושה, היינו גמ' עם תוס' בעיון וז"ל שם: העובר על רצון הבורא ידון ביסורים נוראים ואין לו תקנה כי אם במיתה, ומסיים: וכל העוסק בתורה ניצל מהיסורים כמ"ש אורח' ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. רבי שריה דבילצקי היה אומר בשם הגר"א, שבימים אלו יש למעט בדיבור רק הדברים ההכרחיים, והיות ודו"ק קשה מנשוא היום, אך כב"א אדם יקח לעצמו מספר שעות ביום להתחזק בעניין זה או לפחות למעט בדיבורים אסורים כלשה"י, ניבול פה ושקר ויתקן עצמו במותר לו, או לפחות שעה ראשונה של הסדר הוא יתחזק בזה, ובזכות זה יזכה לתקן את כל גפמיו הרבה יותר מכל תעניות שבעולם. **ויש להוסיף שעיקר התיקון של שובבי"ם אי"ה בשנה מעוברת כשנה זו ומתקן יותר משנה פשוטה.** כמוב' ידוע מהספרים הקדושים שימי השובבי"ם זה זמן מיוחד לקבלת התפילות

כמו ימים נוראים. ויש קהילות שהקפידו לסיים בליל שישי באשמורת הבוקר ספר התהילים.

שאלה: אנשים רצים ממשימה למשימה, והם כל הזמן במצב שלא גומרים לעשות משימות, האם זה טוב לאדם או שצריך יותר מנוחה? **תשובה:** מרגל בפומיה של רבי יחזקאל לוינסטין על הפסוק וירא מנוחה כי טוב וגו' ויט שכמו לסבול, והיינו שאם אדם מחפש מנוחה בעוה"י הוא לא ישכב לנח ולקרוא עיתון אלא יתמודד כל הית עם הטרדות והלחצים שלו ועי"י הוא לא יתמוטט, על ע"י התמודדות עם הטרדות הוא מחשל את עצמו. (ובודאי צריך קצת מנוחה, רק לשבת בחוסר מעש זה הכי גרוע, וסיפוק יש רק כשאדם עושה). ויש להוסיף שהרבה פעמים אדם צריך לטרוח על הבנה בתורה וכן טירחה לכל עניין, וצריך לזכור שידוע שמה שבא לאדם בקלות הוא מאבד מהר. וטבע הבריאה הוא שרק מה שמגיע ע"י טורח וגימעה ובעמל ממשיך ללוות את האדם ושואר לו לצלח. ויש המזכירים בהקשר זה את העובדה ששוין' שהיא ידועה בתור מדינה הכי גרועה ושלווה ויש שם את תעשירות הכי גדולה, ובכ"א אין שום מדען בעל שם שיצא מקיברה, ואין משש שום אדם שהוא מיוחד כמו אחד שקיבל פרס נובל על איזה הצלחה וכדו'. וכל כך למה? בגלל שההצלחה המיוחדת מגיעה רק ע"י עמל. ולהבדיל אלו שעמלים בתורה הם המצליחים לגדול ולצלוח.

שאלה: באיזה הלכות כדאי מאוד להשקיע מינקות ועד שיבה? **תשובה:** הלכות שבת והלכות ברכות שעל מי שאינו בקי בהם התבטא העירות דבש שהוא אמנם יהודי אך אינו נחשב לאדם ישראלי רח"ל.

שאלה: מתי הוצא החשמל? **תשובה:** עד יז טבת תר"ם היו משתמשים רק בנרות וזה הדבר היחיד ששימש לאור כשלא היה שמש וירח. ובשנת תר"ם, השבוע לפני 130 שנה, המציא תומס אדיסון את הנורה הראשונה, ובכך שינה את פני העולם.

שאלה: מתי הזמן הכי טוב לבקש על פרנסה? **תשובה:** בהשכמת הבוקר.

שאלה: בלילות שבת הארוכים של החורף מה ראוי לעשות? **תשובה:** ידוע שבשבת אפשר להשיג המון קניינים בלימוד התורה, וכמובן הייצר מתגבר אז עד למאוד, וברור שהבחורים שהשקיעו בלילות שבת זכו לקבל גישמאק מיוחד בלימוד והשפעה על כל השבוע, וכן לגבי אברכים הרב שך היה מעורר ע"י רבות שלא ישרפו את לילות השבת, מכובן שצריך להזהר שלא יפריע לשלום הבית.

שאלה: מתי הזמן הכי טוב לעבוד על המידות? **תשובה:** רבינו יונה בפירושו על משלי כותב, שאחרי שאדם ירגיל את עצמו בימי הנערות ללכת אחרי תאוותיו יתחזק הכח המתאוותי שבו, וכאשר יגדל וישלם כח שכלו הוא יתקשה מאוד להיפרד מתאוותיו, יציל צריך שיעורוהו אביו ואימו ויוכיחהו בימי הנערות ואז גם כי יזקין לא יסור ממנו. אבל בימי הזקנה רחוק הדבר להחליף את הטבע ואז יצטרך טורח גדול ועמל עצום להפכו מפורשו. ואי"כ התשובה היא שלעבוד על המידות זה שייך רק בתור ילד ונער כי אחי"כ זה כבר קשה מאוד ובספר חסידים כתב שלשונת הרגל לא טוב כשגודל זה כמיתה.

שאלה: האם ראוי לאדם שמרגיש בריא להיבדק אחת לתקופה כדי לדעת שבריאותו אכן תקינה? **תשובה:** רבי חיים קניבסקי היה אומר תמיד כמה שפחות לחטט בגוף האדם, אך בוודאי כשאדם חש חולשה או נמצא בגיל ובמצב שחושש היה אומר רבי חיים שמן הראוי לבצע אחת לתקופה בדיקות שגרתיות לראות שאין לאדם בעיות כלשהן כמו סוכר או ייתר ל"ד, ולבדוק שאין חוסר בגוף במשחו וזוהי ושתידלות ראויה למנוע מחלות, ובמיוחד לאנשים בגיל מבוגר. וחי"א ישאל לרבותיו.

שאלה: מה בדורות האלה הכי נצרך לילד ולבחור? **תשובה:** החזו"א היה אומר שצריך לתת לבחור כפית של כבוד פעם אחת ביום, והוסיף ע"י רבי יצחק הוטנר שהיום צריך לתת צלחת של כבוד וכפית לא משפיק, עידוד וכבוד זה הכי נצרך. הרב אלישיב היה אומר שטיפחה על השכם וכדו' מכובן מהלב נותן ג"כ המון לבחור.

הלכות מענייני הפרשה וענייני היום: מקצת הלכות בענייני יששכר וזבולון שפרשתנו. בהסכם ישכר וזבולון, אמר רבי חיים קניבסקי, שבא צריך לכתוב להם הסכם, כי כלפי שמאי גליל שם הוסכם, כמה שמצוינו שעשה כן החזו"א הוא משום ראיס את הזבולון. ולעניין האם נגרע מחקלו של היששכר והאם עדיף לא לעשות, עונה תמיד רבי חיים קניבסקי בשם החזו"א שאם היה גירום לו שילמד יתר טוב (ובוודאי זה גירום) רצון ה' שיעשה הסכם ובוודאי שעל האדם מוטל לעשות רצון ה'. וכמו שאמר החזו"א לרבי יוסף דינקלס (קובץ אגרות א מט) מאי נפק"מ אם זה יורד מהעוה"ב את תלמיד יתר טוב אז זה רצון ה' (ולגוף העניין אמר החזו"א שזה מחלוקת האם יורד מהשכר, ומצינו באור החיים שמות ל יג ד"ה עוד ירצה וכ"כ החיד"א וכן בבני יששכר וכן בהפלאה שבהסכם יששכר וזבולון לא מתנכה כלל חקלו של היששכר ומקבל שכן שלם, ובמהרי"א וכן במשך חכמה פליגי ע"ז). האם לנשים יש דין של יששכר וזבולון בעזרתן ללימוד התורה של הבעל? תשובה: רבי חיים קניבסקי אומר שנשים יישבו ליל הבעלים שלהם בעוה"ב. ידוע שרבי יוסף חיים זוננפלד אמר לאשתו שבגללה הוא יישב בגי"ע, כי היא שולחת אותו ללמוד לאשת מקריבה הרבה בשביל זה, אז אפי' שהוא לא

לומד כמו שצריך, לה מגיע גן עדן והרי זה לא מתאים שהיא תשב בלעדיו בגי"ע אז אפי' שהוא לא לומד כמו שצריך הוא יישב בגללה. לכן מובא בחת"ס שהזבולון מקבל גי"ע גם אם היששכר לא לומד לשמה. והשותפות עם יששכר וזבולון זה לגרום שלא יהיה ליששכר שום עול אז הוא מקבל חצי חצי, ואם נותן פחות אז מקבל פחות כפי מה שנותן. וחלק מההוסקים כתבו שהזבולון מקבל אותו שכר בדיוק כמו היששכר.

חידות

חידות סיכום פרשת שבוע תשובות לפי סדר הא – ב מתאים גם לילדים: א. על ראש מי הניח יעקב יד ימינו? **אפרים. ב.** היכן נקברה רחל? **בית לחם. ג.** מי מהשבטים כל גדודיו ישובו לנחלתה? **גד. ד.** מאיזה שבט הגיע שמשון הגיבור? **דן. ה.** פסוק שאומרים בקר"ש שעל המיטה: **המלאך הנואל אותי. ו.** תהייה לראש יוסף? **ולקדקוד נזיר אחיו. ז.** מי שמח בצאאתו? **זבולון. ח.** מי ערף את ראשו של עשו? **חויים. ט.** מה כתוב על מלבין שניו לחיבור? **טוב ממשקו חלב. י.** מי היה אריה? **יהודה. כ.** מה נלקח מראובן? **כהונה. ל.** מי הוא אח של שמעון? **לוי. מ.** היכן נמצאת השכינה? **מעל ראש החולה. נ.** לאיזה בעל חיים נמשך דן? **נחש. ס.** מה ביקש אחי יוסף מיוסף? **סלחנה. ע.** מה סבל יששכר? **עול תורה. פ.** עלו לקברו של יעקב רכב ו-**פרשים. צ.** אחי יוסף אמרו ליוסף אביך: **ציוה לפני מותו. ק.** מה עשו בני יעקב לאביהם? **קברו אותם. ר.** אפרים ומנשה היו כמה? **ראובן ושמעון. ש.** כמה שנים חי יעקב במצרים? **שבע עשרה. ת.** ויאמר אליהם יוסף אחי אל: **תיראו.**

חידות פרשת שבוע: א. על מה נאמר ברש"י שעושה חסד בלי תמורה? **ב.** איזה שם מוזכר בפרשה ב'י פסוקים צמודים פעם אחד ופעם חסר? **ג.** מה הקשר בין פורים לפרשה (מובא ברש"י)? **ד.** איזה רהיט מוזכר בפרשה שלוש פעמים? **ה.** איזה מאכל מהפרשה ברכתו פוסטת את הפת? **ו.** איזה מילה בפרשה מופיעה בבראשית 4 פעמים כל פעם בעלת משמעות אחרת? **חידות תורניות: ז.** שאלה מר"פ שריבר: איזה שני פרקים במסכתות השי"ש מתחילים באותה מילה. שני הפרקים האלו הם אותו פרק במנין של פרקי המסכת, ושני המסכתות האלו נמצאות באותו המקום במנין המסכתות באותו הסדר שלהם? **ח.** היכן מצינו בשבת אופן שבשוגג יהיה דינו יותר חמור מבמזיד? **ט.** איזו עבירה בתורה תיקונה צריכה להיעשות כפי הפעמים שמוזכר בתורה? **י.** איזה דבר יוס אסור מותר יום אחי"כ אסור, יום אחי"כ מצוה יום אסור אחי"כ דאורייתא? **חידות לשאל את הילדים שעדיין לא קראו את התשובות כאן: יא.** איזה דבר יש לו ארבע רגליים והוא לא חיה? **יב.** איזה בעל חי מעופף תחילת שמו האחר של זכר וכן שם של חיה, וסוקראר במלואו הוא שם של נקבה? **יג.** איזה דבר יש ברוב הבתים והוא רואה ואינו נראה? **יד.** איזה סבא ונכד כתובים בשמונה עשרה באותה הברכה (חוץ מהאבות)? **טו.** איזה מאכל שמים אותו ברוב המאכלים (המבושלים) ואותיותיו הוא כינוי לאדם מלא? **טז.** איזה משפט מנחם בשעת צרה ומאכזב בשגעת שמחה **יז.** אח של אח שלי מאבא ואמא והוא לא אח שלי?

תשובות: א. עה"פ ועשות עמדי חסד ואמת. אומר רש"י שחסד עם האמת הוא חסד לאל קבלת תמורה. **ב.** פרק מט פסוקים כט ל עפרון מלא ועפרן חסר. **ג.** רש"י מט כז כותב מרדכי ואסתר שהם מזרע בנימין יחלקו את שלל המן. **ד.** מיטה. **ה.** גמל בברכות מד: מובא המכרז על פירות גינות. פוסט את הפת, מפני שהם מותרים וחשובים מפת. **ו.** שכם. **ז.** כתף. **שכם** שניהם אחורנית (ט כג). **2-** שם עיר. **יבא** יעקב שלש עיר שכם. **3-** שכם בן חמור. **יד.** שכם אחד על אחיך בפרשתנו. **ז.** כיצד הרגל בב"י. כיצד אשת אחיו ביבמות. **ח.** הנאה ממעשה שבת שנתערב ברוב, בשוגג זה לא מתבטל כי זה דבר שיש לו מתירים כי שרי למוצי"ש. ובמזיד זה בטל כי זה דבר שאין לו מתירים (משנ"ב שיח ה מביא בה מחלוקת עיי"ש). **ט.** השוה"ת אין נסך בשוגג מתענה חמישה ימים כפי הפעמים שמוזכר בתורה גפן (מלבד משנה תורה) דרכי משה יו"ד קבא א. (מהספר חידודין). **י.** לגוזו ציפורנים יום ד' מותר ה' אסור ו' מצווה ה' איסור דאורייתא. **יא.** מיטה, **יב.** דבורה. **יג.** קוקר. **יד.** אתה חונן ל'אדם' ונכדו אנוש מלמד לאנוש בינה. **טו.** שָׁמֶן אדם שָׁמֶן. **טז.** גם זה יעבור. **יז.** אני בעצמי.

חידון משמעותיות מילים לפרשת ויחי: י"ב משמעותיות למילה "מר"י. א. בעלים (בראשית מ"ט כ"ג "בעלי חצים", ובתרגום מרי פלגותא. וכן מרא קמא). **ב.** טעם רע (משלי ה' ד' "ואחריתה מרה כלענה", ובמצודות ציון שם עשב מר). **ג.** צער (משלי י"ד י' "לב יודע מרת נפשו", וכן קהלת ז' כ"ו "ומוצא אני מר ממזאת את האשתי"). **ד.** סרבל (בן סורב ומורה, זקן ממרא, מלשון "מר"י ע"י משלי י"ז י"א "אך מרי יבקש רע"), וברש"י דבריו מרי וסרגנות). **ה.** מיסטר (קיצור הימשיש קאנגילית). **ו.** שם אדם (רש"י ברכות מ"ד ב' "מר בר רב אשי שהוזכר בשמו ובשם אביו"). **ז.** כלי חפירה (עירובין ל"ה א' מרא וחצינא, וכן מגילה כ"ח א' דרי מרא אכיתפיה, וכן ב"מ ל"ו א' מפקדי מרייהו). **ח.** תרב (אמר מר, וכן מר סבר ומר סבר). **ט.** המרה והחפלה (תוס' ב"מ כ"ה ב' ד"ה כאבני בית קולס). **י.** אדוני (שופטים י"ג א' ונימא מר, ועוד הרבה). **יא.** תער וסכין (שופטים י"ג ה' "ויומרה לא יעלה על ראשו", וכתב הספורנו בראשית כ"ו ל"ה דהוה ג"כ לשון "מרת רוח"). **יב.** שם בושם (ע"י רמב"ן פ"ר כי תשא עה"פ מר דרור). מאת הגאון הגדול רבי שמואל קניבסקי שליט"א.

בשורה חדשה ללומדי מסכת חולין

בעזרת ה' יתברך
הופיע ויצא לאור

ספר

שיח חולין

ב' כרכים (כ-1800 עמודים)

אוצר כלום של ביאורים חידושים
וציונים המקיפים את כל מסכת חולין
על מקצועותיה הכבדים,
סדורים על מכוונם בשפה ברורה
ומשובבת נפש,
ערוכים על סדר הגפ"ת לבאר כל ענין
וסוגיא.

כולל קונטרסים המקיפים ומסדרים
את הסוגיות המורכבות של עניני תערוכות:

- קונטרס טעם כעיקר
- קונטרס גותן טעם לפגם
- קונטרס ביטול יבש ביבש
- קונטרס נ"ט בר נ"ט

הפצה ראשית: ספריית האחים גיטלר

ואצל משפחת חיטובסקי רח' הר סיני 27 בני ברק
טלי 0504127499 דוא"ל 4127499@gmail.com

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

1599-500-510
paz.pazbook@gmail.com

רוצה להתחיל? התקשר היום!

הוצאה לאור
מכתב יד לספר מושלם

הספר שרבים חיכו לו פניני בית לוי על פרשיות השבוע

וורטים נדירים,
מהלכים מאלפים
וסיפורים מחזקים

משיחותיו של הרה"ג
אברהם עטייה שליט"א
רב קהילת בית לוי בבית וגן

הספר ערוך בשפה
השווה לכל נפש,
אברכים ובעלי בתים,
מגידי שיעורים ועוד.

אוצר

לשולחן השבת

על חמישה חומשי תורה

דרשות ורעיונות על פרשיות השבוע ומוקדים
מלווים בסיפורי השגחה מרתקים
ולקחי מוסר מחזקים

חלק א'

ומצדיקי הרבים בכוכבים:

מצרפים

אצלך בישיבה התוכנית לא פעלה?

עדיין אין נציג בישיבך

עכשיו ההזדמנות

לפני שמתחילים את המחזור

צור עמנו קשר

079-6966102

ותזכה, ותזכה את הרבים

שעליהם קבעו חכמינו ז"ל

דאין חטא בא על ידם

הרב רבי חיים קניבסקי זצ"ל
הרב רבי חיים קניבסקי זצ"ל

לומדים

לומדים את ההספקים היומיים
בספר 'ארחות יושר' המחולקים
57 ימי לימוד בשבוע.

מאשרים

בכל סוף שבוע מאשרים את
הלימוד בדף יתלה בכל ישיבה
במקום קבוע.

וזוכים

ומשתתפים בהגרלות השבועיות
והחודשיות הנערכות בין
הלומדים בקרב בני הישיבה.

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 153 | פר' זיחי תשפ"ד | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מדינת דת' הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א ראש ישיבת יד אהרן
במסע חיזוק קהילות הקודש והשיבות באנגליה

מעמד חנוכת מערכת האגירה הראשונה לחשמל כשר בארה"ק ומעמד לחיים אצל רבינו מרן הגר"ד לנדו

בערש"ק פרשת ויצא התכנסו בחצר בית המדרש בגבעת זאב – 'קהילת גדולי תורה וזכרון ראובן' כדי לחנוך מערכת חדשה שהינה בשורה לשומרי השבת בארה"ק.

המערכת שהוקמה ע"י חברת 'אנרגיה כשרה לשבת' עבור קהילת חניכי הישיבות בגבעת זאב מהווה מודל ייחודי שמאפשר אספקת חשמל כשר ומהודר תוך חיסכון משמעותי בעלויות ומניעת הצורך בדלקים ותחזוקה.

המערכת הנוכחית מספקת חשמל לשבת שלמה גם לבית כנסת גדול כמו בית הכנסת של קהילת 'קהילת גדולי תורה' המונה כ- 500 מתפללים כולל מיוזג, כאשר גודל הסוללה היא כגודל מקרר גדול (ראו תמונה)

מדובר במתקן אגירה בגודל 372 קוט"ש אשר נטען בימות החול מהמערכת ססולארית או מרשת החשמל, ובמהלך השבת פועל יחד עם המערכת הסור לארית [ללא היכור לרשת חברת חשמל כלל] סה"כ הוקף החשמל עתיד להגיע לכ - 750 קוט"ש, שזו כמות מכובדת בהחלט.

המערכת אושרה ע"י משמרת השבת בראשות הגאון רבי אליהו בייפוס שליט"א לאחר שבוצעו בדיקות מקדמיות וניתנו ההנחיות הנדרשות כדי לוודא שהמערכת פועלת לפי הפרמטרים המחמירים של משמרת השבת.

ממערכת יתרון במקרים בהם קיים קושי להצבת גנרטור או שיש בעיה להע- ביד קווי חשמל למקום בית הכנסת/ישיבה.

במרכז המעמד הוחלף מקור הזנת החשמל מחברת חשמל - לאגירת חשמל באמצעות הסוללה לעיני הרבנים שליט"א וציבור המתפללים.

לאחר מכן הגיעו גבאי ומפללי בית המדרש לסעודת מצווה בה נשא דברים בב הקהילה הגר"א וילברשטיין שליט"א שפתח בדברי הערוך לנר המפורסמים בעניין ד"ה שחל בשבת והרחיב על כוחה של השבת להציל את עם ישראל מכל צרה אך זאת עליו לדאוג, הדגיש הגר"א וילברשטיין שליט"א, שהשבת לא תהיה חבולה ופצועה ע"י חילולה ח"ו, בדבריו שיבח רב הקהילה תת הגבאים המסורים שלמרות כל הקשיים לא ויתרו על פתרון המהודר לח- שמל כשר.

גר"א בייפוס שליט"א הרחיב בדברי הערוך לנר שהביא הגר"א וילברש- טיין שליט"א בעניין ד"ה שחל בשבת שמחמת שמתבטלת תקיעת השופר קקקים לזכות השבת, והוסיף והביא פרט שאינו ידוע כ"כ מהערוך לנר, שז- כות השבת להגן מצרה יכולה להיות גם בתוך אותה השנה ואף לאחר ד"ה, וממילא במעמד הזה כשמתוידק כבודה של שבת אנו זוכים לזכות השבת, לאחר מכן שיבח את העוסקים בעניין ובפרט את הרב מנחם רוטשילד שידיו רב לו בענייני החשמל הכשר כבר עשרות שנים ואת חברת אנרגיה כשרה לשבת וכן את הגבאים המסורים שלא חסכו כל מאמץ לכבד את השבת.

כיכרו בנוכחותם את המעמד הה"כ הרב אורי מקלב הי"ו הה"כ הרב יעקב אשר וסגן ראש המועצה הרב יצחק ברנר הי"ו. למהדרת המעמד, יום שישי ערש"ק, עלו גבאי הקהילה עם הגר"א בייפוס שליט"א והרב מנחם רוטשילד שליט"א יחד עם ראשי ההברה למענו של רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א, למעמד לחיים לרגל חנוכת המערכת החדשה ולקבל את ברכתו. הנוכחים הציגו את מעלותיה של המערכת ואת ההיבטים ההלכתיים בהקמת המערכת, למען קדושת השבת. מרן בירך את כל העוסקים במלאכה.

להזמנות ניתן לפנות 050-4112271

יארצייט לבעל "חסד לאלפים" הגאון רבי אליהו פנחס ב"ר זאב הכהן מדיינא

במלאת 101 שנים להסתלקותו של הגאון הגדול רבי פנחס הכהן מדיינא זצוק"ל מחבר הספר המפורסם "חסד לאלפים" על עניני ברכת כהנים וסגולתה, הספר שלא היה מפורסם כלל ונתגלה ע"י מו"ן שד התורה הגד"ה קניבסקי זצוק"ל ובמגבלות המצב הבטחוני שלנו שליה מיוחד שעלה על ציונו והניח הספר על קברו והעמיד בתפילה ביום היארצייט במדומי הד הזיתים על כל הלומדים ומפיצים את ספרו החשוב, לאחר שהדפסנו כבר כמה מהדורות וכולם אזלו ויש ביקוש גדול להדפסה נוספת אי"ה בימים אלו אנחנו עובדים להדפיסו שוב במהדורה חדשה ומפוארת עם עוד כמה חוספות לזיכוי הרבים, להשתתפות בהדפסה ניתן לפנות:

053-3145900

מסיבת חנוכה בת"ת "בני הישיבות" לבני האברכים ברחובות

בראשות מו"ן ראש הישיבה הגדא"י הכהן קוק שליט"א

מו"ן שליט"א מסר דברי חיזוק בפני מאות התלמידים ואף זכה כל ילד לעבוד לקבל "מעו"ת חנוכה"

בוד המבחן על הש"ס כולו בע"פ ע"י הרבנים הגאונים
שע"י רשת הכוללים ש"ס אידן

מעמד לקראת פתיחת מחזור לימוד בספר "ארחות יושד" בהיכלי הישיבות
במסגרת תוכנית "מדובבי שיח" שע"י מכון "שיח אמונה"
לע"ג הטוהרה של רשכבה"ג מרן רבינו שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

רבינו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

במעמד הכתרת הגר"י אדלשטיין
לרב קהילת שיה תפילה

תלמידי ישיבת מדרש יחיאל בראשות הגאון רבי מיכאל וילנסקי בבחינה

הגאון רבי ישראל אדלשטיין מר"י בית מדרש עליון
במעונו של מרן הגר"מ גריינמן שליט"א

הגאון רבי ישראל אדלשטיין מר"י בית מדרש עליון מזמין את רבינו
מרן ראש הישיבה הגר"מ הירש שליט"א לבד מצווה לנכדו הראשון

המעמד השנתי של דשת הבוללים "חברת מחזיקי הדת" בארה"ק
בראשות מרן ראש הישיבה הגר"מ צ' ברגמן צילום: איציק ו.

מרן הגר"מ גריינמן בשיחת חיזוק מיוחדת
בישיבת 'אהינו' בפתח תקווה

במעונו של מרן ראש הישיבה הגר"מ אדלשטיין זצ"ל שמחת הברית לנכדו
נכד חתנו הגאון רבי אברהם ישעי' אדלד שליט"א נכד הגאון רבי שלמה
אריאלי שליט"א

הגאון הגדול רבי אהרן פלדמן ראש ישיבת 'נר ישראל' בבולטימור ומזמין
חברי מועצת של אנודת ישראל בארה"ב, במעונו של מרן פוסה"ד
הגר"מ שטרנבוך שליט"א צילום: רפאל שוורץ

מרן המשיגה הגאון הצדיק דבי בנימין פינקל שליט"א בחר בחדרו אברכים חשובים מחסידי גור על כל הש"ס

מעמד לבחורי הישיבה"ק באיגוד דמות אלחנן בהשתתפות רבינו המרא דאתרא הגר"י זילברשטיין שליט"א

שמחת פדיון הבן לנכד הגר"ש קניבסקי שליט"א ונין מרן הגרמ"ש אדלשטיין שליט"א

הגאון רבי ישראל אדלשטיין שליט"א מר"י בית מדרש עליון במעונו של מרן ראש הישיבה הגרמ"צ ברגמן שליט"א לקבל את ברכתו לדגל עלותו לכהן כרב קהילת שיה תפילה שיוכח ז' בבני ברק ולדגל שמחת הבר מצווה לנכדו

תלמידי ישיבת 'מנחת חינוך' במודיעין עילית, במעונו של מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א בכולל 'בית דוד' בחולון, יחד עם ראש הישיבה הרה"ג ר' אהרן דויטש שליט"א, והמשיגה הרה"ג ר' אליעזר וסרשטיין שליט"א, רבני הישיבה, ועשרות תלמידי הישיבה

כנס רבני שבועות ירושלים בבית הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א לחיזוק משמרת השבת

פדיון הבן לבן נין מרן ראש הישיבה הגרמ"ד פוברסקי שליט"א נין הגאון רבי חיים פיינשטיין

מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א בשיעור כללי בכולל 'בית אבא' מודיעין עילית

בינוס "כח התורה" להגברת לימוד התורה בקרב אנשי עמל ועשיה קובעי עיתים לתורה
צילום: יוסי רוזנבוים

בית מדרש ללימוד ענייני רבית למעשה

מטעם ועד ההלכה שע"י בתי דין הגר"ש ואזנר והגר"נ קרליץ זצ"ל

בשמחה רבה הננו להודיע לציבור האברכים שוחרי ההלכה על פתיחת הרשמה למסגרת שיעורים ללימוד הלכות רבית למעשה,

השיעורים ימסרו ע"י

הגאון רבי יעקב לנדו שליוט"א

ראש ועד ההלכה בכשרות המהודרת
'גלאט הון' ורב שכונת גני איילון- אחיסמך.

מתחילים בקרב
באזור הר אילן

סדרת השיעורים תתמקד בסוגיות ההלכתיות ותכלול:

לימוד מקיף על השתלשלות
ה'היתר עיסקא' מתחילתו ועד לנוסחאות
הנפוצות בימינו.

לימוד הנושאים המעשיים ע"פ סדר
השו"ע ביסודיות משורשי הסוגיא,
עד הכרעת ההלכה ע"פ גדולי הפוסקים.

דגש על השאלות המצויות בזמנינו, ופתרונם.

נידונים המצויים בגמח"ם, פסיקה, ועוד

דפי מראי מקומות שבועיים.

הכרת הבעיות בשוק ההון, כרטיסי אשראי וכדו'

קנין גדול בהוראה למעשה בדינים אלו מתוך בהירות ביסודות ההלכה.

לפרטים והרשמה:
0534118599

מענה הלכתי בדיני ריבית (ובענייני פנסיה וכדו')
ע"י גלאט הון 0722152222 שלוחה 32

הסדרה מיועדת לאברכים שלמדו הלכות רבית
ומעוניינים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.
סדרת השיעורים תמסר בעזוהי"ת פעם בשבוע
בימי שישי בבוקר בירושלים למשך כארבעה חודשים
מספר המקומות מוגבל, הזריז נשכר!